

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Iš Europos sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamas projektas
Nr. 09.2.1-ESFA-K-728-03-0038 „Švarraštis“

Kupiškio rajono savivaldybės administracija

ŠVARRAŠČIO PATARĖJAS

2020–2022 m.

Autoriai

Aldona Bočiulytė, lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja

Danutė Zulonaitė, lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja

Zita Navarskaitė, lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja

Jolanta Kireilytė, lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja

Jūratė Kuliukienė, lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja

Lina Kilienė, lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja

Nida Mikšienė, lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja

Toma Gražė, lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja

Rita Mažylienė, lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja

Vita Špokauskienė, lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja

Konsultavo

Ramutė Kežienė, lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja

Turinys

1	Kalbos dalys. Morfologinis nagrinėjimas.	7
1.1	Kalbos dalys	7
1.2	Kalbos dalių morfologinis nagrinėjimas	11
2	Reikšminės žodžio dalys. Žodžių sudėtis ir daryba. Rašybos mokymasis pagal žodžio sandarą.	13
2.1	Reikšminės žodžio dalys	13
2.2	ŽODŽIŲ DARYBOS BŪDAI.....	16
3	Žodžio kėlimo taisyklės. (5 taisyklės).....	18
4	Priešdėlių są-, į-, sam-, san-, in-, im-, apy-, api-, rašyba. Priešdėlių ap-, at-, iš-, už- ir kt. rašyba.	20
4.1	Priešdėlių są-, sam-, san-, į-, in-, im-, api-, apy- rašyba	20
4.2	Priešdėlių ap-, at-, iš-, už- ir kt. rašyba. Priebalsių supanašėjimas, susilieėjimas.	22
5	Ilgųjų ir trumpųjų balsių žodžių šaknyje rašyba. Šaknies balsių kaita	23
5.1	Balsių i, y ir u, ū rašymas remiantis fonetiniu rašybos principu	23
6	Nosinių balsių rašyba žodžio šaknyje	25
6.1	Ilgieji balsiai kaitaliojasi su dvigarsiais.....	25
6.2	Ilgieji balsiai kaitaliojasi tarpusavyje.	27
6.3	Ilgieji nosiniai balsiai daiktavardžių šaknyse	29
6.4	Nosinės balsės esamojo laiko veiksmažodžių ir iš jų padarytų formų šaknyse.	31
6.5	Įsidėmėtina balsių rašyba žodžių šaknyje.....	33
7	Priebalsių supanašėjimas	35
7.1	Suskardėjimas.....	35
7.2	Suduslėjimas. Skardieji priebalsiai žodžio gale.....	37
7.3	s prieš č, z prieš dž rašyba.	40
7.4	Tradicinė priebalsių rašyba	42
8	Linksniuojamų kalbos dalių galūnių rašyba.....	44
8.1	Nosinių balsių rašyba galūnėse (vns. G.)	44
8.2	Nosinių balsių rašyba galūnėse (dgs. K.).	47
8.3	Kai vardininke galūnė -ė. Kai vardininke galūnė ne -ė.	49
8.4	Vietininko galūnių (nesutrumpėjusių ir sutrumpėjusių) rašyba.....	51
8.5	Šauksmininko galūnių rašyba	54
8.6	Sangrąžinių daiktavardžių vienaskaitos galininko ir daugiskaitos kilmininko linksnių galūnių rašyba	56
9	Sudurtinių žodžių rašyba	58
9.1	Priebalsių susilieėjimas sudurtiniuose žodžiuose (pusseserė, švarraštis).....	58
9.2	Sudurtinių žodžių jungiamųjų balsių rašyba.....	60
9.3	Priebalsių supanašėjimas sudurtiniuose žodžiuose	62

9.4. Antrinės kilmės mišriųjų dvigarsių rašyba.....	64
10. Priesagų -im-, -ym-, -ij-, -el-, -él-, -uot-, -ot- ir kt. rašyba	66
10.1. Priesagų -im-, -ym- rašyba.....	66
10.2. Priesagų -ot-, -uot-, -ij- rašyba.....	68
10.3. Priesagų -el-, -él-, -yb-, -yn-, -iav-, - iūkšt- rašyba.....	70
11. Tikrinių daiktavardžių rašyba. Didžiųjų raidžių ir kabučių rašymas pavadinimuose	73
11.1. Tikrinių daiktavardžių rašyba. Didžiosios raidės.....	73
11.2. Tikrinių pavadinimų rašyba kabutėse	76
11.3. Iš kelių žodžių susidedančių vietovardžių, įstaigų, svarbių dokumentų pavadinimų rašyba. Sudėtinių pavadinimų, kuriuose yra ir bendrinių žodžių, rašyba	78
12. Išvestinių daiktavardžių rašymas. Jei daiktavardžio priesaga prasideda balse. Jei daiktavardžio priesaga prasideda priebalse	80
13. Pagrindinių ir išvestinių veiksmažodžių formų rašyba	82
13.1. Pagrindinių veiksmažodžio formų rašyba pagal modelius	82
13.2. Esamojo laiko vns. 3 asmens ir dgs. 1 ir 2 asmenų galūnių rašyba	84
13.3. Būtojo kartinio laiko 2 asmens galūnės rašyba.	86
13.4. Būsimojo laiko, padaryto iš dviskiemenės ir triskiemenės bendraties, 3 asmens rašyba.....	88
13.5. Būsimojo laiko 3 asmens rašyba (s+s; z+s; š+s; ž+s).....	90
13.6. Tariamąsios nuosakos 3 asmens rašyba.	92
13.7. Liepiamosios nuosakos 2-o asmens rašyba.....	94
14. Veiksmažodžio neasmenuojamųjų formų rašyba.	96
14.1. Veikiamosios rūšies esamojo laiko dalyvio daryba ir rašyba. Priesagos -iant-, -ianč- rašyba.	96
14.2. Veikiamosios rūšies dalyvio būtojo kartinio laiko ir būtojo dažninio laiko daryba ir rašyba	98
14.3. Veikiamosios rūšies būsimojo laiko dalyvio daryba ir rašyba	100
14.4. Dalyvių linksniavimas	102
15. Būdvardžių laipsnių priesagų rašyba	105
15.1. Aukštesniojo ir aukščiausiojo laipsnio priesagų rašyba.	105
16. Sangrąžinių formų rašyba.....	107
16.1. Sangrąžos dalelės rašymas veiksmažodžiuose po priešdėlio ir galūnėje. Sangrąžos dalelė būtojo kartinio ir dažninio laiko vyr. gim. dalyvių vardininke.....	107
17. Įvardžiutinių formų rašyba.	109
17.1. Vyriškosios giminės ir moteriškosios giminės įvardžiutinės formos vns. G. rašyba	109
17.2. Vyriškosios giminės ir moteriškosios giminės įvardžiutinės formos dgs. K. rašyba	111
17.3. Moteriškosios giminės įvardžiutinės formos vienaskaitos įnagininko rašyba.....	113
17.4. Moteriškosios giminės įvardžiutinės formos daugiskaitos galininko rašyba	115
17.5 Įvardžiutinės formos vyriškosios ir moteriškosios giminės N. rašyba	117
17.6. Įvardžiutinės formos vyriškosios ir moteriškosios giminės vietininko linksnio rašyba.	118
18. Įvardžių rašyba	121

18.1. Asmeninių įvardžių <i>aš, tu</i> ir <i>sangražinio įvardžio</i> vienaskaitos kilmininko rašyba. Asmeninių įvardžių <i>aš, tu</i> ir <i>sangražinio įvardžio</i> vienaskaitos galininko rašyba. Asmeninių įvardžių <i>aš, tu</i> daugiskaitos kilmininko rašyba.	121
18.2. Samplaikinių įvardžių rašymas dviem žodžiais.	123
19. Skaitvardžių rašyba.	125
19.1. Kiekinių dauginių ir kuopinių skaitvardžių rašyba.	125
19.2. Sudurtinių dešimčių pavadinimų rašyba.	127
19.3. Kiekinių skaitvardžių nuo vienuolikos iki devyniolikos galininko rašyba. Įvardžio keliolika vienaskaitos galininko rašyba.	129
19.4. Samplaikinių kiekinių ir kelintinių skaitvardžių linksniavimas.	131
20. Prieveiksmių rašyba.	133
20.1. Prieveiksmių su priesaga <i>-(i)ai, -iausiai</i> rašyba.	133
20.2. Prieveiksmių rašymas kartu ir atskirai.	136
21. Priebalsio <i>J</i> rašyba.	138
21.1. Priebalsės <i>j</i> rašyba lietuviškuose žodžiuose. Šaknies pradžioje prieš <i>ie</i> ir po priebalsių <i>p, b</i>	138
21.2. Priebalsės <i>j</i> rašyba tarptautiniuose žodžiuose.	140
22. Dalelių ir kitų žodžių rašymas drauge ir skyriumi.	142
22.1. Neiginio <i>ne (nebe)</i> rašyba kartu su kitais žodžiais.	142
22.2. Neiginio <i>ne (nebe)</i> rašyba atskirai nuo kitų žodžių.	144
22.3. Dalelių <i>vis, per, te, tebe</i> rašyba kartu ir atskirai.	147
22.4. Dalelės <i>gi</i> rašyba. Kartu ir atskirai.	149
23. Prielinksnių konstrukcijų rašyba.	151
23.1. Prielinksnių konstrukcijų rašymas kartu ir atskirai.	151
24. Žodžių trumpinimas.	153
24.1. Žodžių trumpinimo taisyklės.	153
25. Sakinio dalys. Sintaksinis nagrinėjimas.	156
26. Vienarūšės sakinio dalys. Apibendrinamieji žodžiai.	159
26.1. Vienarūšių sakinio dalių, sujungtų bejungtuku ryšiu, skyryba.	159
26.2. Vienarūšių sakinio dalių, sujungtų jungtukais <i>o, bet, tačiau, tik(tai)</i> , skyryba.	162
26.3. Vienarūšių sakinio dalių, sujungtų pasikartojančiais ir poriniais jungtukais, skyryba.	164
26.4. Vienarūšių sakinio dalių, einančių po apibendrinamojo žodžio, skyryba.	165
26.5. Vienarūšių sakinio dalių, einančių prieš apibendrinamąjį žodį, skyryba.	168
27. Pažyminių skyryba. Derinamasis. Nederinamasis. Išplėstinis.	170
27.1. Derinamųjų pažyminių, einančių prieš ir po pažymimojo žodžio, skyryba.	170
27.2. Išplėstinių būdvardinių ir dalyvinių pažyminių skyryba prieš ir po pažymimojo žodžio.	172
28. Priedėlis.	174
28.1. Priedėlių be jungiamųjų žodžių skyryba. Kableliais ir brūkšniais.	174
28.2. Priedėlių su jungiamaisiais žodžiais skyryba.	176

29. Išplėstinės aplinkybės.....	178
29.1. Dalyvinių, padalyvinių ir pusedalyvinių aplinkybių skyryba.....	178
31. Lyginamieji posakiai	184
31.1. Lyginamųjų posakių skyryba	184
32. Įterpiniai ir įspraudai	186
32.1. Įterpinių ir įsraudų skyryba kableliais, brūkšniais ir skliaustais.....	186
33. Kreipiniai.....	189
33.1. Kreipinių skyryba.....	189
34. Jaustukai, teiginiai, neiginiai.....	191
34.1. Jaustukų, teiginių, neiginių skyryba	191
35. Sujungiamieji sakiniai	193
35.1. Privalomosios sujungiamųjų sakinių skyrybos taisyklės.....	193
35.2. Pasirenkamosios sujungiamųjų sakinių skyrybos taisyklės	195
36. prijungiamieji sakiniai.....	197
36.1. Privalomosios prijungiamųjų sakinių skyrybos taisyklės.....	197
36.2. Prijungiamųjų sakinių su keliais šalutiniais dėmenimis skyryba.	200
36.3. Pasirenkamosios prijungiamųjų sakinių skyrybos taisyklės.	203
37. Bejungtukiai sakiniai.....	206
37.1. Bejungtukių sakinių skyryba kabliataškiu, kableliu.	206
37.2. Sudėtinių bejungtukių sakinių skyryba dvitaškiu ir brūkšniu.	208
38. Mišrieji sudėtiniai sakiniai.....	210
38.1. Mišriųjų sudėtinių sakinių skyryba	210
39. Tiesioginės kalbos skyryba.....	213
39.1. Tiesioginės kalbos skyryba po autoriaus žodžių.....	213
39.2. Tiesioginės kalbos skyryba prieš autoriaus žodžius.	215
39.3. Tiesioginės kalbos skyryba, kai autoriaus žodžiai įsiterpę į tiesioginę kalbą.....	217
40. Citatų skyryba.....	219
40.1. Sakinio citavimas	219
40.2. Žodžių junginio citavimas.....	222
40.3. Eiliuoto teksto citavimas.	224

1 Kalbos dalys. Morfologinis nagrinėjimas.

1.1 Kalbos dalys

Kaitomosios kalbos dalys		
Kalbos dalis	Reikšmė	Pagrindiniai požymiai, pavyzdžiai
Daiktavardis	Žymi daiktų, reiškinių, veiksmy ir ypatybių pavadinimus ir atsako į klausimą kas tai?	Skiriami bendriniai (miestas, upė, grožis) ir tikriniai (Kaunas, Nemunas) daiktavardžiai. Būna vyriškosios (rytas, kompiuteris) arba moteriškosios (mokykla, knyga) bei bendrosios giminės ((tas, ta) naktibalda). Gali būti sangražinių (klausymasis, prausimasis, mokymasis) daiktavardžių. Daiktavardžiai yra kaitomi linksniais (V., K., N., G., Įn., Vt., Š.: tėvas, tėvo, tėvui, tėvą, tėvu, tėve) ir skaičiais (vns. ir dgs.: gėlė – gėlės, draugas - draugai), bet gali būti tik vienaskaitinių (turi tik vienaskaitą – pvz., grietinė, pienas) arba daugiskaitinių (turi tik daugiskaitą – pvz., miltai, akiniai, rogės).
Būdvardis	Žymi asmens, daikto, reiškinio ypatybę ir atsako į klausimus koks? kokia? kuris? kuri?	Būdvardžiai kaitomi giminėmis (mot., vyr., bevardė: vėsus – vėsi – vėsu; šiltas – šilta – šilta). Mot. ir vyr. g. būdvardžiai kaitomi linksniais (V., K., N., G., Įn., Vt., Š.: gera, geros, gerai, gerą, geroje) ir skaičiais (vns. ir dgs.: švarus – švarūs, jauki – jaukios). Kai kurie būdvardžiai gali turėti įvardžiutines formas (geltonasis, jaunoji). Kai kurie būdvardžiai gali būti laipsniuojami – t.y. kaitomi 3 pagrindiniais laipsniais (nelyginamasis, aukštesnysis ir aukščiausiasis: gražus, gražesnis, gražiausias) bei 2 pereinamaisiais (aukštėlesnysis ir visų aukščiausiasis: gražėlesnis, visų gražiausias).
Skaitvardis	Žymi skaičių, daiktų kiekį ar parodo jų skaičiuojamąją vietą eilėje ir atsako į klausimus kiek? kelintas? kelinta?	Skiriami 2 pagrindiniai skaitvardžių skyriai – kiekiniai (pasako daiktų skaičių arba patį skaičių ir atsako į klausimą kiek?: trys, šimtas, penkiolika) ir kelintiniai (nusako skaičiuojamąją vietą eilėje ir atsako į klausimą kelintas? kelinta?: pirmas, trečia, dvidešimtas). Kiekiniai skaitvardžiai pagal reikšmę ir vartojimą skirstomi į pagrindinius (vienas, šimtas, tūkstantis), dauginius (vieneri, dveji, treji ... devyneri), kuopinius (dvejetas, trejetas, ketvertas... devynetas), trupmeninius (viena antroji, dvi trečiosios). Kelintiniai skaitvardžiai gali turėti įvardžiutines formas (penktasis, penktoji; trečiasis, trečioji). Kai kurie skaitvardžiai kaitomi giminėmis (penki – penkios, šeštas – šešta), linksniais (penki, penkių, penkiems, penkis... penkios, penkių, penkioms, penkias...), skaičiais (pirma – pirmos, antra – antros, dvylikta – dvyliktos, šimtas – šimtai). Yra nekaitomų skaitvardžių (dešimt, dvidešimt, trisdešimt...)
Įvardis	Nusako daiktą, asmenį, skaičių ar ypatybę, bet jų	Pagal reikšmę skiriami 7 įvardžių skyriai: asmeniniai (aš, tu, jis, ji...), sangražinis (savęs), savybiniai (manas, tavas, savas, maniškis...), parodomieji (tas, ta, šitas,

	nepavadina.	<p>anas, toks, tokia, šioks, šiokia, anoks, anokia...), pažymimieji (visas, visoks, kitas, kitoks, kiekvienas, niekas, joks...), klausiamieji ir santykiniai (kas, koks, kuris, keli...), nežymimieji (kažkas, kažin koks, kai kas, bet kas...).</p> <p>Įvardžiai kaitomi įvairiai: vieni tik linksniais (kas, ko, kam, ką, kuo...), kiti linksniais (aš, manęs, man... tu, tavęs, tau, tave...) ir skaičiais (aš – mes, tu – jūs), tretį – linksniais (šis, šio, šiam, šį...), skaičiais (šis – šie) ir giminėmis (šis – ši).</p>
Veiksmažodis	Reiškia veiksmą ar būseną ir atsako į klausimus ką veikia? kas vyksta, darosi, atsitinka?	<p>1. Veiksmažodžiai gali būti asmeniniai (žymi asmens ar daikto veiksmą, būseną: kalba, tyli...) arba beasmeniai (nežymi jokio asmens veiksmo ir turi tik III asmens formą: švinta, skauda, maudžia...).</p> <p>2. Veiksmažodžiai gali būti paprastieji (valo, šukuoja...) ir sangražiniai (valosi, šukuojasi...).</p> <p>3. Veiksmažodžiai turi 3 nuosakas: tiesioginę (einu, ėjau, eidavau, eisiu), tariamąją (eičiau, eitum, eitų...) ir liepiamąją (eik, eikime, eikite...).</p> <p>Tiesioginė nuosaka turi 4 laikus: esamąjį (matau, šoki, klausiamė...), būtajį kartinį (mačiau, šokai, klausėme...), būtajį dažninį (matydavau, šokdavai, klausdavome), būsimąjį (matysiu, šoksi, klausime...).</p> <p>Veiksmažodžiai turi 2 skaičius (vns., dgs.: žiūriu – žiūrime, pasakoju – pasakojame) ir 3 asmenis (vns.: aš žiūriu, tu žiūri, jis/ji žiūri, dgs.: mes žiūrime, jūs žiūrite, jie / jos žiūri).</p> <p>Pagrindinės veiksmažodžio formos yra bendratis, esam. I. III a., būt. k. I. III a. (žaisti, žaidžia, žaidė; girdėti, girdi, girdėjo).</p> <p>Veiksmažodžio neasmenuojamosios formos: dalyvis (einąs, ėjęs, eidavęs, eisias, einanti, mylimas, laukiama...), pusdalyvis (eidamas, eidama...), padalyvis (einant, ėjus, eidavus, eisiant...).</p>
Prieveiksmis	Nei linksniais, nei asmenimis nekaitoma kalbos dalis, kuri aiškina veiksmažodį, būdvardį, prieveiksmį arba daiktavardį ir atsako į klausimus kaip? kur? kada? keliese? kiek? kodėl?	<p>Pagal reikšmę prieveiksmiai yra skirstomi į 6 skyrius: būdo (kaip? koku būdu? – senai, gražiai, palengva, staiga, galvotrūkčiais, iš lėto, be galo, kitaip...); kiekybės (kiek? keliese? – mažai, užtektinai, daug, gana, tiek, šiek tiek, kelis, daug, tris, du, vienas, trise...); vietos (kur? iš kur? – čia, ten, arti, namo, namie, lauk, dešinėn, šalin, netoliese, pasroviui, pavėjui, visur...); laiko (kada? kuriuo laiku? – tuojau, seniai, vakar, rytoj, užvakar, poryt, šiandien, anądien, tąsyk, kitąsyk...); priežasties (kodėl? – tyčia, netyčia, todėl, dėl to, užtat...); linkmės (kur link? – žemyn, artyn, rudenio, tolyn, vakarop, galop...).</p> <p>Kai kurie prieveiksmiai gali būti laipsniuojami (gražiai, gražėliau, gražiau, gražiausiai, visų gražiausiai).</p>
Nekaitomosios kalbos dalys		
Prielinksnis	Eina su linksniu ir rodo	ant, apie, be, dėl, į, iki, iš, ligi, link, nuo, pas, per, po, prie, su, sulig, ties, dėka, greta, šalia...

	linksniuojamojo žodžio ryšį su kitais žodžiais	
Jungtukas	Jungia sakinio dalis ar sudėtinio sakinio dėmenis	Yra skiriami sujungiamieji jungtukai (ir, bei, nei...nei..., čia...čia..., tai...tai, bet, o, tik, tačiau, užtat, ar, ar...ar..., arba, arba...arba, tai, taigi, tad...) ir prijungiamieji jungtukai (kai, kada, kol, nes, kadangi, jei, jeigu, nors, kad, kaip, jog...)
Dalelytė	Suteikia sakiniui ar jo dalims papildomų reikšmės atspalvių.	Ar, argi, bene, gal, kažin, negi, ne, nè, nei, taip, gi, juk, dar, net, ypač, beveik, dar, jau, bent, nebent, antai, štai, šit, va, lyg, tarsi, tartum...
Jaustukas	Reiškia įvairius jausmus.	a, ak, oi, oho, ačiū, deja, dėkui, dievaži, sudie, vaje,...
Ištiktukas	Reiškia įvairių veiksmy sukeltus garsus ar vaizdus.	braukšt, dribt, din din, dzin, džingt, miau, kybur, tekšt, šurum burum, šš, ga ga, kà kà kà, ku kū, vypt, žagt, žybt, žvilgt...

Užduotys:

I. Virš paryškintų žodžių parašykite, kokios tai kalbos dalys. (10 taškų, už klaidą atimamas 1 taškas)

Pamenu, kai dar buvau **tik** pradedantis žurnalistas, kalbinau **dailininką** Stasį Eidrigėvičių. Pokalbio metu jam prisipažinau, **kad** rašau eilėraščius. Jis **paklausė**, ar esu garsus poetas. Atsakiau, kad nežinomas **visiškai**. Tuomet jis pasakė: „Žinok, tai didelė **laimė** būti nežinomam.“ Mane tai pribloškė. O dailininkas tęsė: „Gali būti laisvas, kurti ką tik nori...“ O ką, paklausiau, **garsūs** kuria ne tai, ką nori? S. Eidrigėvičius atsakė: „**O**, ne, jie kuria tai, ko nori kiti...“ Tuomet ne visiškai supratau, **apie** ką jis kalba, dabar, **man** rodos, šioms dailininko mintims galėčiau pritarti.

R. Stankevičius. Visa, kas supa žmogų, jam gali tapti poezija...

II. Iš teksto išrinkite:

- 3 žodžius, kurie turi giminę:
- 4 žodžius, kurie kaitomi laikais:
- 3 žodžius, kurie kaitomi laipsniais:

Šalia kiekvieno išrinkto žodžio parašykite, kokia tai kalbos dalis/ veiksmažodžio forma. (10 taškų, už klaidą atimamas 1 taškas)

Kuo toliau, tuo labiau man atrodo, kad poetas – ne daugiau nei šratinukas. Kažkas Kitas nusprendė, kad turi rašyti, ir kaip tik čia aš randu metafizikos pradmenis. Kas tas Kitas? Man, kaip tikinčiam žmogui, tai yra Dievas. Kažkam gal – mūzos. Turiu įtarimą, kad tai gali būti ir pati Kalba, kuri per poetus vystosi, auga, pasiekia įvairias tarpines būsenas... Juk dažnai būna, kad parašęs atsitokėji: pradinė tavo idėja liko kažkur toli toli, o pats staiga supranti, kad jau ne savo sumanymus pildai... Eilėraščių klodai, tartum vabzdžių spiečius, zuja visur aplinkui, bet nutupia pas tą, kurio inkilėlis atviras, čiuptuvai jautriausi. Štai ir viskas...

R. Stankevičius. Visa, kas supa žmogų, jam gali tapti poezija...

III. Viename pokalbyje paklaustas, ar populiarumas netrukdo rašymui, poetas R. Stankevičius atsakė: „Lietuvoje turbūt tik Arvydas Sabonis vertas vadintis žvaigžde. Apie kitus taip galima pasakyti tik juokais.“

Sukurkite trumpą rišlų tekstą, koks žmogus yra žvaigždė. Siekite, kad tekste būtų visų kalbos dalių. Pabraukite po vieną kiekvienos rūšies kalbos dalį, parašykite jų pavadinimus. (10 taškų; už klaidą nurodant kalbos dalį, už trūkstamą kalbos dalį atimamas 1 taškas)

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

1.2 Kalbos dalių morfologinis nagrinėjimas

Kalbos dalis ar jos forma		Skyrius	Rūšis	Giminė	Skaičius	Linksnis	Nuosaka	Laikas	Asmuo	Laipsnis	Įvardiškė forma	Sanrafinė forma
Kaitomosios	Daiktavardis	+	-	+	+	+	-	-	-	-	-	+
	Būdvardis	-	+	+	+	+	-	-	-	+	+	-
	Įvardis	+	-	+	+	+	-	-	-	-	+	-
	Skaitvardis	+	-	+	+	+	-	-	-	-	+	-
	Veiksmazodis	-	-	-	+	-	+	+	+	-	-	+
	Dalyvis	-	+	+	+	+	-	+	-	-	+	+
	Pusdalyvis	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	+
	Padalyvis	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+
Nekaitomosios	Prieveiksmis	+	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
	Dalelytė	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Jungtukas	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Prielinksnis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Jaustukas	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ištiktukas	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Morfologinio nagrinėjimo pavyzdys

Brisdami kone iki juostos mums **siekiančiais žolynais** staiga **sumojome**, kad vieno kareivėlio **mūsų** krepšyje trūksta, ir būtent to, **į** kurį būčiau keitęs **visus** likusius, – būtent **Rimvio...** (Rimvydas Stankevičius. Namai)

Žodis	Kalbos dalis	Skyrius (rūšis)	Giminė	Skaičius	Linksnis	Nuosaka	Laikas	Asmuo	Laipsnis
Brisdami	pusdal.		vyr.	dgs.					
siekiančiais	dalyv.	veik.	vyr.	dgs.	Įn.		esam.		
žolynais	dktv.	bendr.	vyr.	dgs.	Įn.				
kad	jng.								
mūsų	įv.	asm.		dgs.	K.				
sumojome	veiksm.			dgs.		tiesiog.	būt.k.	1	
į	priel.								
visus	įv.	asm.	vyr.	dgs.	G.				
Rimvio	dktv.	tikr.	vyr.	vns.	K.				

UŽDUOTYS:

I. Išnagrinėkite paryškintus žodžius. (10 taškų)

Lankoje palei plentą **rupšnojo** žolę sulinkusi vieniša supančiota **kumelė**, o šalia jos laigė **ilgakojis** kumeliukas. Plentu vienas po kito lėkė ir lėkė **automobiliai** – ir sunkieji, ir pussunkiai, ir lengvieji, ir puslengviai... Juos **lenkdami**, beprotišku greičiu **prašvilpdavo** motociklai, o pačiu **plataus** plento pakraščeliu atsargiai ir tykiai **prariedėdavo** dviračiai¹.

¹ Vytautė Žilinskaitė. Kumeliuko kerštas. Vilnius: Vyturys, 1991.

II. Išnagrinėkite paryškintus žodžius. (10 taškų)

Kumelė **nekreipdavo** nė menkiausio dėmesio **į amžinai dundantį** plentą; sunkiai **šokčiodama priekinėmis** supančiotomis kojomis, **ji** ieškojo **neapgraužto** žolės kuokšto **ir** daužė **uodega** įsisiurbusias į nugarą sparnas. Tačiau kumeliukas, vos prieš mėnesį atsistojęs ant ilgų stiprių kojelių, negalėdavo nuo plento atplėšti nustebusių ir sužavėtų akių².

III. Parašykite nurodytą formą. (10 taškų)

1. Matyti – veiksm., sangr., tar. n., 3 asm.
2. Mėgti – dalyv., veik. r., būt. k. l., vyr. g., vns., gal.
3. Laikinas – būdv., įvardž., mot. g., vns., kilm.
4. Bėgti – pusdal., vyr. g., vns.
5. Koks – įv., mot. g., vns., naud.
6. Piešinys – dktv., vyr. g., dgs., vt.
7. Antras – skaitv., vyr. g., dgs., kilm. l., įvardž.
8. Dainuoja – dalyv., neveik. r., es. l., įvardž., mot. g., vns., naud.
9. Geras – priev., aukštesn. l.
10. Aštrus – būdv., vyr. g., įvardž., vns., naud.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

² Vytautė Žilinskaitė. Kumeliuko kerštas. Vilnius: Vyturys, 1991.

2 Reikšminės žodžio dalys. Žodžių sudėtis ir daryba. Rašybos mokymasis pagal žodžio sandarą.

2.1 Reikšminės žodžio dalys

Elementai, iš kurių susideda žodis, vadinami reikšminėmis žodžių dalimis.³

Sutartinis ženklas	Žodžio dalies pavadinimas	Taisyklė	Pavyzdžiai
	Šaknis	Pagrindinė, bendra visų giminiškų žodžių dalis, kurioje slypi žodžio reikšmė. Šaknis prisijungia kitas dalis (priešdėlį, priesagą).	ranka , rankelė , rankytė , rankinė , parankė
		<i>Gali susijungti dvi šaknys.</i>	rankogalis , rugiagėlė , žemėlapis , kraujotaka
		<i>Šaknį gali sudaryti ir vienas priebalsis.</i>	tas , tam , ten , jis , jų
	Priešdėlis	Žodžio dalis, einanti prieš šaknį ir keičianti jo reikšmę.	at nešti, pa nešti, nu nešti, pa rnešti, pe rnešti, i nešti, iš nešti, su nešti
		<i>Žodis gali turėti kelis priešdėlius.</i>	nesu nešti, nepe rdavė
	Priesaga	Žodžio dalis, einanti tarp šaknies ir galūnės.	vaik elis , vaik utis , vaik iūkštis , vaik ėzas , vaik ystė , vaik iškas
		<i>Žodis gali turėti kelias priesagas.</i>	vaik eliukas , raš ydavęs , moky klinis , valgy tų
	Galūnė	Žodžio dalis, einanti žodžio gale ir kintanti žodį kaitant. Galūnės labai svarbios sudarant sakinius. Jos rodo prasminius žodžių ryšius.	mama a , mamos os , mamai ai , mama ą , mam ų , mam oms , mamas as
		<i>Yra žodžių be galūnių.</i>	<i>gal</i> , <i>ir</i> , <i>nes</i> , <i>triokšt</i>
		<i>Yra žodžių, kurie baigiasi priesagomis.</i>	<i>aukštyn</i> , <i>rytoj</i> , <i>piešti</i> , <i>piešiant</i> , <i>bėgte</i> , <i>gražiai</i> , <i>dirbs</i> , <i>dirbk</i>
	Kamienas	Žodžio dalis be galūnės.	vasar a, pavasari s, vasarotoj as, vasarišk as, vidurvasarij e, didžiuosiuose

³ Irena Smetonienė. Lietuvių kalba 5 klasei. Vilnius: Baltos lankos, 2016, p.78-105.

Žodyje dar gali būti smulkesnių elementų:

Sutartinis ženklas	Žodžio dalies pavadinimas	Taisyklė	Pavyzdžiai
	Sangražos dalelytė (–si, -s, -is)	Būna po priešdėlio prieš šaknį. Būna po galūnės, kai žodis neturi priešdėlio.	nus si prausė, sus i tiko, nes i mato neš si , neš as , klaus osi , kreipim asis
	Jungiamoji balsė	Tai savotiškas intarpas tarp dviejų šaknų.	galvos o sūkis, galv a raištis, pili a kalnis, galv ū galis

UŽDUOTYS:

I. Su žodžiu RAŠO sudarykite dešimt giminiškų žodžių. (10 taškų)

II. Pateiktus žodžius įrašykite į atitinkamas lentelės dalis. (10 taškų)

Sakiniai, saulėgraža, pasaka, ėmė, bėgdavome, saulužėlė, pievoje, neįsakė, susiradau, vėjavaikis.

Žodžiai, kurie turi tik šaknį ir galūnę	Žodžiai, kurie turi ir priešdėlį	Žodžiai, kurie turi ir priesagą	Žodžiai, kurie turi dvi šaknis

III. Sutartiniais ženklais (priešdėlis \neg , šaknis \smile , priesaga \wedge , jungiamoji balsė O, sangražos dalelytė \cup , galūnė \square) pažymėkite pabrauktų žodžių reikšmines dalis. (10 taškų)

1. Ar **nederėtu** žiedinės ekonomikos nuleisti truputį arčiau žemės ir jos principą pritaikyti **kasdieniam** gyvenime, o ne tik didžiojoje šalies ekonomikoje?⁴ 2. Senųjų **tikėjimų** ženklų galima **užtikti** mūsų **ankstyvuosiuose** kūriniuose.⁵ 3. Fortūna **nepripažįsta** nieko už save aukštesnio, kad būtų galima apskūsti ją pačią arba jos lėmimą.⁶ 4. Poetas Jonas Aistis gimė netoli senojo Rumšiškių miestelio, **isikūrusio** giliame Nemuno slėnyje.⁷ 5. Įspūdingiausia **šiu** apylinkių vieta – kalnelis, **Aušrakalni** vadinamas. 6. **Dažniausiai** gyvenime įvyksta tai, ko visai nelaukiame.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Pasiekimų lygiai	Pažymys	10 taškų	20 taškų	30 taškų	Patarimas
III Aukštesnysis	10	10	20–19	30–29	Viską puikiai moku. Galiu konsultuoti kitus.
	9	9	18–17	28–26	
II Pagrindinis	8	8	16–15	25–23	Reikia įtvirtinti žinias. Pirmyn. Pasistengęs
	7	7	14–13	22–20	
	6	6	12–11	19–17	

⁴ Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo užduotys. Lietuvių kalba ir literatūra (testas), 2019 metai.

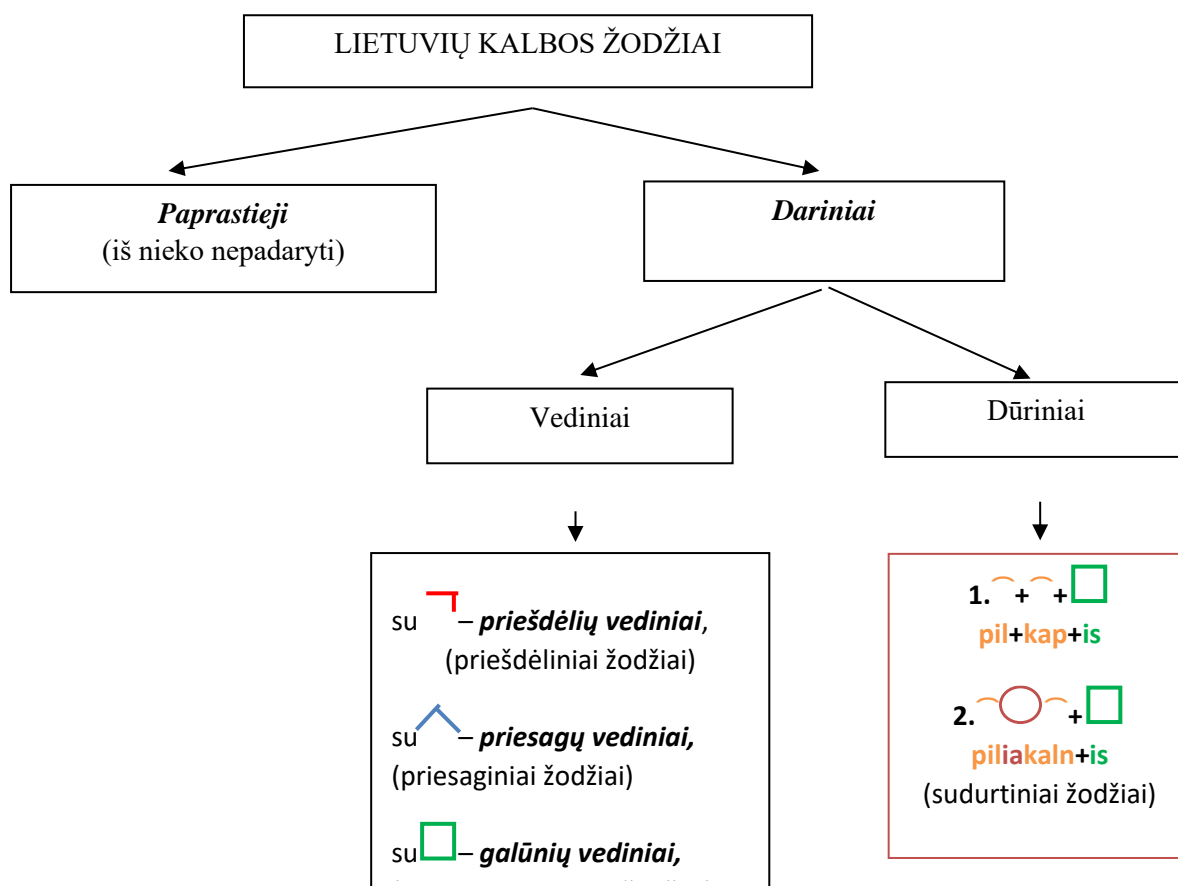
⁵ Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo užduotys. Lietuvių kalba ir literatūra (testas), 2018 metai.

⁶ Viltautė Kazlauskienė. Lietuvių kalbos testai VIII-X klasei. Kaunas: Šviesa, 2003, p.13

⁷ Dainora Eigminienė, Jurgita Petrauskaitė. Lietuvių kalbos kontroliniai testai X klasei. Kaunas: Šviesa, 2007, p.69.

					(-usi) galiu dar geriau.
I Patenkinamas	5	5	10-9	16-14	Dar reikia kai ką pakartoti. Dar pasimokyti.
	4	4	8-7	13-10	
—	3	3	6-5	9-7	Kreiptis pagalbos. Pasimokyti ir įsivertinti iš naujo.
	2	2	4-0	6-0	

2.2 ŽODŽIŲ DARYBOS BŪDAI

Pagal Zitos Nauckūnaitės seminaro medžiagą

ŽODŽIŲ DARYBOS BŪDAI

PRIESAGINIS – prie šaknies segama priesaga;

PRIEŠDĒLINIS – prieš pamatinio žodžio šaknį dedamas priešdėlis;

GALŪNINIS – keičiant galūnę, gaunamas naujas žodis;

SUDŪRIMAS – iš dviejų šaknų be jungiamojo balsio arba su juo gaunamas naujas žodis.

	Daiktavardžiai	Būdvardžiai	Veiksmažodžiai	Prieveiksmiai
Priesaginis	stalas → stalelis geras → gerumas grįžo → grįžimas	gražus → gražesnis ankstus → ankstyvas vaikas → vaikiškas	geras → gerėti grybas → grybauti daina → dainavo	ramus → ramiai pilkas → pilkyn vakaras → vakarop keturi → keturiese
Priešdėlinis	miestas → užmiestis ranka → įrankis aušra → apyaušris	naujas → apynaujis blogas → neblogas aukštas → poaukštis	bėgti → nubėgti vedė → išvedė dygo → sudygo	gerai → negerai toli → nebetoli pernai → užpernai

	Daiktavardžiai	Būdvardžiai	Veiksmažodžiai	Prieveiksmai
Galtininis	stalas → stalius briedis → briedė įrašo → įrašas	tilpti → talpus nulenkti → nuolankus atverti → atviras		
Sudūrimo	juodžemis (juodas+žemė); piliakalnis (pilis+kalnas); švarraštis (švarus+raštas)	riestanosis , (riesta+nosis); baltarankis (balta +ranka); pusstoris (pusė+storas)		anąsyk (aną+sykį); šiañakt (šiañ+naktį); penkissyk (penkis+sykius)

UŽDUOTYS:

I. Pabraukite 10 pamatinių žodžių. (10 taškų)

Šokti, metimas, iškrova, vilkas, puikus, laikrodis, užnugaris, knyga, spalvotas, karštas, karštis, tamsiaplaukis, saulė, voverė, rudeniop, rąstas, dildė, vaisius, nuovargis, skaito.

II. Suskirstykite darinius pagal darybos būdą. (10 taškų)

Greitis, pamoka, gražėja, patekti, užmiestis, garsiakalbis, šalikelė, skonis, nešimas, laimingas, įspūdis, draugauti, tuštesnis, priežodis, dujokaukė, šilkasparnis, atskiras, daugiaženklis, drąsa, apyžalis.

Priesagų vediniai: _____

Priešdėlių vediniai: _____

Galūnių vediniai: _____

Dūriniai (sudurtiniai žodžiai): _____

III. Parašykite po 5 sudurtinius žodžius pagal šiuos modelius. (10 taškų)

<i>daiktav. + daiktav.</i>	<i>būdv. + daiktav.</i>
<i>skaitv. + daiktav.</i>	<i>daiktav. + veiksmaž.</i>

ĮSIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

3 Žodžio kėlimo taisyklės. (5 taisyklės)

1. Žodžiai į kitą eilutę keliami skiemenimis, pvz.: **ke-lia-mės, bi-o-lo-gi-ja, sta-las, bė-ga, uo-la, va-ka-ras.**
2. Viena balsė gali būti paliekama toje pačioje eilutėje arba keliami į kitą, pvz.: **a-ša-ra, Ro-me-o, e-že-ras.**
3. Kai susiduria dvi ar daugiau priebalsių, paskutinė priebalsė būtinai keliami į kitą eilutę, o likusios gali būti paliekamos toje pačioje eilutėje arba perkeliamos į kitą, pvz.: **gat-vė, ga-tvė, ašt-rus, aš-trus, a-štrus, lukš-tas, luk-štas, lu-kštas.**
4. Dvibalsiai ir mišrieji dvigarsiai, taip pat dviraidžiai **dz, dž, ch** neskaidomi, pvz.: **kai-lis, kin-ta, bi-dzena, au-džia, me-chanikas.**
Dz, dž skaidomi tada, kai d priklauso vienam, o z ar ž kitam sudurtinio žodžio dėmeniui, pvz., juod-žemis.
5. Sudurtiniai ir priešdėliniai žodžiai gali būti keliami skiemenimis, pvz.: **pe-lė-da, an-ta-kis,** arba pagal jų sudaromąsias dalis, atskiriant sudurtinių žodžių dėmenis bei priešdėlį nuo šaknies, pvz.: **pel-ė-da, ant-a-kis.** Tik antruoju būdu žodžiai keliami tada, kai susiduria dvi vienodos sudaromųjų dalių priebalsės, pvz.: **pus-se-se-rė, per-re-gi-mas.**

UŽDUOTYS:

I. Suskiemenuok pateiktus žodžius. (10 taškų. Už klaidą atimamas 1 taškas.)

Laikraščio, kristolinis, pasisveikinsime, dygstanti, šiuurkštesnis, keberioškšt, laikraštinkinukas, prisigrybavome, poema, ežerėliai.

II. Iš teksto į lentelę išrink bent po 2 žodžių kėlimo į kitą eilutę pavyzdžius. (10 taškų. Už klaidą atimamas 1 taškas.)

1. Tinginiui griekai, darbščiam vieni niekai. (tts.) 2. Savęs nugalėjimas yra didžiausias darbas. (tts.) 3. Nesiimk ne už savo darbo. (tts.) 4. Ožys irgi greitas į darbą. (tts.) 5. Kieno darbščios rankos, to širdis taupi. (tts.) 6. Jonas – darbų ponas, Ona – grūdų ponia. (tts.) 7. Žodžiais kailinių nepasiūsi. (tts.)

Žodžiai į kitą eilutę keliami skiemenimis	
Viena balsė gali būti paliekama toje pačioje eilutėje arba keliami į kitą	
Kai susiduria dvi ar daugiau priebalsių, paskutinė priebalsė būtinai keliami į kitą eilutę, o likusios gali būti paliekamos toje pačioje eilutėje arba perkeliamos į kitą	
Dvibalsiai ir mišrieji dvigarsiai, taip pat dviraidžiai dz, dž, ch neskaidomi	
Sudurtiniai ir priešdėliniai žodžiai gali būti keliami skiemenimis arba pagal jų sudaromąsias dalis, atskiriant sudurtinių žodžių dėmenis bei priešdėlį nuo šaknies	

III. Sugalvok ir į lentelę įrašyk bent po 2 žodžių kėlimo į kitą eilutę pavyzdžius. (10 taškų. Už klaidą atimamas 1 taškas.)

Žodžiai į kitą eilutę keliami skiemenimis	
Viena balsė gali būti paliekama toje pačioje eilutėje arba keliami į kitą	

Kai susiduria dvi ar daugiau priebalsių, paskutinė priebalsė būtinai keliami į kitą eilutę, o likusios gali būti paliekamos toje pačioje eilutėje arba perkeliamos į kitą	
Dvibalsiai ir mišrieji dvigarsiai, taip pat dviraizdžiai dz, dž, ch neskaidomi	
Sudurtiniai ir priešdėliniai žodžiai gali būti keliami skiemenimis arba pagal jų sudaromąsias dalis, atskiriant sudurtinių žodžių dėmenis bei priešdėlį nuo šaknies	

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

4 Priešdėlių są-, į-, sam-, san-, in-, im-, apy-, api-, rašyba. Priešdėlių ap-, at-, iš-, už- ir kt. rašyba.

4.1 Priešdėlių są-, sam-, san-, į-, in-, im-, api-, apy- rašyba

Priešdėliai	są-	prieš <i>j, l, m, r, s, š, ž, v</i>	iš su + veiksmazodis (sujungė, sulygino, sumanė)	= sąjunga, sąlyga, sąmonė
	san-	prieš <i>d, t, k</i>	iš su + veiksmazodis (sudarė, sutiko, sugrįžo)	= sandara, santykis, sangraža
	sam-	prieš <i>b, p</i>	iš su + veiksmazodis (subūrė, suplakė)	= sambūris, samplaika
	į-	prieš bales ir priebales (įeiti, įdėti/bet idėja!/, įkaitas)	Yra bendrašaknių žodžių be į-: įdomus – domėtis, įmonė – išmanė, įžanga – žengė	Nepainioti su šaknies balse y (yla, ypatingas) ir priešdėliu iš- (išsakyti, išsisukti)
	in-	prieš <i>d, t, k</i>	indas, intakas, inkilas	
	im-	prieš <i>b, p</i>	impilas, importas	
	api-	prieš <i>b, p, f</i> veiksmazodžiai ir iš jų padaryti daiktavardžiai	apiberti – apibėrimas, apipilti – apipylimas, apiforminti – apiforminimas	
	apy-	kai kirčiuotas; būdvardžiai ir daiktavardžiai	apyaukštis, apyjaunis, apybraiža, apykaita	

Užduotys:

I. Sugražinkite į žodžius iš jų pabėgusius priešdėlius į-, in-, im-, są-, san-, sam-, api-, apy-. (10 taškų, už kiekvieną klaidą atimama 0,5 taško.)

__sigilinti, __tykinis, __brėška, ne __monė, ne __žiūrimas, __saka, __piešti, __pulsas, __kilas, __kroviklis, __blukti, __linkė, __varža, __prata, __dėlininkas, ne __tikėtinas, __būdinti, __vartynas, __geris, __pilas.

II. Įrašykite tinkamas bales, sutartiniu ženklų pažymėkite žodžio priešdėlį, jei jis yra. Jei priešdėlio nėra, pažymėkite žodžio šaknį. (10 taškų, už kiekvieną klaidą atimama 0,5 taško.)

Ą arba a: samplaika, sąskambis, sakalas, s__mokslas, s__ndauga, s__monėti, s__manos, s__mpyna, nes __žiningas, s__vartynas, s__vitas, nes __ntaika, bes __lyginis.

Į, i arba y: įkalnė, įntarpas, yda, __šskaičiuoti, ap __bėgti, ap __geris, __sinešti, __patingas, __ndėlis, __spūdis, __sidėmėti, su __žulėti, ne __domus.

III. Į sakinius įrašykite trūkstamus daiktavardžius. Juos galūniniu darybos būdu padarykite iš žemiau pateiktų veiksmazodžių (keičiant galūnę, priešdėlis su- keisis į są-, san- arba sam-). (10 taškų, už kiekvieną klaidą atimamas 1 taškas.)

1. Mus patraukia mituose vaizduojami fantastiški žmonių santykiai. (D. S.) 2. taip ir liko gulėti neatverstas. (R. G.) 3. Keistos, sunkiai beišsifruojamos žodžių dainose sietinos su senaisiais tikėjimais ir apeigomis. (M. M.) 4. bręstant išauga žmogaus gyvenimo turinys. (V) 5. Argi gali kas prie bolševikinės mokesčių nemokėti? (L. B.-Dz.) 6. Antruoju atveju partizanų nieko gero negauna. (L. B.-Dz.) 7. Antanas Strazdas perteikė žmogaus

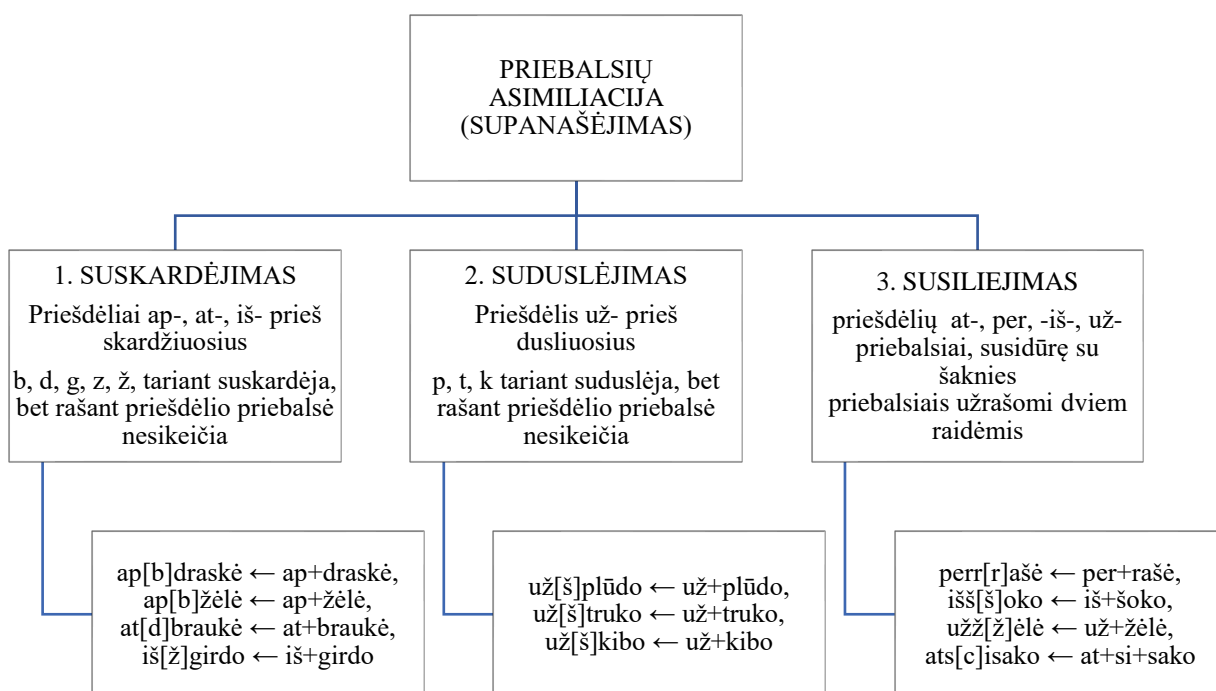
prigimtinės laisvės (B. Sp.) 8. Būna ir tokios dvasinės žmonių, kurie gyvenimo keliu turi eiti be tėvynės. (V.) 9. Pats matai, kad man gelia naktį. (K. S.) 10. Kilo , cypsmas, viskas susijaukė, iškriko. (V. Ž.) 11. Gatvių Kernius stabtelėjo ir pažvelgė į laikrodį. (A. M.).

Suplakė, sutiko, sumanė, suprato, sudarė, sumišo, sukryžiavo, sutvarkė, sujudo, susiuvo, sunėrė

ĮSIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

4.2 Priešdėlių ap-, at-, iš-, už- ir kt. rašyba. Priebalsių supanašėjimas, susiliejimas.

UŽDUOTYS:

I. Pasirinkite ir įrašykite tinkamą priešdėlį. (10 taškų)

__krito ant kojos, __rėkė visus kitus, iš nuostabos __sižiojo, užrašyk __galinį adresą, __griuvo pro duris, __sitiko nelaimė, jis __žėlė barzda, paskutinis __bėgo, __šienavo visas pievas, __suko į svečius.

Priešdėliai: iš-, už-, at-, iš-, per-, ap-, at-, už-, iš-, at-.

II. Kur reikia, įrašykite trūkstamas raides. (10 taškų)

A__sipūtęs po sunkaus darbo, į__šoko į batus, a__gailėtinas poelgis, pe__rinko uogas, a__daros durys, u__žėlęs takelis, i__balęs vaikas, u__siėmęs niekniekais, už__trauktukas, , i__girsta naujiena.

III. Ištaisykite priešdėlių rašybos klaidas (yra 10). (10 taškų)

Acikėliau anksti rytą. Kažkas beldžiasi. Įlekia įsigandusi kaimynė.

– Gelbėk, usidegė!

Izbėgam į kiemą. Apsidairau. Nei dūmais neuškvipo...

– Kas dega? – klausiu.

Neižgirdo. Acisukus tik moja, moja... Skubu. Usižiopsau, koja užkliūna už akmenio, tik pūktį ir abdrimbu kaip koks pelų maišas.

ĮSIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

5 Ilgujų ir trumpųjų balsių žodžių šaknyje rašyba. Šaknies balsių kaita

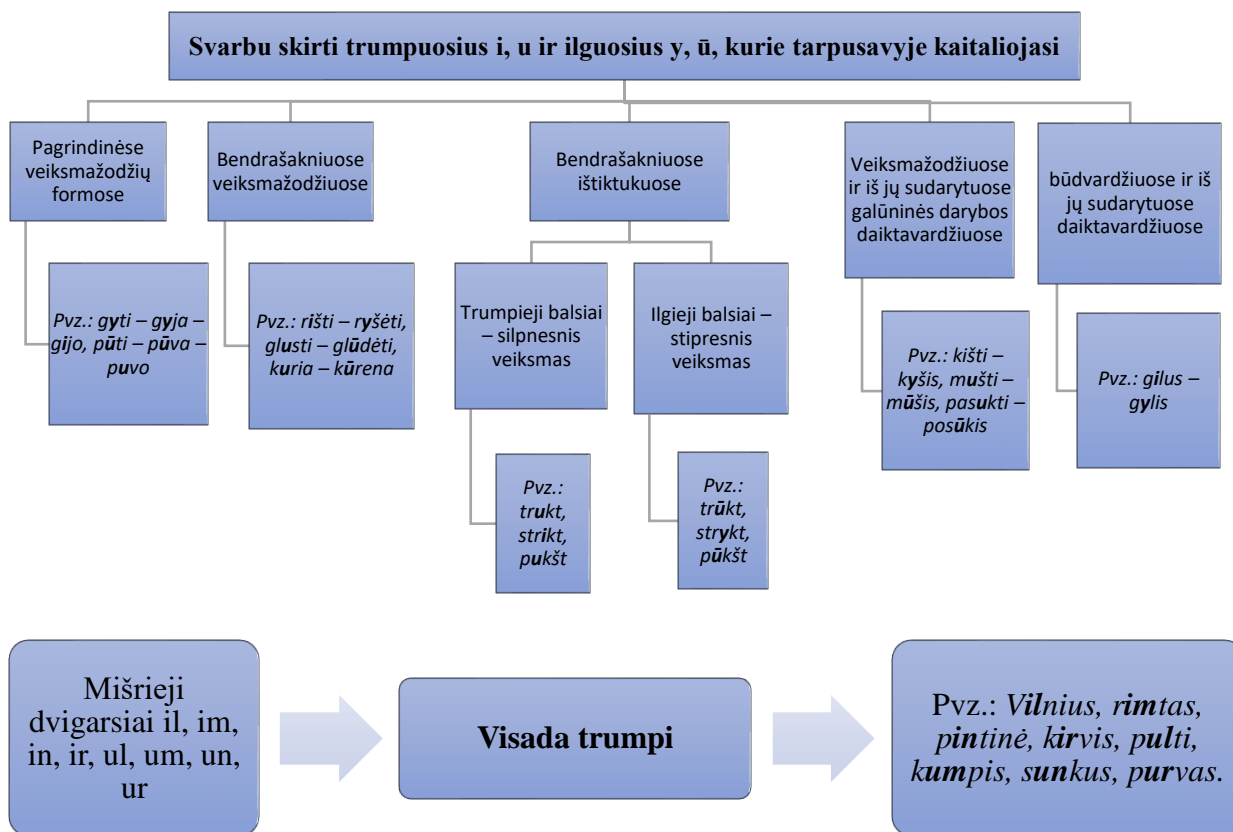
5.1 Balsių i, y ir u, ū rašymas remiantis fonetiniu rašybos principu

Bendrinėje lietuvių kalboje trumpieji ir ilgieji balsiai **i, y, u, ū** paprastai rašomi taip, kaip tariaimi, t. y. remiantis fonetiniu rašybos principu, pvz.:

būti, buvo, kitas, riksmas, vyras, Vytautas, muša, durys, mūšis, krūvis.

Jei abejojate, kurį balsį rašyti, žodį pakeiskite taip, kad tas balsis būtų kirčiuotas, pvz.:

švyturys – švyturį, sūkurys – sūkurį, dusulys – dusulį.

Taigi norint taisyklingai rašyti labai svarbu taisyklingai tarti ir remtis giminišku žodžiu ar kita to paties žodžio forma. Ne taip ištarti ir parašyti i, y, u, ū gali visiškai pakeisti žodžio reikšmę, pvz.:

lūpa (kūno dalis) – *lupa* (muša), *lynas* (žuvis) – *linas* (augalas).

UŽDUOTYS:

- I. Perskaitykite žaismingą istoriją, kuri padės įsidėmėti žodžius su ilgaisiais y ir ū. Išsirinkite 5 sunkiausius žodžius ir su jais sugalvokite po sakinį. (10 taškų)

Kartą Vytautas užuodė, kad kažkas prie švyturio kūrėna laužą, todėl nulėkė pažiūrėti. Ten jo dėmesį patraukė vandens sūkurys. Berniūkštis pasilenkė pažiūrėti, bet lynas tik strykt iš vandens! Susipynė Vytauto kojos – pukšt ir jis jau vandeny. Tarp vaiko ir žuvies prasidėjo mūšis, bet lynas buvo aršesnis. Jis prakando Vytautui lūpą. Mažylis norėjo išlipti iš vandens, bet gylis buvo per didelis, todėl vaikas nuplaukė prie posūkio, kur išlipti lengviau. Nuleidęs galvą Vytautas patraukė namo ir galvojo, ar ilgai gyja lūpa. Bet staiga tik trūkt ir Vytautas mato, kaip tėtis nutraukia nuo jo antklodę ir sako: „Ar ilgai dar miegosi? Eime žvejoti!“.

- II. Sukurkite įdomią istoriją, kurioje vartosite žodžius su trumpaisiais i ir u. Pavartokite kuo daugiau šių žodžių (juos pabraukite): kitas, muša, dusulys, gijo,

puvo, kuria, trukt, strikt, pukšt, gilus, kilnus, rimtas, linksmas, pirmas, tulpė, stumdo, sunkus, purvinas, lupa (muša) Linas (vardas).

III. Sugalvokite žodžių, kad (10 taškų, vienas žodis – 0,5 taško):

- a) il, im, in, ir, ul, um, un, ur sudarytų mišrųjų dvigarsį;
- b) il, im, in, ir, ul, um, un, ur būtų šalia, bet nesudarytų mišriojo dvigarsio;
- c) yl, ym, ūn, ūr žodyje būtų šalia.

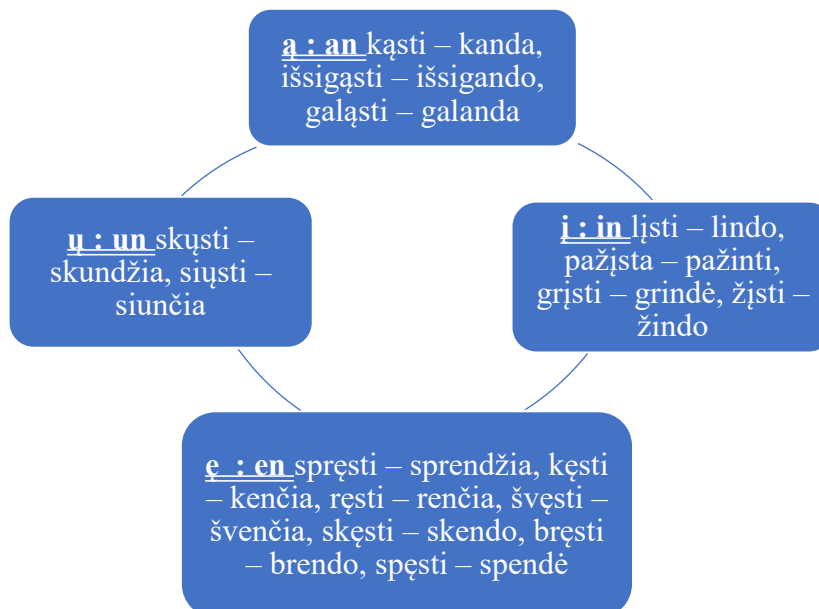
ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

6 Nosinių balsių rašyba žodžio šaknyje

6.1 Ilgieji balsiai kaitaliojasi su dvigarsiais

Balsiai a, e, i, u rašomi žodžių šaknyje prieš s, kai jie giminiškų žodžių šaknyse kaitaliojasi su an, en, in, un.

Atkreipkite dėmesį, kokiose pagrindinėse žodžio formose rašomos nosinės raidės. Iš jų padarytose išvestinėse formose, dariniuose nosinės raidės išlieka.

Bendraties šaknyje	Bendraties ir esamojo laiko šaknyje	Esamojo laiko šaknyje
<u>Kąsti</u> – kanda – kando	<u>Skęsti</u> – skęsta – skendo	Pažinti – <u>pažįsta</u> – pažino
Kąsdavęs, kąs, kąstų, kąšk, kąsdamas, kąsiaš, kąstas ir kt.	Skęstąs, skęs, skęstų, skęsdamas, skęstant ir kt.	Pažįstąs, pažįstant, pažįstamas ir kt.

Įsidėmėk!

Jeigu n arba m atsiranda tik esamojo laiko šaknyje, tai tokie veiksmažodžiai vadinami **intarpiniais**, nosinės raidės nerašomos.

- sekti, **senka**, seko
- gesti, **genda**, gedo
- akti, **anka**, ako

Tai įdomu!

Nosinės raidės a, e, i, u atsirado išnykus n (seniau sakė ne skęsti, o skensti).

Nosinė gali visiškai pakeisti žodžio reikšmę!

Lis (lietus) – lįs (lenda) – lys (suliesės)

Kas (žemė) – kąs (kanda) – kas? (klausimas)

Siųs (siuntė) – siūs (siuvėja) – sius (pyks)

UŽDUOTYS

I. Įrašykite praleistas raides. (10 taškų)

1. Kas vandenyje nesk.....sta?

2. M.....slių tėvas klane guli.
3. Pavasari praž.....sta įvairiaspalvės tulpės.
4. Mūsų skalbimo mašina sug.....do.
5. Gali išsig.....sti ir savo šešėlio.
6. Kaip smagu šv.....sti gimtadienį su draugais.
7. Prašau prisk.....sti bulvių.
8. Reikėjo kuo skubiau pasi.....sti žinią tėvams.
9. Laiškininkė gerai paž.....sta visus žmones.
10. Gaila, bet senatvėje šunelis ap.....ko.

II. Sugrupuokite giminiškus žodžius. Išsiaiškinkite rečiau vartojamų žodžių reikšmes, su tais žodžiais sugalvokite po sakinį. (10 taškų)

Mįslė, spręsti, lįsti, kąsnis, galastuvus, išgąstis, lenda, kando, mintis, galanda, įminimas, landa, įkandimas, pagaląsti, išsigąsti, sprendimas, gąsdinti, sprendėjas, įlindo, kandiklis.

III. Parašykite nurodytas formas. (10 taškų)

1. Išspręsti – dalyvis, neveik. r., es. l., vyr. g., vns., vard. l.
2. Pažinti – dalyvis, veik. r., es.l., vyr. g., vns., vard. l.
3. Skęsti – pusdalyvis, mot. g., daugiskaita.
4. Švęsti – veiksmažodis, tiesiog. n., būt. k. l., vns., II a.
5. Skųsti – veiksmažodis, tariamoji n., vns., I a.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

6.2 Ilgieji balsiai kaitaliojasi tarpusavyje.

Taisyklė	Pavyzdžiai
<p>Nosinės balsės a, e, i rašomos žodžių šaknyje prieš s, š, ž tada, kai giminiškų žodžių šaknyse <u>kaitaliojasi tarpusavyje</u>.</p> <p>Galime sugalvoti formulę: a, e, i × i, a, e prieš s, š, ž</p>	<p>drįsti → draša, drašus, drašuoelis, drašiai;</p> <p>grįžti → graža, gražinti (skola), saulėgraža, grįžimas, grįžčioti → grežti → Grižulo Ratai, grįžtė, grįžtuvės → sugražtai, atograža → grįžulas → gražyti;</p> <p>tęsti → tįsti, tįščioti, tįstelėti → tąsyti → tęsinys → tašus → tįsoti (būti nusitešusiam), ištįsėlis, tįsalas →, taša, tačiau tysoti (gulėti);</p> <p>maštyti → mįslė → maštymas, maštytojas;</p> <p>ražytis → įsirežti → ražymasis, ražulus;</p> <p>tręsti → trašos → tręšimas;</p> <p>raštas → rėsti (rentė);</p> <p>spąstai → spēsti (spendė);</p> <p>sklaštis, → sklėsti (sklendė);</p> <p>grešia, graso, įgrysta → grėsė;</p> <p>dreskia, drasko → drėskė;</p> <p>dvesia → dvėsė.</p>

UŽDUOTYS

I. Remdamiesi nurodytais žodžiais ir jų formomis, į pateikiamus žodžius įrašyti praleistas raides. (10 taškų)

Grežti, graža – sugr_žimas, gr_žtelis, gr_žimas, gr_žtuvės.

Drašus, drįso – išdr_sdavo, dr_suoelis, dr_siai.

Tęsti, taša – t_symas, išt_stas, išt_sėlis, prat_simas, t_sinys, t_syti.

Mįslė, mašlus – m_sto, susim_styti, m_stymas, m_astytojas.

Tręsti, trašos – tr_šimas, tr_štuvas, patr_štas.

II. Giminišku žodžiu paaiškinti paryškinto žodžio rašybą. Pvz. Mano draugui reiktu daugiau drašos (drįsti). (10 taškų)

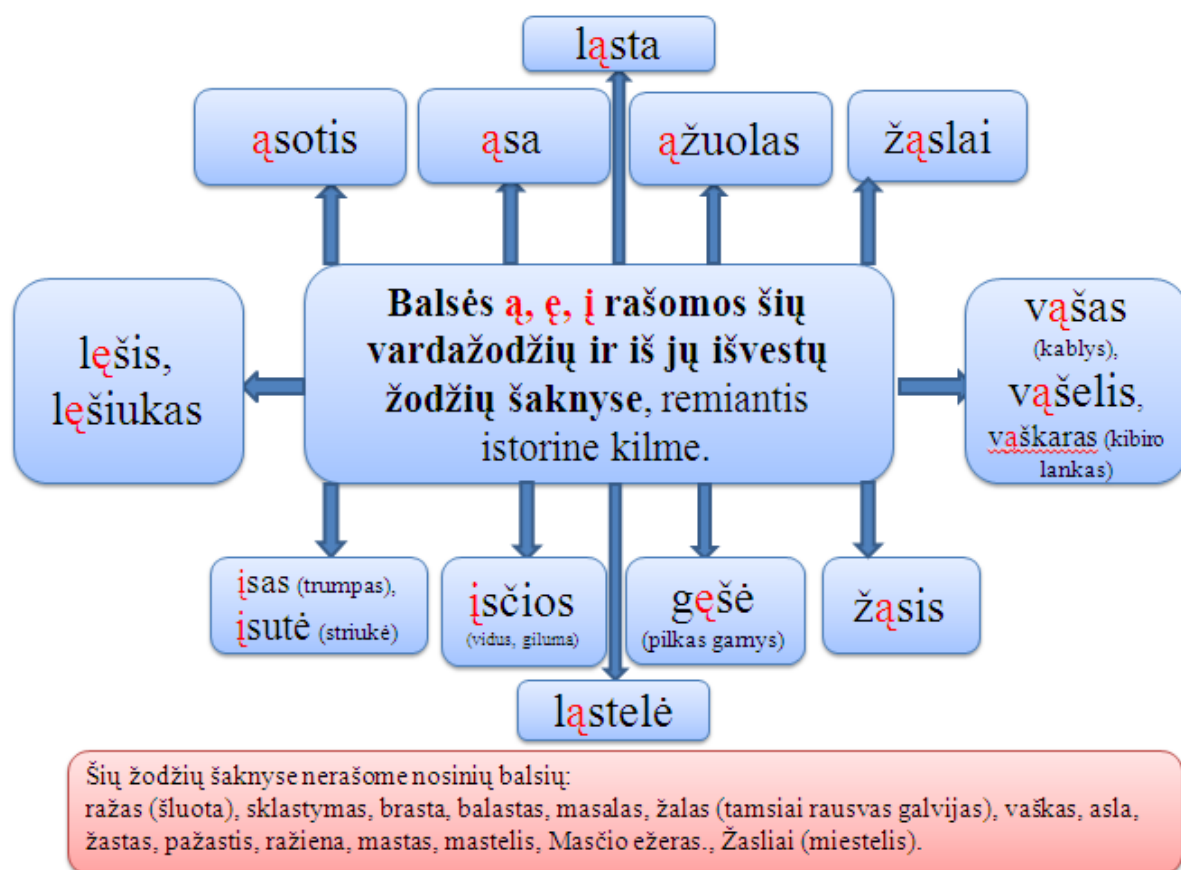
1. Močiutė pasakojo, kad mano gatvėje buvo **raštais** (.....) grįstas takelis. 2. Liūdna buvo **grįžti** (.....) į tuščius namus. 3. Močiutė nekantraudama serialo **tęsinio** (.....) 4. Jokūbo mažasis brolis yra tikras **maštytojas** (.....). 5. Reikės gerai išgaląsti **gražtą** (.....). 6. Jis taip **įsirežė** (.....), kad nepajudėjo iš vietos. 7. Tėvelis nupirko **spąstus** (.....) pelėms. 8. Kaimynė atidžiai apžiūrėjo savo gėles ir nusprendė, kad joms reikia **trašų** (.....). 9. Mes, trys geriausi klasės draugai, iškilmingai nusprendėme, kad susitikimų tradiciją **pratęsime** (.....) kas trejus metus. 10. Vienas **ištįsėlis** (.....) nieko nelaukęs šoko nuo tramlino.

III. Sugalvoti 3 sakinius. Juose turi būti 10 žodžių, kuriuose reikia šaknyje įrašyti nosinę balsę, taikant taisyklę, kai balsės a, e, i kaitaliojasi tarpusavyje. Pvz. Ištįsėlis Kęstutis besiražydamas prisiminė, kad savo geriausiam draugui negražino skolos. (10 taškų)

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

6.3. Ilgieji nosiniai balsiai daiktavardžių šaknyse

*Pagal „Lietuvių kalbos rašyba ir skyryba“, Vilnius, 1992
 Vlkk konsultacijų bankas*

UŽDUOTYS

- I. Parašykite po du giminiškus žodžius. (10 taškų, už kiekvieną giminišką žodį skiriama po 1 tašką)
 1. Ažuolas –
 2. ąsa –
 3. lęsis –
 4. lęstelė –
 5. ąsotis –

- II. DLKŽ raskite visas žodžių ąsa, lęsis, lęšiukas reikšmes, su kiekviena iš jų sugalvokite po sakinį. (10 taškų, už kiekvieną sakinį su vis kita duotų žodžių reikšme skiriama po 1 tašką)

- III. Duotam žodžiui parašykite dešimt giminiškų žodžių, su kiekvienu iš jų sugalvokite po sakinį. (10 taškų, už kiekvieną giminišką žodį skiriama po 0,5 taško; už sugalvotus sakinius – po 0,5 taško)

Žąsis:

1.
2.
3.
4.
5.
6.

7.
8.
9.
10.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

1. Ažuolas – ažuolinis, ažuolynė/-as, ažuoliukas, ažuolėlis.
2. Aša – ašėlė, dviąsis, ašinis, ašoti (daryti, dėti ašas), beąsis.
3. Lėšis – lėšinis, lėšienė/ lėšiukas.
4. Ląstelė – ląstelynas, ląsteliena, ląstelinis.
5. Ašotis – ašotėlis, ašotas.

II.

Žodžio **aša** reikšmės:

1. Indo auselė paimti.
2. Skrynios, stalčiaus rankena.
3. Drabužio kilpelė segti ar pakabinti.
4. Botago ar virvės kilpa.
5. Adatos skylutė siūlui verti.
6. Bato aulo kilpelė.

Žodžio **lėšis** reikšmės:

1. Ankštinių šeimos augalas, jo sėkla.
2. Gaubtas stiklas, laužiantis spindulius.
3. Spindulius laužianti plėvelė, vartojama vietoje akinių.

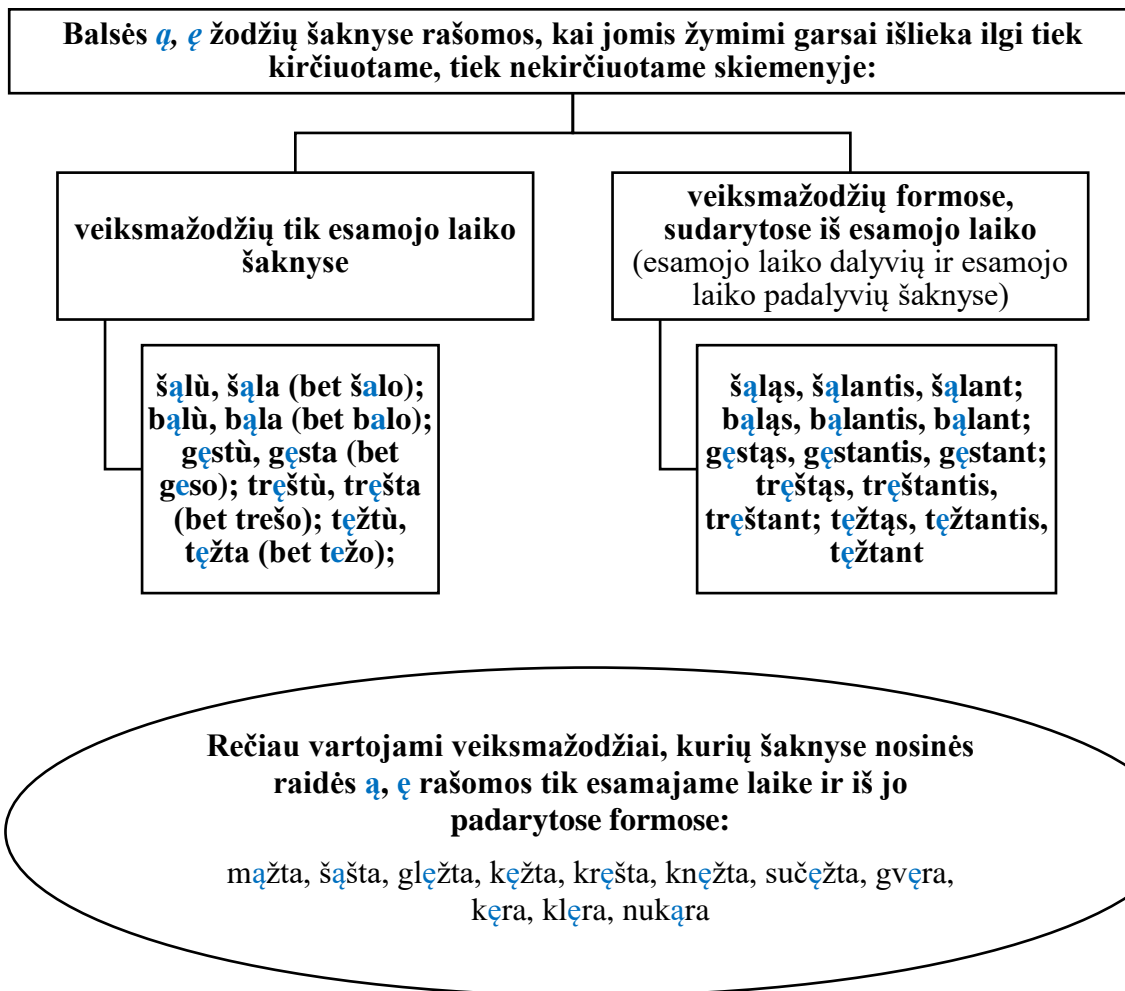
Žodžio **lėšiukas** reikšmė:

1. Akies dalis, laužianti spindulius.

III.

Žąsis – žąsidė, žąsiganis, žąskiaušis, žąsaitė, žąsiaganis, žąsiena, žąskojė, žąstaukiai, žąsinas, žąselė, žąsiukas, žąsiškas, žąsininkas, žąsinukas, žąsinis...

6.4. Nosinės balsės esamojo laiko veiksmažodžių ir iš jų padarytų formų šaknyse.

UŽDUOTYS

I. Remdamiesi pavyzdžiu, parašykite nurodytų žodžių esamojo ir būtojo kartinio laiko trečią asmenį. (10 taškų, už kiekvieną teisingai parašytą žodį skiriamas 1 taškas)

Šalti, šąla, šalo.

Užgesti –

Apsalti –

Išbalti –

Sutrešti –

Težti –

II. Įrašykite į sakinius reikiamus žodžius. (10 taškų, už kiekvieną teisingai įrašytą žodį skiriamas 1 taškas)

1. Lange šmėkstelėjo vaiko _____ veidas (išbalęs, išbalęs). 2. Šiandien lyja, todėl sniego vis _____ ir _____ (mažta, mažta). 3. Kai sugrįžome, laužas jau buvo _____ (užgesęs, užgesęs). 4. Malkų nebuvo, likę tik _____ žagarai (sutrešę, sutrešę). 5. Iš džiaugsmo širdis net _____ (apsala, apsala). 6. Pamištos pamerkti gėlės pamažu _____ (glęžta, glęžta). 7. Po kojomis _____ nukritę lapai (sučęžta, sučęžta). 8. Kraujas greitai _____ (krešta, krešta). 9. Nuo stogo _____ didžiuliai varvekliai (nukaro, nukaro). 10. Saulutei pašildžius sniegas _____ (tęžta, tęžta).

III. Remdamiesi nurodytais žodžiais ir jų formomis, į pateikiamus žodžius įrašykite praleistas raides. (10 taškų, už kiekvieną teisingai įrašytą balsę skiriamas 1 taškas)

1. Trešti, tręšta – sutr__šdavo, tr__štant.
2. Gverti, gvęra – gv__rantis, gv__rant.
3. Gležti, glęžta – gl__ždavo, gl__žtanti.
4. Balti, bąla – b__lantis, b__lant.
5. Šašti, šąsta – nuš__šdavo, nuš__šęs.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

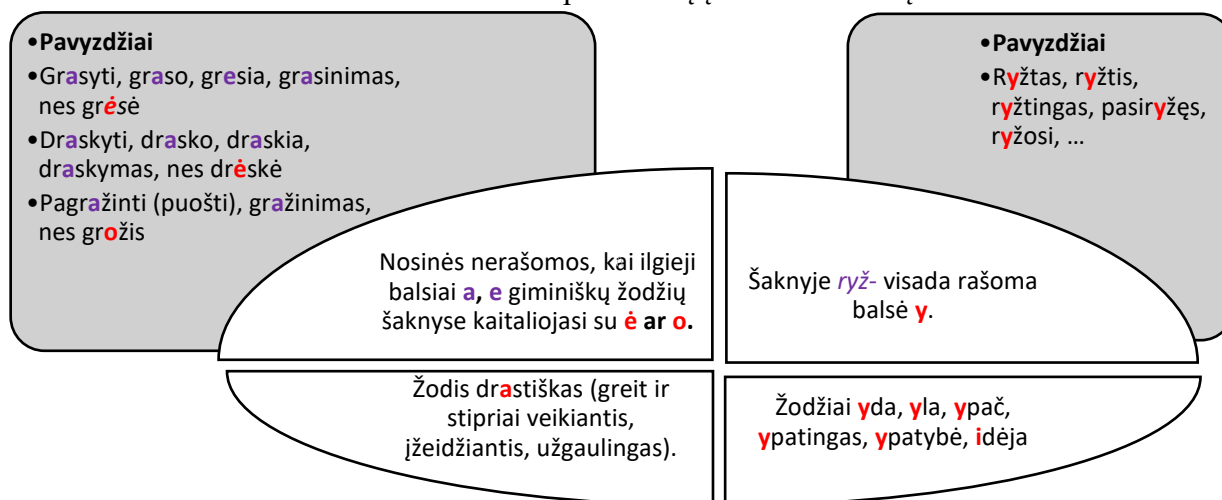
ATSAKYMAI

- I.** Užgęsta, užgeso; apsąla, apsalo; išbąla, išbalo; sutręšta, sutrešo; tęžta, težo.
- II.** Išbalęs, mažta, užgesęs, sutrešęs, apsąla, glęžta, sučęžta, kręšta, nukaro, tęžta.
- III.** Sutrešdavo, tręstant; gvęrantis, gvęrant; gleždavo, glęžtanti; bąlantis, bąlant; nušašdavo, nušašęs.

6.5. Įsidėmėtina balsių rašyba žodžių šaknyje

ĮSIDĖMĖTI

Labai svarbu atkreipti dėmesį į žodžio reikšmę!

NEPAINIOTI

Labai svarbu atkreipti dėmesį į žodžio reikšmę!

<p>Šaknies <i>mąst-</i> nepainioti su šaknimi <i>mast-</i>.</p>	<ul style="list-style-type: none"> •Mastas, mastelis, Masčio ežeras, mastyti (pinti, mesti audeklui siūlus; eiti dideliais žingsniais).
<p>Taisyklės (nosinės balsės <i>q, ę, į, u</i> giminiškų žodžių šaknyje kaitaliojasi su <i>an, en, in, un</i>) žodžių nepainioti su kitais žodžiais.</p>	<ul style="list-style-type: none"> •Skusti, skuta, skuto •Kasti, kasa, kasė •Lysti, sulysti (liesėti, suliesėti)
<p>Taisyklės (nosinės balsės <i>q, ę, į</i> žodžių šaknyje rašomos tada, kai giminiškų žodžių šaknyje kaitaliojasi tarpusavyje) žodžių nepainioti su kitais žodžiais.</p>	<ul style="list-style-type: none"> •Tesėti (žodį, turėti jėgų dirbti), •gražinti (puošti), •gryžtelėti (nikstelėti koją), gryžtelėja, gryžtelėjo, gryžtelėjimas •įgrysta, įgristi, įgriso, •tyžta, tižti, tižo, •suyžta, suižti, suižo (suaižėjo, sutrūkinėjo).
<p>Taisyklės (nosinės balsės <i>q, ę, į</i> rašomos daiktavardžių ir iš jų išvestų žodžių šaknyje) žodžių nepainioti su kitais žodžiais.</p>	<ul style="list-style-type: none"> •asla, vaškas, žastas, pažastis, žastikaulis, masalas, sklastymas, Žasliai, ražas (šluota), slastai (spąstai), brasta, ražiena, žalas (tamsiai rausvas galvijas)
<p>Taisyklės (nosinės balsės <i>q, ę</i> rašomos kai kurių veiksmažodžių tik esamojo laiko šaknyje ir išvestinių veiksmažodžio formų esamajame laike) žodžių nepainioti su kitais žodžiais.</p>	<ul style="list-style-type: none"> •karoti, karo, karojo (kyboti, kaboti, kabėti); •krešėti, kreša, krešėjo (tirštėti, stingti); •kežėti, keža, kežėjo (labai pamažu, skurdžiai, nusususiai augti); •težėti, teža, težėjo (tižti, šlapti, varvėti).

UŽDUOTYS

I. Įrašykite į sakinius reikiamus žodžius. (10 taškų, už kiekvieną teisingai įrašytą žodį skiriamas 1 taškas.)

1. Ar tu nuo tako sniegą? (nukasi, nukasi). 2. Iš mūsų grybų devyni buvo raudonikiai. (rastų, rąstų) 3. Aš duotą žodį – straipsnis jau parašytas. (tėsiu, tesiu). 4. Jurgis nuolat savo sodo namelį, darė jį vis patrauklesnį. (gražino, gražino) 5. Šįkart Arnas barzdos..... . (nesiskus, nesiskus) 6. Čia nedera taip šėlti ir (siūsti, siusti) 7. Jaunoji mergelė prie langelio sėdi, kasele(masto, masto). 8. Ji taip stengėsi, kad nieko nevalgė. (sulysti, sulįsti) 9. Vilniuje vyko tarptautinio renginys. (masto, mąsto) 10. Eidamas nelygiu keliu, netyčia koją. (grįžtelėjau, gryžtelėjau).

II. Paaiškinkite, kodėl paryškintųjų žodžių šaknyje nerašomos nosinės balsės. (10 taškų, už kiekvieną teisingai paaiškintą žodį skiriamas 1 taškas.)

1. Dabar aiškinsimės jūsų kaltės **mastą**. (V. Ž.) 2. Jis **grasina** parduosiąs ūkį. (I. S.) 3. Lietuvai **pagražinti** draugija įkurta 1921 metais. 4. Vaikeli, prisiek, kad žodį **ištesėsi**. (B. S.) 5. Pati kiaulė maišą **drasko** ir pati žviegia. (tts.) 6. Tadas **neryžtingai** pamindžikavo prie sutrešusio, žolėm apaugusio slenksčio. (R. Šv.) 7. Telšių **Masčio** ežero pakrantė – patraukli poilsio zona. 8. Ateina mergelė, balta lelijėlė, sušukuota galvele, **sumastyta** kasele. (tts.) 9. Pilies sargybiniams pavojai **gresia** iš visų pusių. 10. Sirgdamas jis labai **sulyso**.

III. Įrašykite praleistas raides. (10 taškų, už kiekvieną teisingai įrašytą raidę skiriama 0,5 taško.)

1. Stiprus vėjas išdr_škė parko medžių lapus. 2. Man tie ilgi pokalbiai jau įgr_so. O tau? 3. Dariui, Tomui ir Arūnui niekas negr_sė. O Sigitui? 4. Artėja audra. Užg_sink stovyklos laužą. 5. Rūsyje senelis padėjo naujus sl_stus pelėms gaudyti. 6. Apraminusi Mariją, Julija susimąsto. Ar ji iš_t_sės tuos pažadus? 7. Motina pirštu man gr_so: liepia eiti vidun. (J.G.) 8. Negaliu šukuotis – šukos baisiai dr_skia. (ž) 9. Nors mama ir tėtis prigr_sino nelįsti upėn, bet kaip čia iškęsi. 10. Ji mėgo, kad skl_stymas tvarkingai eitų tiesiai per galvos vidurį ir nė milimetro į šonus. 11. Ž_las jautelis žalioje pievoje ganosi. 12. M_salas (arba jaukas) – žuvų, žvėrių viliojimo ar jaukinimo priemonė. (ž) 13. Ledas pavasarį su_žta. (ž) 14. Sviestas šilumoje t_žta. (ž) 15. Šis tyrimas parodo, kaip greitai kr_ša kraujas. 16. Tarptautinis žodis dr_stiškas yra kilęs iš graikų kalbos. 17. Šakomis keliauja voras, /Nuo žvakučių v_škas laša, /Tyška v_škas ant stalelio /Su vokais neatplėštais. (A.A.J.) 18. Jis turi ir gerų, ir blogų _patybių. 19. Naujomis _dėjomis visada malonu pasidalinti su draugais. 20. Nieko negalvodamas, r_žtingai imuosi naujo darbo.

ATSAKYMAI

I. nukasi, rastų, tesiu, gražino, nesiskus, siusti, masto, sulysti, masto, gryžtelėjau.

II. 1. mastą – šaknis mast-, reikšmė – dydis; 2. grasina – a, e giminiškų žodžių šaknyje kaitaliojasi su e; 3. pagražinti – reikšmė papuošti; 4. ištesėti – reikšmė įvykdyti tai, ką pasižadėjai; 5. drasko, nes drėskė, a, e giminiškų žodžių šaknyje kaitaliojasi su e; 6. neryžtingai – šaknis ryž-; 7. Masčio – šaknis mast-; 8. sumastyta – žodžio reikšmė supinti; 9. gresia, nes grėsė, a, e giminiškų žodžių šaknyje kaitaliojasi su e; 10. sulyso – reikšmė suliesėjo.

III. išdraskė, įgriso, negrėsė, užgesink, slastus, ištesės, graso, dreskia, prigrasino, sklastymas, žalas, masalas, suyžta, tyžta, kreša, drastiškas, vaškas, ypatybių, idėjomis, ryžtingai.

7. Priebalsių supanašėjimas

7.1. Suskardėjimas

Tariant žodį, duslieji priebalsiai <i>p, t, k, s, š</i> prieš skardžiuosius priebalsius <i>b, d, g, z, ž</i> suskardėja.			
1.	DUSLUSIS + SKARDUSIS	Kurią priebalsę rašyti? Žodį palyginame su tokia jo forma ar giminišku žodžiu, kur po abejojamo priebalsio būtų balsis (dažniausiai keičiame į būtąjį kartinį laiką, kartais – į veiksmazodžio bendratį)	Trokšdamas – troško, brėkšdavo – brėško, lipdyti – lipo, brisdavo – bristi, glausdamas – glausti
2.	PRIEŠDĒLIS (duslusis + skardusis)	Randame priešdėlį. Lietuvių kalboje priešdėlio ad-, ab-, iš- nėra.	At – bėgo Ap – gavo Iš – džiūvo
3.	SUDURTINIAI ŽODŽIAI (duslusis + skardusis)	Pasitikriname pirmąjį žodžio dėmenį	Taikdarys (taika) Sausgyslė (sausa) Šlapdriba (šlapias) Žūtbutinis (žūti)

*Pagal Mekomąją lietuvių kalbos rašybos ir kirčiavimo žodyną.
Kaunas: Šviesa, 2005.*

UŽDUOTYS

I. Įrašykite praleistas priebalses (k-g, p-b, t-d, s-š, z-ž). (10 taškų, už kiekvieną teisingai įrašytą priebalsę skiriamas 1 taškas)

Dy_sta, li_davau, prie_gina, žven_damas, įstei_tas, i_dykelis, išpū_davo, ka_dien, tri_dešimt, ki_siu.

II. Pabraukite žodžius, kuriuose vyksta priebalsių suskardėjimas. (10 taškų, už teisingą atsakymą skiriamas 1 taškas)

Ryžtas, zirzti, trukdo, leisgyvis, griežtas, įgrisdavo, surūgs, trokšdavo, kasdami, spiegti, parausdavo, sprigtas, žengti, lėkdavo, gūžčioti, degtukas, atbulas, srėbti, išdaužė, apdraudė.

III. Paaškindite pabrauktų raidžių rašybą. (10 taškų, už teisingą atsakymą skiriamas 1 taškas)

Glausdama, tvarkdarys, trėkšdavo, atgal, išdygo, tempdavo, vilkdalgis, viešbutis, apdovanojo, užtvėrė.

ĮSIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

- I. Dygsta, lipdavau, priešgina, žvengdamas, įsteigtas, išdykėlis, išpūsdavo, kasdien, trisdešimt, kibsiu.
- II. Trukdo, leisgyvis, įgrisdavo, trokšdavo, kasdami, parausdavo, lėkdavo, atbulas, išdaužė, apdraudė.
- III. Glausti; tvarka; trėškė; priešdėlis **at-**; priešdėlis **iš-**; tempė; vilkas; viešas; priešdėlis **ap-**; priešdėlis **už-**.

7.2. Suduslėjimas. Skardieji priebalsiai žodžio gale.

1. Tariant žodį, skardieji priebalsiai **b, d, g, z, ž**, prieš dusliusius k, p, t, s, š, suduslėja.

Rašome	Tariame	Tikriname
dry b so gaub t i	dry p so gaub t i	nes dri b o nes gaub ė
med k irtys led k alnis	met k irtys let k alnis	nes med i s+kirsti nes led a s+kalnas
dang g styti džiaug t is	dank g styti džiauk t is	nes deng ė nes džiaug ė si
subruz t i urg t i	subrust i urg t i	nes subruz o nes urz ė
šmei ž tas užgo ž t	šmeiš t as užgo š t	nes šmei ž ė nes užgo ž ė

2. Pavojingas priešdėlis už-	skardusis ž suduslėja prieš dusliusius šaknies priebalsius, tariame kaip š	už tarti [uštarti]-> už +tarti už kišti [uškišti]-> už +kišti už trukti [uštrukti]-> už +trukti
--	---	--

3. Skardieji priebalsiai soduslėja prieš kai kurias priesagas	Priesagos	Rašome – tariame – tikriname
	-ti	grem ž ti [gremš t i]->grem ž ė ir z ti [ir s t i]-> ir z o slū g ti [slū k t i]->slū g o
	-t-	dang t is [dank t is]-> deng ė sag t is [sag t is]-> seg ė
	-tuv-	lau ž tuvas [lau š tuvas]-> lau ž ė žieb t uvėlis [žieb p uvėlis]-> žieb ė grėb t uvas [grėb p uvas]-> grėb ė
	-tuk-	grau ž tukas [grau š tukas]-> grau ž ė de g tukas [de k tukas]-> de g ė jung t ukas [jung k tukas]-> jung ė
	-s-	bė g siu [bė k siu]-> bė g o dir b si [dir p si]-> dir b o de g si [de k si]-> de g ė
	-st-	slū g sta [slū k sta]-> slū g o dy g sta [dy k sta]-> dy g o
	-sn-	žyb s nis [žyb p snis]-> žib a dri b sniai [dri p sniai]-> dri b o žing s nis [žing k snis]-> ženg ė
	-sm-	džiaug s mas [džiauk s mas]-> džiaug ė si sprog s mas [sprog k smas]-> spro g o

4. Skardieji priebalsiai žodžio gale tariant suduslėja	ka d , ly g , jo g , ta d , nely g , u ž
--	--

UŽDUOTYS

IV. Įrašykite praleistas raides. (10 taškų, už kiekvieną teisingą atsakymą skiriama 0,5 taško.)

1. Ten buvo nupieštas smauglys, ryjantis ka_kokį žvėrį. 2. Mano piešinys, žinoma, žavumu nė kiek neprily_sta modeliui. 3. Ta_ aš dar sykį perpiešiau savo piešinį. 4. Jeigu tas daigelis ridikėlio ar rožės, jam leidžiama au_ti, kaip jis nori. 5. Buvau labai u_siėmęs: reikia sten_tis atsukti variklyje u_siveržusį var_tą. 6. Vakare užden_site mane stikliniu gaubtu. 7. Mano gėlė iškvėpino visą planetą, bet aš nemokėjau ja džiau_tis. 8. Manau, kad pabė_ti jam padėjo išskrendantys laukiniai paukščiai. 9. Mat jis buvo ne tik a_solius monarchas, bet ir viso pasaulio valdovas. 10. Esu labai senas, vaikščiodamas nuvar_stu, o kariatai čia nėra vietos. 11. Deja, čia niekas niekad neu_suka. 12. Tik žibintininkas, turintis užde_ti vienintelį žibintą Šiaurės ašigalyje, ir jo draugas, atsakingas už vienintelį žibintą Pietų ašigalyje, gyveno lengvai ir nerūpestingai: jie turėjo dir_ti tik du kartus per metus. 13. O jeigu tu ateisi vis kitu laiku, nieka_ nežinosiu, kada turiu paren_ti savo širdį... 14. Tada grį_k su manim atsisveikinti, ir aš tau atskleisiu paslaptį. 15. Toliau tebežin_sniau prie sienos, bet vis dar nieko nemačiau ir negirdėjau.

A. de Sent Egziuperi „Mažasis princas“

V. Įrašykite praleistas raides ir surašykite į lentelę žodžius, tinkančius priebalsių suduslėjimo taisyklei. (10 taškų, už kiekvieną teisingą atsakymą skiriama 0,25 taško.)

Piktas žvil_snis, nulau_ta šakelė, įsiki_s į parankę, ly_sparnai, didelis džiau_smas, nugrim_ti į pelkę, nupirko dro_tuką, dau_vasarų, skel_ti įsakymą, pametė lau_tuvą, u_trukdavo darbe, spro_sta pumpurai, nusa_styta perlais, u_tiko netyčia, bai_tas pokalbis, sprindžio dy_smas, kablelis prieš jun_tuką, primasis žin_snis, amatininko dir_tuvės, prise_s ženklelį.

Soduslėjimo atvejai	Žodžiai
priešdėlis už-	
prieš -ti	
prieš -t-	
prieš -tuv-	
prieš -tuk-	
prieš -s-	
prieš -st-	
prieš -sn-	
prieš -sm-	
soduslėjimas žodžio gale	

VI. Įrašykite praleistas raides ir sukurkite trumpą pasakojimą apie žiemos šventę. (10 taškų, už kiekvieną teisingą atsakymą ir pavartotą žodį skiriama 0,5 taško.)

Parve_ta, užde_tos, ly_, žy_snis, mė_sta, lū_ti, jun_ti, džiau_smas, u_tenka, čiuo_ti.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I. Kažkokį, neprilygsta, tad, augti, užsiėmęs, stengtis, užsiveržusį, varžtą, uždengsite, džiaugtis, pabėgti, absoliutus, nuvargstu, neužsuka, uždegti, dirbti, niekad, parengti, grįžk, tebežingsniavau.

II.

Suduslėjimo atvejai	Žodžiai
priešdėlis už-	užtrukdavo, užtiko
prieš -ti	nugrimzti, skelbti
prieš -t-	nulaužta, baigtas
prieš -tuv-	laužtuvą, dirbtuvės
prieš -tuk-	jungtuką, drožtuką
prieš -s-	įsikibs, prisegs
prieš -st-	sprogsta, nusagstyta
prieš -sn-	žvilgsnis, žingsnis
prieš -sm-	džiaugsmas, dygsmas
suduslėjimas žodžio gale	lyg, daug

III. Parvežta, uždegtos, lyg, žybsnis, mėgsta, lūžti, jungti, džiaugsmas, užtenka, čiuožti.

7.3. s prieš č, z prieš dž rašyba.

Tariant žodį	Pavyzdžiai
s, z, ž prieš č virsta š	mokesčiai – mokestis, megzčiau – mezga, vežčiau – vežtum;
z prieš dž virsta ž	skruzdžių – skruzdė, vaizdžiai – vaizdas.

Pastabos:

Kad paaiškėtų, kurį priebalsį rašyti, reikia žodį pakeisti taip, kad vietoj č atsirastų t (šluosčiau – šluostė; raiščiai – raištis), o vietoj dž – d (vamzdžiai – vamzdis; žvaigždžių – žvaigždė).

Nesusekamos kilmės arba sunkiai susekamos kilmės žodžiuose iš klausos rašomi prieš č, dž einantys priebalsiai š, ž, pvz.: nuščiuvo, beždžionė; barščiai (baršteliai), išvirksčias (išvirksčiams), bergždžias (bergždžiams)⁸.

UŽDUOTYS

I. Įrašykite praleistas raides (s, š, z, ž). (10 taškų, už kiekvieną teisingai įrašytą raidę skiriama 0,5 taško)

Naujamie_čio, vi_čiukas, nyk_čio, ma_čiau, vy_džiai, baik_čias, zy_čiau, vai_džiai, slenk_čio, ne_čiau, stra_džiukas, lėk_čių, lau_čiau, sprę_čiau, kryk_čia, papra_čiausiai, pė_čiųjų, rūg_čiai, skai_čiai, darb_čiai.

II. Pabraukite eilutes, kuriose visi žodžiai parašyti teisingai. (10 taškų, už kiekvieną teisingai pažymėtą eilutę skiriamas 1 taškas)

Laždziukė, skaisčiai, vesčiau.
Beždžionėlė, pūsčiau, žvaigždžių.
Laikraščiai, rankšluosčiai, vežčiau.
Grakščiai, pavyzdžiui, mesčiau.
Raisčiai, regzčiau, paukščiai.
Risčia, mesčiau, gandravidžiai.
Rūpeščiai, lazdziukė, šluosčiau.
Rankraščiai, švysčioja, priežasčių.
Aukščio, skruzdžių, darbščių.
Gūžčioja, kumščiai, mokesčiai.

III. Įrašykite po 2 ar 3 raides, kad gautumėte skirtingos reikšmės žodžius, ir paaiškinkite jų rašybą. (10 taškų, už teisingai įrašytas raides ir teisingą paaiškinimą skiriamas 1 taškas)

Ri __iau
Ri __iau
Rū __iau
Rūg __iau
Auk __iau
Ank __iau
Ve __iau
Ve __iau
Kreg __ių
Vab __ių

⁸ http://www.saltiniai.info/files/kalba/KI00/Lietuvių_kalbos_žinynas._Priebalsių_rašymas._KI0900.pdf

ISIVERTINIMO LENTELE

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I. Įrašykite praleistas raides.

Naujamiesčio, viščiukas, nykščio, maščiau, vyzdžiai, baikščias, zyžčiau, vaizdžiai, slenkščio, neščiau, strazdžiukas, lėkščių, laužčiau, spręščiau, krykščia, paprasčiausiai, pėsčiųjų, rūgščiai, skaisčiai, darbščiai.

II. Pabraukite eilutes, kuriose visi žodžiai parašyti teisingai.

Laždžiukė, skaisčiai, vesčiau.

Beždžionėlė, pūščiau, žvaigždžių.

Laikraščiai, rankšluoščiai, vežčiau.

Grakščiai, pavyzdžiui, mesčiau.

Raisčiai, regžčiau, paukščiai.

Risčia, mesčiau, gandrąlįdžiai.

Rūpeščiai, lazdžiukė, šluosčiau.

Rankraščiai, švysčioja, priežasčių.

Aukščio, skruzdžių, darbščių.

Gūžčioja, kumščiai, mokesčiai.

III. Įrašykite po 2 ar 3 raides, kad gautumėte skirtingos reikšmės žodžius, ir paaiškinkite jų rašybą.

Risčiau – risti.

Riščiau – rišti.

Rūsčiau – rūstus.

Rūgščiau – rūgštus.

Aukščiau – aukštai.

Anksčiau – anksti.

Vežčiau – vežti.

Vesčiau – vesti.

Kregždžių – kregždė.

Vabzdžių – vabzdys.

7.4. Tradicinė priebalsių rašyba

Priebalsiai

I. Yra tam tikrų žodžių, kurių priebalsių rašybos negalima patikrinti jokiais taisyklėmis arba netgi joms prieštarauja, tokia rašyba remiasi lietuvių kalbos rašymo tradicija (taip įprasta, išliko nuo ankstesnių laikų). Šiuos žodžius reikia įsidėmėti⁹:

- Aukštas, baikštus, daiktas, sluoksnis, beždžionė;
- kremzlė (nors krimsti), žnyplės (nors žnybti, žnybė), lūšna (nors lūžti, lūžo), drumzlės (nors drumsti, drumstė), mėšlas (nors mėžti, mėžė), grumstas (nors grimzdo);
- krebždėti – krepštelėti, stabtelėti – staptelėti, pakuždomis – pakuštomis, plazdėti – plastėti, kniūbsčias – kniūpsčias (skirtingo skardumo priebalsių rašybos variantai);
- kovarnis (iš kovvvarnis), kraugerys (iš kraujgerys), rankogalis (iš rankovgalis), karkvabalis (iš karklvabalis), smaigalys (iš smailgalys), šalpusnis (iš šaltpusnis).

II. Šaknies gale prieš balses rašomos priebalsių samplaikos **sk, šk, zg, žg**, o prieš priebalses – **ks, kš, gz, gž**, pvz.: drėksti – dreskia, brėkšti – brėško, dūgzti – dūzgė, megzti – mezgė.

Pastaba: Norint patikrinti, kurią samplaiką rašyti prieš priebalsę, žodį reikia pakeisti taip, kad samplaika būtų prieš balsę, pvz.: brigzti, nes brizgo; driksti, nes drisko¹⁰.

UŽDUOTYS

I. Įrašykite praleistas raides. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai įrašytą raidę skiriamas 1 taškas)

1. Medžiotojų įbaugintas žvėrelis tapo bai__štus. 2. Nors tvenkinys buvo sudrum__tas, bet drum__lės greitai nusėdo ir vanduo vėl pasidarė skaidrus. 3. Vabalų žandai žny__lių formos ir gali odą sužny__ti. (M. Č.) 4. Drugelis supla__dėjo sparneliais ir nuskrido. 5. Keliautojai rado be__džionių tiltą. 6. Sužydės pieva ir joje ims dū__ti bitės. 7. Vėsią dieną praverčia šiltesnis me__tinis. 8. Kambarys pilnas dai__tų.

II. Įrašykite praleistas priebalses (k/g arba s/z). Šalia parašykite to paties veiksmožodžio formą, kurioje neiškiai tariama priebalsių samplaika atsidurtų prieš balsį. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai parašytą žodį skiriamas 1 taškas)

Pavyzdys: Drėk__sti – drėsk__ė.

Me__zti –	Dri__sti –
Džer__žti –	Bur__zti –
Brig__ti –	Niurg__ti –
Brė__šti –	Tar__šti –
Dūg__ti –	Nupu__šti (išberti) –

III. Įrašykite praleistas raides. Su nurodyta žodžių pora sugalvokite po sakinį, sakinyje linksnio ir asmens formas galima keisti. (10 taškų, už taisyklingai įrašytas raides žodžių poroje ir tinkamą sakinį – 2 taškai)

1. Bai__štus – bau__ščiai.....
2. Au__ti – au__štas.....
3. Krim__ti – krem__lė.....
4. Dū__zti – dū__ti.....
5. Bri__zti – dri__sti.....

Pavyzdys: Grumstas – grimzti. Grumstas sparčiai grimzdo į dugną.

⁹ <http://lietuviu5-6.mkp.emokykla.lt/lt/paieska/?key=priebalsi%C5%B3+ra%C5%A1yba>

¹⁰ Lietuvių kalbos rašyba ir skyryba. Vilnius: Mokslas, 1992, p. 21

ISIVERTINIMO LENTELĖ

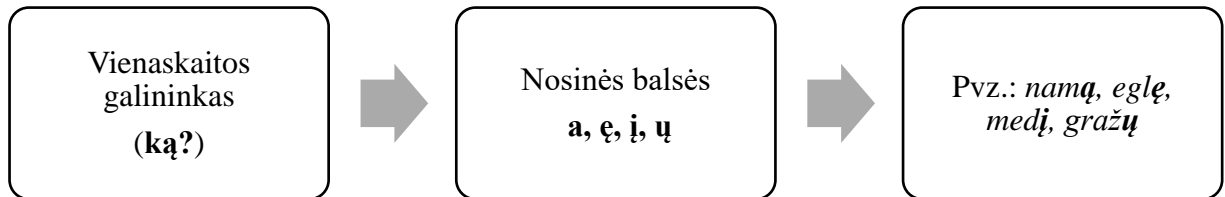
Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

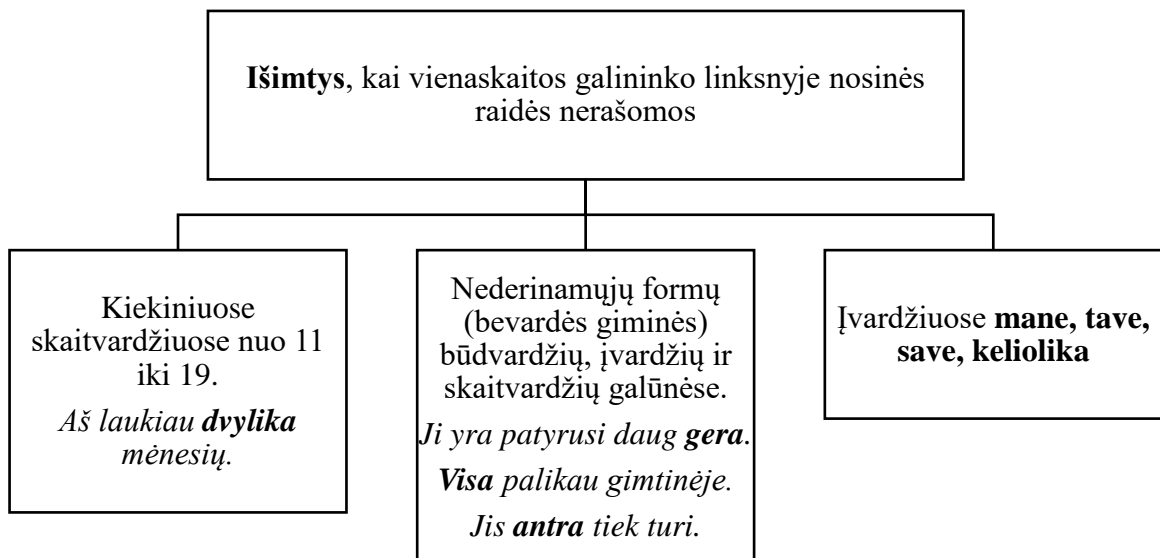
- I. 1. Baikštus. 2. Sudrumstas, drumzlės. 3. Žnyplių, sužnybti. 4. Suplazdėjo. 5. Beždžionių. 6. Dūgzti. 7. Megztinis. 8. Daiktų.
- II. Megzti – mezga/mezgė, džergžti – džeržgia/džeržgė, brigzti – brizgo, brėkšti – brėško, dūgzti – dūzgia/dūzgė, driksti – drisko, burgzti – burzgia/burzgė, niurgzti – niurzgia/niurzgė, tarkšti – tarškia/tarškė, nupukšti – nupuško.
- III. Baikštus – baugščiai, augti – aukštas, krimsti – kremzlė, dūgzti – dūkti, brigzti – driksti.

8. Linksniuojamų kalbos dalių galūnių rašyba.

8.1. Nosinių balsių rašyba galūnėse (vns. G.)

Ši taisyklė taikoma visoms linksniuojamosioms kalbos dalims ir neasmenuojamoms veiksmažodžio formoms (dalyviams)	
Daiktavardžiams	<i>vaiką, savaitę, rankšluostį</i>
Būdvardžiams	<i>ilgą, medinę, žaislinį, statų</i>
Įvardžiams	<i>jį, ją, kitą, šitą, kurį</i>
Skaitvardžiams	<i>pirmą, antrą, trečią, ketvirtą</i>
Dalyviams	<i>mylintį, mylinčią, mylimą</i>

Pagal www.upc.smm.lt¹¹

Galininkas klausia: ką?
Jeigu atsakai vienaskaita,
Tai pajudinki rankelę
Ir rašyki nosinę raidelę.

Jei paklaustų, ką namie turi,
Rašyk: knygą, stalą, kėdę savo kambary.
Jei paklaustų, apie ką svajoji,
Rašyk: apie draugą, meilę, šeimą aš galvoju.
Jei paklaustų, ką regi,
Rašyk: šunį, katę, karvę patvory.

11

<https://www.upc.smm.lt/ekspertavimas/mddb/Specialusis%20ugdymas/Methodin%C4%97%20prie%C4%97%20%20%20E2%80%9ETAISYKL%C4%96S%20lietuvi%C5%B3%20kalba%E2%80%9C/Methodin%C4%97%20prie%C4%97%20E2%80%9ETAISYKL%C4%96S%20lietuvi%C5%B3%20kalba%E2%80%9C.pdf>

UŽDUOTYS

I. Įrašykite praleistas raides. (10 taškų, už vieną teisingai įrašytą raidę skiriamas 1 taškas)

1. Mažasis princas sutiko raudon_ rož_. Jis jai skyrė vis_ savo laik_.
2. Erelis pakreipė sparnus į skaisč_ saul_.
3. Aš stengiuosi tav_ apsaugoti.
4. Vienuolik_ metų aš tavęs laukiau.
5. Emilis pažvelgė į raudonskruost_ mergait_.

II. Papildykite sakinius. (10 taškų, už kiekvieną logišką ir taisyklingai parašytą žodį skiriamas 1 taškas)

1. Per Kalėdas norėčiau gauti dviratį.
2. Tėtis paruošė skanią
3. Pas senelius norėčiau būti tik dieną.
4. Gyvenime esu patyręs ir gera, ir
5. Pagirk šiandien ne tik mane, bet ir, nes tu to nusipelnei.
6. Per Kūčias reikia paruošti patiekalų.
7. Vakar sutikau nuostabią moterį, sapnavau visą
8. Jau kartą man pasisekė, laimėjau milžinišką.....

III. Į klausimus atsakykite vienaskaitos galininko linksniu. Kiekvienam klausimui pateikite po 5 atsakymus. (10 taškų, už kiekvieną teisingą atsakymą skiriama 0,5 taško)

- a) Išvardinkite, ką matote aplink save.
- b) Ką pasiimtumėte su savimi į negyvenamą salą?
- c) Ką norėtumėte aplankyti šiais metais?
- d) Ką turite savo spintoje?

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

1. Mažasis princas sutiko raudoną rožę. Jis jai skyrė visą savo laiką.
2. Erelis pakreipė sparnus į skaisčią saulę.
3. Aš stengiuosi tave apsaugoti.
4. Vienuolika metų aš tavęs laukiau.
5. Emilis pažvelgė į raudonskruostę mergaitę.

II.

1. Per Kalėdas norėčiau gauti **sportinį** dviratį.
2. Tėtis paruošė skanią **vakarienę**.
3. Pas senelius norėčiau būti tik **vieną** dieną.
4. Gyvenime esu patyręs ir gera, ir **bloga**.
5. Pagirk šiandien ne tik mane, bet ir **save**, nes tu to nusipelnei.
6. Per Kūčias reikia paruošti **dvylika** patiekalų.

7. Vakar sutikau nuostabią moterį, **kurią** sapnavau visą **naktį**.
8. Jau **antrą** kartą man pasisekė, laimėjau milžinišką **televizorių**.

III.

- a) stalą, kėdę, mokytoją, langą, kuprinę;
- b) telefoną, rankšluostį, skrybėlę, gertuvę, palapinę;
- c) senelį, pusseserę, draugą, Paryžių, Londoną.
- d) sijoną, palaidinę, paltą, megztinį, kepurę.

8.2. Nosinių balsių rašyba galūnėse (dgs. K.).

Daugiskaitos kilmininko rašyba

	Kalbos dalys	Pavyzdžiai	Sangražinė forma	Įvardžiuotinės vyr. ir mot. giminės formos
1.	Daiktavardžių dgs. K.	darbų, kelių, akių, sūnų, dukterų...	be barimūsi	
2.	Būdvardžio dgs. K.	mėlynų, žalių, gražių, medinių		gražiųjų
3.	Skaitvardžio dgs. K.	pirmų, septintų, tūkstančių...		pirmųjų
4.	Įvardžio dgs. K.	jų, šių, mūsų		jųjų, šiųjų
5.	Dalyvio dgs. K.	einančių, keliančių,ėjusių, kėlusių		ėjusiųjų, bartųjų

Pagal Irena Ramanekienė. Jei nesiseka rašyti be klaidų.

Šiauliai: Šiaurės Lietuva, 1996, p. 24

UŽDUOTYS

I. Parašykite daugiskaitos kilmininko formą pagal pavyzdį. (10 taškų, vienas taškas skiriamas už taisyklingą žodį)

Kelias – kelių	Peilis –
Žalias – žalių	Mėlynas –
Keliantis – keliančių	Laukiantis –
Mes – mūsų	Jūs –
Ketvirtas – ketvirtų	Aštuntas –
Trečiasis – trečiųjų	Penktasis –
Gaivusis – gaiviųjų	Stiprusis –
Žaliuojantis – žaliuojančių	Dalyvaujantis –
Penktasis – penktųjų	Septintasis –
Jieji – jųjų	Šieji –

II. Parašykite šių žodžių daugiskaitos kilmininką. (10 taškų, po tašką skiriama už kiekvieną taisyklingai parašytą žodį)

- Eglė –
- Gintarinis –
- Jis –
- Pirmasis –
- Mes –
- Milijonas –
- Pigusis –
- Einantis –
- Einantysis –
- Kalbėjimasis –

III. Lygmeninė užduotis – aukščiau galite lipti tik taisyklingai atlikę žemesnę užduotį. Įsivertinkite padedami savo mokytojo.

4.	Sugalvok žodį (daugiskaitos kilmininko forma) su 4 nosinėm raidėm. (4 taškai)
2.	Sugalvok žodį (daugiskaitos kilmininko formą) su 3 nosinėm raidėm. (3 taškai)
1.	Sugalvok žodį (daugiskaitos kilmininko forma) su 2 nosinėm raidėm. (2 taškai)
	Sugalvok žodį (daugiskaitos kilmininko forma) su 1 nosine raide. (1 taškas)

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-19	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

- I.** Peilis – peilių, mėlynas – mėlynų, laukiantis – laukiančių, jūs – jūsų, aštuntas – aštuntų, penktasis – penktųjų, stiprusis – stipriųjų, dalyvaujantis – dalyvaujančių, septintasis – septintųjų, šieji – šiųjų.
- II.** 1. Eglių; 2. Gintarinių; 3. Jų; 4. Pirmųjų; 5. Mūsų; 6. Milijonų; 7. Pigiųjų; 8. Einančių; 9. Einančiųjų; 10. Kalbėjimūsi.
- III.**
4. Išalantįjį, įtreštąją ir kt.
 3. Įkritusiųjų, įmintųjų ir kt.
 2. Įsakymų, sąrašų ir kt.
 1. Žodžių, švenčių ir kt.

8.3. Kai vardininke galūnė -ė. Kai vardininke galūnė ne -ė.

Taisyklės	Pavyzdžiai
Vardažodžiuose, kurių vienaskaitos ir daugiskaitos vardininko galūnė yra ė , kitų linksnių galūnėse rašome e .	Zyl ė , zyl ės – zyl e , zyl es ; kat ė , kat ės – kat e , kat es ; auksin ė , auksin ės – auksin e , auksin es ; medin ė , medin ės – medin e , medin es .
Jei nėra vienas žodžio linksnis galūnėje neturi ė , galūnėse rašome (i)a . ¹²	Kel ias , kel iai – kel iams , kel iais ; Žal ia , žal ios – žal iai , (su) žal ia , žal ias ; Įdom i , įdom ios – įdom iai , (su) įdom ia , įdom ias .

Įsidėmėtinos rašybos žodis **duktė**.

Vns.	Dgs.
V. dukt ė	V. dukterys
K. dukters	K. dukterų
N. dukter iai	N. dukterims
G. dukterį	G. dukteris
Įn. dukter ia , dukterimi	Įn. dukterimis
Vt. dukteryje	Vt. dukteryste
Š. dukterie	Š dukterys

Jei tu kartais nežinai,
Ką rašyti, **-ei** ar **-ai**,
Pažiūrėk į vardininką
Ir žinosi, kas kur tinka.

Jeigu **-ė** vardininke,
-ei rašyk naudininke.
Bet jei **-ė** tenai nerasi,
-ai tuomet rašyki drąsiai. (A. Jarmala)¹³

UŽDUOTYS

I. Įrašykite nurodytus linksnius. (10 taškų, už kiekvieną gerai parašytą žodį skiriama 0,5 taško)

Vienaskaitos vardininkas (kas?)	Vienaskaitos naudininkas (kam?)	Vienaskaitos įnagininkas (kuo?)	Daugiskaitos galininkas (ką?)
Įžūli katė	įžūliai katei	įžūlia kate	įžūlias kates
Virtuali viešnia			
Didesnė dalis			
Įdomi žinutė			
Vyriausia duktė			

II. Prieš įrašydami praleistas raides, skliausteliuose parašykite paryškintų žodžių vienaskaitos vardininką. (10 taškų, už gerą įrašą skiriama 0,5 taško.)

Pvz.: Mokinė įminė (sunki) sunk**ia** (mįslė) mįslę.

- Senelė, pasiramsčiuodama (_____) lazdel_, išėjo pro (_____) didel_(_____) medin__ duris.
- Mano teta turi tris (_____) dail__ dukras.

¹² Lietuvių kalba. Vadovėlis V klasei I dalis, sud. Asta Leskauskaitė, Asta Kibildienė, Ingrida Visockienė, Vilnius: Šviesa, 2016, p.4.

¹³ Norintiems rašyti be klaidų, sud. Albina Ausmannienė, Vilnius: Gimtasis žodis, 2010, p. 12-13.

3. Močiutės (_____) **kat**_ prirėikė kantrybės, kad pagautų (_____) **įžūl**_ (_____) **pel**_.
Ausmanienė
4. (_____) **Jauniaus**_ (_____) **dukter**_ prirėikė gydytojų pagalbos.
5. Rogėmis linksmi leidomės stačia(_____) **pakaln**_.

III. Su pateiktai žodžių junginiais pagal nurodytą skaičių ir linksnį sugalvokite po gražų sakinį. (10 taškų, visi taškai skiriami už rišlius be klaidų parašytus sakinius. Už kiekvieną netikslumą atimamas taškas)

Pvz.: Ažuolinė statinaitė – dgs. g. Vytuko senelis gamino gražias ąžuolines statinaites.

Vešli žolė – vns. g.; jaunoji šeimininkė – dgs.g.; didesnė dalis – vns. įn.; maloni pusseserė – dgs. g.; daili sesuo – vns.įn.

ISIVERTINIMO LENTELE

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-19	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

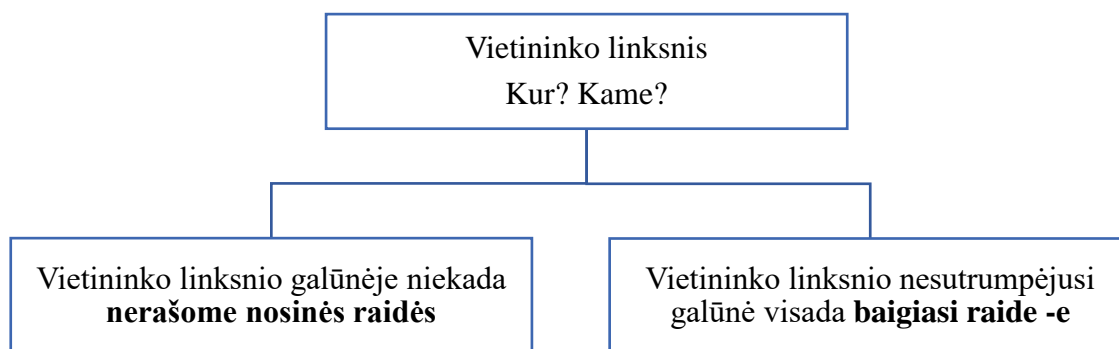
I.

Vienaskaitos vardininkas (kas?)	Vienaskaitos naudininkas (kam?)	Vienaskaitos įnagininkas (kuo?)	Daugiskaitos galininkas (ką?)
Virtuali viešnia	virtualiai viešniai	virtualia viešnia	virtualias viešnias
Didesnė dalis	didesnei daliai	didesne dalimi	didesnes dalis
Įdomi žinutė	įdomiai žinutei	įdomia žinute	įdomias žinutes
Vyriausia duktė	vyriausiai dukteriai	vyriausia dukteria (dukterimi)	vyriausias dukteris

II.

- Senelė, pasiramsčiuodama (**lazdelė**) lazdele, išėjo pro (**didelė**) dideles (**medinė**) medines duris.
- Mano teta turi tris (**daili**) **dailias** dukras.
- Močiutės (**katė**) **katei** prirėikė kantrybės, kad pagautų (**įžūli**) **įžūlią** (**pelė**) **pele**.
- (**Jauniausia**) **jauniausiai** (**duktė**) **dukteriai** prirėikė gydytojų pagalbos
- Rogėmis linksmi leidomės stačia (**pakalnė**) **pakalne**.

8.4. Vietininko galūnių (nesutrumpėjusių ir sutrumpėjusių) rašyba

Vns. Vt.l. galūnės	Dgs. Vt.l. galūnės	Įvardžiuotinių formų vns. Vt. l. galūnės	Įvardžiuotinių formų dgs. Vt. l. galūnės	Sutrumpėjusi Vt. l. galūnė
Moteriškoji giminė				
- yje : širdyje, dešimtyje, žuvyje	- yse : širdyse, žuvyse, dešimtyse			- y : širdy(je), žuvy(je), dešimty(je)
- ėje : gėlėje, laukinėje	- ėse : gėlėse, laukinėse			
-(i) oje : galvoje, gražioje, trečioje, toje, einančioje	- ose : galvose, gražiose, trečiose, tose, einančiose	- ojoje : gražiojoje, trečiojoje, tojoje, einančiojoje	- osiose : gražiosiose, trečiosiose, tosiose, einančiosiose	
Vyriškoji giminė				
- e : miške, kieme	- uose : miškuose, kiemuose			
-(i) ame : sename, jame, tame, penktame, laukiančiame	- uose : senuose, juose, penktuose, tuose, laukiančiuose	- ajame : senajame, penktajame, tajame, laukiančiajame	- uosiuose : senuosiuose, penktuosiuose, tuosiuose, laukiančiuosiuose	
- uje : amžiuje	- uose : amžiuose			
- yje : mokinyje, akmenyje, kambaryje, kelyje	-(i) uose : mokiniuose, kambariuose, keliuose - yse : akmenyse			- y : kambary(je), akmeny(je), mokiny(je)

Reikia įsidėmėti!

- Priesaginiai daiktavardžiai su baigmeniu *-jas* turi vienaskaitos vietininko galūnę *-uje*: *galvijuje, siuvėjuje, kepėjuje*.
- Nepriesaginiai šio tipo daiktavardžiai *vėjas, kraujas* turi dvejopas formas: *vėjuje* ir *vėjyje, kraujuje* ir *kraujyje* (bet tik *kelyje, svetyje*). Abi formos (tiek *vėjuje, kraujuje*, tiek *vėjyje, kraujyje*) yra norminės.
- Linkę daiktavardėti būdvardžiai kelia klausimų dėl galūnių. Jei žodis vartojamas kaip būdvardis (paprastai junginyje su daiktavardžiu), tada vns. vietininko galūnė **-ame, -iame**, o jei tas pats žodis vartojamas kaip daiktavardis, tada vns. vietininko **-galūnė -yje**. Pvz.: **dviečiame**

kambaryje (plg. būdvardžių galūnes: naujame, šviežiame, vasariniame), bet *Gyvenome dvietyje* (plg. daiktavardžių galūnes: *kelyje, numeryje, kambaryje*).

A. Malakauskas. Dėl vietininko formų -uje ir -yje // Gimtoji kalba, 1996, Nr. 9, p. 18; R. Miliūnaitė. Gramatikos normų variantai ir jų vertinimo ypatumai // Kalbos kultūra, 2002, Nr. 75, p. 41–43).

<http://www.vlkk.lt>

UŽDUOTYS

- I. Tekste raskite ir pabraukite žodžius, pavartotus vietininko linksniu, sutartiniu ženklų pažymėkite jų galūnes. (10 taškų; už teisingai pabrauktą žodį ir teisingai pažymėtą galūnę skiriama po 0,5 taško)**

Palemono mitas – svarbiausias lietuvių tautos kilmės paaiškinimas.

XV amžiuje Vytautas teigė, kad Lietuvos bajorai visada buvę laisvi. Palemono mitas, įrašytas į metraščius XVI amžiaus pradžioje, paaiškina šį Vytauto teiginį: lietuvių bajorai kilo iš laisvų Romos kilmingųjų. Šie, gelbėdamiesi nuo tironų, atkeliavo į Lietuvą. Kelionės pradžioje išplaukė Viduržemio jūra, Danijos karalystėje įplaukė į jūrą – vandenyną, plaukė Nemunu, Dubysos upe ir pamatė aukštus kalnus, o už jų plačiose lygumose vešlius ąžuolynus, lūžtančius nuo gausybės žvėrių, o čia pat upėse aibę nepaprastų žuvų. Prie šių upių apsigyveno.

Palemono mitą savo kūryboje plėtojo istorikai ir poetai, paskaitose – Vilniaus universiteto profesoriai, teatro vaidinimuose – studentai, giminių ir šeimų genealogijose – didikai ir bajorai.

Pagal D. Eigminienės, A. Karaliūtės ir kt. Skaitiniai 9 kl. II d., 41,43 p.

- II. Parašykite duotų žodžių vienaskaitos ir daugiskaitos vietininką. (10 taškų; už taisyklingą žodžio formą skiriamas 1 taškas)**

Darbas –

Skaitančioji –

Devintasis –

Viltis –

Virėjas –

- III. Su duotais žodžiais sugalvokite po sakinį. Duotus žodžius sakiniuose parašykite nurodyta forma. (10 taškų; už sugalvotą sakinį su taisyklinga nurodytąja žodžio forma skiriamas 1 taškas)**

Sniegas (vns. Vt.), vėjas (vns. Vt.), šaltis (vns. Vt.), dangus (vns. Vt.), kelias (vns. Vt.), pirmoji (dgs. Vt.), pušis (dgs. Vt.), ši (dgs. Vt.), aukštasis (vns. Vt.), ledinė (dgs. Vt.).

ISIVERTINIMO LENTELE

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

- I.** Amžiuje (-uje), pradžioje (-oje), karalystėje (-ėje), plačiose (-ose) lygumose (-ose), upėse (-ėse), kūryboje (-oje), paskaitose (-ose), vaidinimuose (-uose), genealogijose (-ose).

- II.** Darbas – darbe, darbuose.

Skaitančioji – skaitančiojoje, skaitančiosiose.

Devintasis – devintajame, devintuosiuose.

Viltis – viltyje, viltyse.

Virėjas – virėjuje, virėjuose.

III. Sniege, vėjyje/vėjuje, šaltyje, danguje, kelyje, pirmosiose, pušyse, šiose, aukštajame, ledinėse.

8.5. Šauksmininko galūnių rašyba

Šauksmininkas – kalbos dalies linksnis, kuriuo į ką nors kreipiamės. Jis neatsako į jokią klausimą. Pabrėžiant šauksmininką, dažnai pasitelkiami jaustukai *o!* arba *ei!* Šauksmininko galūnių rašyba:

Giminė	Vardininko galūnė	Šauksmininko galūnė	Pavyzdžiai
Vyriška giminė	-as	-e	vilkas – vilke, vaikas – vaike, sakalas – sakale;
	-as, -ėj-as	-au	vėjas – vėjau, pardavėjas – pardavėjau;
	-ys	-y	žvairys – žvairy, kvailys – kvaily;
	-is	-i	brolis – broli, žodis – žodi;
	-is	-ie	vagis – vagie, viltis – viltie;
	-us	-au	dangus – dangau, žmogus – žmogau;
	-uo	-enie	akmuo – akmenie, vanduo – vandenie;
netaisyklingieji	-ias	-y	svečias – svety;
Tikriniai vardai	-as	-ai	Jonas – Jonai, Paulauskas – Paulauskai, Sakalas – Sakalai;
deminutyvai	-as	-/ai	broliukas – broliuk(ai), berniukas – berniuk(ai);
Moteriška giminė	-à	-a	tautà – taūta, naštà – nāšta;
	-ė	-e	varlė – varle, žolė – žole;
	-is	-ie	avis – avie, naktis – naktie;
			sesuo – seserie;
			duktė – dukterie;
netaisyklingieji			marti – marčia/marti;
Tikriniai vardai			Zità – Zīta, Dalià – Dālia;
deminutyvai	-ė	-e	sesutė – sesute, mažutė – mažute.

Daugiskaitoje šauksmininko linksnis sutampa su vardininku:

Vardininkas	Šauksmininkas
Vilkai, pardavėjai, žodžiai, vagys, akmenys.	O vilkai, pardavėjai, žodžiai, vagys, akmenys.

UŽDUOTYS

I. Parašykite nurodytų žodžių šauksmininko linksnį. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai parašytą žodį skiriamas 1 taškas)

- Musė –
- Lokys –
- Žvirblis –
- Martynas –
- Ugnis –
- Kepėjas –
- Viltis –
- Senukas –

Bartkus –
Ruduo –

II. Įrašykite į sakinius reikiamus žodžius. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai įrašytą žodį skiriamas 1 taškas)

1. Ką įsakysite, _____ (jūsų didenybė, jūsų didenybe). 2. (Jonai, Jonas) _____ skubiai paskambink mamai. 3. (Gerbiamas direktorius, gerbiamas direktoriau) _____, kada prasidės atostogos? 4. (Vairuotojau, vairuotojas) _____, prašyčiau čia sustoti. 5. Kodėl šiandien rytą negiedojai, (gaidy, gaidys) _____? 6. Kodėl pavėlavai į pamoką, (Kristijone, Kristijonai) _____? 7. Aš negavau tavo laiško, (Birute, Birutė) _____. 8. Kas tau lūpą perskėlė, (žvairi, žvairy) _____? 9. Vakar jūs neatlikote užduoties, (Petrauskai, Petrauske) _____. 10. Sveikas, _____ (sūnus, sūnau)! Kur taip ilgai užtrukai?

III. Parašykite duotųjų žodžių šauksmininko linksnį ir su kiekvienu iš jų sugalvokite po sakinį. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai parašytą žodį skiriama po 0,5 taško; už sugalvotus sakinius – po 0,5 taško)

Keleivis, Lietuva, mergužėlė, virėjas, Malinauskas, genys, tėvynė, žmogus, piemuo, lemtis.

ĮSIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-19	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

- I.** Muse, loky, žvirbli, Martynai, ugnie, kepėjau, viltie, senuk(ai), Bartkau, rudenie.
II. Jūsų didenybe, Jonai, gerbiamas direktoriau, vairuotojau, gaidy, Kristijonai, Birute, žvairy, Petrauskai, sūnau.
III. Keleivi, Lietuva, mergužėlė, virėjas, Malinauskai, geny, tėvyne, žmogau, piemenie, lemtie.

8.6. Sangrąžinių daiktavardžių vienaskaitos galininko ir daugiskaitos kilmininko linksnių galūnių rašyba

Sangrąžiniai daiktavardžiai daromi iš veiksmažodžių su priesagomis -imas ir -ymas.

Pvz., kreipia + imas = kreipimas + si (-is)
= kreipimasis.

Jie vienaskaitos vardininke turi galūnę -as prieš sangrąžos dalelytę -si.

Sangrąžos dalelytė -s(i), -si, -is žymi veiksmą, kreipiamą į patį veikėją arba jo taikomą sau pačiam.

Tai abstrakčios reikšmės daiktavardžiai, linksniuojami tik **vienaskaita.**

V. kas? sukimasis, kreipimasis
K. ko? sukimosi, kreipimosi
N. kam? sukimuisi, kreipimuisi
G. ką? sukimąsi, kreipimąsi
Įn. kuo? sukimusi, kreipimusi
Vt. kur? sukimesi, kreipimesi
Š. - sukimesi, kreipimesi

Vietininkas ir šauksmininkas beveik nevartojami linksniai.

Daugiskaitos nėra, nes abstrakcijos neskaičiuojamos, tačiau ypatingais atvejais pasitaiko vardininkas ir kilmininkas.

V. kas? veržimaisi, keitimaisi, kreipimaisi.

K. ko? veržimūsi, keitimūsi, kreipimūsi.

Sangrąžinių daiktavardžių **vardininko linksnyje nėra nosinė.**

Pvz., prausimasis, važinėjimasis, dalijimasis, klausymasis.
(! Nepainioti su dalyviais, pvz., važinėjąsis, dalijąsis, klausąsis).

UŽDUOTYS

I. Kurie iš šių žodžių yra sangrąžiniai daiktavardžiai? (10 taškų. Už kiekvieną teisingą atsakymą skiriamas 1 taškas.)

Nepažįstamasis, varžymasis, plaukiantysis, prausimasis, būsimasis, dalijimasis, esamasis, važinėjimasis, būtasis, pirmasis, mokymasis, didysis, sukimasis, narsusis, kreipimasis, senasis, jauniausiasis, jaudinimasis, pėsčiasis, rūpinimasis, sužeistasis, domėjimasis.

II. Iš pirmosios užduoties pasirinkite 5 sangrąžinius daiktavardžius ir parašykite jų vienaskaitos galininko ir daugiskaitos kilmininko linksnius. (10 taškų. Už kiekvieną taisyklingai parašytą žodį skiriamas 1 taškas.)

Vns. G. (ką?)	
Dgs. K. (ko?)	

III. Įrašykite praleistas raides. (10 taškų. Už kiekvieną taisyklingai įrašytą raidę skiriamas 1 taškas.)

1. Domėjim_si egiptologija paskatino ši knyga. (R. N.) 2. Tavo mokym_si tėvai labai patenkinti. 3. Kreipim_si radau klaidų. 4. Už gerą mokym_si vaikas buvo pagirtas. 5. Tas bylinėjim_sis nieko gero neduos. 6. Kreipim_si buvo išsiųsta nedaug. 7. Jeigu jį pagąsdinsi, vėl pradės savo beprasmišką blaškym_si. (B. Rdz.) 8. Apeigos prasidėdavo apeiginiu prausim_si. (J. T.) 9. Jis girdėdavo šiuose garsuose plūdim_si. (B. Rdz.) 10. Iš visų lankym_si muziejuose man įsimintiniausias buvimas Jūrų muziejuje.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-19	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I. Varžymasis, prausimasis, dalijimasis, važinėjimasis, mokymasis, sukimasis, kreipimasis, jaudinimasis, rūpinimasis, domėjimasis.

II.

Vns. G. (ką?)	Varžymaši, prausimaši, dalijimaši, važinėjimaši, mokymaši, sukimaši, kreipimaši, jaudinimaši, rūpinimaši, domėjimaši.
Dgs. K. (ko?)	Varžymuši, prausimuši, dalijimuši, važinėjimuši, mokymuši, sukimuši, kreipimuši, jaudinimuši, rūpinimuši, domėjimuši.

III. Domėjimaši, mokymusi, kreipimesi, mokymaši, bylinėjimasis, kreipimuši, blaškymaši, prausimusi, plūdimąši, lankymuši.

9. Sudurtinių žodžių rašyba

9.1. Priebalsių susilieimas sudurtiniuose žodžiuose (pusseserė, švarraštis)

SUSILIEJIMAS

1. Kada priebalsiai susilieja? Žodyje susidūrus dviem vienodiems (o kartais panašioms) priebalsiams, **tariamasis tik vienas** (arba paskutinis), o **rašomi abu**. Pvz.: rašoma pusseserė, bet tariama puseserė; rašoma pusšimtis, bet tariama pušimtis.

Toks reiškinys vadinamas **priebalsių susiliejimu**. **Rašome abu priebalsius!**

2. Dažniausiai vienodi priebalsiai susilieja sudurtiniuose **daiktavardžiuose** (*aplinkkelis*), **būdvardžiuose** (*pussausis*), **prieveiksmiuose** (*kassyk*).

UŽDUOTYS

IV. Kiekvienoje eilutėje raskite „išibrovėlį“. (10 taškų, už teisingą atsakymą skiriamas 1 taškas)

1. Pusseserė, perrėžė, aštuonnytis.
2. Švarraštis, kassyk, užžėlė.
3. Meturgis, iššoko, pusseptinto.
4. Iššūkis, tarppirštis, devynnytis.
5. Vakarryt, užžnaibė, kelissyk.
6. Iššovė, aplinkkelis, pussausis.
7. Kiekkart, užžerė, kassavaitinis.
8. Pussirpis, žiemmitys, perregimas.
9. Perrašė, pussunkis, vandennešis.
10. Trissyk, šešissyk, perrėkė.

V. Sugrupuokite sudurtinius žodžius pagal kalbos dalis. (10 taškų, už teisingą atsakymą skiriamas 1 taškas)

Pussirpis, tarppirštis, pusseptinto, kiekkart, penkissyk, dauggalingas, šiaurrytys, vandennešys, kassavaitinis, trissyk.

1. Daiktavardžiai:
2. Būdvardžiai:
3. Prieveiksmiai:
4. Skaitvardžiai:

VI. Pabraukite eilutes, kuriose visi žodžiai parašyti be klaidų. Žodžius, kuriuose radote klaidų, parašykite taisyklingai. (10 taškų, už teisingai pabrauktas eilutes ir ištaisytas klaidas skiriamas 1 taškas)

1. Šėmmargis, aplinkkelis, penkissyk.
2. Daugalinga, meturgis, puseptinto.
3. Puseserė, keturisyk, tarpūpirštis.
4. Devynnytis, žiemmitys, vakarryt.
5. Šėmmargys, šiaurytys, vandennešis.

ĮSIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

IV.

1. Perrėžė. 2. Užžėlė. 3. Iššoko. 4. Iššūkis. 5. Užžnaibė. 6. Iššovė. 7. Užžėrė. 8. Perregimas. 9. Perrašė. 10. Perrėkė.

V.

1. Daiktavardžiai: tarppirštis, šiaurrytys, vandennešys.
2. Būdvardžiai: pussirpis, dauggalingas, kassavaitinis.
3. Prieveiksmiai: kiekkart, penkissyk, trissyk.
4. Skaitvardžiai: pusseptinto.

VI.

1. Šėmmargis, aplinkkelis, penkissyk.
2. Daugalinga, mėturgis, puseptinto.
3. Puseserė, keturišyk, tarpūpirštis.
4. Devynnytis, žiemmitys, vakarryt.
5. Šėmmargys, šiaurrytys, vandennešis.

9.2. Sudurtinių žodžių jungiamųjų balsių rašyba

Sudurtiniai žodžiai sudaromi iš dviejų žodžių šaknų:

- be jungiamosios balsės: kiaulpienė, lietpaltis, laumžirgis.
- su jungiamąja balse: pievagrybis, ugnikalnis, veiksmazodis.

Sudurtiniuose žodžiuose negali būti **e**, todėl visada rašoma **ia**.

žiniaraštis, ugniakuras

Jungiamoji balsė	Sudurtiniai žodžiai
–	raudonnis, saugyslė, švarraštis
-ia-	keliaukštis, kryžiažodis, lygiašonis
-a-	ilgausis, kalnagūbris
-ė-	saulėgraža, saulėlydis,
-i-	šaligatvis, savigyra, savimyla
-y-	dailyraštis, darbymetis,
-o-	galvosūkis, kraujospūdis, takoskyra
-u-	galulaukė, viršukalnė, vidugiris
-ū-	galvūgalis, kojūgalis

UŽDUOTYS

I. Iš sakinių išrašykite sudurtinius žodžius. (10 taškų, už kiekvieną išrašytą žodį skiriama po 1 tašką)

1. Aš tikėjau, kad Gotfrydas pasinaudos proga ir parodys visą savo gražbylystę. 2. Jis mėgo truputį pasigirti, elgėsi kiek triukšmingai ir turbūt buvo geraširdis, kaip žmonės, kuriems sekasi gyvenime. 3. Ant kaklo ji ryšėjo baltą skarelę, kuri priminė raitelio kaklaskarę. 4. Jau buvo gerokai po vidurnakčio. 5. Po poros minučių tarpuvartėje netikėtai pasirodė vyresnysis inspektorius Barzigas. 6. Nuo lubų kabojo iš medžio išdrožtas burlaivio modelis. 7. Paskui prasiblaivė, ėmė kepti saulė ir, penktadienio rytą atėjęs į dirbtuvę, pamačiau kieme Matildą Stos. 8. Lili gyvendavo tik provincijos viešbučiuose, bet vis dėlto ji per keletą metų susidėjo netoli keturių tūkstančių markių. 9. Prisiminiau ir tai, kaip mes tada sugrįžome iš karo – jauni, be jokio tikėjimo, nelyginant angliakasiai iš įgriuvusios šachtos. 10. Apie žibintus, kurie stovėjo priešais mus prie šaligatvio krašto, atsirado virpančios oranžinės drignės.

E.M. Remarkas „Trys draugai“

II. Su duotais žodžiais sudarykite sudurtinius žodžius. Jungiamąsias balse pabraukite. (10 taškų, už teisingą atsakymą pridedamas 0,5 taško)

Bulvė, kasa; galva, galas; šiukšlė, veža; laužas, vieta; plati šaka; įvairi, spalva; avis, kailis; ugnis, gesina; galva, suka; saulė, leidosi; aštrus, liežuvis; lygus, šonas; baltas, ūsas; status, kampas; veiksmas, žodis; kraujas, srūva; plačios, žiaunos; kryžius, žodis; žolė, pjauna; sultys, spaudžia.

III. Parašykite po 2 sudurtinius žodžius, kurie pavadintų nurodytas sąvokas. (10 taškų, už teisingą atsakymą pridedamas 1 taškas)

- Savaitės diena.
- Kalbos dalis.
- Augalas.
- Žmonių atliekamas darbas.

5. Žmogaus išorės ypatybė.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-19	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

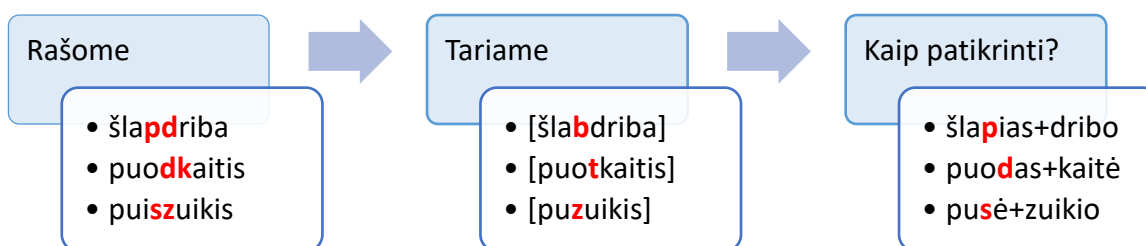
I. Gražbylystė, geraširdis, kaklaskarė, vidurnakčio, tarpuvartėje, burlaivio, penktadienio, viešbučiuose, angliakasiai, šaligatvio.

II. Bulviakasis, galvūgalis, šiukšliavežė, laužavietė, plačiašakė, įvairiaspalvis, avikailis, ugniagesys, galvosūkis, saulėlydis, aštrialiežuvis, lygiašonis, baltaūsis, stačiakampis; veiksmazodis, kraujosrūva, plačiažiaunis, kryžiažodis, žoliapjovė; sulčiaspaudė.

III. 1. Tinka visi savaitės dienų pavadinimai. 2. Daiktavardis, būdvardis, skaitvardis, veiksmazodis. 3. Kiaulpienė, rugiagėlė, arbatžolė, juozažolė, raktažolė, kiškiakopūstis ir kt. 4. Kaminkrėtys, angliakasy, šiukšliavežys, stogdengys, grioviakasy ir kt. 5. Ilganosis, raudonskruostis, ilgapirštis, trumpakojis, geltonplaukis ir kt.

9.3. Priebalsių supanašėjimas sudurtiniuose žodžiuose

Sudurtinio žodžio dėmenų sandūroje esantys priebalsiai išlieka ir rašomi pagal žodžio sudedamąsias dalis, nors jie būtų suskardėję ar suduslėję.

UŽDUOTYS

I. Įrašykite praleistas raides ir skliaustelyje nurodykite sudurtinio žodžio dėmenis. (10 taškų, už tinkamos priebalsės įrašymą ir paaiškinimą skiriamas vienas taškas.)

1. Rugsėjo (rugius + sėja) pirmąją pradedami nauji mokslo metai. 2. Po kambarį pasklido aitrus arba __žolių (.....) aromatas. 3. Stovykloje Andrius prisiėmė tvar__dario (.....) vaidmenį. 4. Dėmesį patraukė sniege išpausti ka__kokio (.....) žvėries pė__sakai (.....). 5. Tėtis mėgsta rū__pienį (.....) su šviežiomis bulvėmis. 6. Aplankėme įspūdingą ran__darbių (.....) parodą. 7. Vasarą dažnai prireikia mu__gaudžio (.....). 8. Di__kukuliai (.....) dar buvo pu__žaliai (.....), todėl teko palaukti. 9. Tomas per treniruotę pasitempė sau__gysles (.....).

II. Su kiekvienu kairėje lentelės pusėje pateiktu žodžiu pagal duotą pavyzdį sudarykite po du sudurtinius žodžius, kurių antrieji dėmenys būtų trečioje lentelės grafoje nurodyti žodžiai. Sudurtinio žodžio supanašėjusį priebalsį pabraukite. (10 taškų, už tinkamai sudarytą ir parašytą žodį skiriamas 1 taškas.)

Pirmas sudurtinio žodžio dėmuo	Sudurtinis žodis	Antras sudurtinio žodžio dėmuo
pusė piktas medis daug kryžius	puš br olis ...	brolis diena žalias žolė žaižda kirto padas sykis taškas kaulas kelias

III. Parašykite sudurtinį žodį, kurio reikšmė pateikta. (10 taškų, už kiekvieną tinkamą ir taisyklingai parašytą žodį skiriamas 1 taškas.)

Pavyzdys. Laikas prieš žiemą – priešžiemis.

1. Žodžio dalis, esanti prieš šaknį – ...
2. Aštuntasis metų mėnuo – ...
3. Pusiau pražilęs – ...
4. Ne visai baigtas gaminytis – ...
5. Skuduras puodams nukelti – ...
6. Kas seka pėdomis – ...
7. Peilis mediniu kotu – ...

8. Mašina medui iš korių sukti – ...
9. Tamprus audinys, jungiantis raumenis su kaulu, sąnariu – ...
10. Didelis ponas, didikas – ...

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

- I. 2. Arbatžolių (arbata+žolė). 3. Tvarkdario (tvarką+dar). 4. Kažkokio (kažin+kokio), pėdsakai (pėda+seka). 5. Rūgpienį (rūgės+pienas). 6. Rankdarbių (ranka+dirba). 7. Musgaudžio (musė+gaudo). 8. Didžkukuliai (didžiulis+ kukulis), pusžaliai (pusiau+žalias). 9. Sausgysles (sausa+gysla).
- II. Pusdienis, pusžalis, piktžolė, piktžaidė, medkirtys, medpadis, daugšyk, daugtaškis, kryžkaulis, kryžkelė.
- III. Priešdėlis, rugpjūtis, pusžilis, pusgaminis, puodkėlė, pėdsekys, medkōtis, medsukis, sausgyslė, didponis/ didžponis.

9.4. Antrinės kilmės mišriųjų dvigarsių rašyba.

Lietuvių kalbos žodžiuose (dažniausiai žodžio gale ir sudurtiniuose žodžiuose) susidaro antriniai mišrieji dvigarsiai su ilgaisiais balsiais: **ė, y, o, ū + l, m, n, r**, pvz.: **dėl, vėl, kol, tol, žvaigždėms, galvoms, žvyrdubė, septynmetis, dūmtraukis.**

Tarptautiniuose žodžiuose pasitaiko ir nelietuviškos kilmės mišriųjų dvigarsių **ol, om, on, or**, pvz.: **kolba, pompa, monteris, morfema.**

Antrinių mišriųjų dvigarsių rašyba sudurtiniuose žodžiuose

Kadangi šie dvigarsiai susidarė jungiantis dviem žodžiams, kai vieno šaknis sutrumpėja, rašybą tikriname atkūrę pilną žodį:

septynmylis	septynios + mylios
pipirmėtė	pipiras + mėtė

Antrinių mišriųjų dvigarsių rašybarieveiksmių priesagose

Iš būdvardžių padarytuoserieveiksmiuose rašome priesagą -yn	Iš daiktavardžių padarytuoserieveiksmiuose rašome priesagą -in
Ilgas – ilg yn , raudonas – raudon yn , aštrus – aštr yn	Šalis – šal in , širdis – šird in , tolis – to lin

UŽDUOTYS

I. Įrašykite praleistas dvigarsių balse (i, u ar y, ū). (10 taškų, už kiekvieną teisingai įrašytą balsą skiriamas 1 taškas)

1. Pradžiuos dykuma ir t_rlaukiai, krykštaus pražysdama dykvietė. 2. Perk_nkiemis – šiaurinėje Vilniaus dalyje įsikūręs mikrorajonas, turintis labai prieštarinę reputaciją. 3. Turėjau susiprasti, jog tai tik š_ndaktaris. 4. Ar kada laukei prie gelež_nkelio pervažos ilgiau nei pusvalandį? 5. Prie Vidurio Žemaičių aukštumos vakarinio šlaito prisiliejusi Vakarų Žemaičių pl_naukštė. 6. Jūros šventėje kasmet dalyvauja daugybė išpūdingų b_rlaivių. 7. Didžioji pasidairo, prisiglaudžia šonu prie mažosios ir stumteli priek_n. 8. Sept_nmetis sūnus buvo labai išmintingas. 9. Bimo širdį spaudė baisi š_rdgėla. 10. Palypėk aukšt_n, iš ten viskas geriau matyti.

II. Įrašykite praleistas dvigarsių balse (i, u ar y, ū) ir paaiškinkite rašybą. (10 taškų, už kiekvieną teisingai įrašytą balsą ir paaiškinimą skiriama po 0,5 taško)

Įrašymas	Paaiškinimas
Pirt_n	
Vid_ržiemis	
Žv_rduobė	
Dev_ngalvis	
Šilt_n	
Š_lkverpis	
S_rmaišis	
Pil_n	
B_rlentė	
Piln_n	

III. Įrašykite praleistas dvigarsių balse (i, u, arba y, ū) ir su duotu žodžiu sugalvokite po sakinį. (10 taškų, už kiekvieną teisingai įrašytą balsę ir taisyklingą bei logišką sakinį skiriama po 0,5 taško)

Si_lgalis _____
 Ket_rpėsčia _____
 Ak_n _____
 Sept_taškė _____
 Perk_nsargis _____
 Apl_nkkelis _____
 Led_nmetis _____
 Greit_n _____
 K_lvirstis _____
 Mėl_nbarzdis _____

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-19	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

II.

1. Pradžiugs dykuma ir tyrlaukiai, krykštaus pražysdama dykvietė. 2. Perkūnkiemis – šiaurinėje Vilniaus dalyje įsikūręs mikrorajonas, turintis labai prieštarinę reputaciją. 3. Turėjau susiprasti, jog tai tik šundaktaris. 4. Ar kada laukei prie geležinkelio pervažos ilgiau nei pusvalandį? 5. Prie Vidurio Žemaičių aukštumos vakarinio šlaito prisišliejusi Vakarų Žemaičių plynaukštė. 6. Jūros šventėje kasmet dalyvauja daugybė išpūdingų burlaivių. 7. Didžioji pasidairo, prisiglaudžia šonu prie mažosios ir stumteli priekin. 8. Septynmetis sūnus buvo labai išmintingas 9. Bimo širdį spaudė baisi širdgėla. 10. Palypėk aukštyn, iš ten viskas geriau matyti.

III.

Pirtin, nes pirtis, viduržiemis, nes vidurys + žiema, žvyroduobė, nes žvyras + duobė, devyngalvis, nes devynios + galvos, šiltyn, nes šiltas, šilkverpis, nes šilkas + verpia, sūrmaišis, nes sūris + maišas, pilin, nes pilis, burlentė, nes burė + lenta, pilnyn – pilnas.

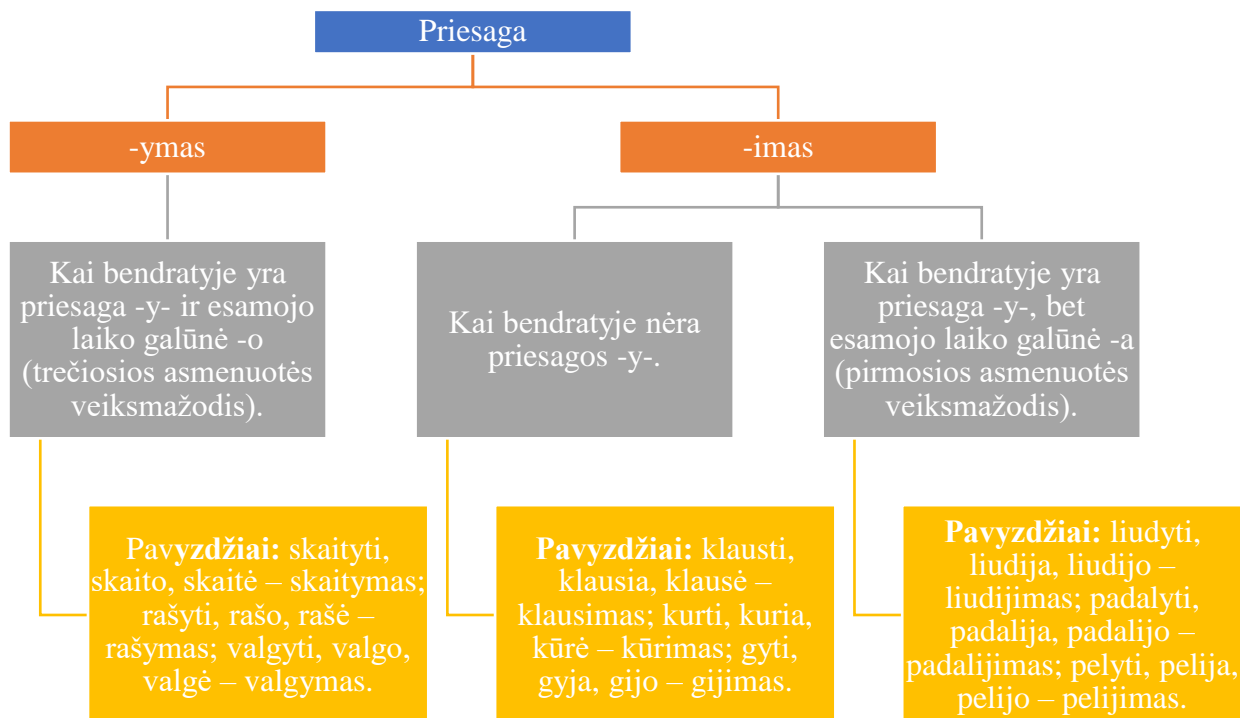
III.

Siūlgalis, keturpėsčia, akin, septyntaškė, perkūnsargis, aplinkkelis, ledynmetis, greityn, kūlvirstis, mėlynbarzdis.

10. Priesagų -im-, -ym-, -ij-, -el-, -ėl-, -uot-, -ot- ir kt. rašyba

10.1. Priesagų -im-, -ym- rašyba

Daiktavardžiai su priesagomis -im-, -ym- reiškia veiksmų, būsenų ir veiksmo rezultatų pavadinimus. Tokie daiktavardžiai daromi iš būtojo kartinio laiko veiksmažodžių, pvz.: *ėjo –ėjimas, kūrė –kūrimas, prašė –prašymas, lipdė –lipdymas*.

UŽDUOTYS

- I. Sugalvokite po 5 žodžius su pateiktomis priesagomis. (10 taškų, už kiekvieną teisingą žodį skiriamas 1 taškas)
 - imas –
 - ymas –
- II. Iš veiksmažodžio bendračių padarykite daiktavardžius su priesagomis -imas arba -ymas. (10 taškų, už kiekvieną teisingą žodį skiriamas vienas taškas)
 - Taupyti –
 - Tardyti –
 - Skaičiuoti –
 - Migdyti –
 - Skiepyti –
 - Valyti –
 - Matyti –
 - Bėgti –
 - Prašyti –
 - Vienyti –
- III. Įrašykite praleistas raides, paryškintus žodžius įrašykite prie taisyklės, kurią pritaikėte. (10 taškų, už teisingai įrašytą raidę ir pritaikytą taisyklę skiriami 2 taškai)
 1. Muzikos klaus_ymas atpalaiduoja.
 2. Egzamine buvo vienas sudėtingas klaus_ymas.

3. Jau išnaudotas paskutinis **band_mas**.
4. Nesveikas maistas – tai žmonių **nuodij_mas**.
5. Mieste nuaidėjo didžiulis **sprog_mas**.

Rašome priesagą -ymas, kai bendratyje yra priesaga -y- ir esamojo laiko galūnė -o (trečiosios asmenuotės veiksmožodis).	Rašome priesagą -imas, kai bendratyje nėra priesagos -y-.	Rašome priesagą -imas, kai bendratyje yra priesaga -y-, bet esamojo laiko galūnė -a (pirmosios asmenuotės veiksmožodis).

ISIVERTINIMO LENTELE

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-19	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

-imas – gulėjimas, bliovimas, čiuožimas, stovėjimas, padalijimas.

-ymas – kramtymas, vartymas, skraidymas, varymas, nardymas.

II. Taupyti – taupymas, tardyti – tardymas, skaičiuoti – skaičiavimas, migdyti – migdymas, skiepyti – skiepijimas, valyti – valymas, matyti – matymas, bėgti – bėgimas, prašyti – prašymas, vienyti – vienijimas.

III.

1. Muzikos **klausymas** atpalaiduoja.
2. Egzamine buvo vienas sudėtingas **klausimas**.
3. Jau išnaudotas paskutinis **bandymas**.
4. Nesveikas maistas – tai žmonių **nuodijimas**.
5. Mieste nuaidėjo didžiulis **sprogimas**.

Rašome priesagą -ymas, kai bendratyje yra priesaga -y- ir esamojo laiko galūnė -o (trečiosios asmenuotės veiksmožodis).	Rašome priesagą -imas, kai bendratyje nėra priesagos -y-.	Rašome priesagą -imas, kai bendratyje yra priesaga -y-, bet esamojo laiko galūnė -a (pirmosios asmenuotės veiksmožodis).
Klausymas, bandymas.	Klausimas, sprogimas.	Nuodijimas.

10.2. Priesagų -ot-, -uot-, -ij- rašyba

Priesagos	Ką žymi?	Iš ko darome žodį?	Pavyzdžiai	Tačiau...
-ot-	Dažniausiai abi žymi daikto paviršiaus ypatybę	Iš moteriškosios giminės daiktavardžių	šaka: šakotas, šakota rasa: rasotas, rasota ašara: ašarotas, ašarota	pilvas: pilvotas, pilvota augalas: augalotas, augalota
-uot-		Iš vyriškosios giminės daiktavardžių	akmuo: akmenuotas, akmenuota pienas: pienuotas, pienuota	kreida: kreiduotas, kreiduota tešla: tešluotas, tešluota

-ij-	Vartojamos pagrindinėse veiksmažodžio formose (esamajame ir būtajame kartiniame laike)	Iš esamojo ir būtojo kartinio laiko padarytose veiksmažodžio formose ir kitose kalbos dalyse
	Liudyti – liudija – liudijo	Liudijaš, liudijanti, liudijamas, liudijęs, liudijimas ir kt.
<p>Pastaba: antrinių veiksmažodžių, turinčių pagrindinėse formose -ij-, reikia nepainioti su pirminiais, kurie <u>šaknyje</u> turi y. Pavyzdžiui:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ gyti, gyja, gijo; ▪ lyti, lyja, lijo; ▪ prigyti, prigija, prigijo; ▪ sulyti, sulyja, sulijo. 		

*Pagal Irena Ramaneckienė. Jei nesiseka rašyti be klaidų.
Šiauliai: Šiaurės Lietuva, 1996, p. 28,29*

UŽDUOTYS

I. Remdamiesi taisykle, padarykite žodžius su priesaga -ot- arba -uot. (10 taškų, po tašką už kiekvieną taisyklingai parašytą žodį)

Langas –	Plaukas –
Migla –	Cukrus –
Barzda –	Taškas –
Miltai –	Sviestas –
Pilvas –	Riebalai –

II. Parašykite pagrindines veiksmažodžių formas. (10 taškų, po tašką už kiekvieną taisyklingai parašytą žodį)

Kirmyti, kirm.....ja, kirm.....jo
 Dalyti, dal.....ja, dal.....jo
 Lyti, l.....ja, l.....jo
 Ginčytis, ginč.....jasi, ginč.....josi
 Gyti, g.....ja, g.....jo

III. Įrašykite praleistas raides. (10 taškų, po tašką už kiekvieną taisyklingai parašytą žodį)

1. Snieg.....tas kelias vingiavo link miško.
2. Dar ras.....tas žiedlapis spindėjo saulės šviesoje.
3. Šokių kostiumui ieškojome lang.....to audinio.
4. Šak.....ta liepa savo viršūne, atrodė, dangų rėmė.
5. Svetimoje šalyje mus pasitiko dargan.....ta diena.
6. Šiais metais dryž.....ti drabužiai labai madingi.
7. Neliesk staltiesės savo rašal.....tais pirštais.
8. Jos akys nuo vėjo buvo ašar.....tos.
9. Negaliu atsigrožėti kaln.....tomis tėviškės vietovėmis.
10. Iš toli pamačiau barzd.....tą savo dėdę.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-19	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

Langas – languotas
 Migla – miglotas
 Barzda – barzdotas
 Miltai – miltuotas
 Pilvas – pilvotas

Plaukas – plaukuotas
 Cukrus – cukruotas
 Taškas – taškuotas
 Sviestas – sviestuotas
 Riebalai – riebaluotas

II.

Kirmyti, kirmija, kirmijo
 Dalyti, dalija, dalijo
 Lyti, lyja, lijo (nes pirminiai žodžiai)
 Ginčytis, ginčijasi, ginčijosi
 Gyti, gyja, gijo (nes pirminiai žodžiai)

III.

1. Snieguotas kelias vingiavo link miško.
2. Dar rasotas žiedlapis spindėjo saulės šviesoje
3. Šokių kostiumui ieškojome languoto audinio.
4. Šakota liepa savo viršūne, atrodė, dangų rėmė.
5. Svetimoje šalyje mus pasitiko darganota diena.
6. Šiais metais dryžuoti drabužiai labai madingi.
7. Neliesk staltiesės savo rašaluotais pirštais.
8. Jos akys nuo vėjo buvo ašarotos.
9. Negaliu atsigrožėti kalnuotomis tėviškės vietovėmis.
10. Iš toli pamačiau barzdotą savo dėdę.

10.3. Priesagų -el-, -ėl-, -yb-, -yn-, -iav-, -iūkšt- rašyba

1. Mažybinė priesaga -elis , -ėlė dedama prie dviskiemenių žodžių.	Na-mas→nam elis , ber-nas→ber nelis , vė-jas→vėj elis , sau-ja→sauj elė , ko- ja→koj elė , vai-kas→vaik elis .
1.2. Mažybinė priesaga -ėlis , -ė dedama prie daugiaskiemenių (trijų ir daugiau skiemenų) žodžių.	Do-bi-las→dobil ėlis , vo-ra-tin- klis→voratinkl ėlis , pa-gal-vė→pagalv ėlė , bal- tu-tis→baltut ėlis .
1.3. Mažybinę priesagą -ėlis , -ė turi dar daugiau daiktavardžių, jie nėra mažybinės reikšmės , ir šiuo atveju nežiūrima pamatinio žodžio skiemenų skaičiaus visada rašytina – ėlis .	Nesubrend ėlis , pasipūt ėlis , užkim ėlis , nusidėj ėlis , numir ėlis , sukil ėlis , kirm ėlė , , skruzd ėlė , skruzd ėlynas .

Skrybėlė, vėgėlė priesagos neturi

2. Mažybinė priesaga -iūkštis reiškia menkumą, nedidelę vertę.	Debesis→debes iūkštis , vėjas→vėj iūkštis , velnias→veln iūkštis .
3.1. Priesagos -ybe vediniai daromi iš būdvardžių.	Aukštas→aukšt ybe , didus→did ybe , kantrus→kantr ybe , puiku →puik ybe .
3.2. Priesagos -ybe vedinių esama iš kitų kalbos dalių.	Vienas→vien ybe , treji →trej ybe , daug →daug ybe .
3.3. Priesagos -yba vediniai yra daiktų ypatybių pavadinimai (abstraktai).	Laivy ba , pirkly ba , vady ba , vaidy ba , daly ba .
4. Vediniai su priesaga -iava reiškia daiktų visumą, ypatybių pavadinimus, veiksmo rezultato pavadinimą.	Vėli ava , gani ava , paini ava , baudži ava ; rinkli ava lygi ava , broli ava , žali ava , pyni ava
5. Vediniai su priesaga -ynas , -ė reiškia vietos pavadinimus.	Erškėt ynas , gryb ynas , žemuog ynas , ažuol ynė , vabal ynė , drebul ynė .

<https://www.smetona.lt/vlkm/lkzd/dkt-daryba/>

UŽDUOTYS

- I. 1. Parašykite 5 žodžius su priesagomis **-elis**, **elė** arba **-ėlis**, **-ėlė** ir 5 su priesaga **-iūkštis**. (5 taškai. Už kiekvieną teisingai parašytą žodį skiriama 0,5 taško)
- Žmogus, šungrybis, kalnas, pakalnė, motina, pamišo, šuo, vaikas, velnias.

2. Parašykite žodžius su priesagomis -ybė, -yba, -iava, -ynas. (5 taškai. Už kiekvieną teisingai parašytą žodį skiriama 0,5 taško)

Galia, brolis, lygus, daug, laivas, baudžia, painus, beržas, varlė, gėlė.

II. Pritaikydami priesagas -el, -ėl, -iav, -yb,-yn, -iūkšt, įrašykite praleistas raides. (10 taškų. Už kiekvieną už kiekvieną teisingai įrašytą žodį skiriama 0,5 taško)

1. Kur lyg__ė, ten ir teis__ė. 2. Mano brol__iui nesiseka daug__a ir dal__a, o sekasi skyr__a. 3. Galvoje tikra pain__a, nes aš nežinau, kas yra baudž__a. 4. Sen__ė sako, kad aš, jos anūk__is, panašus į tikrą veln__į, nes, ieškodamas baravyk__o, pasiklydau ažuol__e. 5. Sesuo, pasidabinusi nauja skrybėlaite, išdidžiai žingsniavo į knyg__ą pirkti dovan__ių. 6. Visai netoli akmen__o gurgėjo vandeningas upeli__is. 7. Gimtojo miest__io sporto aikšt__ėje suplazdėjo trispalvė Lietuvos vėl__a.

III. Pritaikykite duotam žodžiui priesagą (-el, -ėl, -iav, -yb,-, -yn, -iūkšt), pagal nurodytą padaromo žodžio reikšmę sugalvokite vedinį ir parašykite po gražų sakinį. (10 taškų. Už gerą vedinį skiriamas vienas taškas, už gražų rišlų sakinį, parašytą be klaidų, skiriamas vienas taškas)

Žodis	Padaromo žodžio reikšmė	Vedinys	Sakinys
Sūnus	Mažybinės formos žodis	Sūnelis	Šiaudiniame lopšyje ramiai miegojo mažasis sūnelis.
Užsispyrė	Kas užsispyręs		
Skyrė	Skiriamųjų ženklų vartojimas rašant		
Žemuogė	Vieta, kur auginamos žemuogės		
Baudžia	Priverstinis darbas		
Velnius	menkas, prastas		

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-19	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I. 1. Žmogus – žmogelis, žmogiūkštis; šungrybis – šungrybėlis; kalnas – kalnelis, kalniūkštis, pakalnė – pakalnėlė, motina – motinėle; pamišo – pamišėlis; šuo – šuniūkštis, šunelis, ,vaikas – vaikiūkštis, vaikelis, velnias – velniūkštis.

2. Galia – galybė, brolis – brolybė, lygus – lygybė, lygyba, daug – daugybė, daugyba, laivas – laivyba, baudžia – baidžiava, painus – painiava, beržas – beržynas, varlė – varlynas, gėlė – gėlynas.

II. Kur lygybė, ten ir teisybė. 2. Mano broleliui nesiseka daugyba ir dalyba, o sekasi skyryba. 3. Galvoje tikra painiava, nes aš nežinau, kas yra baudžiava. 4. Senelė sako, kad aš, jos anūkėlis, panašus į tikrą velniūkštį, nes, ieškodamas baravykyno, pasiklydau ažuolyne. 5. Sesuo,

pasidabinusi nauja skrybėlaite, išdidžiai žingsniavo į knygyną pirkti dovanėlių. 6. Visai netoli akmenyno gurgėjo vandeningas upeliūkštis. 7. Gimtojo miestelio sporto aikštelėje suplazdėjo trispalvė Lietuvos vėliava.

III.

Žodis	Padaromo žodžio reikšmė	Vediny	Sakinys
Sūnus	Mažybinės formos žodis	Sūnelis	Šiaudiniame lopšyje ramiai miegojo mažasis sūnelis.
Užsispyrė	Kas užsispyręs	Užsispyrėlis	
Skyrė	Skiriamųjų ženklų vartojimas rašant	Skyryba	
Žemuogė	Vieta, kur auginamos žemuogės	Žemuogynas	
Baudžia	Priverstinis darbas	Baudžiava	
Velni	Menkas, prastas	Velniūkštis	

11. Tikrinių daiktavardžių rašyba. Didžiųjų raidžių ir kabučių rašymas pavadinimuose

11.1. Tikrinių daiktavardžių rašyba. Didžiosios raidės

Tikriniai daiktavardžiai visada rašomi didžiąja raide		
Tikriniai daiktavardžiai	Pavyzdžiai	Įsidėmėtina
1. Žmonių vardai, pavardės, slapyvardžiai, pravardės	Vytautas, Jonaitis, Žemaitė, Vaižgantas, Pelenė.	
2. Gyvūnų vardai	Sartis, Margė, Žibutė.	
3. Negyvų gamtos objektų vardai	Punktukas, Mokas	
4. Planetų, žvaigždžių ir kitų astronominių kūnų vardai	Venera, Jupiteris, Saturnas, Aušrinė (žvaigždė). Žemė su palydovu Mėnuliu skrieja aplink Saulę.	Mažąja rašome <i>žvaigždė, planeta, žvaigždynas</i> . Saulė nusileido, mėnulis patekėjo.
5. Geografiniai pavadinimai: 5.1. Žemynų, upių, ežerų, jūrų, kalnų pavadinimai	Europa, Arktis, Atlantas, Baltija, Mastis, Nemunas, Alpės, Šatrija (kalnas), Raigardas (slėnis).	Mažąja rašome bendrinius daiktavardžius: <i>vandenynas, jūra, upė, kalnas</i> .
5.2. Miestų, kaimų ir kitų gyvenamųjų vietų pavadinimai	Vilnius, Paryžius, Žaliakalnis (miesto dalis), Giruliai, Mosėdis.	
5.3. Valstybių pavadinimai	Suomija, Lietuva, Prancūzija.	
5.4. Apibrėžtos reikšmės neadministraciniai vietovių pavadinimai	Dzūkija, Suvalkija, Dainava, Žemaitija, Aukštaitija, Užnemunė, Užkaukazė.	Neapibrėžtos reikšmės vietovių pavadinimai rašomi mažąja raide: <i>panemunė, panerys, užminijis</i> .
6. Teritorijų pavadinimai	Vakarai (Vakarų Europos, Vakarų pusrutulio valstybės), Rytai.	Pasaulio šalių pavadinimai rašomi mažąja raide: <i>rytai, vakarai, šiaurė, pietūs</i> .
7. Švenčių, atmintinų dienų pavadinimai	Joninės, (šv.) Velykos, (šv.) Kalėdos, Vėlinės, Užgavėnės, Žolinė, Velyknaktis.	Rašomi mažąja raide: <i>adventas, gavėnia</i> .
8. Religiniai pavadinimai. 8.1. Dievų, religinių, mitologinių būtybių vardai	Dievas (aukščiausioji esybė, visatos kūrėjas), Apvaizda (Dievo sinonimas), Jėzus, Kristus, Alachas, Žemėpatis, Medeinė, Dzeusas.	Mažąja rašome <i>angelas, nimfa, laumė, kaukas, deivė, mūza, dievas (viena iš aukščiausių esybių arba dgs. forma), apvaizda (reikšme globa, pvz., Dievo apvaizda), popiežius, vyskupas, kardinolas, kunigas, pastorius, popas, rabinas; katalikai, stačiatikiai, protestantai, krikščionybė, velnias, šėtonas (kai kada – Šėtonas, t. y. kai vartojamas kaip piktųjų dvasių valdovo vardas, plg. Liuciferis)</i> .

8.2. Šventraščių ir pagrindinių jų dalių pavadinimai	<i>Raštas (Šventasis Raštas), Šventraštis, Biblija, Koranas, Tora, Talmudas, Testamentas (Naujasis, Senasis), Penkiaknygė, Evangelija.</i>	
8.3. Svarbiausių kulto aktų, sakramentų, apeigų pavadinimai	<i>Eucharistija, Komunija, Krikštas, Sutvirtinimas, Atgaila, Šventimai, Santuoka; Mišios, šv. Mišios. Pvz., J. S. Bacho Mišios h-moll.</i>	Kai kurie pavadinimai vartojami ir kaip bendriniai žodžiai: <i>Kiekvieną sekmadienį eina komunijos; Bažnyčia atlieka krikšto, jungtvių, laidotuvių ir kitas apeigas; Lietuvos krikštas; katalikų santuokos paprastai vyksta šv. Mišiose; bažnytinė,/ civilinė santuoka; bažnyčia (maldos namai), cerkvė; dangus, rojus, skaistykla, pragaras; Susitiksime po mišių; Skambės Renesanso epochos mišios.</i>

- Iš pagarbos didžiosiomis raidėmis gali būti rašomi aukščiausių pareigūnų pavadinimai, pvz.: Prezidentas, Pirmininkas, Direktorius, (*Jo*) Ekscelencija, (*Jūsų*) Ekscelencija (kreipiantis į vyskupus, valstybių vadovus); (*Jo*) Eminencija, (*Jūsų*) Eminencija.

- Didžiosiomis raidėmis rašomi žodžiai, kai jų žymimoms sąvokoms teikiama išskirtinė reikšmė ir pagarba, pvz.: Duona, Motina, Žmogus, Tėvynė, Laisvė, Nepriklausomybė, Tiesa. Šių žodžių stilistinė reikšmė paaiškėja iš sakinio, pvz.: 1. Aš žinau, yra Tiesa pasauly... (B. B.) 2. Tas Laisvės nevertas, kas negina jos. 3. Menas turi skleisti Viltį, Gėrį ir Grožį.

Pagal Kompiuterinis lietuvių kalbos žinynas. Nuo morfologijos iki reikalų raštų, sudarė Petras Kniūkšta, Vilnius: Šviesa, 2004.

<http://www.vlkk.lt/vlkk-nutarimai/projektai/kai-kuriu-religiniu-vardu-terminu-pavadinimurasyimas-didziaja-raide>

UŽDUOTYS

I. Paaikškinkite paryškintų raidžių rašybą. (10 taškų, už teisingą žodžio rašybos paaikškinimą skiriamas 1 taškas)

Lietuva – valstybė Europos centrinėje dalyje, Baltijos jūros pietrytinėje pakrantėje. Plotas 65 300 km². Šalis ribojasi su Latvija, Baltarusija, Lenkija, Rusija, Kuršių mariomis. Didžiausias šalies miestas yra sostinė Vilnius.

Lietuva pirmą kartą paminėta Kvedlinburgo metraštyje aprašant vyskupo Brunono žūtį Rusios ir Lietuvos pasienyje 1009 metų kovo 9 dieną.

XIII a. ketvirtajame dešimtmetyje Lietuvos valstybės pirmuoju valdovu tapo Mindaugas, kuris priėmė krikštą ir 1253 m. liepą buvo karūnuotas karaliumi.

Kunigaikštis Gediminas diplomatinėmis priemonėmis (daugiausiai ištekindamas dukras) gerokai išplėtė Lietuvos teritoriją į rytus. Jo sūnūs Algirdas ir Kęstutis toliau tęsė plėtrą karinėmis priemonėmis.

1392 m. Lietuvoje įsitvirtino didysis kunigaikštis Vytautas. Valdant Vytautui Lietuva pasiekė didžiausią teritorinį išsiplėtimą, valstybė pradėta centralizuoti.

Pagal <https://lt.wikipedia.org/wiki/Lietuva>

II. Įrašykite praleistus žodžius. (10 taškų, už taisyklingai įrašytą žodį skiriamas 1 taškas)

1. Aš dar nesu buvęs..... (šalies pavadinimas). 2. Lietuvoje didžioji gyventojų dalis yra (tautybė). 3. Pavasarį švenčiama didžiausia krikščionių religinė šventė (šventės pavadinimas). 4. Išvykome dirbti į (šalies pavadinimas), apsigyvenome jos/jo

sostinėje (sostinės pavadinimas). 5. Mano draugas (vardas) pirmasis ėkopė į (kalno pavadinimas). 6. Saulė leidžiasi (pasaulio šalies pavadinimas). 7. Dalyvavau ekspedicijoje prie (ežero pavadinimas). 8. Naudodamiesi kompasu pasukome į (pasaulio šalies pavadinimas).

III. Sugalvokite po sakinį su kiekvienu duotu žodžiu (duoti žodžiai turėtų būti ne pirmi sakinių žodžiai); pasirinkite norimą linksnį. (10 taškų, už sugalvotą sakinį su taisyklingai parašytu duotu žodžiu skiriamas 1 taškas)

laisvė — Laisvė;

prezidentas — Prezidentas;

direktorius — Direktorius;

duona — Duona;

motina — Motina.

ĮSIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

Europos — žemyno pavadinimas;

Baltijos — jūros pavadinimas;

Latvija — valstybės pavadinimas;

Kuršių — marių pavadinimas;

Vilnius — miesto pavadinimas;

Lietuvos — valstybės pavadinimas;

krikštą — pavadinimas vartojamas kaip bendrinis žodis;

Gediminas — žmogaus vardas;

rytus — pasaulio šalies pavadinimas;

Vytautas — žmogaus vardas.

II.

1. Norvegijoje, Vokietijoje, Japonijoje, Irake... (galimi kitokie atsakymai).

1. lietuviai.

2. šv. Velykos.

3. Latviją, sostinėje Rygoje, Estiją, sostinėje Taline ... (galimi kitokie atsakymai).

4. Darius, Vaidas ... (galimi kitokie atsakymai), į Šatrijos kalną, į Alpes ... (galimi kitokie atsakymai).

5. vakaruose.

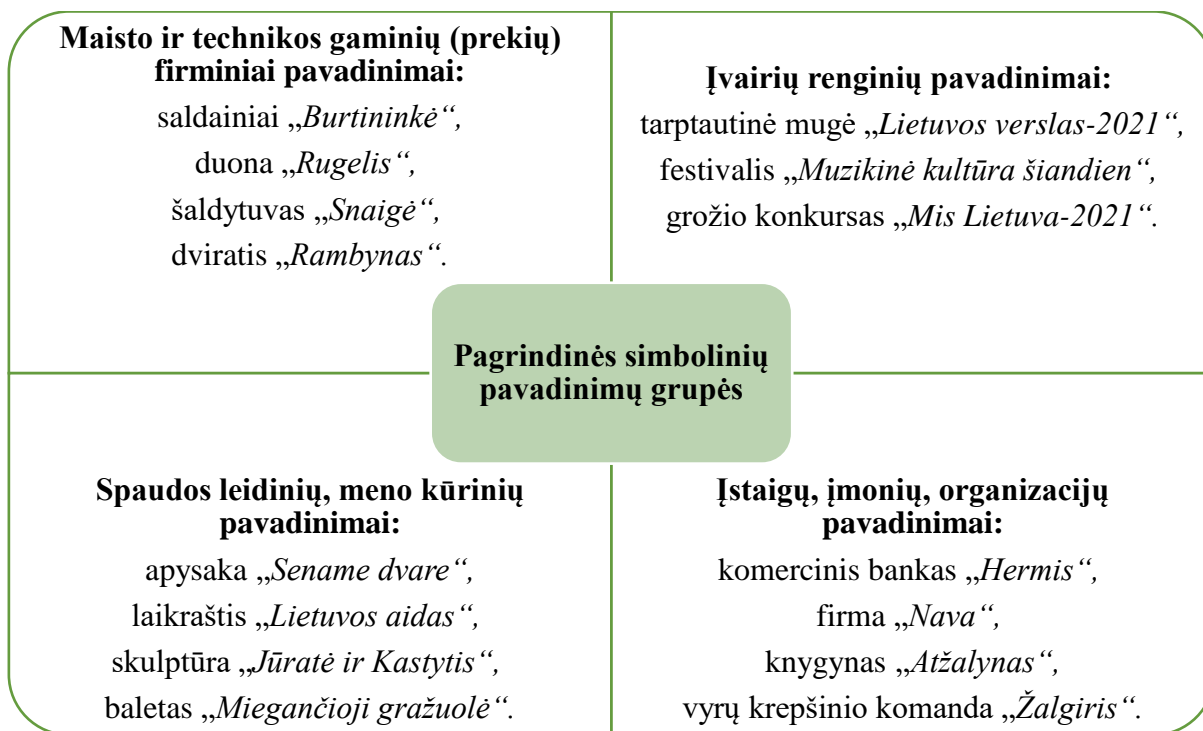
6. Sartų, Platelių ... (galimi kitokie atsakymai).

7. vakarus, šiaurę, rytus, pietus, šiaurės rytus ... (vienas iš šių atsakymų).

11.2. Tikrinių pavadinimų rašyba kabutėse

Išskyrimas kabutėmis būdingiausias lietuvių rašto kalbai, jos dažniausiai vartojamos simboliniams, antraštiniais pavadinimams, citatoms išskirti.

Simbolinius pavadinimus sudaro žodžiai, vartojami perkeltine reikšme. Be kabučių jie reikštų visai kitą daiktą. Pavyzdžiui, žodis *Vilnius* reiškia miesto pavadinimą (*sostinė Vilnius, Vilniaus miestas*), o parašytas su kabutėmis jis gali žymėti visai ką kita: *viešbutis „Vilnius“*, *kino teatras „Vilnius“*.

Įsidėmėkite:

Maisto prekių pavadinimai, kuriais nusakomos tų prekių ypatybės, nėra simboliniai ir rašomi be kabučių bei mažąja raide (tekste); juos sudaro tiesiogine, o ne perkeltine reikšme vartojami žodžiai, pvz.: *abrikosinis tortas, mėgėjų sviestas, sostinės keksas, vengriški lašiniai, kaimiški lašiniai, kapoto kumpio dešra, olandiškas sūris, indiška arbata, obuolių ir aronijos sultys*. Didžiąja raide jie rašomi tada, kai prasideda tikriniu vardu, pvz.: *Šėtos sūris, Kauno duona, Panerių dešra*.

UŽDUOTYS

I. Duotuose sakiniuose taisyklingai išskirkite pavadinimus. (10 taškų, už taisyklingai išskirtą pavadinimą skiriamas 1 taškas)

1. Mano močiutė skaito Valstiečių laikraštį, o mama – žurnalą Moteris. 2. Šiandien rašėme diktantą Gyvasis kultūros vanduo. 3. Svečius apgyvendino viešbutyje Klaipėda. 4. Mūsų mieste yra knygynas Pegasas. 5. Man pati skaniausia Kauno duona. 6. Kaimynas broliui atidavė dviratį Ereliukas. 7. Ekranas – gamykla Panevėžyje, kurioje dirbo mano teta. 8. Vasarą buvome Vilniaus Operos ir baletu teatre ir žiūrėjome baletą Spragtukas.

II. Ištaisykite pavadinimų skyrybos klaidas. (10 taškų, už ištaisytą klaidą skiriamas 1 taškas)

1. Mūsų šeimoje mėgstamiausi saldainių fabriko Rūta gaminiai. 2. Vasarą dažnai užsukdavome į Upės kepyklėlę. 3. Mano senelių sodas yra sodininkų bendrijoje Rugelis. 4. Rašytoja Ieva Simonaitytė parašė romaną „Aukštųjų Šimonių likimas“. 5. Rungtynes penkių taškų skirtumu

laimėjo Kauno Žalgiris. 6. Aš labiausiai mėgstu mamos keptus Kijevo kotletus. 7. Paprašiau brolio, kad papildytų Ežio kortelę. 8. Per pamoką žiūrėjome filmo Eglė žalčių karalienė ištraukas. 9. Aš lankau „Impulso“ sporto klubą. 10. Mūsų šeimos santaupos saugomos „Vilniaus“ banke.

III. Sukurkite 10 sakinių rišlų tekstą – gido pasakojimą apie savo gyvenamąją vietovę, kuriame būtų 5 tikriniai pavadinimai, taisyklingai juos išskirkite. (10 taškų, už rišlų tekstą skiriami 5 taškai, už kiekvieną taisyklingai išskirtą pavadinimą – 1 taškas)

ĮSIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I. „Valstiečių laikraštis“, žurnalą „Moteris“, diktantą „Gyvasis kultūros vanduo“, viešbutyje „Klaipėda“, knygynas „Pegasas“, Kauno duona, dviratį „Ereliukas“, „Ekranas“ – gamykla, Vilniaus Operos ir baleto teatre, baletą „Spragtukas“.

II. Fabriko „Rūta“, „Upės“ kepyklėlė, bendrijoje „Rugelis“, romaną „Aukštųjų Šimonių likimas“, Kauno „Žalgiris“, Kijevo kotletus, „Ežio“ kortelę, filmo „Eglė žalčių karalienė“ ištraukas, „Impulso“ sporto klubą, Vilniaus banke.

11.3. Iš kelių žodžių susidedančių vietovardžių, įstaigų, svarbių dokumentų pavadinimų rašyba. Sudėtinių pavadinimų, kuriuose yra ir bendrinių žodžių, rašyba.

Tikrinių sudėtinių pavadinimų rašyba

1. Iš kelių žodžių susidedančių vietovardžių, įstaigų, svarbių dokumentų pavadinimų visi žodžiai rašomi didžiąja raide. Tai:

1.1. Žemynų, vandenynų, jūrų, upių, ežerų, kalnų ir kitų geografinių objektų pavadinimai;	Pietų Amerika, Vidurinė Azija, Mažoji Lietuva, Mėlynasis Nilas;
1.2. Miestų, kaimų ir kitų gyvenviečių pavadinimai;	Naujoji Vilnia, Žemaičių Naumiestis, Kazlų Rūda, Buenos Airės, San Paulas;
1.3. Valstybių ir jų sričių, kraštų pavadinimai;	Lietuvos Respublika, Didžioji Britanija, Naujoji Zelandija, Jungtinės Amerikos Valstijos, Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė;
1.4. Aukščiausių valstybinės valdžios įstaigų ir tarptautinių organizacijų pavadinimai;	Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Lietuvos Respublikos Aukščiausiasis Teismas, Jungtinių Tautų Organizacija, Europos Taryba;
1.5. Ypatingos reikšmės dokumentai ir knygos.	Lietuvos Statutas, Lietuvos Nepriklausomybės Aktas, Lietuvos Respublikos Konstitucija, Šventasis Raštas.

2. Sudėtiniuose pavadinimuose būna ir bendrinių žodžių (*vandenynas, jūra, kalnas, miestas, kaimas, rajonas ir pan.*). Jie rašomi mažąja raide.

Atlanto vandenynas, Baltijos jūra, Kuršių marios, Laisvės prospektas, Kaukazo kalnai, Ateities gatvė, Kauno rajonas, Gintaro muziejus, Aušros vartai, Vilniaus rotušė.

3. Tik pirmas žodis rašomas didžiąja raide šiuose sudėtiniuose pavadinimuose:

3.1. kurie susideda vien iš bendrinių žodžių;	Lietuvių kalbos institutas, Valstybinė lietuvių kalbos komisija, Pasaulio lietuvių jaunimo sąjunga, Tarptautinė kinologų draugija;
3.2. kurie prasideda vietovardžiu arba asmenvardžiu;	Lietuvos bankas, Kupiškio rajono taryba, Panevėžio dramos teatras, Lietuvos Respublikos švietimo ministerija;
3.3. dokumentų;	Taikos dekretas, Versalio taikos sutartis;
3.4. valstybės apdovanojimų ir premijų;	Vyčio kryžiaus ordinas, Lietuvos nacionalinė premija;
3.5. svarbių istorinių įvykių ir epochų;	Šiaurės karas, Antrasis pasaulinis karas, Renesanso epocha;
3.6. švenčių.	Naujieji metai, Motinos diena, Gedulo ir vilties diena.

4. Didžiąja raide rašomų žodžių būna ir pavadinimo viduje, kai:

4.1. į jį įeina tikrinis daiktavardis;	Atviros Lietuvos fondas, Vilniaus viešoji Adomo Mickevičiaus biblioteka;
4.2. yra simbolinis su kabutėmis rašomas vardas.	akcinė bendrovė „Gintaras“, berniukų choras „Ažuoliukas“.

UŽDUOTYS

I. Taisyklingai parašykite tikrinius sudėtinius pavadinimus. (10 taškų, už kiekvieną teisingą atsakymą skiriamas 1 taškas.)

1. Lietuvos (R, r) respublika. 2. Europos (S, s) sąjunga. 3. Ar esi buvęs (N, n) aujojoje (A, a) kmenėje?
4. Šių metų (D, d) ainų (Š, š)ventė vyks (V, v)ingio parke. 5. 1939 metais prasidėjo (A, a) ntrasis (P, p) pasaulinis (K, k)aras.

II. Taisyklingai įrašykite praleistas reikiamas – didžiąsias ir mažąsias – raides. (10 taškų, už kiekvieną teisingą atsakymą skiriama 0,5 taško.)

1. Rūgpiūčio 12-oji paskelbta tarptautine jaunimo diena. 2. Mano tėtis mokėsi Kauno technologijos universitete, o aš studijuosiu Vilniaus Gedimino technikos universitete. 3. Poetas Sigitas Geda yra Lietuvos nacionalinės premijos laureatas. 4. Birželio 14-ąją minime Gedulo ir Vilties dieną. 5. 1918 m. vasario 16 dieną Vilniuje pasirašytas Lietuvos nepriklausomybės aktas. 6. Pamatinis Lietuvos valstybės ir visuomenės gyvenimo aspektus reglamentuoja Lietuvos respublikos konstitucija. 7. Vasaros atostogas praleisiu prie Baltijos jūros. 8. Berniukų chorą „Ažuoliukas“ 1959 m. įkūrė garsus chormeisteris ir pedagogas Hermanas Perelšteinas.

III. Taisyklingai parašykite sudėtinių pavadinimų diktantą. (10 taškų, už kiekvieną teisingą atsakymą skiriama 0,33 taško.) (Diktuoja mokytojas).

Kuršių marios, Panevėžio Juozo Miltinio dramos teatras, Žalgirio mūšis, Pirmasis pasaulinis karas, Šatrijos kalnas, Herkaus Manto gatvė, Kauno „Žalgirio“ krepšinio komanda, Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, Muzikos ir teatro akademija, Naujieji metai, Vakarų Europos šalys.

ATSAKYMAI

I. Lietuvos Respublika, Europos Sąjunga, Naujoji Akmenė, Dainų šventė, Vingio parkas, Antrasis pasaulinis karas.

II. Tarptautinė jaunimo diena, Kauno technologijos universitetas, Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Lietuvos nacionalinė premija, Gedulo ir vilties diena, Lietuvos Nepriklausomybės Aktas, Lietuvos Respublikos Konstitucija, Baltijos jūra, „Ažuoliukas“.

III. Kuršių marios, Panevėžio Juozo Miltinio dramos teatras, Žalgirio mūšis, Pirmasis pasaulinis karas, Šatrijos kalnas, Herkaus Manto gatvė, Kauno „Žalgirio“ krepšinio komanda, Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, Muzikos ir teatro akademija, Naujieji metai, Vakarų Europos šalys.

12. Išvestinių daiktavardžių rašymas. Jei daiktavardžio priesaga prasideda balse. Jei daiktavardžio priesaga prasideda priebalse

Daiktavardžio priesaga prasideda	
balse skyry ba ← skyrė (bū tasis k. l. - ką veikė?) trynė jas ← trynė puvė sis ← puvo	priebalse bū tis ← būti (bendr atis – ką veikti?) trint ukas ← trinti ry kl ys ← ryti

UŽDUOTYS

I. Pažymėkite sutartiniu ženklu arba pabraukite žodžių priesagas. (10 taškų, už kiekvieną žodyje teisingai pažymėtą arba pabrauktą priesagą skiriamas 1 taškas)

Drožtukas, ryklys, drožėjas, puvėšiai, pylimas, galąstuvus, pagyrūnas, gijimas, skyryba, skirtukas.

II. Nurodykite, iš kurios veiksmažodžio formos padaryti šie daiktavardžiai (jį pabraukite) (10 taškų, už teisingą atsakymą skiriamas 1 taškas)

Kūryba (kurti, kūrė)
 Siuvėjas (siūti, siuvo)
 Skirtukas (skirti, skyrė)
 Buvimas (būti, buvo)
 Puvėsis (pūti, puvo)
 Žūtis (žūti, žuvo)
 Kliuvinys (kliūti, kliuvo)
 Griūtis (griūti, griuvo)
 Griuvėšiai (griūti, griuvo)
 Džiūvėšiai (džiūti, džiūvo).

III. Įrašykite reikiamas raides (i ar y, u ar ū) ir pagal pavyzdį paaiškinkite priesaginių daiktavardžių darybą. (10 taškų, už teisingą atsakymą skiriamas 1 taškas)

Pavyzdys: Griūtis – griūti

R_jūnas, p_limas, p_ltuvas, pag_rūnas, išt_rimas, dži_vinys, b_sena, b_stas, ž_tis, tr_nimas.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

VII. Drož**t**ukas, ry**k**lys, drož**ė**jas, puvė**š**iai, pyl**i**mas, galąst**u**vas, pagyr**ū**nas, gij**i**mas, skyry**ba**, skirt**u**kas.

VIII. Kūryba (kurti, kūrė)
 Siuvėjas (siūti, siuvo)
 Skirtukas (skirti, skyrė)

Buvinas (būti, buvo)
Puvėsis (pūti, puvo)
Žūtis (žūti, žuvo)
Kliuvinys (kliūti, kliuvo)
Griūtis (griūti, griuvo)
Griuvėsiai (griūti, griuvo)
Džiūvėsiai (džiūti, džiuvo).

IX.

Rijūnas – rijo
pylīmas – pylė
pīltuvas – pilti
pagyrūnas – pagyrė/gyrė
ištyrimas – ištyrė/tyrė
džiūvinys – džiūvo
būsenā – būti
būstas – būti
žūtis – žūti
trynimas – trynė.

13. Pagrindinių ir išvestinių veiksmažodžių formų rašyba

13.1. Pagrindinių veiksmažodžio formų rašyba pagal modelius

Kai kurių veiksmažodžių pagrindinėse formose vyksta šaknies balsių **i – y, u – ū** kaita. Pagrindinių veiksmažodžio formų šaknies balsių kaitos modeliai:

1	2	3
<ul style="list-style-type: none"> • girti, giria, gyrė • ginti, gina, gynė • skirti, skiria, skyrė • burti, buria, būrė • kurti, kuria, kūrė • durti, duria, dūrė 	<ul style="list-style-type: none"> • birti, byra, biro • kilti, kyla, kilo • svilti, svyla, svilo • šilti, šyla, šilo • kiurti, kiūra, kiuro • spurti, spūra, spuro 	<ul style="list-style-type: none"> • būti, būva, buvo • griūti, griūva, griuvo • lyti, lyja, lijo • gyti, gyja, gijo • pūti, pūva, puvo • žūti, žūva, žuvo

Jei **būtojo kartinio laiko** 3 – iojo asmens galūnė **o**, tai **esamojo laiko** šaknyje bus **y, ū**, o būtojo kartinio laiko šaknyje bus **i, u** (gyti, gyja, gijo; griūti, griūva, griuvo; kilti, kyla, kilo).

Jei **būtojo kartinio laiko** 3 – iojo asmens galūnė **ė**, tai **esamojo laiko** šaknyje bus **i, u**, o būtojo kartinio laiko šaknyje bus **y, ū** (skinti, skina, skynė; burti, buria, būrė; kurti, kuria, kūrė).

Išimtis	džiūti, džiūva, džiūvo tūžti, tūžta, tūžo siūti, siuva, siuvo
----------------	---

UŽDUOTYS

IV. Įrašykite nurodyto veiksmažodžio esamojo laiko 3 asmenį. (10 taškų, už kiekvieną teisingai įrašytą žodį skiriama po 1 tašką)

1. Ant visų ziedų bitė (tūpti), bet ne iš visų medų ima. (tts.) 2. Ir paukštelis savo lizdą (ginti)..... . (tts.) 4. Iš aitvaro turto (nebūti) laimingas. (tts.) 5. Iš kišenės (birti) pinigai. (tts.) 6. Įeinant akys (svilti), išeinant – pakaušis. (tts.) 7. Gyvena kaip žirnis prie kelio: kas eina, tas (skinti), kas nori, tas (minti) (tts.) 8. Kur vėjas (pūsti)....., ten ir šakos linksta. (tts.) 9. Mažas kai (griūti)....., tai angelas patalą pakloja, senam – velnias akmenį pakiša. (tts.) 10. Žmogus pinigus renka, velnias piniginę (siūti)..... . (tts.)

V. Įrašykite praleistas raides. (10 taškų, už kiekvieną teisingai įrašytą žodį skiriama po 1 tašką)

Bendratis	Esamojo laiko 3 asm.	Būtojo kartinio laiko 3 asm.
ginti	gina	g nè
kilti	k_la	kilo
durti	duria	d rė
tūpti	t_pia	tūpė
skinti	skina	sk nè
įgristi	įgr sta	įgriso
pūti	pūva	p_vo
dusti	d_sta	dušo
pūsti	p_čia	pūtė
būti	b_va	buvo

VI. Parašykite veiksmažodžių pagrindines formas. (10 taškų, už kiekvieną teisingai įrašytą žodį skiriama po 0,5 taško)

Sušilti – sušyla, sušilo.

Praryti –

Užkliūti –

Nelyti –

Pradurti –

Išdžiūti –

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I. Tupia, gina, nebūna, byra, svyla, skina, mina, pučia, griūna, siuva.

II. Gynė, kyla, dūrė, tupia, skynė, įgrysta, puvo, dūsta, pučia, būva.

III. Praryja, prarijo. Užkliūna, užkliuvo. Nelyja, nelijo. Praduria, pradūrė. Išdžiūva, išdžiūvo.

13.2. Esamojo laiko vns. 3 asmens ir dgs. 1 ir 2 asmenų galūnių rašyba

Veiksmažodžių galūnėse **ia** arba **a** (po j) rašoma:

Esamojo laiko trečiojo asmens gale:
 praus**ia**, jo**ja**; atkreipti dėmesį į sangažinę
 formą: praus**ia**-si

Esamojo laiko daugiskaitos pirmojo
 asmens priešpaskutiniame skiemenyje:
 praus**ia**-me, jo**ja**-me

Esamojo laiko daugiskaitos antrojo
 asmens priešpaskutiniame skiemenyje:
 praus**ia**-te, jo**ja**-te

UŽDUOTYS

I. Įrašykite į sakinius suskliaustuosius veiksmažodžius, būtajį kartinį jų laiką pakeisdami esamuoju. (10 taškų. Už kiekvieną taisyklingai įrašytą žodį skiriamas 1 taškas.)

1. Ar žinote, kaip (švietė) pavasario saulė? 2. Keista vėsoma..... (liejosi) iš akmeninio slenksčio. 3. Jinai (juokėsi). 4. Plati suknia (uždengė) jos kojas. 5. Mano sesuo labai puikiai (dainavo). 6. Mes (skaičiavome) abu. 7. Mes (juokėmės), kad metų daug, o pirštų trūksta. 8. Ji vėl (apglėbė) rankomis kelius ir (atrėmė) į juos smakrą. 9. Mes (galvojo) apie kažką, jis ir aš.

Icchokas Meras, „Lygiosios trunka akimirka“

II. Įrašykite praleistas raides ir trūkstamas veiksmažodžių esamojo laiko formas. (10 taškų. Už kiekvieną taisyklingai įrašytą raidę ir tinkamai parašytą žodį skiriama 0,5 taško.)

Esamojo laiko 3 a.	Esamojo laiko dgs. 1 a.	Esamojo laiko dgs. 2 a.
Laukia	Laukiame	Laukiate
Važiuoj...		
	Snaudž...me	
		Kel...te
	Skalb...me	
Šukuoj...si		
		Siauč...te
	Šauk...mės	

III. Perrašykite tekstą esamuoju laiku. Esamojo laiko veiksmožodžius pabraukite. (10 taškų. Už vieną klaidą atimamas 1 taškas.)

Nuvažiavome toliau. Mašina švilpė gatvėmis. Važiavome pro kanalą. Alyvuoti geltoni atšvaitai nuo žibintų atsimušė geltoname vandenyje, kuris skalavo betonuotą krantą. Pamažu praplaukė juodas baidokas. Vilkikas švietė raudonais ir žaliais signaliniais žiburiais. Sulojo šuo, paskiau prieš šviesą pražingsniavo kažkoks žmogus ir dingo liuke, kuris akimirksniai užsiplieskė auksine šviesa. Anapus kanalo traukėsi skaisčiai apšviesti vakarinės miesto dalies namai.

Pagal Ė. M. Remarką

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I. 1. Šviečia. 2. Liejasi. 3. Juokiasi. 4. Uždengia. 5. Dainuoja. 6. Skaičiuojame. 7. Juokiamės. 8. Aplėbia, atremia. 9. Galvojame.

II.

Esamojo laiko 3 a.	Esamojo laiko dgs. 1 a.	Esamojo laiko dgs. 2 a.
Laukia	laukiame	laukiate
važiuoja	važiuojame	važiuojate
snaudžia	snaudžiame	snaudžiate
kelia	keliamo	keliate
skalbia	skalbiame	skalbiate
šukuojasi	šukuojamės	šukuojatės
siaučia	siaučiame	siaučiate
šaukiasi	šaukiamės	šaukiate

III. Nuvažiuojame toliau. Mašina švilpia gatvėmis. Važiuojame pro kanalą. Alyvuoti geltoni atšvaitai nuo žibintų atsimuša geltoname vandenyje, kuris skalauja betonuotą krantą. Pamažu praplaukia juodas baidokas. Vilkikas šviečia raudonais ir žaliais signaliniais žiburiais. Suloja šuo, paskiau prieš šviesą pražingsniuoja kažkoks žmogus ir dingsta liuke, kuris akimirksniau užsiplieskia auksine šviesa. Anapus kanalo traukiasi skaisčiai apšviesti vakarinės miesto dalies namai.

13.3. Būtojo kartinio laiko 2 asmens galūnės rašyba.

Jei 3 a. -ė,

• tai vns. 2 a. -ei, pvz.: rašė – rašei

Jei 3 a. -o,

• tai vns. 2 a. -ei, pvz.: plojo – plojai

UŽDUOTYS

IV. Parašykite būtojo kartinio laiko vienaskaitos 2 asmenį. (10 taškų, už kiekvieną teisingai įrašytą balsę skiriamas 1 taškas)

Sakyti –
Girdėti –
Nešti –
Žiūrėti –
Matyti –
Tylėti –
Megzti –
Eiti –
Dovanoti –
Prašyti –

V. Veiksmažodžių pirmąjį ir trečiąjį asmenį pakeiskite to paties laiko antruoju. (10 taškų, už kiekvieną teisingai pakeistą veiksmažodį ir be klaidų parašytą galūnę skiriamas 1 taškas)

1. Jis pravėrė klasės duris. 2. Vakar išlydėjau seserį. 3. Laimė, kad ji mūsų palaukė. 4. Jis negalėjo dalyvauti išvykoje. 5. Ji pasakė įdomią mintį. 6. Vakar sukūriau gražią puokštę. 7. Ji taip bijojo, kad net nekuždėjo. 8. Jis prisiminė susitikimą su seneliais ir nusišypsojo.

VI. Sugalvokite 10 sakinių su būtojo kartinio laiko vienaskaitos antruoju asmeniu: a) 5 sakinius, kad galūnėse reikėtų rašyti -ai; b) 5 sakinius, kad galūnėse reikėtų rašyti -ei. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingą, logišką bei be klaidų parašytą sakinį skiriamas 1 taškas)

ĮSIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

Sakyti – sakei.
Girdėti – girdėjai.
Nešti – nešei.
Žiūrėti – žiūrėjai.
Matyti – matei.
Tylėti – tylėjai.

Megzti – mezgei.

Eiti – ėjai.

Dovanoti – dovanojai.

Prašyti – prašei.

II.

1. Tu pravėrei klasės duris. 2. Vakara išlydėjai seserį. 3. Laimė, kad tu mūsų palaukei. 4. Tu negalėjai dalyvauti išvykoje. 5. Tu pasakei įdomią mintį. 6. Vakara sukūrei gražią puokštę. 7. Tu taip bijojai, kad net nekuždėjai. 8. Tu prisiminei susitikimą su seneliais ir nusišypsojai.

III.

Sugalvoti logiški, taisyklingi sakiniai pagal užduotį.

13.4. Būsimojo laiko, padaryto iš dviskiemenės ir triskiemenės bendraties, 3 asmens rašyba.

Veiksmazodžio bendratis	Būsimojo laiko 3 asmens rašyba	Pavyzdžiai	Išimty
Jei dviskiemenė bendratis baigiasi -yti, -(i)ūti	i, (i)u	būti – bus lyti – lis džiūti – džius	vyti – vys siūti – siūs
Jei dviskiemenė bendratis šaknyje turi balsius y, ū , bet jie eina netiesiogiai prieš -ti	Išlaikoma bendraties balsė (y, ū)	dygti – dygs dūkti – dūks rūgti – rūgs	-
Jei dviskiemenė bendratis šaknyje turi i, u	Išlaikoma bendraties balsė (i, u)	bristi – bris kristi – kris brukti – bruks	-
Jei bendratis yra triskiemenė	Išlaikoma bendraties balsė	matyti – matys spardyti – spardys	-
Apibendrinimas	Būsimojo laiko 3 asmenyje balsė pakinta tik tada, kai dviskiemenė bendratis baigiasi -yti, -(i)ūti. Visais kitais atvejais yra išlaikoma bendraties balsė.		
Pastaba	Į bendraties skiemenų skaičių neįeina priešdėliai, pvz., <i>sulyti</i> – tai dviskiemenė bendratis, nes su- yra priešdėlis.		

UŽDUOTYS

I. Parašykite pateiktų būsimojo laiko veiksmazodžių bendraties. (10 taškų, už teisingai parašytą žodį skiriamas 1 taškas)

Žus karys –
Tryps žolę –
Vartys medžius –
Skris lėktuvas –
Manys apie tave –
Nuris maistą –
Nutūps paukštis –
Ganys avis –
Sugis žaizda –
Glostys galvą –

II. Įrašykite praleistas raides. (10 taškų, už teisingai įrašytą raidę skiriamas 1 taškas)

1. Vėjas nup_s visus likusius lapus. 2. Medžių šakos greitai l_š nuo sniego. 3. Mama sk_s bulves, o aš gaminsiu pietus. 4. Šią vasarą tiek daug drėgmės, bulvės tikrai sup_s. 5. Pirkinių maišas supl_š nuo didelio svorio. 6. Laukiu, kada mano draugai gr_š iš užsienio. 7. Tikiuosi, tėtis nesup_ks, kad perskaičiau jo laišką. 8. Džiaugiuosi, kad močiutė susi_s mano mėgstamiausią kepurę. 9. Gaila, kad visos gėlės greit nuv_s. 10. Martyno širdis sud_š į šipulius.

III. Būtojo kartinio laiko veiksmazodžius pakeiskite būsimojo laiko veiksmazodžiais ir su kiekvienu iš jų sugalvokite po rišlų sakinį. (10 taškų, už teisingai parašytą žodį ir rišlų sakinį skiriami 2 taškai)

Nardė, pavijo, supyko, trukdė, sulijo.

ĪSIVERTINĪMO LENTEĻĒ

Vienos uŕduoties tařkai/Triju uŕduoēiu tařkai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengēš (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

- I. Œūti, trypti, vartyti, skristi, manyti, nuryti, nutūpti, ganyti, sugyti, glostyti.
- II. Nupūs, lūš, skus, supus, suplyš, grīš, nesupyks, susiūs, nuvys, suduš.
- III. Nardys, pavys, supyks, trukdys, sulis.

13.5. Būsimojo laiko 3 asmens rašyba (s+s; z+s; š+s; ž+s).

Būsimasis laikas yra išvestinė veiksmažodžio forma, padaroma su priesaga **-s-**.

Būsimojo laiko 3-iasis asmuo galūnės neturi. Būsimojo laiko veiksmažodžiai paprastai baigiasi priesaga **-s-**.

Sudarant būsimąjį laiką, bendraties kamieno priebalsiai **s, š, z, ž**, susidūrę su būsimojo laiko priesaga **-s-**, pakinta į **s** ar **š** ir žymimi tuos priebalsius atitinkančiomis raidėmis.

Pasimokykime štai tokios „matematikos“:

$s + s = s$ $z + s = s$	Mes-ti + s = mes. Klys-ti + s = klys. Megz-ti + s = megs. Grimz-ti + s = grims.
$š + s = š$ $ž + s = š$	Neš-ti + s = neš. Riš-ti + s = riš. Vež-ti + s = veš. Grauz-ti + s = grauš.

UŽDUOTYS

I. Pabraukite veiksmažodžius, kurie yra būsimojo laiko 3-ojo asmens (10 taškų, po 1 tašką už kiekvieną teisingai pabrauktą žodį).

Klysti, riš, rasime, ras, regs, regsite, neštų, neš, šliaužti, gaišti, gaiš, veš, brėšiu, vežk, rask, lauš, grįžtų, čiuoš, klys, lūš, rišk.

II. Parašykite veiksmažodžių būsimojo laiko 3-ąjį asmenį (10 taškų, po tašką už kiekvieną teisingai parašytą žodį).

Drožti –

Grižti –

Čiuožti –

Laužti –

Regzti –

Grimzti –

Rasti –

Krėsti –

Rėžti –

Rišti –

III. Įrašykite praleistas raides (10 taškų, po tašką už kiekvieną teisingą žodį).

1. Baigsis karantinas, ir jie pagaliau gri..... (grižti) į namus.
2. Manau, kad ji ra..... (rasti) išeitį iš nelengvos padėties.
3. Nugrim..... (nugrimzti) į praeitį liūdni prisiminimai.
4. Jei taip pasielgsi, tave grau..... (graužti) sąžinė.
5. Vasarą ji rinks žolynus ir ri..... (rišti) į šluoteles.
6. Tikiu, kad žmonės išgyvens negandas, nepalū..... (nepalūžti).
7. Išvesti į laukus gyvuliai pe..... (pešti) sodrią žolę.
8. Visi eis drauge, o mažąjį broliuką tėtis ne..... (nešti) ant rankų.
9. Vėjas ū..... (ūžti), medžiai o..... (ošti).

ISIVERTINIMO LENTELE

Vienos užduoties taškai / Trijų užduočių taškai	0-3 / 0-8	4-5 / 9-16	6-8 / 17-25	9-10 / 26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I. Klysti, riš, rasime, ras, regs, regsite, neštų, neš, šliaužti, gaišti, gaiš, veš, brėšiu, vežk, rask, lauš, grįžtų, čiuoš, klys, lūš, rišk.

II.

Drožti – droš

Grįžti – grįš

Čiuožti – čiuoš

Laužti – lauš

Regzti – regs

Grimzti – grims

Rasti – ras

Krèsti – krès

Rèžti – rès

Rišti – riš

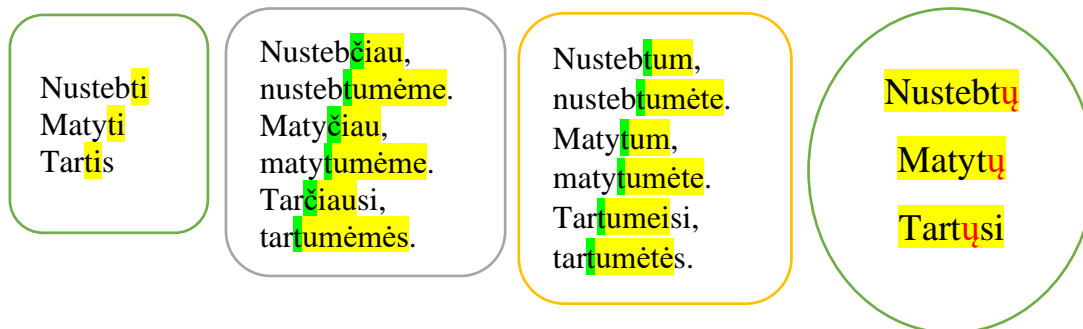
III.

1. Baigsis karantinas, ir jie pagaliau grįš (grįžti) į namus.
2. Manau, kad ji ras (rasti) išeitį iš nelengvos padėties.
3. Nugrimis (nugrimzti) į praeitį liūdni prisiminimai.
4. Jei taip pasielgsi, tave grauš (graužti) sąžinė.
5. Vasarą ji rinks žolynus ir riš (rišti) į šluoteles.
6. Tikiu, kad žmonės išgyvens negandas, nepalūš (nepalūžti).
7. Išvesti į laukus gyvuliai peš (pešti) sodrią žolę.
8. Visi eis drauge, o mažąjį broliuką tėtis neš (nešti) ant rankų.
9. Vėjas ūš (ūžti), medžiai oš (ošti).

13.6. Tariamosios nuosakos 3 asmens rašyba.

Veiksmažodžio tariamoji nuosaka išreiškia galimą, pageidaujamą veiksmą.
Jis dar ne koks žaidėjas, kad **laimėtų** prizinę vietą.
Viską daro, kad **nebūtų** nubausti.

Tariamoji nuosaka daroma iš bendraties.

Įsidėmėti!

Veiksmažodžių tariamosios nuosakos 3-iajame asmenyje rašoma nosinė raidė **ų**, pvz.: eitu**ų**, matytu**ų**, juoktu**si**, džiaugtu**si**.

UŽDUOTYS

I. Parašykite veiksmažodžių tariamosios nuosakos 3-iają asmenį. (10 taškų, 1taškas už teisingai parašytą formą)

Matyti	džiaugtis
Pasiryžti	praustis
Viršyti	tesėti
Perrašyti	šalti
Išsigąsti	skųstis

II. Išrašykite tariamosios nuosakos veiksmažodžius. (10 taškų, 1 taškas už gerai išrašytą veiksmažodį)

Mykolo senelis labai mėgsta skaityti knygas ir žiūrėti įdomius serialus. Jis nuolat papildo perskaitytų knygų ir matytų filmų sąrašą. Apie tai su džiaugsmu parašytų savo mylimam anūkui. Deja, į paštą nueiti labai toli, o išmanaus telefono senelis dar neturi. Iš per televiziją matytų reklamų senukas suprato, kad jo anūkelis Mykolas galėtų jam padėti nusipirkti telefoną. Tada senelis su anūku ne tik pasikalbėtų, bet ir nusiųstų vieną kitą žinutę. Kartu susitartų, kokį filmą galėtų pasižiūrėti ir kokią knygą turėtų paskaityti. Paskui apie tai abu vėliau pasikalbėtų, padiskutuotų. Būtų tikrai smagu.

III. Duotus veiksmažodžius parašykite tariamosios nuosakos 3-uoju asmeniu ir su jais sugalvoti rišlų tekstą. (10 t. (0,5 t. už gerai parašytą tariamosios nuosakos 3-iają asmenį, 5 t. už rišlų, be klaidų parašytą tekstą. Jeigu reikia, galima prie veiksmažodžio pridėti priesagą arba priešdėlį))

Laimėti, turėti, džiaugtis, kalbėtis, mąstyti, išspręsti, naršyti, dalintis, išsiųsti, stabdyti.

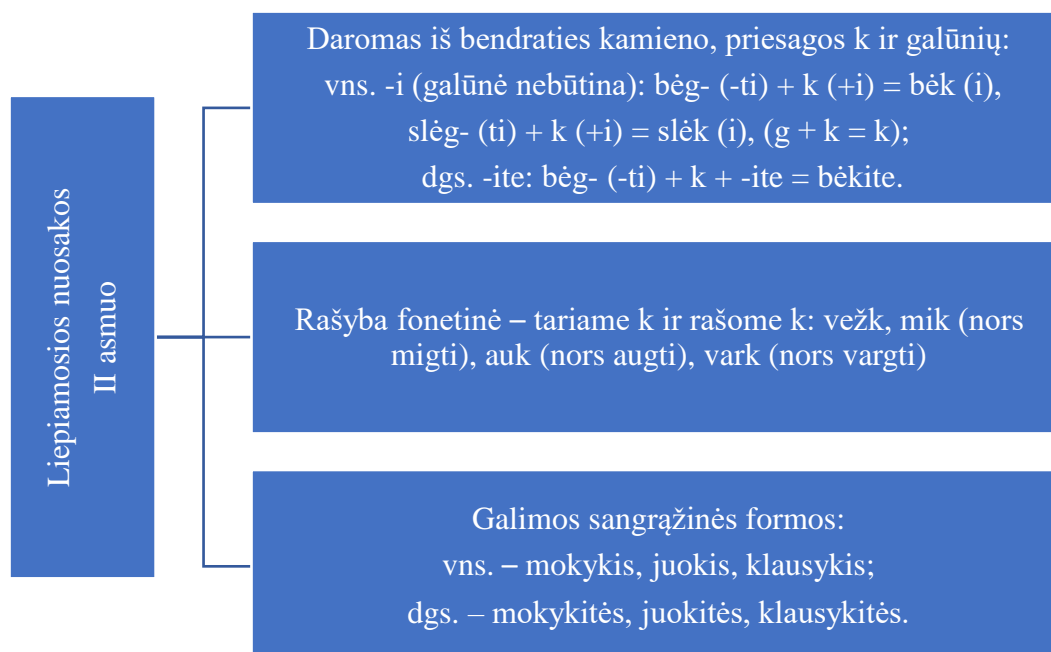
ĮSIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

- I. Matytų, džiaugtųsi, pasiryžtų, praustųsi, viršytų, tesėtų, perrašytų, šaltų, išsigastų, skųstųsi.
- II. Parašytų, galėtų, pasikalbėtų, nusiųstų, susitartų, galėtų, turėtų, pasikalbėtų, padiskutuotų, būtų.
- III. Laimėtų, turėtų, džiaugtųsi, kalbėtųsi, mąstytų, išspręstų, naršytų, dalintųsi, išsiųstų, stabdytų.

13.7. Liepiamosios nuosakos 2-o asmens rašyba

Pagal <http://www.vlkk.lt/konsultacijos/8473-bek-bekime-bekite-te-tegu-tegul>

UŽDUOTYS

- I. Iš duotų žodžių išrinkite liepiamosios nuosakos vienaskaitos ir daugiskaitos 2-o asmens veiksmažodžius. (10 taškų. Skiriama po tašką už kiekvieną liep. n. 2-o asmens veiksmažodį)**

Paimk, eitume, vidurdienį, pasidžiaukite, pamatęs, laikykis, kalbino, išbandyk, mūsų, atrodo, nepamirškite, stebėsiu, perženk, jums, kilkite, panerk, nevok, reikia, matydamas, nepargriūk.

- II. Parašykite duotų veiksmažodžių liepiamosios nuosakos vienaskaitos 2-o asmens formas. (10 taškų. Už kiekvieną taisyklingą veiksmažodžio liep. n. vns. 2-o asmens formą skiriama po 1 tašką)**

1. Augti –
2. Smigti –
3. Pažvelgti –
4. Graužti –
5. Staugti –
6. Stengtis –
7. Baigti –
8. Ūžti –
9. Gręžtis –
10. Rašytis –

- III. Patarlėse ir priežodžiuose raskite veiksmažodžius, juos pakeiskite liepiamosios nuosakos vienaskaitos 2-uoju asmeniu. (10 taškų. Už tinkamai pakeistą veiksmažodžio formą skiriama po 1 tašką)**

1. Aklam kelio nerodysi.
2. Ant savo kiemo vilko nebijo.
3. Bičiulį nelaimėje pažinsi.
4. Dirba kaip arklys.
5. Dumia kaip ragana į Šatrijos kalną.
6. Gyvena kaip inkstas taukuose.
7. Iš dainos žodžio neišmesi.
8. Iš darbo pažinsi žmogų.
9. Pagal rūbą sutinka, pagal protą palydi.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

1. Paimk, pasidžiaukite, laikykis, išbandyk, nepamirškite, perženk, kilkite, panerk, nevok, nepargriūk.

2. Augti – auk.
 Smigti – smik.
 Pažvelgti – pažvelk.
 Graužti – graužk.
 Staugti – stauk.
 Stengtis – stenkis.
 Baigti – baik.
 Užti – užk.
 Gręžtis – gręžkis.
 Rašytis – rašykis.

3.

1. Aklam kelio nerodyk.
2. Ant savo kiemo vilko nebijok.
3. Bičiulį nelaimėje pažink.
4. Dirbk kaip arklys.
5. Dumk kaip ragana į Šatrijos kalną.
6. Gyvenk kaip inkstas taukuose.
7. Iš dainos žodžio neišmesk.
8. Iš darbo pažink žmogų.
9. Pagal rūbą sutik, pagal protą palydėk.

14. Veiksmažodžio neasmenuojamųjų formų rašyba.

14.1. Veikiamosios rūšies esamojo laiko dalyvio daryba ir rašyba. Priesagos -iant-, -ianč- rašyba.

Esamojo laiko veikiamieji dalyviai daromi iš veiksmažodžių **esamojo laiko kamieno** su priesagomis **-(i)ant-, -int-** ir linksnių galūnėmis; trumposios vyriškosios giminės vardininko formos turi galūnes **-(i)ąs, -įs, -ą, -į**: matąs, matantis, matanti, šaukiąs, šaukiantis, šaukianti, žiūrįs, žiūrintis, žiūrinti.

Laikas	Veiksmažodžio asmenuojamoji forma, iš kurios daromi dalyviai	Dalyvio priesaga	Dalyvio galūnė	Pavyzdžiai
Esamasis	Šąl-a, trauk-ia	-	-(i)ąs	Šąląs, traukiąs
	Myl-i	-(i)ant-	-is, -i	Šąlantįs, traukiantį
		-	-įs	Mylįs
		-int-	-is, -i	Mylintis, mylinti

Esamojo laiko veikiamųjų dalyvių vyriškosios giminės vienaskaitos ir daugiskaitos vardininko trumpųjų formų galūnėse rašome nosines raides **(i)ą, į**: rašąs, rašą; kalbąs, kalbą; mylįs, mylį. Vardininko ilgųjų formų galūnėse nosinės raidės nerašomos: rašantis, rašantys; kalbantis, kalbantys, mylintis, mylintys.

Esamojo laiko veikiamųjų dalyvių daugiskaitos vardininko galūnė yra **-ys**, jei vienaskaitos vardininko galūnė yra **-is**: bėgantis – bėgantys, žiūrintis – žiūrintys, sakantis – sakantys.

Įvardžiuotinių esamojo laiko dalyvių vyriškosios giminės vienaskaitos vardininke rašome **-ysis**: rašantysis, kalbantysis, žiūrintysis.

Vyriškosios ir moteriškosios giminės dalyvių esamojo laiko kamiene po minkštojo priebalsio rašome **-iant; -ianč-**: laukianti, laukiančio, laukiančią.

UŽDUOTYS

IV. Parašykite veikiamosios rūšies esamojo laiko dalyvių vyriškosios giminės vienaskaitos ir daugiskaitos vardininką. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai parašytą žodį skiriamas 1 taškas)

Bėga – bėgąs, bėgą.

Laukia –

Mato –

Važiuoja –

Kalba –

Prašo –

II. Šalutinį sakinį pakeiskite veikiamosios rūšies esamojo laiko dalyviu. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai pakeistą sakinį skiriama po 1 tašką)

1. Vaikas, kuris verkia = verkiąs vaikas.

2. Gėlė, kuri žydi =

3. Gėlė, kuri vysta =

4. Laivai, kurie atplaukia =

5. Laužas, kuris dega =

6. Močiutė, kuri mezga =

7. Vaikai, kurie mąsto =

8. Upelis, kuris teka =

9. Varlė, kuri kvarkia =
 10. Miškas, kuris ošia =
 11. Mama, kuri laukia =

III. Įrašykite nurodytą dalyvio formą. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai įrašytą žodį skiriama po 1 tašką)

1. Jau iš tolo buvo matyti (blizgėti – veik. r., es. l.) ledas.
 2. Ji, sako, daug..... (skaityti – veik.r., es. l.), todėl ir daug (žinoti-veik. r., es. l.).
 3. Mergaitė kiekvieną rytą (sėsti – veik. r., es. l.) prie staklių.
 4. Vaikai skundžiasi (nesuprasti – veik. r., es. l.) uždavinio.
 5. Martynas pasakojo (gyventi – veik. r., es. l.) Kaune.
 6. Rita gyrėsi, kad jau (pažinti – veik. r., es. l.) raides ir (mokėti – veik. r., es. l.) skaityti.
 7. Šiltnamiuose (augti – veik. r., es. l.) gėlės džiugina savo spalvomis.
 8. (žaisti – veik. r., es. l.) kieme berniukai garsiai šūkauja.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I. Laukia – laukias, laukia.

Mato – matas, matą.

Važiuoja – važiuojas, važiuoja.

Kalba – kalbas, kalbą.

Prašo – prašas, prašą.

II. Žydinti, vystanti, atplaukiantys/atplaukia, degantis/degą, mezganti, mąstantys/mąstą, tekantis/tekas, kvarkianti, ošiantis/ošias, laukianti.

III. Blizgas/blizgantis, skaitanti, žinanti, sėdanti, nesuprantą/nepasantys, gyvenas/gyvenantis, pažįstanti, mokanti, augančios, žaidžia/žaidžiantys.

14.2. Veikiamosios rūšies dalyvio būtojo kartinio laiko ir būtojo dažninio laiko daryba ir rašyba

Daryba	
<p>Būtojo kartinio laiko veikiamieji dalyviai daromi iš veiksmažodžių būtojo kartinio laiko kamieno su priesaga -(i)us- ir linksnių galūnėmis. Tik vyriškosios giminės vardininkai turi galūnes -ęs, -ę.</p>	<p>Būtojo dažninio laiko veikiamieji dalyviai daromi iš veiksmažodžių būtojo dažninio laiko kamieno su priesaga -(i)us- ir linksnių galūnėmis. Tik vyriškosios giminės vardininkai turi galūnes -ęs, -ę.</p>
<p><u>Pavyzdžiai:</u> (vns.) grįž̅ + ęs = grįž̅ęs; (dgs.) grįž̅ + ę = grįž̅ę; grįž̅ + us + i = grįž̅usi; plaukioj̅ + ęs = plaukioj̅ęs; plaukioj̅ + us + i = plaukioj̅usi.</p>	<p><u>Pavyzdžiai:</u> (vns.) grįždav̅ + ęs = grįždav̅ęs; (dgs.) grįždav̅ + ę = grįždav̅ę; grįždav̅ + us + i = grįždav̅usi; plaukiodav̅ + ęs = plaukiodav̅ęs; plaukiodav̅ + us + i = plaukiodav̅usi.</p>

Rašyba	
<p>Būtojo kartinio laiko veikiamųjų dalyvių <u>vyriškosios giminės vienaskaitos ir daugiskaitos vardininko galūnės</u> yra -ęs, -ę.</p>	<p>Būtojo dažninio laiko veikiamųjų dalyvių <u>vyriškosios giminės vienaskaitos ir daugiskaitos vardininko galūnės</u> yra -ęs, -ę.</p>
<p><u>Vns. V.</u> dirb̅ęs, turėj̅ęs, laik̅ęs, nuvažiav̅ęs.</p>	<p><u>Vns. V.</u> dirbdav̅ęs, turėdav̅ęs, laikydav̅ęs</p>
<p><u>Dgs. V.</u> dirb̅ę, turėj̅ę, laik̅ę, nuvažiav̅ę.</p>	<p><u>Dgs. V.</u> dirbdav̅ę, turėdav̅ę, laikydav̅ę</p>

UŽDUOTYS:

- I. Iš pateiktų veiksmažodžių sudarykite veikiamosios rūšies dalyvių būtojo kartinio ir būtojo dažninio laiko vyriškosios giminės vienaskaitos ir daugiskaitos vardininkus. (10 taškų, už kiekvieną teisingą atsakymą skiriama 0,5 taško).

Būt. k. l., vyr. g., vns., v.	Būt. k. l., vyr. g., dgs., v.	Būt. daž. l., vyr. g., vns., v.	Būt. daž. l., vyr. g., dgs., v.
patyrė susirūpino nebuvo apsirengė nutilo	patyrė susirūpino nebuvo apsirengė nutilo	nedrįsdavo stovėdavo plaukdavo pasiruošdavo klaudavo	nedrįsdavo stovėdavo plaukdavo pasiruošdavo klaudavo

- II. Įrašykite praleistas raides. (10 taškų, už kiekvieną teisingą atsakymą skiriamas 1 taškas).

1. Atvažiav_ jau radome kambarius, pilnus svečių. (Š.R.) 2. Vėjelis pavarg_s užmigo, o medžių lapeliai nutil_ tarytum snaudžia. (Ž) 3. Žiūriu į pažįstamą rašyseną ant voko ir suglum_s tyliu.

(J. Mk.) 4. Senelis labai mėgdav_s žvejoti. 5. Kelių seniau ten nebūdav_. (I. S.) 6. Gerais metais jie išaugindav_ po du derlius. 7. Kasmet jie kopdav_ į kalnus. 8. Vytukas visada pirmas išsprėsdav_s visus matematikos uždavinius. 9. Vargo nepatyr_s, laimės neragausi.(tts.)

III. Vieną asmenuojamąjį veiksmažodį pakeiskite veikiamosios rūšies būtojo kartinio laiko dalyviu. (10 taškų, už teisingą atsakymą skiriamas 1 taškas).

1. Priėjau ir pamačiau rusenančią ugnelę. 2. Alvydas apsidairė ir nužingsniavo bendrabučio link. 3. Apsitvarkėme ir sėdome prie šachmatų lentos. 4. Martynas pavalgė ir kibo į darbą. 5. Darius parašė rašinį ir nuėjo miegoti. 6. Kaimynas pasisveikino ir pasakė, ko atėjo. 7. Vaikas išbėgo į kiemą ir stebėjo debesis. 8. Keliautojai pavargo ir nutarė pailsėti. 9. Išgirdome artėjančius žingsnius ir nutilome. 10. Svečiai susėdo prie stalo ir vaišinosi karšta arbata.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

Būt. k. l., vyr. g., vns., v.	Būt. k. l.,vyr. g., dgs., v.	Būt. daž. l., vyr.g., vns., v.	Būt. daž. l., vyr.g., dgs., v.
patyręs susirūpinęs nebuves apsirengęs nutilęs	patyrę susirūpinę nebuve apsirengę nutilę	nedrįsdavęs stovėdavęs plaukdavęs pasiruošdavęs klausdavęs	nedrįsdavę stovėdavę plaukdavę pasiruošdavę klausdavę

II. 1. Atvažiavę. 2. Pavargęs, nutilę. 3. Suglumęs. 4. Mėgdavęs. 5. Nebūdavę. 6. Išaugindavę. 7. Kopdavę. 8. Išsprėsdavęs. 9. Nepatyręs.

III. 1. Priėjęs pamačiau rusenančią ugnelę. 2. Alvydas apsidairęs nužingsniavo bendrabučio link. 3. Apsitvarkę sėdome prie šachmatų lentos. 4. Martynas pavalgęs kibo į darbą. 5. Darius parašęs rašinį nuėjo miegoti. 6. Kaimynas pasisveikinęs pasakė, ko atėjo./Kaimynas pasisveikino ir pasakė, ko atėjęs. 7. Vaikas išbėgęs į kiemą stebėjo debesis. 8. Keliautojai pavargę nutarė pailsėti. 9. Išgirdę artėjančius žingsnius nutilome. 10. Svečiai susėdę prie stalo vaišinosi karšta arbata.

14.3. Veikiamosios rūšies būsimąjo laiko dalyvio daryba ir rašyba

Veiksmažodžio neasmenuojamųjų formų rašyba

KAS?	IŠ KO?	KAIP?	PAVYZDŽIAI
Būsimasis laikas	Iš veiksmažodžio būsimąjo laiko vienaskaitos antrojo asmens (ką veiksi?)	+ -iąs, -ianti	balsi + iąs = balsi ąs balsi + ianti = balsi anti ūši + iąs = ūši anti ūši + ianti = ūši anti
Būsimasis laikas daromas iš veiksmažodžio būsimąjo laiko antrojo asmens, nes trečiajame asmenyje kartais sutrumpėja šaknies balsis (gyti – gysi (gis) → gysiąs, gysianti).			

UŽDUOTYS

I. Parašykite duotų dalyvių veiksmažodžio būsimąjo laiko vienaskaitos antrąjį asmenį (ką veiksi?) (10 taškų, už teisingą atsakymą 1 taškas)

- Kauksiąs –
- Lauksianti –
- Plauksiąs –
- Grišianti –
- Čiuošiąs –
- Dalysianti –
- Lipsiąs –
- Mylėsianti –
- Ręsiąs –
- Rašysianti –

II. Sugrupuokite veikiamuosius esamojo ir būsimąjo laiko dalyvius. (10 taškų, už teisingą atsakymą 1 taškas)

Lekiąs, pabūsianti, plaukianti, matysiąs, šaukianti, skriaudžiąs, skirsiąs, karpysianti, kreipianti, lydėsiąs.

Esamasis laikas:

Būsimasis laikas:

III. Išrašykite veikiamosios rūšies būsimąjo laiko dalyvius. (10 taškų, už teisingą atsakymą 1 taškas)

1. Steponas juk tikėjo įleisiąs šaknis į šitą žemę taip giliai ir tvirtai, kad jokia vėtra neišraus. (V. B.) 2. Pasakoja kalnų vedėjai, jog ilgainiui gimsiąs kalnuose toks galvočius, kursai įspėsiąs visų prakeiktųjų vienuolių vardus ir išvaduosiąs juos iš amžino bergždžio darbo. (A. V.) 3. Sutikęs Balį, pasiteiravau, kur jis šią vasarą keliausiąs. 4. Tame laiške buvo parašyta, kad ir žmona, ir dukrelė esančios labai silpnos, bet kai tik sustiprėsiančios, tuoj jis parvešiąs namo. (A. V.) 5. Tėtis tarėsi arklį atšersiąs ir turbūt juo laukus arsiąs ir kitus darbus dirbsiąs. (A. Vc.)

Būsimąjo laiko dalyviai:

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

X.

Kauksiąs – kauksi
Lauksianti – lauksi
Plauksiąs – plauksi
Grįšianti – grįši
Čiuošiąs – čiuoši
Dalysianti – dalysi
Lipsiąs – lipsi
Mylėsiąs – mylėsi
Rėsiąs – rėsi
Rašysianti – rašysi

XI.

Ėsamasis laikas: lekiąs, plaukianti, šaukianti, skriaudžiąs, kreipianti.

Būsimasis laikas: pabūsiąs, matysiąs, skirsiąs, karpysianti, lydėsiąs.

XII.

Būsimojo laiko dalyviai: įleisiąs, gimsiąs, įspėsiąs, išvaduosiąs, keliausiąs, sustiprėsiąs, parvešiąs, atšersiąs, arsiąs, dirbsiąs.

14.4. Dalyvių linksniavimas

Dalyviai kaip ir būdvardžiai kaitomi linksniais.

Veikiamosios rūšies dalyviai

	Vienaskaita		Daugiskaita	
	Esamasis l.			
	Vyr.g.	Mot.g.	Vyr.g.	Mot.g.
V.	šalantis (šaląs)	šalanti	šalantys (šalą)	šalančios
K.	šalančio	šalančios	šalančių	šalančių
N.	šalančiam	šalančiai	šalantiems	šalančioms
G.	šalantį	šalančią	šalančius	šalančias
Įn.	šalančiu	šalančia	šalančiais	šalančiomis
Vt.	šalančiame	šalančioje	šalančiuose	šalančiose
	Būtais k. l.			
	Vyr.g.	Mot.g.	Vyr.g.	Mot.g.
V.	šalęs	šalusi	šalę	šalusios
K.	šalusio	šalusios	šalusių	šalusių
N.	šalusiam	šalusiai	šalusiems	šalusioms
G.	šalusį	šalusią	šalusius	šalusias
Įn.	šalusiu	šalusia	šalusiais	šalusiomis
Vt.	šalusiamė	šalusioje	šalusiuose	šalusiose
	Būtais d. l.			
	Vyr.g.	Mot.g.	Vyr.g.	Mot.g.
V.	šaldavęs	šaldavusi	šaldavę	šaldavusios
K.	šaldavusio	šaldavusios	šaldavusių	šaldavusių
N.	šaldavusiam	šaldavusiai	šaldavusiems	šaldavusioms
G.	šaldavusį	šaldavusią	šaldavusius	šaldavusias
Įn.	šaldavusiu	šaldavusia	šaldavusiais	šaldavusiomis
Vt.	šaldavusiamė	šaldavusioje	šaldavusiuose	šaldavusiose
	Būsimasis l.			
	Vyr.g.	Mot.g.	Vyr.g.	Mot.g.
V.	šalsiantis (šalsiąs)	šalsianti	šalsiantys (šalsią)	šalsiančios
K.	šalsiančio	šalsiančios	šalsiančių	šalsiančių
N.	šalsiančiam	šalsiančiai	šalsiantiems	šalsiančioms
G.	šalsiantį	šalsiančią	šalsiančius	šalsiančias
Įn.	šalsiančiu	šalsiančia	šalsiančiais	šalsiančiomis
Vt.	šalsiančiame	šalsiančioje	šalsiančiuose	šalsiančiose

Neveikiamosios rūšies dalyviai

	Vienaskaita					
	Esamasis l.		Būtais l.		Būsimasis l.	
	Vyr.g.	Mot.g.	Vyr.g.	Mot.g.	Vyr.g.	Mot.g.
V.	dirbamas	dirbama	dirbtas	dirbta	dirbsimas	dirbsima
K.	dirbamo	dirbamos	dirbto	dirbtos	dirbsimo	dirbsimos
N.	dirbamam	dirbamai	dirbtam	dirbtai	dirbsimam	dirbsimai
G.	dirbamą	dirbamą	dirbtą	dirbtą	dirbsimą	dirbsimą
Įn.	dirbamu	dirbama	dirbtu	dirbta	dirbsimu	dirbsima
Vt.	dirbamame	dirbamoje	dirbtame	dirbtoje	dirbsimame	dirbsimoje

Daugiskaita

	Esamasis l.		Būtasis l.		Būsimasis l.	
	Vyr.g.	Mot.g.	Vyr.g.	Mot.g.	Vyr.g.	Mot.g.
V.	dirbami	dirbamos	dirbti	dirbtos	dirbsimi	dirbsimos
K.	dirbamų	dirbamų	dirbtų	dirbtų	dirbsimų	dirbsimų
N.	dirbamiems	dirbamoms	dirbtiems	dirbtoms	dirbsimiesiems	dirbsimoms
G.	dirbamus	dirbamas	dirbtus	dirbtas	dirbsimus	dirbsimas
Įn.	dirbamais	dirbamomis	dirbtais	dirbtomis	dirbsimais	dirbsimomis
Vt.	dirbamuose	dirbamose	dirbtuose	dirbtose	dirbsimuose	dirbsimose

UŽDUOTYS

I. Parašykite žodžių junginius nurodytu linksniu. (10 taškų, už kiekvieną teisingai parašytą žodžių junginį skiriama po 1 tašką)

Stovįs vyras (N.), nustebusi draugė (N.), atvažiuosiantys giminaičiai (K.), eisianti mergaitė (K.), parašytas laiškas (Vt.), gėstas laukas (G.), įgrišęs klausimas (Įn.), griūvantis namas (Vt.), šalantys pirštai (K.), įkritęs krislas (G.).

II. Užpildykite lentelę. Raskite tekste dalyvius, nurodykite dalyvio rūšį, laiką, giminę, skaičių ir linksnį. (10 taškų, už kiekvieną teisingai užpildytą eilutę skiriama po 1 tašką)

1. Verkia duona tinginio valgoma. (tts.)
2. Sau duoną gaminęs, o kitiems dalinęs. (tts.)
3. Tinginys ir įduotą pameta. (tts.)
4. Yra mokytų, bet bemokslių daugiausia. (tts.)
5. Nelenk draugui galvos, nenuėmęs kepurės. (tts.)
6. Dirbančiam užtenka ir vieno gyvenimo, tinginiui ir šimto maža. (tts.)
7. Iš dviejų kalbančių vienas visad belaisvis. (tts.)
8. Po gulinčiu medžiu ir vanduo neteka. (tts.)
9. Nespręsk apie vandenį, kol šulinys neiškastas. (tts.)

Dalyvis	Rūšis	Laikas	Giminė	Skaičius	Linksnis

III. Pateiktus žodžius parašykite nurodyta forma. (10 taškų, už kiekvieną teisingai parašytą žodį skiriama po 1 tašką)

- Nešti – dalyv., neveik. r., būt. l., vyr. g., vns., naud.
- Būti – dalyv., veik. r., būt. l., vyr. g., vns., vard.
- Supti – dalyv., veik. r., būt. d. l., vyr. g., vns., naud.
- Imti – dalyv., veik. r., būt. k. l., vyr. g., vns., vard.
- Groti – dalyv., neveik. r., es. l., vyr. g., vns., vard.
- Lėkti – dalyv., veik. r., būt. k. l., vyr. g., vns., kilm.
- Nustebti – dalyv., veik. r., būt. k. l., vyr. g., vns., naud.
- Skubėti – dalyv., veik. r., es. l., mot. g., dgs., kilm.
- Matyti – dalyv., neveik. r., būt. l., mot. g., vns., naud.
- Kalbėti – dalyv., veik. r., es. l., vyr. g., dgs., įnag.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

IV. Stovinčiam vyrui, nustebusiai draugei, atvažiuosiančių giminaičių, eisiančios mergaitės, parašytame laiške, gęstantį laužą, įgrisusiu klausimu, griūvančiame name, šаланčių pirštu, įkritisį krislą.

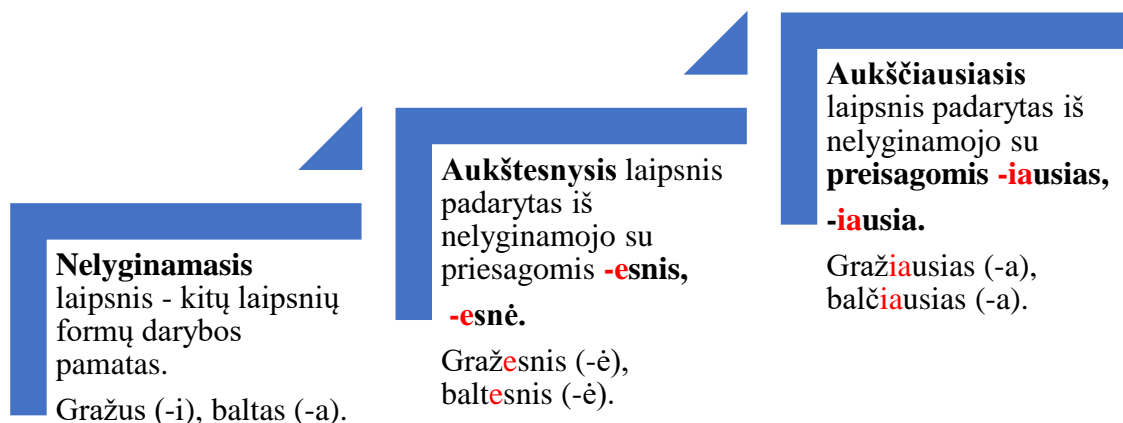
V.

Dalyvis	Rūšis	Laikas	Giminė	Skaičius	Linksnis
valgoma	neveik.	esam.	mot.	vns.	V.
gaminęs	veik.	būt. k.	vyr.	vns.	V.
dalinęs	veik.	būt. k.	vyr.	vns.	V.
įduotą	neveik.	būt.l.	vyr.	vns.	G.
mokytų	neveik.	būt.l.	vyr.	dgs.	K.
nenuėmęs	veik.	būt. k.	vyr.	vns.	V.
dirbančiam	veik.	esam.	vyr.	vns.	N.
kalbančių	veik.	esam.	vyr.	dgs.	K.
gulinčiu	veik.	esam.	vyr.	vns.	Įn.
neiškastas	neveik.	būt.l.	vyr.	vns.	V.

III. Neštam, būsiąs, supdavusiam, ėmęs, grojamas, lėkusio, nustebusiam, skubančių, matytai, kalbančiais.

15. Būdvardžių laipsnių priesagų rašyba.

15.1. Aukštesniojo ir aukščiausiojo laipsnio priesagų rašyba.

Atkreipti dėmesį:

- Aukštesniojo laipsnio būdvardžiai prie priesagos *-esnis* gali turėti ir mažybinį elementą **-ėl-**: Petras aukšt**ėl**esnis už Joną.
- Laipsniuojami gali būti ir įvardžiuotiniai būdvardžiai: *greitasis, greitesnysis, greičiausiasis*.

UŽDUOTYS

I. Sudarykite ir taisyklingai parašykite nurodytų būdvardžių aukštesniojo ir aukščiausiojo laipsnio formas. (10 taškų, už kiekvieną teisingai įrašytą žodį skiriama po 1 tašką)

Sausas šienas – sausesnis, sausiausias.

Ramus vakaras –

Vešli augalija –

Raudonasis žiedas –

Marga pieva –

Šaunus vyrukas –

II. Įrašykite nurodytas būdvardžių laipsnių formas. (10 taškų, už kiekvieną teisingai įrašytą žodį skiriama po 1 tašką)

1. Vargas ... (*sunkus – aukštesnysis l.*) už akmenėlių, žodis ... (*aštrus – aukštesnysis l.*) už dagilėlių. (tts.) 2. Daugel mūsų tėvynėje yra puikių ir gražių vietų, bet tarp jų ... (*graži – aukščiausiasis l.*) ir ... (*garsi – aukščiausiasis l.*) Dainavos šalis. (V. K.) 3. Už arklį ... (*didelis – aukštesnysis l.*), už šunį ... (*mažas – aukštesnysis l.*). (tts.) 4. Svajoju nukeliauti į ... (*tolimus – aukštesnysis l.*). 5. Visų (*miela – aukščiausiasis l.*) yra sveikata, visų (*greita – aukščiausiasis l.*) yra mintis ir visų (*riebi – aukščiausiasis l.*) yra žemė. (tts.)

III. Į sakinius įrašykite tinkamus pagal reikšmę aukštesniojo arba aukščiausiojo laipsnio būdvardžius. (10 taškų, už kiekvieną teisingai įrašytą žodį skiriama po 1 tašką)

1. Genys margas, pasaulis – dar (tts.) 2. ... dorybė iš visų – laikyti liežuvį už dantų. (tts.) 3. Kas pirmesnis, tas (tts.) 4. Kaimynas ... už giminaitį. (tts.) 5. Ne tas išmintingas, kuris moka atskirti gėrį nuo blogio, bet tas, kuris iš dviejų blogybių moka išsirinkti (tts.) 6. ... už širšę. (tts.) 7. Sava duona ... už svetimus pyragus. (tts.) 8. Didžiausiu išdaviku gali būti tik ... draugas. (tts.) 9. Už žmogų ... , už plunksną (Šešėlis) (tts.)

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I. Ramesnis, ramiausias; vešlesnė, vešliausia; raudonesnysis, raudoniausias; marga, margesnė; šaunesnis, šaunias.

II. 1. Sunkesnis, aštresnis. 2. Gražiausia, garsiausia. 3. Didesnis, mažesnis. 4. Tolimesnius. 5. Mieliausia, greičiausia, riebiausia.

III. 1. Margesnis. 2. Geriausia/ didžiausia. 3. Gudresnis. 4. Artimesnis. 5. Mažesnę. 6. Piktesnė. 7. Gardesnė/ skanesnė. 8. Artimiausias. 9. Didesnis, lengvesnis.

16. Sangrąžinių formų rašyba

16.1. Sangrąžos dalelės rašymas veiksmažodžiuose po priešdėlio ir galūnėje. Sangrąžos dalelė būtojo kartinio ir dažninio laiko vyr. gim. dalyvių vardininke.

Sangrąžiniai veiksmažodžiai pasako sau pačiam taikomą ar tarpusavio veiksmą (prausiasi, kalbasi). Su jais yra sutapusi sangrąžos dalelė **si** (pasiryžti, klauseisi, kalbėtusi), kuri kartais sutrumpėja – tampa **s** (ryžtamės, kalbėtumėtės, klausykimės) arba pasikeičia į **is** (ryšis, kalbės, klausys).

Sangrąžos dalelė gali būti **po galūnės** (vaikosi, šeriasi, pyktusi), **po priesagos** (vilki, baigsi), **tarp priešdėlio ir šaknies** (pasiruošia, atsinešiu, nesipešk).

RAŠYBA

Rašomi laikantis **asmenuojamų arba neasmenuojamų veiksmažodžio formų rašybos taisyklių**:

es. l. išlaiko galūnę **-(i)a**; pvz., prausiasi, prausiamės, prausiatės, nusiprausia;

būt. k. l. vns. 2 asm. rašome **-ei** (jei 3 asm. **-è**) arba **-ai** (jei 3 asm. **-o**); pvz., nešei, kvatojai, nusikvatojai;

tar. n. 3 asm. galūnė visada **-ų**; pvz., praustusi, neštusi, nusikvatotų;

būtojo kartinio ir dažninio laiko vyr. gim. dalyvių vardininke išlieka galūnės **-ęs, -ę**; pvz., nešėis, nešėsi, nešdavėis, nešdavėsi.

UŽDUOTYS

I. Įrašykite į praleistas raides. (10 taškų. Už kiekvieną taisyklingai įrašytą raidę skiriamas 1 taškas.)

1. Parūpo mergaitei pasiklausti, kaip gyvulėliai skundž_si. 2. Ramutis visai gerai jaust_si kaime. 3. kažkas nedrąsiai beldž_si į duris. 4. Kur tu valkioj_si visą dieną? 5. Jie daro viską, kad Magnus kišt_si į Livonijos reikalus, stengt_si sustiprinti ir išgarsinti Daniją, drauge ir Magnaus vardą. (P. D.) 6. Ar kada jau klaus_si apuoko? 7. Tęs_si nusitęs_pirmosios vagos per aukštumėlę, į slėnį, iki pat Mūšos. (J. A.) 8. Magdelė džiaug_si, šokinėja, kad važiuos sykiu su Levuku mokytis. (Ž.)

Pabrauktus veiksmažodžius ar dalyvius pakeiskite sangrąžiniais. (10 taškų. Už kiekvieną taisyklingai pakeistą veiksmažodį skiriamas 1 taškas.)

1. Rūtelės balsas dreba, ji painioja. 2. Vaikai greitai užmiršo ir ėmė žaisti. 3. Jis puikiai mokęs. 4. Reikia, kad būrys trauktų į Panerius. 5. Laivą veja žalios bangos. (P. C.) 6. Reikia, kad ji išsukuotų plaukus. 7. Berniukai dažnai pašviesdavę žibintuvėliu. 8. Jei kelčiau anksčiau, niekad nepavėluočiau. 9. Įsimaišys senas varnas į jaunųjų būrį, ims barti ir skusti kaip visų seniausias... (P. C.) Padarykite nurodytas veiksmažodžio formas ir su jomis sugalvokite po sakinį. (10 taškų. Už kiekvieną taisyklingai padarytą formą ir be klaidų parašytą sakinį po 0,5 taško.)

Šypsoti – veiksm., sangr., tar. n., 3 asm.

Džiaugtis – dalyv., veik. r., būt. k. l., vyr. g., vns., vard.

Vaikyti – dalyv., veik. r., būt. d. l., vyr. g., dgs., vard.

Kelti – veiksm., sangr., ties. n., būt. k. l., vns. 2 asm.

Kreipti – veiksm., sangr., ties. n., es. l., 3 asm.

ĮSIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

Skundžiasi, jaustųsi, beldžiasi, valkiojaisi, kištųsi, stengtųsi, klauseisi, tęsiasi, nusitęsia, džiaugiasi.

Painiojasi, užsimiršo, mokėjusi, trauktųsi, vejasi, išsišukuotų, pasišviesdavę, kelčiausi, bartis, skūstis.

Šypsotųsi, džiaugęsis, vaikydavęsi, kėleisi, kreipiasi.

17. Įvardžiutinių formų rašyba.

17.1. Vyrishkosios giminės ir moteriškosios giminės įvardžiutinės formos vns. G. rašyba

Įvardžiutines formas gali turėti vyrishkosios ir moteriškosios giminės būdvardžiai, kelintiniai skaitvardžiai, kai kurie įvardžiai ir dalyviai. Įvardžiutinės formos susidarė paprastosioms formoms susiliejus su įvardžiais *jis, ji*. Jos vartojamos norint išskirti daiktą iš kitų tos pačios rūšies daiktų arba vieną daiktų rūšį iš kitų rūšių.

Vyrishkosios ir moteriškosios giminės vns. G. formoje visada rašome dvi nosines raides.

Kalbos dalis / neasmenuojamoji veiksmažodžio forma	Vyrishkoji giminė	Moteriškoji giminė
Būdvardis	<i>baltąjį, gražųjį</i>	<i>baltąją, gražiąją</i>
Skaitvardis	<i>pirmąjį, penktąjį</i>	<i>pirmąją, penktąją</i>
Įvardis	<i>manąjį, tavąjį</i>	<i>manąją, tavąją</i>
Dalyvis	<i>bėgantįjį, laukiantįjį</i>	<i>bėgančiąją, laukiančiąją</i>

UŽDUOTYS

I. Paryškintą žodį paverskite įvardžiutine forma, jį įrašykite skliaustuose (10 taškų, už teisingai parašytą žodį skiriamas 1 taškas)

- Gėlių žiedai užpildė **žalią** (.....) pievą.
- Kiekvienas labiausiai myli **savą** (.....) vaiką.
- Ana įsižiūrėjo į **stovintį** (.....) vaikina.
- Pirmą kartą pamačiau **juodą** (.....) gandra.
- Žiedė pabaigė **devintą** (.....) klasę.
- Vėjas nulaužė paskutinę **geltoną** (.....) tulpę.
- Visi puolė gelbėti **skęstantį** (.....).
- Tomas visada gerai prisimena **pirmą** (.....) pasimatymą su Izabele.
- Loreta be vargo suvalgė **aitrų** (.....) pipirą.
- Vaikai pamatė **kalbančią** (.....) papūgą.

II. Pateiktas formas pakeiskite vns. G. forma. (10 taškų, už teisingai parašytą žodžių junginį skiriamas 1 taškas)

- Smagusis žaidimas.
- Greitieji žirgai.
- Žaidžiančioji mergaitė.
- Mažųjų kačių.
- Pirmojo aukšto.
- Raudonoji rožė.
- Tavojo džiaugsmo.
- Ketvirtoji vieta.
- Tariamoji nuosaka.
- Skaisčiąja saule.

III. Iš pateiktų žodžių raskite 10 vns. G. įvardžiutinių formų, su kiekviena sugalvokite po sakinį. (10 taškų, už teisingai rastą formą ir rišlų sakinį skiriamas 1 taškas)

Kalbančiųjų, valgomąjį, gerąją, tavąjį, stiprųjį, šeštųjų, trečiąją, dainuojančiąją, šokančiąją, skanųjį, pilkųjų, rudąjį, rašomąjį, liepiamąją, dvyliktąsias, stipriausiąją.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

- I. 1. Žaliają. 2. Savąjį. 3. Stovintįjį. 4. Juodąjį. 5. Devintąją. 6. Geltonąją. 7. Skęstantįjį. 8. Pirmąjį. 9. Aitrujį. 10. Kalbančiąją.
- II. 1. Smaguįjį žaidimą. 2. Greitąjį žirgą. 3. Žaidžiančiąją mergaitę. 4. Mažąją katę. 5. Pirmąjį aukštą. 6. Raudonąją rožę. 7. Tavąjį džiaugsmą. 8. Ketvirtąją vietą. 9. Tariamąją nuosaką. 10. Skaisčiąją saulę.
- III. Valgomąjį, tavąjį, stiprujį, trečiąją, šokančiąją, skanuįjį, rudąjį, rašomąjį, liepiamąją, stipriausiąją.

17.2. Vyriškosios giminės ir moteriškosios giminės įvardžiutinės formos dgs. K. rašyba

Vyriškosios giminės ir moteriškosios giminės įvardžiutinės formos dgs. K. sutampa.

Įvardžiutiniai gali būti būdvardžiai, skaitvardžiai, įvardžiai, dalyviai.

Šiose formose rašomos dvi nosinės:

	Būdvardis	Skaitvardis	Įvardis	Dalyvis
Įvardžiutinės vyr. ir mot. giminės formos	galingųjų, baltųjų, silpnųjų	pirmųjų, dešimtųjų	jųjų, šiųjų	einančiųjų, laukiančiųjų, ėjusiųjų

UŽDUOTYS:

I. Išlinksniuok žodžių junginį tolimieji kalnai. (10 taškų, už klaidą atimamas 1 taškas)

II. Parašyk paryškintus žodžius daugiskaitos kilmininko linksniu. (10 taškų, už taisyklingai įrašytą žodį skiriamas 1 taškas)

1. Parskrido varnėnas iš (**šiltieji**) kraštų. 2. Jis vienišas žmogus, neturi (**artimieji**). 3. Pasaulis laukia (**galingosios**) valstybių reakcijos į karą. 4. Bus organizuojamas renginys (**dešimtosios**) metinių proga. 5. Pagaliau sulaukėme ir (**pirmieji**) paukščių pavasarį. 6. Iš Olandijos parvežė (**juodosios**) tulpių svogūnėlių. 7. Nusviro žiedai, (**ankstyvosios**) šalnų pakąsti. 8. Ši partija tikėjosi (**kairiosios**) jėgų palaikymo. 9. Pagaliau sulaukėme ir (**ėjusieji**) iš paskos. 10. (**Juodieji**) serbantų uogos turi daug vitamino C.

III. Parašykite šių žodžių daugiskaitos kilmininką (įvardžiutinę formą): (10 taškų, po vieną tašką už taisyklingai parašytą žodį)

Žalias –

Balta –

Galingas –

Stipri –

Penktas –

Šis –

Jis –

Kilmingas –

Skubanti –

Ėjęs –

ĮSIVERTINIMO LENTELE

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI:

I. Tolimieji kalnai, tolimųjų kalnų, tolimiesiems kalnams, tolimuosius kalnus, tolimaisiais kalnais, tolimuosiuose kalnuose, tolimieji kalnai.

II.

1. Parskrido varnėnas iš **šiltųjų** kraštų. 2. Jis vienišas žmogus, neturi **artimųjų**. 3. Pasaulis laukia **galingųjų** valstybių reakcijos į karą. 4. Bus organizuojamas renginys **dešimčiųjų** metinių proga. 5. Pagaliau sulaukėme ir **pirmųjų** paukščių pavasarį. 6. Iš Olandijos atvežė **juodųjų** tulpių svogūnėlių. 7. Nusviro žiedai, **ankstyvųjų** šalnų pakąsti. 8. Ši partija tikėjosi **kairiųjų** jėgų palaikymo. 9. Pagaliau sulaukėme ir **ėjusiųjų** iš paskos. 10. **Juodųjų** serbantų uogos turi daug vitamino C.

III.

Žalias – žaliųjų

Balta – baltųjų

Galingas – galingųjų

Stipri – stipriųjų

Penktas – penktųjų

Šis – šiųjų

Jis – jųjų

Kilmingas – kilmingųjų

Skubanti – skubančiųjų

Ėjęs –ėjusiųjų

17.3. Moteriškosios giminės įvardžiutinės formos vienaskaitos įnagininko rašyba

Linksnis	Daryba	Pastabos
Vard. (kas?)	Graži + ji → gražioji Puiki + ji → puikioji Maža + ji → mažoji	
Įnag. (kuo?)	Gražia + ja → gražioja Puikia + ja → puikioja Maža + ja → mažoja	Įsidėmėkite! – kuo? – ioja Rankos istorija Pasižiūrėkite trumpą rankos istoriją, ji padės prisiminti taisyklę https://youtu.be/Wffe2B8GZzc

UŽDUOTYS:

I. Įrašykite į sakinius vienaskaitos įnagininką. (10 taškų. 1 taškas už gerai parašytą žodį).

1. Po pietų susitikome su (senoji) dama. 2. Susipažinau su (jaunesnioji) savo draugės (sesutė) 3. Auklėtoja didžiavosi savo (linksmoji) ir (išradingoji) (klasė)..... 4. Pasidalinau (paskutinė naujoji)..... žinia. 5. Bibliotekoje susitikome su jauniausioji (.....) knygų skaitytoja. 6. Savo tėvelius pasveikinome (gražiausioji) daina.

II. Būdvardžius pakeiskite įvardžiutiniais ir parašykite vns. įnagininko linksniu. (Pvz. Šviesi suknelė – šviesioja suknele (10 taškų. Už gerai parašytą žodžių junginį skiriamas 1 taškas, jeigu yra klaida – 0.5 t.).

Siaura gatvėjauna gamtininkė
nauja šokių vadovė..... balta drobelė
vyresnė sesutė.....didi žinia
sena lapė..... maža draugė
gili vaga ilga pertrauka

III. Vietoj daugtaškių įrašykite įvardžiutinį moteriškosios giminės vienaskaitos įnagininko būdvardį. (10 taškų. 1taškas už gerai pritaikytą būdvardį).

1. Mano brolis džiaugėsi vieta. 2. Sėdėdama greitajame traukinyje moteris susidomėjo keleive. 3. Reikėjo kuo skubiai pasirūpinti paciente. 4. muzikante džiaugėsi ir konkurso vertintojai, ir nugalėtojai. 5. Mama nenorėjo šnekučiuotis su kaimyne. 6. Mano sesuo, gyvenanti Londone, kalbėdama su draugais vis pasididžiuoja tėviške. 7. Apie vis plačiau plintantį kovidą virusą ilgai diskutavau su gydytoja. 8. Klasės draugas didžiavosi, kad telefonu ilgai kalbėjosi su auklėtoja. 9. Niekam nelinkiu akis į akį susidurti su meška. 10. Visi gimnazistai džiaugėsi muzikantų grupe.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I. 1. Po pietų susitikome su **senąja** dama. 2. Susipažinau su **jaunesniąja** savo draugės **sesute**. 3. Auklėtoja didžiavosi savo **linksmąja** ir **išradingąja klase**. 4. Pasidalinau **paskutine naująja** žinia. 5. Bibliotekoje susitikome su **jauniausiąja** knygų skaitytoja. 6. Savo tėvelius pasveikinome pačia **gražiausiąja** daina.

II. Siaura gatvė – **siaurąja gatve**; jauna gamtininkė – **jaunąja gamtininke**; nauja šokių vadovė – **naująja šokių vadove**; balta drobelė – **baltąja drobele**; vyresnė sesutė – **vyresniąja sesute**; didi žinia – **didžiąja žinia**; sena lapė – senąja lape; maža draugė – **mažąja drauge**; gili vaga – **giliąja vaga**; ilga pertrauka – **ilgąja pertrauka**.

III. Tinka bet koks įvardžiutinis moteriškosios giminės įnagininko linksnio būdvardis.

17.4. Moteriškosios giminės įvardžiuotinės formos daugiskaitos galininko rašyba

Moteriškosios giminės įvardžiuotinės formos daugiskaitos galininko priešpaskutiniame skiemenyje rašoma nosinė -ą: *baltąsias, pirmąsias, manąsias, rašančiąsias, lauktąsias. Galūnė -(i)ąsias.*

Dgs. G. ką? Baltas + jas = **baltąsias**

Dgs. G. ką? Pirmas + jas = **pirmąsias**

Dgs. G. ką? Manas + jas = **manąsias**

Dgs. G. ką? Rašančias + jas = **rašančiąsias**

Dgs. G. ką? Lauktas + jas = **lauktąsias**

Pagal <http://www.vlkk.lt/konsultacijos/14287-ivardziuotines-formos-nosines-raides>

UŽDUOTYS

I. Parašykite suskliaustų žodžių įvardžiuotines mot. g. dgs. G.l. formas. (10 taškų. Už kiekvieną taisyklingai parašytą formą skiriama po 1 tašką)

0. (Kaitri) *kaitriąsias* liepsnas.
1. (Darbšti) bites.
2. (Stebuklinga) pasakas.
3. (Gydoma) žoleles.
4. (Laukta) šventes.
5. (Įdomi) pamokas.
6. (Mana) mintis.
7. (Skambi) dainas.
8. (Prisirpusi) vyšnius.
9. (Trečia) užduotis.
10. (Tamsi) naktis.

II. Pabraukite žodžius, kurie gali turėti įvardžiuotines formas. Parašykite tų žodžių įvardžiuotines mot. g. dgs. G.l. formas. (10 taškų. Už kiekvieną pabrauktą tinkamą žodį ir už kiekvieną taisyklingai parašytą įvardžiuotinę formą skiriama po tašką).

Penkios, šalančias, žalias, rankas, penkiolika, septintas, knygas, mylėtas, ypatingas, gražiai, pratybas.

III. Sugalvokite ir į sakinius įrašykite tinkamas mot. g. dgs. G.l. įvardžiuotines formas. (10 taškų. Už kiekvieną taisyklingai įrašytą formą skiriama po 1 tašką)

1. Ji žiūrėjo į liepas, pilnas dūzgiančių bičių.
2. Skyniau ramunes.
3. Glosčiau močiutės rankas.
4. Bridau per pievas.
5. sodybas reikia išsaugoti.
6. Miglė žiūrėjo į jūros bangas.
7. Čia jis patyrė savo gyvenimo valandas.
8. Dar kartą norėjau išgirsti gerves.
9. Marija su Irute prižiūrėjo rožes.
10. Užvertęs galvą, akimis skaičiavo žvaigždes.

ISIVERTINIMO LENTELE

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I. Darbščias bites, stebuklingasias pasakas, gydomasias žoleles, lauktasias šventes, įdomiasias pamokas, manasias mintis, skambiasias dainas, prisirpusiasias vyšnius, trečiasias užduotis, tamsiasias naktis.

II. Šalančias — šalančiasias.

Žalias — žaliasias.

Septintas — septintasias.

Mylėtas — mylėtasias.

Ypatingas — ypatingasias.

III. Galimi įvairūs atsakymai, bet visi įrašomi žodžiai baigsis galūne -asias.

17.5 Įvardžiutinės formos vyriškosios ir moteriškosios giminės N. rašyba

Įvardžiutinių formų vyriškosios ir moteriškosios giminės **naudininke nosinės raidės nerašomos**, nors ir tariame galūnės balsį ilgai. Pvz.: greitajam, šeštajam, šeštajai, manajam, manajai, rašančiajam, rašančiajai.

UŽDUOTYS

I. Parašykite nurodytų žodžių naudininko linksnį. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai parašytą žodį skiriamas 1 taškas)

1. Baltasis –
2. Ketvirtoji –
3. Mažasis –
4. Gražusis –
5. Piktoji –
6. Skaitantysis –
7. Savasis –
8. Dvyliktasis –
9. Keliaujantysis –
10. Tavasis –

II. Parašykite duotųjų žodžių naudininko linksnį ir su kiekvienu iš jų sugalvokite po sakinį. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai parašytą žodį skiriama po 0,5 taško; už sugalvotus sakinius – po 0,5 taško)

Drąsūsis, gabūsis, gerasis, aštuntoji, grįžtantysis, griežtasis, naujasis, baltoji, svetimasis, pirmasis.

III. Sukurkite rišlų tekstą apie praėjusias vasaros atostogas. Tekste turi būti dešimt įvardžiutinių formų naudininkų. (10 taškų, už kiekvieną įvardžiutinės formos naudininką skiriamas 1 taškas)

ISIVERTINIMO LENTELE

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I. Baltajam, ketvirtajai, mažajam, gražiajam, piktajai, skaitančiajam, savajam, dvyliktajam, keliaujančiajam, tavajam.

II. Drąsiajam, gabiajam, gerajam, aštuntajai, grįžtančiajam, griežtajam, naujajam, baltajai, svetimajam, pirmajam.

17.6. Įvardžiutinės formos vyriškosios ir moteriškosios giminės vietininko linksnio rašyba.

Įvardžiutinės formos **susidarė paprastosioms formoms susiliejus su įvardžiais jis, ji**. **Taigi, įvardžiutinės formos turi dvi galūnes!**

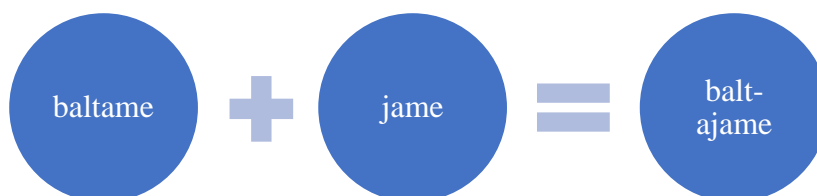
Įvardžiutiniai būdvardžiai: *baltas + jis = baltasis, balta + ji = baltoji*.

Įvardžiutiniai skaitvardžiai: *pirmas + jis = pirmasis, pirma + ji = pirmoji*.

Įvardžiutiniai įvardžiai: *manas + jis = manasis, mana + ji = manoji*.

Įvardžiutiniai dalyviai: *einantis + jis = einantysis, einanti + ji = einančioji*.

1. Įvardžiutinės formos **vyriškosios giminės vienaskaitos** vietininkas (kur? kame?):

Prisiminti! Įvardžiutinės formos **vyriškosios giminės vienaskaitos vietininke** (pvz., greitajame, penktajame, manajame) **nerašome nosinės raidės**, nors ir tariame galūnės balsį ilgai.

2. Įvardžiutinės formos **moteriškosios giminės vienaskaitos** vietininkas (kur? kame?):

3. Įvardžiutinės formos **vyriškosios giminės daugiskaitos** vietininkas (kur? kame?):

4. Įvardžiutinės formos **moteriškosios giminės daugiskaitos** vietininkas (kur? kame?):

UŽDUOTYS

- I. Iš pateiktų paprastųjų formų sudarykite įvardžiuotinių formų vyriškosios ir moteriškosios giminės vienaskaitos ir daugiskaitos vietininko linksnį. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai parašytą įvardžiuotinę formą skiriamas 1 taškas).

Paprastoji forma Vns. ir dgs. Vt.	Įvardžiuotinės formos			
	Vyr.g. vns. Vt.	Vyr.g. dgs. Vt.	Mot.g. vns. Vt.	Mot.g. dgs. Vt.
Naujame rajone/naujuose rajonuose			-	-
Aukštoje eglėje/aukštose eglėse	-	-		
Penktame aukšte/ penktuose aukštuose			-	-
Senoje legendoje/senose legendose	-	-		
Žydinčioje liepoje/žydinčiose liepose	-	-		

- II. Suskliaustuosius žodžius parašykite reikiamu linksniu. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai parašytą įvardžiuotinę formą skiriamas 1 taškas).

1. Stovyklautojai įsikūrė (senoji aikštelė). 2. (Didysis tvenkinys) gyvena gulbės. 3. Mokiniam pamokos vyksta (erdvieji kabinetai). 4. (Mažosios drelės) yra paslaptingas langelis. 5. Nuo šalto vėjo gera pasislėpti (didžiosios kopos). 6. Kambarys buvo (antrasis aukštas). 7. Geriausiai žmogus pailsi būdamas (gimtieji namai). 8. Senamiesčio (siauroji gatvelė) šurmuliuoja būrelis nepažįstamųjų. 9. (Naujoji knyga) radau ir įdomių kryžiažodžių. 10. O (manasis krepšys) šimtas baravykų!

- III. Sutartiniu ženklu (□) pažymėkite įvardžiuotinių formų galūnes. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai pažymėtą įvardžiuotinės formos galūnę skiriamas 1 taškas).

Slenkančiuosiuose debesyse, manajame telefone, žydinčiuosiuose soduose, pirmajame etape, rašomajame stale, savuosiuose namuose, plačiajame pasaulyje, sveikojoje rankoje, plačiosiose pievose, tolimojoje šiaurėje.

ISIVERTINIMO LENTELE

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I. Naujajame rajone, naujuosiuose rajonuose. Aukštojoje eglėje, aukštosiame eglėse. Penktajame aukšte, penktuosiuose aukštuose. Senojoje legendoje, senosiose legendose. Žydinčiojoje liepoje, žydinčiosiose liepose.

II. Senojoje aikštelėje. Didžiajame tvenkinyje. Erdviuosiuose kabinetuose. Mažosiose drelėse. Didžiosiose kopose. Antrajame aukšte. Gimtuosiuose namuose. Siaurojoje gatvelėje. Naujojoje knygoje. Manajame krepšyje.

III. Slenkanči-uosiuose, man-ajame, žydinči-uosiuose, pirm-ajame, rašom-ajame, sav-uosiuose, plači-ajame, sveik-ojoje, plači-osiose, tolim-ojoje.

18. Įvardžių rašyba

18.1. Asmeninių įvardžių *aš, tu* ir *sangrąžinio įvardžio* vienaskaitos kilmininko rašyba.

Asmeninių įvardžių *aš, tu* ir *sangrąžinio įvardžio* vienaskaitos galininko rašyba.

Asmeninių įvardžių *aš, tu* daugiskaitos kilmininko rašyba.

<i>Įsidėmėkite šių įvardžių rašybą!</i>		
Linksnis	VIENASKAITA	DAUGISKAITA
K. (ko?)	man <u>ęs</u> , sav <u>ęs</u> , tav <u>ęs</u>	mūs <u>ų</u> , jūs <u>ų</u>
G. (ką?)	man <u>e</u> , tave <u>e</u> , save <u>e</u>	-

UŽDUOTYS

I. Įrašykite reikiamas raides. (10 taškų, už kiekvieną žodyje teisingai įrašytą raidę skiriamas 1 taškas)

1. Apie mūs_ darželį gražiai papasakojo kaimynė. 2. Kiekvienam reikia pažinti sav_. 3. Aš negalėjau nepamilti tav_s. 4. Petras pasižiūrėjo į man_ ir į tav_. 5. Jūs_ draugai jau grįžo iš kelionės. 6. Be reikalo negąsdink nei man_s, nei sav_s. 7. Ir mūs_ gatvelė tyli. 8. Tu nenori man_s suprasti.

II. Priderinkite įvardžius. (10 taškų, už teisingai parašytą įvardį skiriamas 1 taškas)

1. **AŠ:**

a) pastebėjo (ką?)

b) neižiūrėjo (ko?)

c) reikėjo (kam?)

2. **TU:**

a) žiūrėjau į (ką?)

b) džiaugiausi (kuo?)

c) nebuvo (ko?)

3. **MES:**

a) nėra (ko?)

b) globojo (ką?)

4. **JŪS:**

a) pakvietė (ką?)

b) neatvežė (ko?)

III. Sukurkite rišlų tekstą tema „Išvyka gamtoje“. Pavartokite įvardžius *manęs, tavęs, savęs, mane, tave, save, mūsų, jūsų, mus, jus*. Kurdami tekstą, galite pavartoti tiesioginę kalbą. (10 taškų, už kiekvieną pavartotą įvardį skiriamas 1 taškas)

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

XIII. 1. Mūsų. 2. Savė. 3. Tavęs. 4. Mane, tave. 5. Jūsų. 6. Manęs, savęs. 7. Mūsų. 8. Manęs.

XIV. 1. a) mane; b) manęs; c) man.
2. a) tave; b) tavimi; c) tavęs.
3. a) mūsų; b) mus.
4. a) jus; b) jūsų.

18.2. Samplaikinių įvardžių rašymas dviem žodžiais.

Kai kurie įvardžiai sudaro samplaikas su kitais įvardžiais ar dalelytėmis. Tokių įvardžių rašybą reikia įsidėmėti. Įvardžiai rašomi atskirai su **kažin, nè, pàts, pàt, kaĩ, bèt, nõrs**.

ĮVARDŽIŲ RAŠYBA

Atskirai						
kažin	ne	ne	pats, pati	kai	bet	nors
kažin kas	kas ne kas	ne aš	aš pats	kai kas	bet kas	kas nors
kažin koks	koks ne koks	ne jis	aš pati	kai kuris	bet koks	koks nors
kažin kokia	kokia ne kokia	ne ji	tu pats	kai kuri	bet kokia	kokia nors
kažin kuris	kuris ne kuris	ne koks	tas pats	kai katras	bet kuris	kuris nors
kažin kuri	kuri ne kuri	ne kokia	ta pati	kai katra	bet kuri	kuri nors
Kartu						
kaž–						
kažkas, kažkoks, kažkokia, kažkuris, kažkuri						

Jeigu įvardžiai **kàs, kòks, sãvas** pavartoti su neiginiiais įgyja būdvardžių reikšmę, jie rašomi kartu.

Įvardžių su neiginiu rašyba			
	Reikšmė	Rašymas kartu	Rašymas atskirai
nekas	prastas, menkas	Vaisiai šiais metais nekas .	Atėjo ne kas moka gražiai piešti, bet visi norintys.
nekoks, nekokia	prastas, nedidelis	Nekoks iš tavęs pagalbinkas.	Dovaną įteikė ne koks paprastas žmogus, o pats seimo narys.
nesavas, nesava	ne toks, kaip visada (nusiminęs, nusigandęs, nenatūralus)	Suriko nesavu balsu.	Vakare tvarkė kaimyno, o ne savo kiemą.

UŽDUOTYS

I. Suskliaustuosius žodžius parašykite kartu arba atskirai. (10 taškų, už kiekvienus teisingai parašytus žodžius skiriama po 1 tašką)

1. Šį darbą gali padaryti (bet, kas) 2. (Kažin, koks) oras bus kitą savaitę? 3. (Tu, pats) turi nuspręsti, kaip pasielgsi. 4. (Tas, pats) vaikas vėl pasisveikino. 5. Rytoj (kai, kas) į mokyklą būtinai atsineš gėlių. 6. Visi spėliojo, bet laišką parašė (ne, ji) 7. Paskui scenoje pasirodė (kažin, koks) plevėsa. 8. Rašyti be klaidų gali išmokti (bet, kuris)..... 9. (Ne, aš) išdaviau paslaptį. 10. Konkursą laimėjo (ne, kokia) dvyliktokė, bet penktokė.

II. Suskliaustuosius žodžius parašykite kartu arba atskirai. (10 taškų, už kiekvienus teisingai parašytus žodžius skiriama po 1 tašką)

1. (Ne, tas) arklys avižas ėda, kuris dirba. (tts.) 2. (Ne, toks) velnias baisus, kokį jį piešia. (tts.) 3. (Ne, koks) iš tavęs darbininkas. 4. (Ne, kiekvienas)ožys dideliais ragais. (tts.) 5. (Ne, viskas) auksas, kas auksu žiba. (tts.) 6. (Ne, tas) sotus, kuris laižos. (tts.) 7. (Ne, viskas) gardu, kas akims gražu. (tts.) 8. (Ne, sava) duona nėra

skalsi. (tts.) 9. Po barnio ji tris dienas buvo (ne, sava) 10. (Ne, tas) myli, kas žada, o tas, kas prie altoriaus veda. (tts.)

III. Sugalvokite ir užrašykite sakinius, kuriuose būtų pavartoti įvardžiai *kažkoks, kažin kas, ne koks, tas pats, kokia nors*. (10 taškų, už kiekvieną sakinį, kuriame taisyklingai pavartotas įvardis, skiriama po 2 taškus)

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

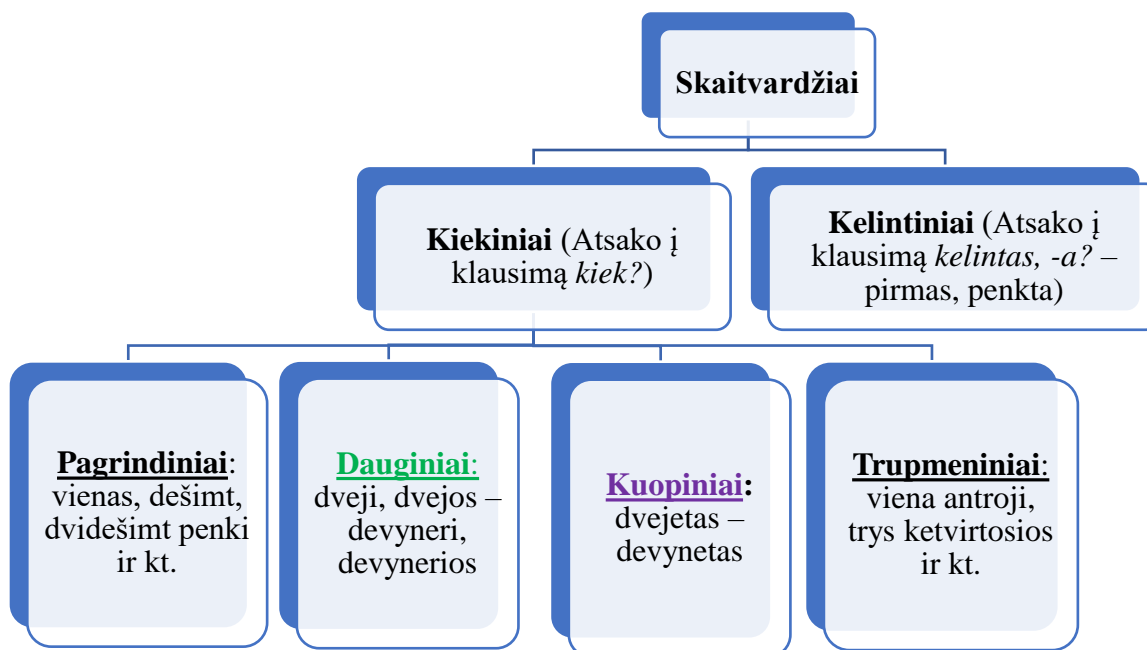
ATSAKYMAI

- I.** Bet kas, kažin koks, tu pats, tas pats, kai kas, ne ji, kažin koks, bet kuris, ne aš, ne kokia.
II. Ne tas, ne toks, nekoks, ne kiekvienas, ne viskas, ne tas, ne viskas, ne sava, ne sava, ne tas.

19. Skaitvardžių rašyba

19.1. Kiekinių dauginių ir kuopinių skaitvardžių rašyba

Prisiminkime skaitvardžių klasifikaciją.

Dauginiai skaitvardžiai vartojami su daiktavardžiais, reiškiančiais skaičiuoti galimus daiktus, bet turinčiais tik daugiskaitos galūnę. Daromi su priesagomis **-eji**, **-eri** iš pagrindinių skaitvardžių: *dveji marškiniai, trejos durys, devyneri metai ir pan.*

Kuopiniais skaitvardžiais nurodoma visuma kaip vienetas: *Laikom dvejetą arklių, trejetą karvių. Išgyvena septynetą metų.*

Kuopiniai skaitvardžiai daromi iš pagrindinių ir dauginių su priesagomis **-etas**, **-tas**: dvejetas (: dveji), trejetas (: treji), ketvertas (: ketveri), penketas (: penki), šešetas (: šeši), septynetas (: septyni), aštuonetas (: aštuoni), devynetas (: devyni). Kaip matome, priesagą **-tas** turi tik *ketvertas*.

Pagal <http://www.šaltiniai.info>

UŽDUOTYS

I. Parašykite taisyklingą skaitvardžių pabaigą. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingą skaitvardį skiriama po 1 tašką.)

1. Vežimą traukė dveji ___ arklių. 2. Per penk ___ metus tikiuosi baigti studijas. 3. Dalyvavome aštuon ___ rungtyne. 4. Dv ___ vartams atsivėrus, arklys žvengia. (tts.) 5. Taku linksmi nuklegėjo penk ___ paauglių. 6. Tėčiui sukako penkiasdešimt penk ___ metai. 7. Mama nupirko ket ___ marškinius ir tr ___ kelnes. 8. Mūsų namuose yra devyn ___ durys. 9. Ponas augino šeš ___ dukterų.

II. Nurašydami žodžių junginius, skaitmenis parašykite žodžiais. (10 taškų, už kiekvieną tinkamą skaitvardį skiriama po 1 tašką.)

2 durų spinta, trūksta 2 sagų, naudosis 3 žirkėmis, susitiko su 3 atstovais, atvyko 3 draugų, prabėgo 4 mėnesiai, praėjo 4 metai, įvyko 7 vestuvės, suorganizuoti 7 renginiai, vaidino 7 aktorių.

III. Pagal nurodytą pavyzdį užpildykite lentelę. (10 taškų, už tinkamai sakinyje pavartotą ir parašytą skaitvardį skiriama 0,5 taško.)

Pagrindinis skaitvardis	Sakinys su kuopiniu skaitvardžiu	Sakinys su dauginiu skaitvardžiu
Du	Smėlio dėžėje žaidė dvejetas berniukų.	Į stovyklą pravartu pasiimti dvejus marškinius.
Trys		
Keturi		
Penki		
Aštuoni		
Devyni		

ĮSIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

- I. 1. Dvejetas. 2. Ketverius. 3. Aštuoneriose. 4. Dvejiems. 5. Penketas. 6. Penkiasdešimt penkeri. 7. Ketverius, trejas. 8. Devynerios. 9. Šešeta.
- II. 2. Dvejų durų, dviejų sagų, trejomis žirklėmis, trimis atstovais, trejetas draugų, keturi mėnesiai, ketveri metai, septynerios vestuvės, septyni renginiai, septynetas aktorių.

19.2. Sudurtinių dešimčių pavadinimų rašyba.

Sudurtinių dešimčių pavadinimai padaromi iš **kiekinių skaitvardžių nuo 2 iki 9 galininko linksnio** ir daiktavardžio **dešimtis kamieno**.

Sudurtinių dešimčių pavadinimuose **išlieka skaitvardžio galininko galūnė**.

Skaitvardžių sudurtinių dešimčių pavadinimų daryba	
Dvi + dešimtis	dvidešimt
Tris + dešimtis	trisdešimt
Penkias + dešimtis	penkiasdešimt
Aštuonias + dešimtis	aštuoniasdešimt

UŽDUOTYS

VII. Vietoj skaičių parašykite skaitvardžius. (10 taškų, už kiekvieną teisingai parašytą sudurtinį skaitvardį skiriamas 1 taškas)

1. Prabėgo (40) metų kaip viena diena. 2. (60) minučių – tai valanda, o (24) valandos – para. 3. Ūkininko bandoje net (50) galvijų. 4. Trylika ir septyniolika yra (30) 5. Mano seneliui sukako (90) metų. 6. Ar gausus derlius, jei prikuliama (80) tonų grūdų iš hektaro? 7. Mūsų miestelyje gyvena (73) šeimos. 8. (66) apvertę aukštyn kojomis gausime (99)

VIII. Parašykite penkis pasirinktus sudurtinių dešimčių pavadinimus ir su jais sugalvokite po sakinį. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai parašytą sudurtinių dešimčių pavadinimą skiriamas 1 taškas, už kiekvieną sakinį, parašytą be klaidų, skiriamas 1 taškas)

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

IX. Sukurkite pasaką be galo, kurios herojai būtų bent 7 sudurtiniai skaitvardžiai – dešimčių pavadinimai. (10 taškų, už kiekvieną tinkamai pavartotą ir be klaidų parašytą skaitvardį skiriama po 1 tašką, už pasakos reikalavimų laikymąsi skiriami 3 taškai)

ĮSIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

1. Prabėgo (40) keturiasdešimt metų kaip viena diena. 2. (60) Šėšiasdešimt minučių – tai valanda, o (24) dvidešimt keturios valandos – para. 3. Ūkininko bandoje net (50) penkiasdešimt galvijų. 4. Trylika ir septyniolika yra (30) trisdešimt. 5. Mano seneliui sukako (90) devyniasdešimt metų. 6. Ar gausus derlius, jei prikuliama (80) aštuonias-dešimt tonų grūdų iš hektaro? 7. Mūsų miestelyje gyvena (73) septyniasdešimt trys šeimos. 8. (66) šešiasdešimt šešis apvertę aukštyn kojomis gausime (99) devyniasdešimt devynis.

19.3. Kiekinių skaitvardžių nuo vienuolikos iki devyniolikos galininko rašyba. Įvardžio keliolika vienaskaitos galininko rašyba.

Kiekinių skaitvardžių nuo vienuolikos iki devyniolikos ir įvardžio keliolika galininko galūnė yra -a, (nerašome -ą).

	Skaitvardžiai nuo vienuolikos iki devyniolikos	Įvardis keliolika
Galaininko rašyba	Rašome -a. Pavyzdžiai: <i>vienuolika vištų,</i> <i>dvylika patiekalų, šešiolika grybų.</i>	Rašome -a. Pavyzdžiai: <i>keliolika centų,</i> <i>keliolika kėdžių.</i>

UŽDUOTYS

I. Įrašykite praleistas raides. (10 taškų, už teisingai įrašytą raidę skiriamas 1 taškas)

1. Į darželį atėjo dvylik_ berniukų ir vienuolik_ mergaičių.
2. Birutės kaime laksto devyniolik_ šunų ir septyniolik_ kačių.
3. Prie mokyklos vaikai pasodino aštuoniolik_ berželių ir trylik_ klevų.
4. Jūroje mačiau keturiolik_ valčių ir keliolik_ didelių laivų.
5. Draugui atidaviau penkiolik_ žaislinių mašinelių ir šešiolik_ kareivėlių.

II. Skaičius parašykite žodžiais. (10 taškų, už teisingai parašytą žodį skiriamas 1 taškas)

1. Auginau 19 (.....) kačių.
2. Jonas turi 11 (.....) eurų ir 16 (.....) centų.
3. Parke stovi 18 (.....) suolų.
4. Biblijoje rašoma apie 12 (.....) apaštalų.
5. Nustūmiau 17 (.....) vežimų.
6. Perekšlė padėjo 13 (.....) kiaušinių.
7. Nuskyniau 16 (.....) pomidorų.
8. Klasėje mokosi 14 (.....) vaikų.
9. Radau 15 (.....) baravykų.

III. Su duotais skaitvardžiais ir įvardžiu sugalvokite sakinių. Skaičius rašykite žodžiais. Skaitvardžiai ir įvardis sakiniuose turi būti galininko linksnio. (10 taškų, už teisingai parašytą žodį ir rišlų sakinių skiriami 2 taškai)

1. 12.
2. Keliolika.
3. 19.
4. 15.
5. 17.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

1. Dvylika, vienuolika.
2. Devyniolika, septyniolika.
3. Aštuoniolika, trylika.
4. Keturiolika, keliolika.
5. Penkiolika, šešiolika.

II.

1. Auginau **devyniolika** kačių.
2. Jonas turi **vienuolika** eurų ir **šešiolika** centų.
3. Parke stovi **aštuoniolika** suolų.
4. Biblijoje rašoma apie **dvylika** apaštalų.
5. Nustūmiau **septyniolika** vežimų.
6. Perekšlė padėjo **trylika** kiaušinių.
7. Nuskyniau **šešiolika** pomidorų.
8. Klasėje mokosi **keturiolika** vaikų.
9. Radau **penkiolika** baravykų.

III.

1. Dvylika.
2. Keliolika.
3. Devyniolika.
4. Penkiolika.
5. Septyniolika.

19.4. Samplaikinių kiekinių ir kelintinių skaitvardžių linksniavimas

Pagal sudėtį skaitvardžiai skirstomi į:

- vientisinius (turi vieną šaknį, pvz., **penktas**)
- sudurtinius (turi dvi šaknis, pvz., **septyniasdešimt**)
- samplaikinius (susideda iš kelių atskirų skaitvardžių, pvz., **du tūkstančiai penki šimtai septyniasdešimt vienas**)

Samplaikinių kiekinių ir samplaikinių kelintinių skaitvardžių linksniavimas skiriasi.

SAMPLAIKINIŲ KIEKINIŲ SKAITVARDŽIŲ LINKSNIAVIMAS	
Linksniuojami visi skaitvardžiai, kurie kaitomi linksniais	
V.	penki šimtai penkiasdešimt penki
K.	penkių šimtų penkiasdešimt penkių
N.	penkiems šimtams penkiasdešimt penkiems
G.	penkis šimtus penkiasdešimt penkis
In.	penkiais šimtais penkiasdešimt penkiais
Vt.	penkiuose šimtuose penkiasdešimt penkiuose

SAMPLAIKINIŲ KELINTINIŲ SKAITVARDŽIŲ LINKSNIAVIMAS	
Linksniuojamas tik paskutinis skaitvardis	
V.	penki šimtai penkiasdešimt penktas
K.	penki šimtai penkiasdešimt penkto
N.	penki šimtai penkiasdešimt penktam
G.	penki šimtai penkiasdešimt penktą
In.	penki šimtai penkiasdešimt penktu
Vt.	penki šimtai penkiasdešimt penktame

UŽDUOTYS

VII. Išlinksniuokite pagal pavyzdį skaitvardį **septyni šimtai septyniasdešimt septyni. (10 taškų, už kiekvieną klaidą atimama po 1 tašką)**

VIII. Parašykite šiuos matematinius veiksmus žodžiais. (10 taškų, už klaidą atimamas vienas taškas)

1. $587-324$
2. $643-541$
3. $9756-5234$
4. $8742+5412$
5. $7632+6542$

IX. Skaičius parašykite žodžiais. (10 taškų, už klaidą atimamas vienas taškas)

1. Iš **598** varžybose dalyvavusių sportininkų jis atbėgo **354**.
2. Iš **254** pasodintų kopūstų užaugo tik **238**.
3. Iš **358** abiturientų **289** įstojo į aukštąsias mokyklas.
4. Reitingų lentelėje ši gimnazija iš **368** yra **135**.
5. Iš **598** kilometrų **498** nuvažiavome autobusu.

ĮSIVERTINIMO LENTELE

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

V.	septyni šimtai septyniasdešimt septyni
K.	septynių šimtų septyniasdešimt septynių
N.	septyniems šimtams septyniasdešimt septyniems
G.	septynis šimtus septyniasdešimt septynis
Įn.	septyniais šimtais septyniasdešimt septyniais
Vt.	septyniuose šimtuose septyniasdešimt septyniuose

II.

1. Iš penkių šimtų aštuoniasdešimt septynių atimti tris šimtus dvidešimt keturis.
2. Iš šešių šimtų keturiasdešimt trijų atimti penkis šimtus keturiasdešimt vieną.
3. Iš devynių tūkstančių septynių šimtų penkiasdešimt šešių atimti penkis tūkstančius du šimtus trisdešimt keturis.
4. Prie aštuonių tūkstančių septynių šimtų keturiasdešimt dviejų pridėti penkis tūkstančius keturis šimtus dvylika.
5. Prie septynių tūkstančių šešių šimtų trisdešimt dviejų pridėti šešis tūkstančius penkis šimtus keturiasdešimt du.

III.

1. Iš penkių šimtų devyniasdešimt aštuonių varžybose dalyvavusių sportininkų jis atbėgo trys šimtai šešiasdešimt aštuntas.
2. Iš dviejų šimtų penkiasdešimt keturių pasodintų kopūstų užaugo tik du šimtai trisdešimt aštuoni.
3. Iš trijų šimtų penkiasdešimt aštuonių abiturientų du šimtai aštuoniasdešimt devyni įstojo į aukštąsias mokyklas.
4. Reitingų lentelėje iš trijų šimtų šešiasdešimt aštuonių ši gimnazija yra šimtas trisdešimt penkta.
5. Iš penkių šimtų devyniasdešimt aštuonių kilometrų keturis šimtus devyniasdešimt aštuonis nuvažiavome autobusu.

20. Prieveiksmių rašyba

20.1. Prieveiksmių su priesaga -(i)ai, -iausiai rašyba.

Prieveiksmis yra nei linksniais, nei asmenimis nekaitoma kalbos dalis, todėl tai nederinamasis žodis ir **galūnė jam nereikalinga**.

Kaip rodo pavadinimas (prieveiksmis – prie veiksmo), dažniausiai jis eina greta veiksmažodžio, jį paaiškina, pvz.: daug skaito (kiek skaito?), gražiai siuvinėja, (kaip siuvinėja?), seniai buvo (kada buvo?)

Pagal kilmę prieveiksmiai yra skirstomi į daiktavardinius, būdvardinius, skaitvardinius, įvardinius, prieveiksminius ir mišrios darybos.

Būdvardinių prieveiksmių galima padaryti beveik iš kiekvieno vienaskaitos naudininko būdvardžio atmetant **-am** ir pridėdant **-ai**.

Pvz.: *geras, gera -am + ai = gerai*; *skanus, skani -am + ai = skaniai*

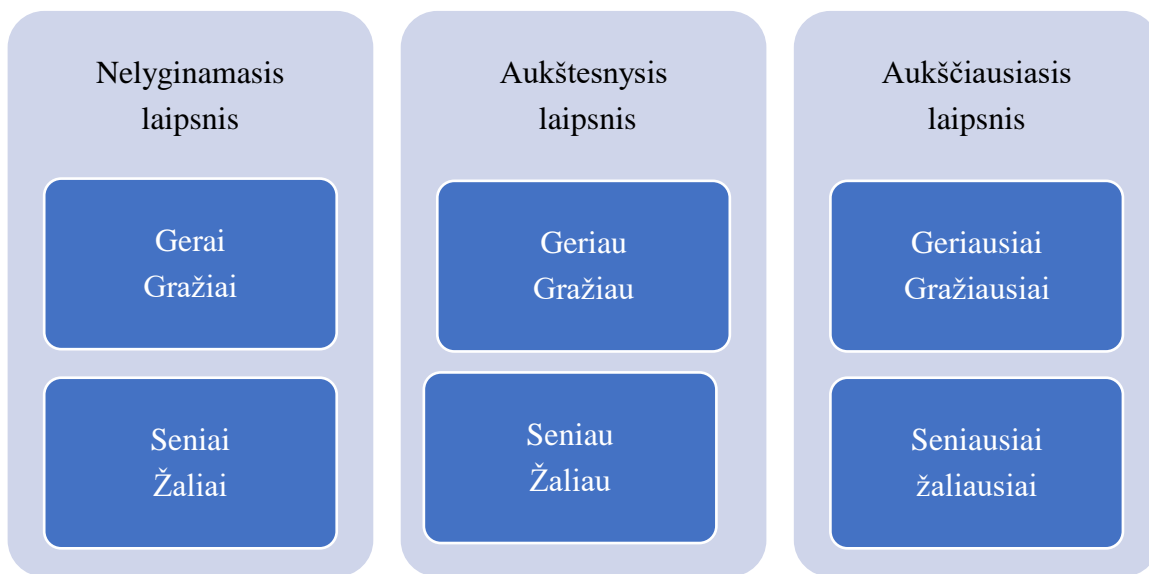
Pagal tą pačią taisyklę daromi ir **dalyviniai prieveiksmiai**.

Pvz.: *padūkęs, padūkusi -am + ai = padūkusiai*, *deramas, deram -am + ai = derama*

Didžiausia priesaginių prieveiksmių grupė – priesagos **-ai** vediniai iš būdvardžių.

Geras – ger **-ai**, *gražus* – graž **-iai**, *senas* – sen **-ai**, *sen* **-iai**.

Įsidėmėtina! Kaip atrodo? Sen **-ai** atrodo. Kada įvyko? Sen **-iai** įvyko.

<https://www.sviesa.lt/pdf/84863.pdf>

UŽDUOTYS

I. Iš duotų būdvardžių padarykite prieveiksmį ir jį išlaipsniuokite. (Už puikiai atliktą užduotį skiriama 10 t.; už vieną netikslumą atimamas taškas)

Žodis	Prieveiksmis		
	Nelyginamasis laipsnis	Aukštesnysis laipsnis	Aukščiausiasis laipsnis
Stiprus			
Pigus			
Brangus			
Sunkus			
Nuolankus			

II. Pabraukite prieveiksmius. (10 t. Už kiekvieną gerai pabrauktą prieveiksmį skiriamas taškas.)

1. Gražiai žydi pievose dobilai, švelniai kvepia prie senelių namų pasodintos alyvos. 2. Švelniai vilnonei suknelei reikia ypatingos priežiūros. 3. Smagiai šventėme senelio jubiliejų. 4. Kiekvieną sekmadienį prie didžiojo ąžuolo rinkdavosi kaimelio seniai. 5. Seniai seniai tolimoje karalystėje gyveno karalius ir karalienė. 6. Nepakeliamai naštai reikėjo stiprių pečių. 7. Nepakeliamai graudžiai skambėjo daina. 8. Per užšalusį ežerą Onutė ėjo labai atsargiai. 9. Stropiai mokinei niekas negalėjo sutrukdyti – namų darbus ji visada sąžiningai atlikdavo. 10. Mažoji Julytė stropiai sutvarkė mažojo brolio kambarį.

III. Duotus žodžius gražinkite į sakinius, parašykite nurodytą laipsnį. Nedrąsus – nelyg. I.; senas – nelyg. I.; nevykęs; sunkus – aukšč. I.; blogas – aukštesn. I.; senas – nelyg. I.; pakilus – nelyg. I.; rūstus – nelyg. I. aukštas – aukštesn. I.; geras – aukšč. I.; šiltas – aukštesn. I. (10 taškų. Už gerai parašytą žodį skiriamas taškas, už netikslumą atimamas vienas taškas)

1. Už durų girdėti juokas, šnabždesys, kažkas _____ spaudžia durų skambutį. 2. Pavasaris parodė, kad _____ per šaltą žiemą ištvėrė senelio sodintos obelys. 3. Didysis klasės juokdarys šį kartą pajuokavo tikrai _____ 4. _____ man sekėsi spręsti matematikos uždavinius. 5. _____ pastebėjau, kad gerai padirbėjus visada malonu pailsėti. 6. Mano močiutė jau garbaus amžiaus, bet tikrai neatrodo _____ 7. Šį vakarą buvau _____ nusiteikusi. 8. Padariau išvadą, kad visai nusikamavau ir ėmiau vis _____ mokyti. 9. Tėvelis už iškrėstas išdaigas _____ pagrūmojo savo sūnui. 10. Saulutė kyla _____ ir darosi vis _____.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

Žodis	Prieveiksmis		
	Nelyginamasis laipsnis	Aukštesnysis laipsnis	Aukščiausiasis laipsnis
Stiprus	stipriai	stipriau	stipriausiai
Pigus	pigiai	pigiau	pigiausiai
Brangus	brangiai	brangiau	brangiausiai
Sunkus	sunkiai	sunkiau	sunkiausiai
Nuolankus	nuolankiai	nuolankiau	nuolankiausiai

II.

1. Gražiai žydi pievose dobilai, švelniai kvepia prie senelių namų pasodintos alyvos. 2. Švelniai vilnonei suknelei reikia ypatingos priežiūros. 3. Smagiai šventėme senelio jubiliejų. 4. Kiekvieną sekmadienį prie didžiojo ąžuolo rinkdavosi kaimelio seniai. 5. Seniai seniai tolimoje karalystėje gyveno karalius ir karalienė. 6. Nepakeliamai naštai reikėjo stiprių pečių. 7. Nepakeliamai graudžiai skambėjo daina. 8. Per užšalusį ežerą Onutė ėjo labai atsargiai. 9. Stropiai mokinei niekas negalėjo sutrukdyti – namų darbus ji visada sąžiningai atlikdavo. 10. Mažoji Julytė stopiai sutvarkė mažojo brolio kambarį.

III.

1. Už durų girdėti juokas, šnabždesys, kažkas nedrąsiai spaudžia durų skambutį. 2. Pavasaris parodė, kad geriausiai per šaltą žiemą ištvėrė senelio sodintos obelys. 3. Didysis klasės juokdarys šį kartą pajuokavo tikrai nevykusiai. 4. Sunkiausiai man sekėsi spręsti matematikos uždavinius. 5. Seniai pastebėjau, kad gerai padirbėjus visada malonu pailsėti. 6. Mano močiutė jau garbaus amžiaus, bet tikrai neatrodo senai. 7. Šį vakarą buvau pakiliai nusiteikusi. 8. Padariau išvadą, kad visai nusikamavau ir ėmiau vis blogiau mokytis. 9. Tėvelis už iškrėstas išdaigas rūsčiai pagrūmojo savo sūnui. 10. Saulutė kyla aukščiau ir darosi vis šilčiau.

20.2. Prieveiksmių rašymas kartu ir atskirai.

Rašome kartu
• Kaž- : kažkada, kažkur, kažkaip, kažkodėl.
• Prieveiksmai, padaryti iš dviejų skirtingų kalbos dalių, rašomi vienu žodžiu, bet išlaiko pirmuoju dėmeniu einančio žodžio galūnę.: pernakt, kitąsyk, tąsyk, trečiąkart, trissyk, penkissyk, kaipmat.
• Su daiktavardžiui nebūdingu kamienu: kūlvartom, pagaugais, strimgalviais.
• Ne , kai priešinga reikšmė: negerai (<i>gerai</i>), nevienodai (<i>vienodai</i>), netyčia (<i>tyčia</i>), nenoromis, netoli, netoliese.
• Ne pagal reikšmę: Nekaip („prastai, menkai“), nežinia („nėra žinios, nežinoma“), nevalia („negalima, draudžiama“).
• Užtai, užtat, užtatai , kai šie žodžiai reiškia „todėl“.

Rašome atskirai
• Kažin : kažin kodėl, kažin kada, kažin kur, kažin kaip.
• Kai : kai kada, kai kur.
• Nors : kaip nors, kur nors, kada nors.
• Per : per mažai, per daug, per vėlai.
• Ne tarp dviejųrieveiksmių: kur ne kur, kada ne kada.
• Ne : ne per daug, ne iš gero, ne bet kur.
• Prieveiksmai, kurių susieti su ne- prasidedančiais daiktavardžiais negalima: ne gėda, ne juokais, ne kartą, ne laiku, ne namie.
• Ne , kai reiškiamas prieštaravimas, neigimas: Ne garsiai , bet tyliai. Ne vakar , o šiandien.
• Ne nuo daiktavardiniųrieveiksmių, turinčių priesagą -iui ir priešdėlį pa- : ne pakeliui, ne paeiliui, ne pamečiui, ne pasroviui.
• Tiek : dveja tiek, treja tiek.
• Kilę iš suprieveiksmėjusių linksmių su prielinksniais ar iš prielinksnių ir atskirai nevartojamų žodžių: be galo, iš karto, po senovei, iš tolo, iš pradžių, iš tikrųjų, iš mažens, iš paniūrų.
• Polinksnis link(ui) : kur link, ten link.

UŽDUOTYS

I. Pabraukite taisyklingai parašytusrieveiksnius. (10 taškų, už kiekvieną gerai pabrauktąrieveiksmį skiriama po 1 tašką.)

Ne pavėjui, du syk, kažkur, šiaip ne taip, šiaipnetaip žūt būt, žūt būt, negardžiai, ne per toli, ne gerai, kažinkur, ne kaip, nekaip, per anksti, antrą kart, už tat.

II. Iš duotų žodžių sudarykiterieveiksnius. (10 taškų, už taisyklingai sudarytąrieveiksmį skiriamas 1 taškas.)

- Visą laiką —
- Kitą metą —
- Devintą kartą —
- Per dieną —
- Šį rytą —
- Pirmą sykį —
- Anuo metu —
- Po pietų —

- Kas vakaras —
- Kita pusė —

III. Parašykite prieveiksmius pagal nurodytus požymius. (10 taškų, už kiekvieną tinkamą prieveiksmį skiriama po tašką.)

1. Du laiko prieveiksmius iš trijų žodžių.
2. Du būdo prieveiksmius iš dviejų žodžių.
3. Vietos prieveiksmį iš dviejų žodžių.
4. Prieveiksmį su prielinksniu.
5. Du sudurtinius prieveiksmius.
6. Prieveiksmį, kuriame dvi nosinės raidės.
7. Prieveiksmį, kuriame šalia dvi s raidės.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I. **Ne pavėjui**, du syk, **kažkur**, **šiai ne taip**, šiaipnetaip žūt būt, **žūtbūt**, **negardžiai**, **ne per toli**, **ne gerai**, kažinkur, **ne kaip**, **nekaip**, **per anksti**, antrą kart, už tat.

II.

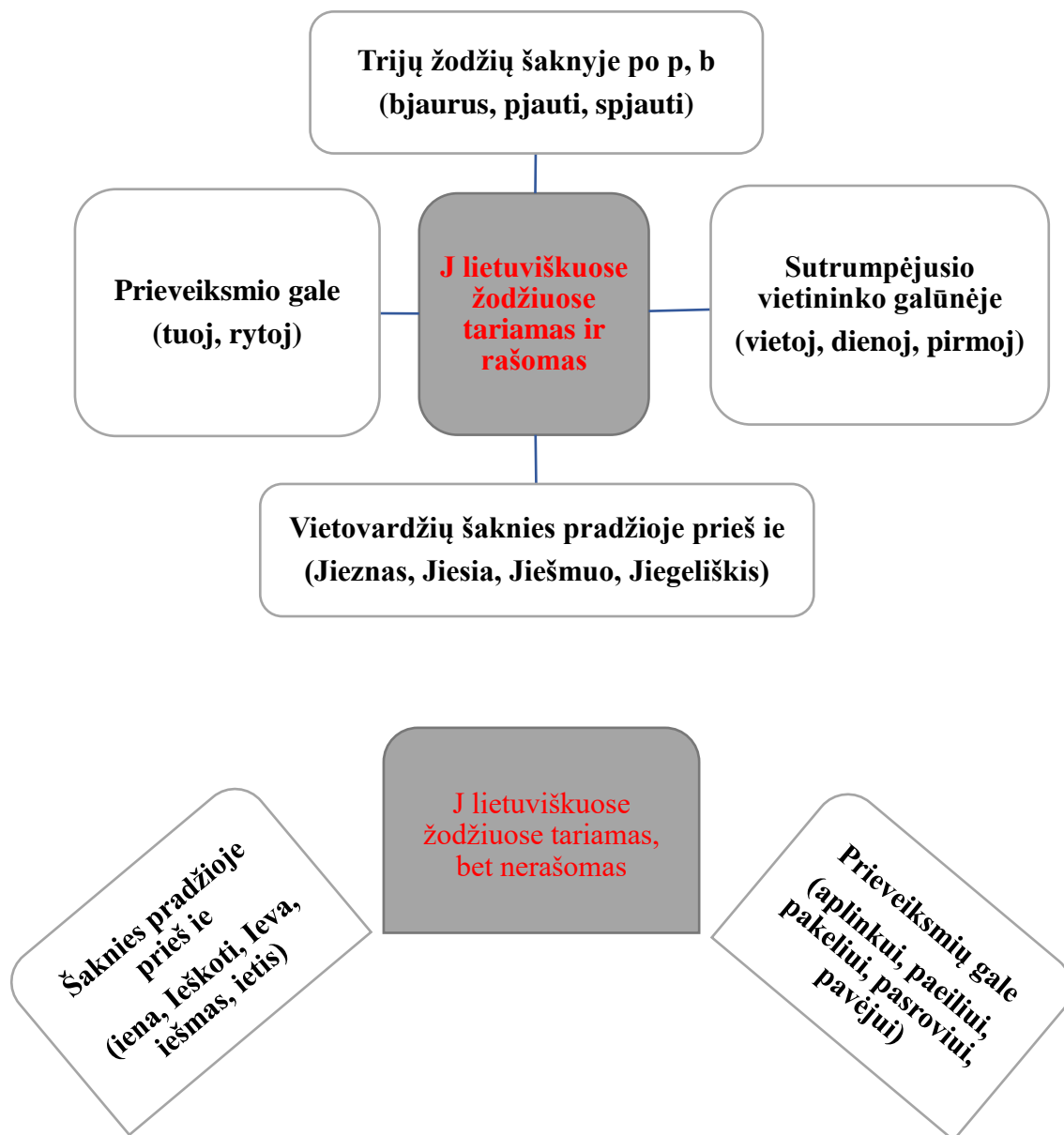
- Visą laiką — visą laik.
- Kitą metą — kitąmet.
- Devintą kartą — devintąkart.
- Per dieną — per dieną.
- Šį rytą — šįryt.
- Pirmą sykį — pirmąsyk.
- Anuo metu — anuomet.
- Po pietų — popiet.
- Kas vakaras — kasvakar.
- Kita pusė — kitapus.

III.

1. Kada ne kada, ne per anksti ar kt.
2. Ne juokais, kažin kaip, bet kaip ar kt.
3. Ne namie, kažin kur ar kt.
4. Iš toli, be galo, iš lėto ar kt.
5. Perniek, per dieną, trečiąkart, iškart ar kt.
6. Iš tikrųjų.
7. Trissyk, penkis ar kt.

21. Priebalsio J rašyba

21.1 Priebalsės j rašyba lietuviškuose žodžiuose. Šaknies pradžioje prieš ie ir po priebalsių p, b.

UŽDUOTYS

I. Įrašykite praleistas raides. (10 taškų. Už kiekvieną taisyklingai įrašytą raidę skiriamas 1 taškas)

Rugp_ūčio mėnuo, ano_ vieto_ pa_eškok, gilus p_ūvis, žydi _evos, b_aurasis ančiukas, plaukėme pasroviu_, nulūžo _etis, važiuosim į _ezną.

II. Įrašykite praleistas raides. (10 taškų. Už kiekvieną taisyklingai įrašytą raidę skiriamas 1 taškas.)

1. Mano draugė __eva šiandien nebuvo mokykloje. 2. Ardami arti, p__audami p__auti mokomės. 3. Musę prarijęs, nebeišp__ausi. 4. Ilgai __ešmą bedrožiant šuo kepsnį nuneš. 5. Visą dieną __eškojome pabėgusio šuniuko. 6. Rugp__ūtyje grožėjomės ryškiomis žvaigždėmis. 7. Artėjant

žiemai sub__ro oras. 8. Pakeliu__ pas močiutę sustojome degalinėje. 9. Kaltininkui buvo pareikštas __eškinyš. 10. Tai buvo lyg sp__vis futbolo mylėtojams į veidą.

III. Sugalvokite ir užrašykite sakinius, kuriuose būtų pavartoti žodžiai pjautuvas, sodyboj, ieškovas, Jiesia, Ieva, priėmimas, pabjurti, spjaudyti, jieznetis, iešmas. (10 taškų. Už kiekvieną sakinį skiriamas vienas taškas)

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI:

I. Rūgpiūčio mėnuo, anoj vietoj paieškok, gilus piūvis, žydi ievos, bjaurusis ančiukas, plaukėme pasroviui, nulūžo ietis, važiuosim į Jiezną.

II. Ieva, pjaudami, pjauti, nebeišpjausi, iešmą, ieškojome, rūgpiūtyje, subjuro, pakeliui, ieškinyš, spjūvis.

21.2. Priebalsės j rašyba tarptautiniuose žodžiuose

Tarptautiniuose žodžiuose priebalsė j (a) vienais atvejais tariama ir rašoma, (b) kitais atvejais tik tariama, bet nerašoma.

j rašoma	
1. Tarp balsių, išskyrus i .	fajansas, majoras, kajutė, projektuoti, majonezas ir kt.
2. Senesniuose skoliniuose po balsės i prieš ilgai tariamą o .	fortep ijonas , Krist ijonas , Mari ijonas , Valeri ijonas ir kt. pagal <i>milijonas, bilijonas, trilijonas</i> rašoma ir <i>milijardas</i>
3. Po priebalsės prieš balse.	objektas, pjesė, adjutantas, aljansas, premjera, vinjetė ir kt.
4. Prieš lietuviškas priesagas ir galūnes.	kopi juoti , kopi j avimas, loteri ja , radi jas , foj ė , hero j us, hero j inis, hero j iškas (bet heroizmas) ir kt.
j nerašoma	
1. Tarp balsės i ir kitų balsių.	Pianinas, olimpiada, materialus, genialus, makiažas, pacientas, akvariumas, aviacija, biliardas ir kt.
2. Po balsės i prieš trumpai tariamą o .	Patri o tas, stadi o nas, čemp o nas, bi o grafija ir kt.
3. Prieš priesagas -inis, -ingas, -iškas . Dalis -ij- praleidžiama.	Biblija – biblinis, pensija – pensinis, tendencija – tendencingas, istorija – istorinis, <i>bet kolonijinis, serijinis, linijinis</i> ir kt.

pagal O. Baumilienės, A. Janickienės ir kt., Vadovėlis 9 klasei I dalis. Kaunas: Šviesa, 2021, psl.62-63.

UŽDUOTYS

I. Iš pateiktų sakinių išrinkite žodžius, kuriuose tariama ir rašoma priebalsė j, ir nurodykite, kurią priebalsės j rašymo taisyklę reikia taikyti. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai išrinktą žodį ir nurodytą taisyklės numerį skiriamas 1 taškas).

1. Lietuvos poetas Kristijonas Donelaitis gyveno XVIII amžiuje. 2. Populiari B. Dvariono pjesė smuikui ir fortepionui. 3. Eidami mokyklos koridoriais matome buvusių mokinių vinjetes. 4. Homeras – Europos literatūros ir herojinio epo pradininkas. 5. Pati didžiausia laive yra kapitono kajutė. 6. Mokslininkai ištyrė, kaip atrodė prieš milijonus metų pražydusi pirmoji gėlė. 7. Didžioji loterija vyks Naujųjų metų išvakarėse. 8. Majoras – vyresniojo karininko laipsnis, vyresnis už kapitoną ir žemesnis už papulkininkį ar pulkininką leitenantą. 9. Literatūros kūrinių, teatro spektaklio ar filmo pagrindinis veikėjas yra herojus (gr. k. heros – didvyris).

II. Iš pateiktų sakinių išrinkite žodžius, kuriuose tik tariama, bet nerašoma priebalsė j, ir nurodykite, kurią priebalsės j nerašymo taisyklę reikia taikyti. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai išrinktą žodį ir nurodytą taisyklės numerį skiriamas 1 taškas).

1. Lietuvos aviacija pradėta kurti 1919 metais. 2. Virgilijus Alekna – Olimpinų žaidynių čempionas. 3. Remiantis bibliniais siužetais sukurta daug modernių šiuolaikinių meno kūrinių. 4. Biografija (gr.k. biographia – gyvenimo aprašymas) – seniausias rašytinio pasakojimo žanras. 5. Gydytojui patinka trumpi uždari klausimai ir lakoniški paciento atsakymai. 6. Gerai žinomas istorinis filmas „Berniukas dryžuota pižama“ sukurtas pagal Johno Boyne'o knygą. 7. Dabartinė pianino forma sukurta XX a. ir jo garsas bei išvaizda yra labai pakitę nuo tų „pianinų“, kuriais grojo Mocartas, Haidnas ir Bethovenas. 8. Makiažo sėkmės paslaptis – odos tipą atitinkančių

toninių dengimo priemonių parinkimas. 9. 2022 metų žiemos olimpiada vyks Pekine, Kinijoje.
10. Kūno kultūros pamokos vyksta miesto stadione.

III. Taisyklingai įrašykite praleistas raides. (10 taškų, už netaisyklingai įrašytą raidę atimama 0,5 taško).

Žuvelių akvar_umas, pasaulio čemp_onas, miesto stad_onas, senelio fortep_onas, mandagus kl_entas, automobilių aukc_onas, mili_ardai žvaigždžių, mili_onas gyventojų, archa_ška kalba, hero_škas poelgis, hero_nis epas, sto_ška asmenybė, filmas apie glad_atorių, laivo ka_utė, madingas mak_ažas, senas ir juodas p_aninas, vaistažolė valer_onas, gimnazijos fo_ė, spektaklio prem_era, gen_alus sumanymas.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I. 1. Kristijonas (2) 2. Pjesė (3), fortepijonui (2) 3. Vinjetės (3) 4. Herojinio (4) 5. Kajutė (1) 6. Milijonus (2) 7. Loterija (4) 8. Majoras (1) 9. Herojus (4).

II. 1. Aviacija (1). 2. Čempionas (2). 3. Bibliniais (3). 4. Biografija (2). 5. Paciento (1). 6. Istorinis (3). 7. Pianino (1). 8. Makiažo (1). 9. Olimpiada (1). 10. Stadione (2).

III. Akvariumas, čempionas, stadionas, fortepijonas, klientas, aukcionas, milijardai, milijonas, archaiška, herojiškas, herojinis, stiška, gladiatorių, kajutė, makiažas, pianinas, valerijonas, fojė, premjera, genialus.

22. Dalelių ir kitų žodžių rašymas drauge ir skyriumi

22.1. Neiginio ne (nebe) rašyba kartu su kitais žodžiais

Eil. Nr.	Kalbos dalis	NE (NEBE) rašoma kartu	Pavyzdžiai
1.	Daiktavardis	Kai priešinga reikšmė	Darbas – nedarbas , laimė – nelaimė , garbė – negarbė
2.	Būdvardis	Kai priešinga reikšmė	Geras – negeras , nebegeras , švarus – nešvarus , nebešvarus , Vienodas – nevienodas ,
3.	Veiksmažodis, jo neasmenuojamoji forma	Kai priešinga reikšmė	Dirba – nedirba , nebedirba , nedirbamas , nedirbant ; nori – nenori , nebenori , nenorėdamas , nenorint ; bėga – nebėga , nebebėga , nebėgdamas , nebėgant
4.	Prieveiksmis	Kai padarytas iš būdvardžio	Geras: gerai – negerai , nebegerai Ilgas: ilgam – neilgam , Aiškus: aiškiai – neaiškiai , Visiškas: visiškai – nevisiškai Jaukus: jauku – nejauku , nebejauku
	Kiti prieveiksmiai		nedaug , nebedaug , netoli , nebetoli , nearti , netoliese
5.	Įvardis, įvardinis prieveiksmis	Kai suteikia naują reikšmę	Kas – nekas (prastas, menkas, menkai), koks – nekoks (prastas, menkas), savas – nesavas (keistas, neįprastas); kaip – nekaip (prastai)

UŽDUOTYS

IV. Sugalvokite po sakinį su duotais žodžiais: *nemiga, nesąmonė, neberašo, nesavas, negerai, nebevalgo, netoli, neaiškiai, negražus, nekoks*. (10 taškų, už sklandų sakinį 1 taškas)

V. Sugrąžinkite į sakinius praleistus žodžius. (10 taškų, už teisingą atsakymą 1 taškas)
Grąžintini žodžiai: nekoks, nekokia, nebuvo, nešvara, nelinksmos, netoli, neaiškiai, nekaip, negeras, nelaimė.

1. Rūkas dar išsisklaidęs. 2. – ligų šaltinis. 3. Kaimynas tenuvažiavo.
4. Senelė labai kalba. 5. Jį ištiko 6 Iš jo padėjėjas tebuvo.
7. Diena pasitaikė 8. tas paukštis, kuris savo lizdą teršia. (flk.) 9. Vakar pailsėjau. 10. Mamos akys buvo

VI. Taisyklingai – kartu arba atskirai – parašykite neiginį ne ir nebe. (10 taškų, už teisingą atsakymą 1 taškas)

1. Per daug (ne, bark) ir (ne, gąsdink) (V. M.-P.) 2. Darėsi (nebe, vėsu), bet šalta. (J. Jn.) 3. Namai jau (nebe, toli) (R. L.) 4. Mato vilkas, kad su kalviu (ne, juokai) (J. A.) 5. Tai šleivojo (nebe, jaunas) žmogus. 6. (Ne, kartą) šitaip buvo ir (ne, du) (J. Blt.) 7. Paukščiui kelio (ne, užkirsi)
8. Sūnau, (ne, brangiai) man kainavo žemė.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI**II.**

1. Nebuvo. 2. Nešvara. 3. Netoli. 4. Neaiškiai. 5. Nelaimė. 6. Nekoks. 7. Nekokia. 8. Negeras. 9. Nekaip. 10. Nelinksmos.

III.

1. Nebark, negąsdink. 2. Nebe vėsu. 3. Nebetoli. 4. Ne juokai. 5. Nebejaunas. 6. Ne kartą, ne du. 7. Neužkirsi. 8. Nebrangiai.

22.2. Neiginio ne (nebe) rašyba atskirai nuo kitų žodžių.

1. Dalelytė ne visada atskirai rašoma nuo įvardžių ir skaitvardžių

- ne aš, ne tu, ne tas, ne koks
- ne vienas, ne pirmas, ne dešimt

2. Dalelytė ne visada atskirai rašoma nuo įvardinių, skaitvardinių, sudurtinių, sudėtinių, kai kurių daiktavardinių ir neaiškios kilmėsrieveiksmių

- ne visada, ne visai, ne visur, ne tiek, ne taip, ne ten;
- ne dviese, ne vienaip, ne antraip;
- ne laiku, ne namie, ne vakar;
- ne dabar, ne itin, ne nuolat, ne veltui;
- ne visuomet, ne tuomet, ne todėl;
- ne pakeliui, ne tuojau, ne kasdien, ne šiomet, ne šiandien, ne šįryt, ne dukart

3. Su daiktavardžiais, būdvardžiais, veiksmažodžiais, iš jų sudarytomis formomis ir būdvardiniaisrieveiksmiais ne rašoma atskirai tik tada, kai juo kas paneigiama ar prieštaraujama

- Ne medis, o žaliuoja.
- Ne baltas, o raudonas.
- Ne davė, o ėmė.

4. Sudėtinių įvardžių irrieveiksmių viduje tarp dviejų vienodų žodžių esanti dalelytė ne rašoma atskirai nuo tų žodžių

- kas ne kas, koks ne koks, kuris ne kuris, kur ne kur, kada ne
- kada, vos ne vos.

5. Neiginys nebe su kitais žodžiais rašomas taip pat kaip neiginys ne:

- atskirai nuo kitų žodžių, kai reiškia priešpriešą: nebe mėlynas, o šviesiai pilkas, nebe mažas vaikas, nebe dirba, o tinginiauja.
- atskirai nuo daiktavardžių, įvardžių, dalelyčių, prielinksnių ir tų būdvardžių beirieveiksmių, nuo kurių atskirai rašomas ir neiginys ne: nebe poilsis [rūpi], nebe jauniklis [esi], nebe tie [laikai], nebe toks [smarkus], nebe vienas, nebe pirmas, nebe tik, nebe tiktai, nebe paskutinis, nebe čia, nebe taip, nebe tiek, nebe visur, nebe juokais

UŽDUOTYS

I. Suskliaustuosius žodžius parašykite kartu arba atskirai. (10 taškų, už kiekvienus teisingai parašytus žodžius skiriama po 1 tašką)

1. Nors Aukštujai ir visai (ne, miestas)....., o tiktai paprastas kaimas, vis dėlto jis nebe tas pats kaip kitados. 2. Dar (ne, taip)..... labai seniai šių moterėlių tarpe dažnai matydavau moterų su pirmočiais arba apvaliai aprištomis galvomis. 3. Kad (ne, tie)..... mūrai, kad (ne, tas)..... altorius, prie kurio, rodosi, dar tik vakar klūpota, kad ne anie žodžiai ten, aukštai, prie sienos: „Eikšte šen Manęspi visi“, visa būtų lyg svetima. 4. Užėjus didžiam lytui, (ne, kartą)..... įlydavo pro šiaudinį stogelį, kartais bemiegant naktį pradėdavo tiesiog ant nosies varvėti. 5. Anoj smilčių atkalnėj (ne, visada)..... būdavo rūmai statomi. 6. Bet Matas juk (ne, vienas).....: aplink jį sustoję vaikai našlaičiai, ir jie garsiai verkia dėl užmušto tėvelio, dėl brangaus geradarijo. 7. Užtai ir jo sodyba, nors ir (ne, prabangi)....., bet pavyzdinga, ir tai didelė čia dar retenybė. 8. Tačiau Gerda nežinojo to, – ji dar per jauna, – kad (ne, kiekviena)..... lietuvė eina už vokiečio. 9. Praėjo (ne, viena)..... diena ir savaitė, o Šimonis dar vis nepriėjo sūnaus paklausti.

I.Simonaitytė. Aukštųjų Šimonių likimas

II. Sakinio gale skliausteliuose įrašykite, kurią neiginio ne (nebe) rašybos atskirai nuo kitų žodžių taisyklę taikėte. (10 taškų, už kiekvieną teisingai priskirtą taisyklę skiriama po 1 tašką)

1. **Ne visur** duona su pluta. (...) 2. Vestuvė **ne kokia** ir gyvenimas prastas. (...) (tts.) 3. Pergyvent gyvenimą – tai **ne lauką** išart. (...) (tts.) 4. Ugnis su šiaudais **ne draugai**. (...) (tts.) 5. **Ne draugas**, kas už dviejų stalų sėdi, dvi kalbas kalba. (...) (tts.) 6. **Kur ne kur** dar buvo sniego. (...) 7. Į mokyklą jis atėjo **nebe pirmas**. (...) 8. **Ne taip** laimė kepa, kaip pilvas nori. (...) (tts.) 9. **Ne tas** laimėjo, kuris gerai pradėjo – tas laimėjo, kuris gerai baigė. (...) (tts.) 10. Susitinkame jau **nebe pirmą** kartą.(...)

III. Parinkite tinkamus žodžius ir įrašykite vietoj daugtaškių kartu arba atskirai. (10 taškų, už kiekvienus teisingai parinktus ir parašytus žodžius skiriama po 1 tašką)

(ne, dėl), (ne, vien), (ne, visi), (ne, vienas), (ne, meluoti), (nebe, taip), (ne, vieta), (ne, tokios), (ne, tokių), (ne, man)

1. Visai jau ten buvo, kaip tu pasakodavai. 2. Juk tėvai jį augindami mokė. 3. keleivis, lyg sekdamas meilų šulinio svirties mojimą, užkrypdavo į Šimonių sodybą. 4. Bet kapinėse aplink bažnyčią būrams baudžiauninkams ar lietuvininkams ūkininkams. 5. Motina pasakytų: „..... tokie, vaikeliai!“ 6. — marčios, giminių aš pageidauju,— griežtai jis buvo juk pareiškęs. 7. tik šuliniai išdžiūvę, bet ir pati Įsra vietomis sausa. 8. — Ak, tu nori palikti senmergė ražienoms grėbstyti. Manęs dėl, gėda, o tau. 9. Kad ir savęs sustoja, bet arklius reikia pašerti, pailsinti.

I.Simonaitytė. Aukštųjų Šimonių likimas

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

- I.** Ne miestas, ne taip, ne tie, ne tas, ne kartą, ne visada, ne vienas, ne prabangi, ne kiekviena, ne viena.
- II.** 2, 1, 3, 3, 3, 4, 5, 2, 1, 5.
- III.** Nebe taip, ne meluoti, ne vienas, ne vieta, ne visi, ne tokios, ne tokių, ne vien, ne man, ne dėl.

22.3. Dalelyčių vis, per, te, tebe rašyba kartu ir atskirai

Rašoma atskirai	Rašoma kartu
Vis , išskyrus <i>visgi</i> : <i>vis tiek, vis taip pat, vis dar</i>	Visgi (tai lemia dalelytės <i>gi</i> rašyba: su viensikiemeniais nekaitomais žodžiais <i>gi</i> rašoma kartu).
Per : <i>per daug, per toli, ne per daugiausiai, per brangus.</i>	Įsidėmėti : <i>pernelyg, nepernelyg.</i>
Kai dalelytė te nuo veiksmažodžių atskirta kitų žodžių, tada ji rašoma atskirai: <i>te jis šoka, te ji pasako.</i>	Dalelytės te, tebe rašomos kartu su veiksmažodžiais ir išvestinėmis jų formomis, būdvardžiais ir būdvardiniaisrieveiksmiais: <i>tegrįžta, tebeturįs, tebegyvi, tebegražiai.</i>

UŽDUOTYS

I. Suskliaustuosius žodžius tinkamai įrašykite į sakinius. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai įrašytą žodį skiriamas 1 taškas)

- O Krisius gniaužo ramentą, retsykiais stukteli į grindis. (A. Z.) (*vis/tiek*)
- Beatričei šie rūmai priminė kalėjimą. (A. C.) (*vis/dėl/to*)
- nesiryždamas pradėti šneką jis nužingsniavo iki durų. (A. P.) (*vis/dar*)
- Retai kas pro jų namus (B. R.) (*te/praeina*)
- Tėtis tuo tarpu kvailai koridoriuje pirkinių tinklelį. (A. C.) (*tebe/stovėjo*); (*tebe/laikydamas*)
- lietaus lašai, o ašaros nuplauna tavo veidą. (E. Miež.) (*te/ne/pavasario*)
-, tau Mildžiaus vardas, jis tau sunkus. (B. R.) (*per/didelis*); (*per/garsus*); (*per/ne/lyg*)

2. Prie pabraukto žodžio tinkamai įterpkite nurodytą dalelytę (parašykite ją kartu arba atskirai). (10 taškų, už kiekvieną tinkamai įrašytą dalelytę skiriamas 1 taškas)

- Dirba kiekvienas savo darbą. (*te*)
- Jis praneša, kai baigs darbą. (*te*)
- Tėtis vien norėjo su manimi pasikalbėti. (*vis*)
- Už naujus baldus sumokėjome ne daugiausiai. (*per*)
- Vaikinas rado motiną laukiančią. (*tebe*)
- Uždavinys Mantui pasirodė sunkus. (*per*)
- Tiek norėjome apžiūrėti naująją parodą. (*vis*)
- Kiekvienas į lapelį parašys savo nuomonę. (*te*)
- Miestas ir po daugelio metų dar atrodė įspūdingai. (*vis*; *tebe*)

3. Sugalvokite ir parašykite sakinius pagal nurodytas sąlygas. (10 taškų, už kiekvieną tinkamai parašytą sakinį skiriami 2 taškai)

- Per* yra dalelytė:
- Per* yra prielinksnis:
- Per* yra žodžio priešdėlis:
- Te* rašoma kartu:
- Te* rašoma atskirai:

ISIVERTINIMO LENTELE

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I. 1. vis tiek. 2. Vis dėlto. 3. Vis dar. 4. Tepraestina. 5. Tebestovėję, tebelaikydamas. 6. Te ne pavasario. 7. Per didelis, per garsus, pernelyg.

II. 1. Tedirba. 2. Te jis praneša. 3. Vis vien. 4. Ne per daugiausiai. 5. Tebelaukiančią. 6. Per sunkus. 7. Vis tiek. 8. Te kiekvienas. 9. Vis dar, tebeatrodė.

III. Jei sakinytis logiškas, atitinka nurodytą sąlygą ir parašytas taisyklingai, skiriami 2 taškai. Jei dalelytė (priešdėlis ar prielinksnis) parašyta taisyklingai, tačiau yra kitų trūkumų (pvz., sakinytis nelogiškas arba yra rašybos klaidų kituose žodžiuose), skiriamas 1 taškas.

22.4. Dalelytės gi rašyba. Kartu ir atskirai.

Dalelytė gi rašoma kartu	Dalelytė gi rašoma atskirai
su viensiemeniais nekaitomais žodžiais: <i>argi, betgi, bentgi, ėgi, irgi, jaugi, kadgi, kaipgi, netgi, ogi, šiaipgi, taipgi, tengi.</i>	su viensiemeniais kaitomais žodžiais: <i>kas gi, ko gi, ką gi, kam gi.</i>
	su daugiaskiemeniais žodžiais: <i>kuris gi, visi gi, sakau gi, kada gi, tenai gi, kodėl gi, vis tiek gi, kur nors gi.</i> Išimtys: nejaugi, kadangi, taipogi rašoma kartu.

UŽDUOTYS

- I. Taisyklingai – kartu arba atskirai – parašykite dalelytę gi su suskliaustaisiais žodžiais. (10 taškų. Už kiekvieną taisyklingai parašytą žodį skiriamas 1 taškas.)**
1. Mes dar ilgai su pusbroliu sukome galvas, (ką) (gi) pastebėjo dėdė. 2. (Vis) (gi) netvarka akis badyte badė. 3. (Ko) (gi) aš turiu rūpintis, jei jam galvos nesopa. (V. K.) 4. O (kuris) (gi) iš jų susilaužė ranką? 5. (Kam) (gi) mes tuos daiktus nešiojamės? 6. Ten (vis) (gi) ilgai nebūsime. 7. Pasakyk, (nejau) (gi) ji taip ir nesužinojo teisybės? 8. Nepyk, meldžiamoji, ir pasakyk (kas) (gi) nutiko. (A. Vč.) 9. (Kur) (gi) mes keliausim, kur tavęs ieškosim? (L. Gt.) 10. (Kaip) (gi) tu, vaikel, neklausęs mūsų, šitaip padarei? (B. S.)
- II. Pabraukite sakinius, kuriuose, jūsų nuomone, dalelytės parašytos taisyklingai. (10 taškų. Už kiekvieną taisyklingai pažymėtą sakinį skiriamas 1 taškas.)**
1. Ar gi taip svarbu, kas laimės?
 2. Man neaišku, kodėl gi jūros bangos tokios didelės.
 3. Tai kamgi jis patikėjo tokią svarbią paslaptį?
 4. Čia gi mes jau lankėmės praeitą vasarą.
 5. Kurgi laimė, negi dingo?
 6. Visgi aš moku rašyti.
 7. Kažgi mes galime pasakyti?
 8. Pasakyk, mamute, kas gi tie linai? (S. N.)
 9. Kokia gi ten paslaptis, jei niekas jos nežino? (J. Blt.)
 10. Aš taipgi pavėlavau.
- III. Prie duotų žodžių pridėkite dalelytę gi, taisyklingai užrašykite ir su gautu žodžiu sugalvokite po sakinį. (10 taškų. Už kiekvieną taisyklingai parašytą dalelytę skiriama 0,5 taško, taisyklingai užrašytą sakinį – 0,5 taško.)**
1. Kam –
 2. Kada –
 3. Nes –
 4. Nejau –
 5. Tuoju –
 6. Kur –
 7. Vis –
 8. Kaip nors –
 9. Kuo –
 10. Vėl –

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

1. Mes dar ilgai su pusbroliu sukome galvas, **ką gi** pastebėjo dėdė. 2. **Visgi** netvarka akis badyte badė. 3. **Ko gi** aš turiu rūpintis, jei jam galvos nesopa. (V. K.) 4. O **kuris gi** iš jų susilaužė ranką? 5. **Kam gi** mes tuos daiktus nešiojamės? 6. Ten **visgi** ilgai nebūsime. 7. Pasakyk, **nejaugi** ji taip ir nesužinojo teisybės? 8. Nepyk, meldžiamoji, ir pasakyk **kas gi** nutiko. (A. Vč.) 9. **Kurgi** mes keliausim, kur tavęs ieškosim? (L. Gt.) 10. **Kaipgi** tu, vaikel, neklausęs mūsų, šitaip padarei? (B. S.)

II.

1. Ar gi taip svarbu, kas laimės?
2. Man neaišku, kodėl gi jūros bangos tokios didelės.
3. Tai kamgi jis patikėjo tokią svarbią paslaptį?
4. Čia gi mes jau lankėmės praeitą vasarą.
5. Kurgi laimė, negi dingo?
6. Visgi aš moku rašyti.
7. Kągi mes galime pasakyti?
8. Pasakyk, mamute, kas gi tie linai? (S. N.)
9. Kokia gi ten paslaptis, jei niekas jos nežino? (J. Blt.)
10. Aš taipgi pavėlavau.

III.

1. Kam – kam gi
2. Kada – kada gi
3. Nes – nesgi
4. Nejau – nejaugi
5. Tuoju – tuoju gi
6. Kur – kurgi
7. Vis – visgi
8. Kaip nors – kaip nors gi
9. Kuo – kuo gi
10. Vėl – vėlgi

23. Prielinksninių konstrukcijų rašyba

23.1. Prielinksninių konstrukcijų rašymas kartu ir atskirai

Prielinksninių konstrukcijų rašymas			
Atskirai		Kartu	
	Pavyzdžiai		Pavyzdžiai
1. Prielinksniai su nesutrupėjusiomis linksnių formomis rašomi atskirai.	<i>Be galo, be abejo, be reikalo, be to, dėl ko, iš anksto, iš dalies, iš karto, iš tikrųjų, iš viso.</i>	1. Prielinksniai su sutrupėjusiomis linksnių formomis rašomi kartu.	<i>Iškart, išsyk, išties, išvien, išvis, perdien, perniek, perpus, popiet, užvis.</i>
2. Prielinksniai rašomi atskirai nuorieveiksmių.	<i>Iki čia, iki šiol, iš anksčiau, iš kitur, nuo kur, po kiek, per kur, už kiek.</i>	2. Įsidėmėti išimtis, kai prielinksniai rašomi kartu surieveiksmiais, nes yra įgyta vientisa vieno žodžio reikšmė.	<i>Poryt, užporyt, užvakar, užpernai.</i>
3. <i>Dėl to</i> rašoma atskirai, kai šie žodžiai reiškia priežastį (galima keisti žodžiu <i>todėl</i>).	<i>Pavargau žaisti, dėl to nusprendžiau prisėsti.</i>	3. <i>Dėlto</i> rašoma kartu, kai galima keisti žodžiu <i>tačiau</i> (dabar <i>dėlto</i> vartojamas tik su dalelyte <i>vis</i>).	<i>Vis dėlto jis teisingai pasielgė.</i>
4. <i>Už tai (už tat)</i> rašoma atskirai, kai įvardis <i>tai</i> reiškia <i>už tą dalyką</i> .	<i>Jonas – teisingas žmogus. Už tai aš jį gerbiu.</i>	4. <i>Užtai (užtat)</i> rašoma kartu, kai galima pakeisti žodžiu <i>todėl</i> (reiškia priežastį).	<i>Ji mažai valgo, užtai neauga svoris.</i>

UŽDUOTYS

I. Pateiktus žodžius pakeiskite taip, kad jie būtų rašomi kartu, pvz., *per dieną – perdien*. (10 taškų, už teisingai parašytą žodį skiriamas 1 taškas)

- Iš karto –
- Iš tiesų –
- Per naktį –
- Iš viso –
- Per pusę –
- Ligi pietų –
- Su viršumi –
- Po rytojaus –
- Po pietų –
- Pro šalį –

II. Pabraukite teisingą variantą. (10 taškų, už teisingai parinktą žodį skiriamas 1 taškas)

1. Mamyte, **be galo** / **begalo** tavęs pasiilgau.
2. **Iš tikrųjų** / **ištikrųjų** jis buvo tik nekaltas vaikas.
3. Marija mane apgavo, **dėl to** / **dėlto** aš negaliu jai atleisti.
4. Dar **iki šiol** / **ikišiol** vaikai tiki fejomis.
5. Geriausi įvykiai atsitiks **po ryt** / **poryt**.

6. Kiškutis susižeidė, **už tai / užtai** nebegali susirasti maisto.
7. Vaikai **iš vis / išvis** nieko nepasimokė.
8. Martynas nepaliko Marytės bėdoje. **Už tai / užtai** ji liks dėkinga visą gyvenimą.
9. Motina nežinojo, **po kiek / pokiek** laiko sugrįš sūnus.
10. Tik **iki ten / ikiten** vairuotojas pavežė močiutę.

III. Parašykite 10 sakinių su įvairiomis prielinksninėmis konstrukcijomis (iš kiekvienos taisyklės būtinai pavartokite bent po vieną prielinksninę konstrukciją). (10 taškų, už rišlių sakinių ir teisingai parašytą prielinksninę konstrukciją skiriamas 1 taškas)

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

- I. Iškart, išties, pernakt, išvis, perpus, ligpiet, suvirš, poryt, popiet, prošal.
- II. 1. Be galo. 2. Iš tikrųjų. 3. Dėl to. 4. Iki šiol. 5. Poryt. 6. Užtai. 7. Išvis. 8. Už tai. 9. Po kiek. 10. Iki ten.
- III. Pasitikrinkite kartu su mokytojumi.

24. Žodžių trumpinimas

24.1 Žodžių trumpinimo taisyklės

Žodžiai grafiškai trumpinami pagal šias taisykles:	
Taisyklė	Pavyzdžiai
1. Rašomas pirmasis, rečiau du pirmieji skiemenys ir po jų einančio kito skiemens visos priebalsės iki balsės.	aps., apskr. – apskritis doc. – docentas ež. – ežeras ir pan. – ir panašiai mot. – moteris pav. – paveikslas prof. – profesorius saviv., sav. – savivaldybė sen. – seniūnija, seniūnas vyresn. – vyresnysis, -ioji vyr. – vyriausiasis, -ioji; vyras
2. Rašoma viena ar kelios pirmosios (kartais ir ne iš eilės einančios) žodžio priebalsės arba žodžio pradžioje esanti balsė.	a. – aikštė b. k. – banko kodas dr. – daktaras (mokslų) ir t. t. – ir taip toliau m., mst. – miestas m. m. – mokslo metai mstl. – miestelis pr. Kr. – prieš Kristų pvz. – pavyzdžiui; pavyzdys t. y. – tai yra vlsč. – valsčius žr. – žiūrėk
3. Rašoma pirmoji žodžio raidė ir po brūkšnelio paskutinysis skienuo. Šis trumpinimo būdas retai naudojamas.	b-ka – biblioteka b-vė – bendrovė d-vė – dirbtuvė d-ja – draugija i-tas – institutas k-tas – komitetas l-kla – leidykla m-ja – ministerija m-kla – mokykla

Žmonių vardai grafiškai trumpinami rašant vieną didžiąją pirmąją raidę (taip pat ir dviraidežius dz, dž), rečiau – pagal kitas trumpinimo taisykles, pvz.: **J.** Biliūnas; **M. K.** Čiurlionis; **Dz.** Jokštys, **Dž.** Verdis; **Just.** Marcinkevičius.

Pastabos:

1. Vardas Stasys trumpinamas **S.**, ne **St.**; Bronius – **B.**, ne **Br.**
2. Sudėtinių vietovardžių be reikalo trumpinti nederėtų, pvz., **N.** Akmenė (– Naujoji Akmenė), **D.** Britanija (– Didžioji Britanija).
3. Tarp dviejų sutrumpinimų ar sutrumpinimo ir po jo einančio žodžio paliekamas tarpelis, todėl, pavyzdžiui, **A.V.** (= **A. V.**) t.y. (= **t. y.**), **J.Petraitis** (= **J. Petraitis**).
4. Teksto pradžioje arba po taško sutrumpinimas rašomas didžiąja raide, pavyzdžiui, **Dr. J. Petraitis** <...> **Habil. dr. P. Jonaitis** <...> **Prof. habil. dr. J. Onaitis**

Šaltinis: vlkk.lt, 2011. Prieiga per internetą <http://www.vlkk.lt/aktualiausios-temos/rasyba/sutrumpinimai>

UŽDUOTYS

I. Sutrumpinkite šiuos žodžius. (10 taškų; už teisingą sutrumpinimą 1 taškas)

Paštas
Pavyzdys
Sąsiuvinis
Vyresnysis
Vyras
Telefonas
Straipsnis
Protokolas
Pusiasalis
Miestelis

II. Kokių žodžių trumpiniai tai galėtų būti? (10 taškų; už teisingą žodį 1 taškas)

aut.
chem.
ekon.
gerb.
ir t.t.
koresp.
mat.
mokyt.
pvz.
sąs.

III. Sutrumpinkite šiuos asmenvardžius. (10 taškų; už teisingą sutrumpinimą 1 taškas)

Justinas Marcinkevičius –
Stasys Liubkevičius –
Bronius Dobrovolskis –
Džekas Londonas –
Aldona Liobytė –
Džordana Butkutė –
Jonas Biliūnas –
Jonas Marcinkevičius -
Vytautas Kubilius –
Ona Petraitytė –

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai / Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

Paštas – pšt.
Pavyzdys – pvz.
Sąsiuvinis – sąs.

Vyresnysis – vyresn.
Vyras – vyr.
Telefonas – tel.
Straipsnis – str.
Protokolas – prot.
Pusiasalis – pss.
Miestelis – mstl.

II.

aut. – autorius
chem. – chemija
ekon. – ekonomika
gerb. – gerbiamasis
ir t.t. – ir taip toliau
koresp. – korespondentas
mat. – matematika
mokyt. – mokytojas
pvz. – pavyzdžiui
sąs. – sąsiuvinis

III.

Justinas Marcinkevičius – Just. Marcinkevičius
Stasys Liubkevičius – S. Liubkevičius
Bronius Dobrovolskis – B. Dobrovolskis
Džekas Londonas – Dž. Londonas
Aldona Liobytė – A. Liobytė
Džordana Butkutė – Dž. Butkutė
Jonas Biliūnas – J. Biliūnas
Jonas Marcinkevičius – J. Marcinkevičius
Vytautas Kubilius – V. Kubilius
Ona Petraitytė – O. Petraitytė

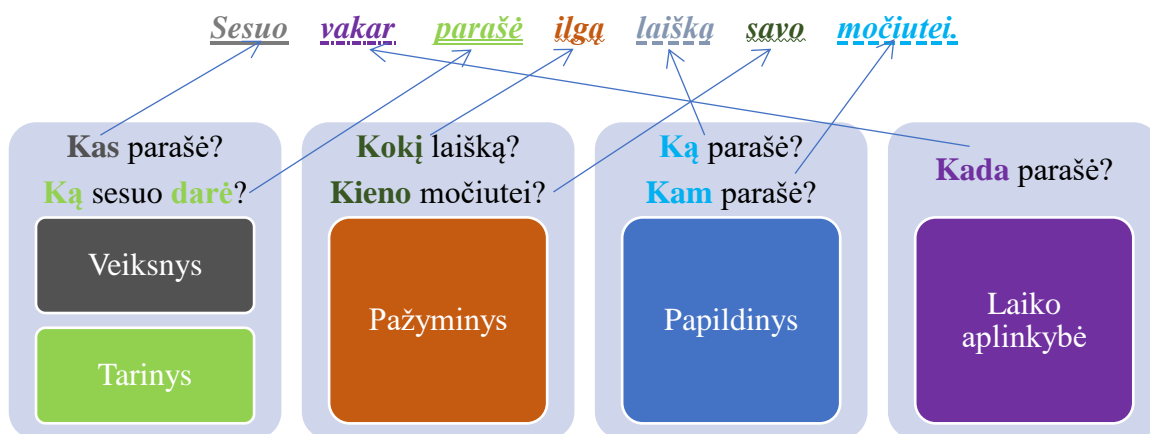
25. Sakinio dalys. Sintaksinis nagrinėjimas.

Sakinio dalys

– tai žodžiai, **sakinyje** atsakantys į tam tikrus klausimus.

Pagrindinės sakinio dalys	
<p>Veiksny. Atsako į klausimą kas? Veiksny rodo sakinio veikėją (-us)</p>	<p>Auksas ir pelenuose žiba. Kas žiba? Auksas.</p>
<p>Tarinys rodo, ką veikėjas veikia. Klausimai: <u>ką veikia? ką veikė? ką veikdavo? ką veiks?</u> <u>kas vyksta? kas atsitinka? kas pasakyta apie veiksnį?</u></p>	<p>Brangi žuvis giliai nardo. Ką žuvis veikia? Nardo. Kupiškis yra mano gimtinė. Kas pasakyta apie Kupiškį? Yra gimtinė?</p>
Antrininkės sakinio dalys	
<p>Papildinys. Papildo tarinį ir atsako į šiuos klausimus: <u>ko? kam? ką? kuo?</u> Klausimus keliamė iš tarinio.</p>	<p>Be vandens gaisro neužgesinsi. Be ko neužgesinsi? Be vandens. Dviem ponams netarnausi. Kam netarnausi? Ponams. Dvare ir šuo už žmogų brangesnis. Už ką brangesnis? Už žmogų. Pirštu duonos neatrėksi. Kuo neatrėksi? Pirštu.</p>
<p>Pažyminys atsako į klausimus koks? kokia? kieno? kelintas? kelinta? Pažyminys gali priklausyti ir veiksniumi, ir papildiniui, ir aplinkybėms.</p>	<p>Brangi žuvis giliai nardo. Kokia žuvis? Brangi. Jau žemę papuošė pirmosios šalnų . Kelintos šalnų? Pirmosios.</p>
<p>Aplinkybėms keliamė klausimą iš tarinio. Laiko aplinkybė atsako į klausimus kada? kaip ilgai? kiek laiko? kuriuo metu? Vietos aplinkybė atsako į klausimą kur? Būdo aplinkybė atsako į klausimą kaip? Kiekybės aplinkybė atsako į klausimą kiek? Priežasties aplinkybė atsako į klausimus kodėl? dėl ko? Sąlygos aplinkybė atsako į klausimą kokiomis sąlygomis? Tikslo aplinkybė atsako į klausimą kuriuo tikslu? kuriam tikslui?</p>	<p>Vasarą molis – žiema brolis. Kada molis? Vasarą. Kada brolis? Žiema. Savam krašte ir tvoros žydi. Kur žydi? Krašte. Gyvenimas prabėga kaip sapnas. Kaip prabėga? Kaip sapnas. Kas daug žada, tas daug nori. Kiek žada? Daug. Kiek nori? Daug. Kažkodėl neradau ramybės. Kodėl neradau? Kažkodėl. Draugei nupirkau gražų puodelį arbatai. Kuriuo tikslu nupirkau? Arbatai.</p>

Sintaksinis nagrinėjimas.

UŽDUOTYS

- I. Remdamiesi klausimais, iš pateiktų sakinių surašykite į schemas sakinio dalis. (Už teisingą sakinio dalių įrašymą skiriama 10 taškų)

1. Tamsią naktį lijo smarkus lietus.

Kada lijo?	Kas lijo?	Ką veikė lietus?	Kokią naktį?	Koks lietus?

2. Netrukus danguje sužibės sidabrinės žvaigždės.

Kada sužibės?	Kur sužibės?	Kas sužibės?	Ką žvaigždės darys?	Kokios žvaigždės?

- II. Sutartiniais ženklais pabraukite sakinio dalis. (10 taškų. Už teisingą pabraukimą skiriama 0,5 taško)

Jonines lietuviai linkę švęsti triukšmingai ir efektingai. Ugnis simbolizuoja moralinį apsivalymą, o laužas – sveikatą, laimę šeimyniniame gyvenime. Rasa – gyvybės simbolis. Ji turi gydomųjų galių.

- III. Vietoj daugtaškių įrašykite skliausteliuose nurodytą sakinio dalį. (10 taškų. Už gerai įrašytą sakinio dalį skiriamas taškas)

1. Bloga žinia (būdo aplinkybė) užklumpa.
2. Kiekvienas savo (pažyminy) kalvis.
3. Miego (papildiny) nepaversi.
4. Meluoja – net (veiksny) kruta.

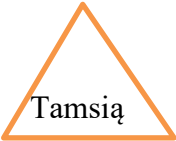

5. Nauja šluota gerai (tarinys)
6. Obuolys nuo obels (vietos aplinkybė) krinta.
7. Po (pažyminys) akmeniu ir vanduo neteka.
8. Tėvynės dūmas už svetimą ugnį (tarinys)
9. Geri darbai (laiko aplinkybė) nemiršta.
10. Daug norėsi – (kiekybės aplinkybė) gausi.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

1. Tamsią naktį lijo smarkus lietus.

 naktį	 lietus	 lijo	 Tamsią	 smarkus
Kada lijo?	Kas lijo?	Ką veikė lietus?	Kokią naktį?	Koks lietus?

2. Netrukus danguje sužibės sidabrinės žvaigždės.

 Netrukus	 danguje	 žvaigždės	 sužibės	 sidabrinės
Kada sužibės?	Kur sužibės?	Kas sužibės?	Ką žvaigždės darys?	Kokios žvaigždės?

II. Joninės lietuviai linkę švęsti triukšmingai ir efektingai. Ugnis simbolizuoja moralinį apsisvalymą, o laužas - sveikatą, laimę šeimyniniame gyvenime. Rasa – gyvybės simbolis. Ji turi gydomųjų galių.

III. Galimi variantai.

1. Bloga žinia **netikėtai** (būdo aplinkybė) užklumpa. 2. Kiekvienas savo **laimės** (pažyminys) kalvis. 3. Miego **koše** (papildinys) nepaversi. 4. Meluoja – net **ausys** (veiksny) kruta. 5. Nauja šluota gerai (tarinys) **šluoja**. 6. Obuolys nuo obels (vietos aplinkybė) **netoli** krinta. 7. Po (pažyminys) **gulinčiu** akmeniu ir vanduo neteka. 8. Tėvynės dūmas už svetimą ugnį (tarinys) **šviesnis**. 9. Geri darbai (laiko aplinkybė) **niekuomet** nemiršta. 10. Daug norėsi – (kiekybės aplinkybė) **mažai** gausi.

26. Vienarūšės sakinio dalys. Apibendrinamieji žodžiai.

26.1. Vienarūšių sakinio dalių, sujungtų bejungtukių ryšiu, skyryba.

PRIVALOMOSIOS SKYRYBOS TAISYKLĖS	PASIRENKAMOSIOS SKYRYBOS TAISYKLĖS
1. Vienarūšės sakinio dalys be jungtukų yra atskiriamos kableliais , pvz.: Meilė, širdgėla, neviltis geso pamažu. Vaikai bėgiojo po kiemą, žvalgėsi pakampiais, išbraidžiojo avietyną.	1. Greta pavartoti artimos reikšmės arba kartojamieji žodžiai skiriami kableliu , jei suprantami kaip vienarūšės sakinio dalys, arba neskiriami , jei laikomi samplaikomis, pvz.: Giliai(,) giliai į širdį įstrigo man tie žodžiai. Sprogsta(,) skleidžiasi alyvų žiedai.
2. Vienarūšės sakinio dalys be jungtukų, susijusios priešinio, sąlygos, priežasties ir pan. santykiais, atskiriamos brūkšniais , pvz.: Jis bus ne kunigas — gydytojas ar inžinierius . Ne šiandien — rytoj dabartiniai septyniolikmečiai ims tvarkyti valstybės reikalus.	2. Ne vieno pagrindo požymius nurodantys derinamieji pažyminiai ar priedėliai prieš pažymimąjį žodį gali būti atskiriami kableliais arba neskiriami , pvz.: Tirštas(,) murzinas prakaitas bėgo smilkiniais. Šią kalbos sritį daugiausiai tyrė akademikas(,) habilituotas daktaras(,) profesorius Zigmąs Zinkevičius.
3. Neskiriamas vientisas laiko, erdvės, svorio, kiekio nusakymas, kilmininkais nusakyta vieta ar laikas, pvz.: Per savaitę mokiniai sunešė toną tris šimtus kilogramų penkis šimtus gramų perdirbamų atliekų. Iš viso sumokėjau keturis šimtus eurų penkiasdešimt centų . Jis gimė Lazdijų rajono Kapčiamiesčio valsčiaus Bebrų kaime .	3. Ne vieno pagrindo požymius nurodantys nederinamieji pažyminiai po pažymimojo žodžio gali būti atskiriami kableliais arba neskiriami , pvz.: Tarp jo dirbinių — ir dekoratyvios verpstės iš juodmedžio(,) su pritvirtintomis roželėmis bei žiedais.

<http://www.vlkk.lt/vlkk-nutarimai/suvestines-nutarimu-redakcijos/lietuviu-kalbos-skyrybos-taisykles-suvestine-redakcija>

UŽDUOTYS

I. Atsakykite į klausimus, vartokite bejungtukus vienarūšės sakinio dalis (ne mažiau kaip po tris). (10 taškų. Už taisyklingą sakinį skiriami 2 taškai: 1 taškas už tinkamas tris vienarūšės sakinio dalis, 1 taškas už taisyklingą skyrybą.)

1.1. Kokius būrelius norėtumėte lankyti?

Norėčiau lankyti.....

1.2. Kokie muzikos stiliai labiausiai patinka?

Labiausiai patinka.....muzika.

1.3. Kokie sportininkai labiausiai patinka?

Labiausiai patinka.....

1.4. Dėl ko dažniausiai džiaugiatės?

Dažniausiai džiaugiuosi.....

1.5. Kur norėtumėte nukeliauti?

Norėčiau nukeliauti.....

II. Pabraukite vienuose bejungtukės sakinio dalis. (10 taškų. Už kiekvieną taisyklingai pabrauktą sakinį su vienuose bejungtukėmis sakinio dalimis skiriama po 1 tašką.)

Taip nepaprastai skamba, kai kas nors kalba apie tėvynę. Regi sugrįžus praeitas erdves, praėjusį laiką. Vėl pasigirsta seniai nuaidėję garsai, žodžiai. Vėl prabyla į žmogų lūkesčiai, abejonės, aimanos, džiaugsmas. Lyg didis slėpinys sielai išskyla tėvynė. Pasaulis be tėvynės tarsi lengvai, greitai perskaitomas puslapis. Tik susikaupus savyje tyliai suskambės: tėvynė yra mūsų minčių pradžia, esmė, slaptinga žmogaus palaima. Tėvynėje žmogus pirmąsį patyrė pasiaukojamą motinos meilę, rūpestingą tėvo gerumą. Čia pirmąkart motinos gerumas, tėvo mąslumas leido jam patirti žmogų. Gėlės, medžiai, laukai, miškai, gamtos gyvybė pirmąsį pasirodė tėvynėje. Čia žmogus gali suvokti savo būties prasmę, siekti sąmoningumo. Tėvynėje slypi žmogaus jėgos, kūrybinės galios.

Pagal Vydūno tekstą „Tėvynė ir žmogus“.

III. Kur reikia, padėkite skyrybos ženklus. (10 taškų. Už taisyklingą kiekvieno sakinio skyrybą skiriama po 1 tašką.)

1. Vydūnas gimė Šilutės rajono Jonaičių kaime.
2. Klaipėdos krašte taip pat Žemaitijoje Vydūno tėvas rinko aukas misijoms mokytojavo.
3. Pasirinktas literatūrinis Vydūno vardas reiškė išmintį išvalgumą.
4. Vydūnas mokėsi Ragainės mokytojų seminarijoje ją baigęs mokytojavo Kintų pradinėje mokykloje Tilžės devynklasėje berniukų mokykloje.
5. Mokytojaudamas Vydūnas dėstė vokiečių anglų prancūzų lietuvių kalbas geografiją istoriją kūno kultūrą.
6. Keletą vasarų praleido Greifsvaldo Halės Leipcigo Berlyno universitetuose čia studijavo literatūrą meną sociologiją filosofiją gamtos mokslus teisę mokėsi senosios sanskrito kalbos.
7. Jis įkūrė „Tilžės lietuvių giedotojų draugiją“ jai vadovavo.
8. Vydūnas rašė ne vien lietuvių kalba ir vokiečių prancūzų lenkų rusų kalbomis.
9. Vydūnas mirė Detmolde tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt trečių metų vasario dvidešimtą dieną.
10. Siūlome aplankyti Kintų Vydūno kultūros centrą susipažinti su Vydūnui skirta ekspozicija.

Pagal A. Karaliūtės, A. Martišiūtės ir kt. „Skaitiniai 9 kl.“, 2016, 86-88 p.

ĮSIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

II.

Taip nepaprastai skamba, kai kas nors kalba apie tėvynę. Regi sugrįžus praeitas erdves, praėjusį laiką. Vėl pasigirsta seniai nuaidėję garsai, žodžiai. Vėl prabyla į žmogų lūkesčiai, abejonės, aimanos, džiaugsmas. Lyg didis slėpinys sielai išskyla tėvynė. Pasaulis be tėvynės tarsi lengvai, greitai perskaitomas puslapis. Tik susikaupus savyje tyliai suskambės: tėvynė yra mūsų minčių pradžia, esmė, slaptinga žmogaus palaima. Tėvynėje žmogus pirmąsį patyrė pasiaukojamą motinos meilę, rūpestingą tėvo gerumą. Čia pirmąkart motinos gerumas, tėvo mąslumas leido jam patirti žmogų. Gėlės, medžiai, laukai, miškai, gamtos gyvybė pirmąsį pasirodė tėvynėje. Čia žmogus gali suvokti savo būties prasmę, siekti sąmoningumo. Tėvynėje slypi žmogaus jėgos, kūrybinės galios.

III.

1. Vydūnas gimė Šilutės rajono Jonaičių kaime.
2. Klaipėdos krašte, taip pat Žemaitijoje Vydūno tėvas rinko aukas misijoms, mokytojavo.
3. Pasirinktas literatūrinis Vydūno vardas reiškė išmintį, išvalgumą.
4. Vydūnas mokėsi Ragainės mokytojų seminarijoje, ją baigęs(,) mokytojavo Kintų pradinėje mokykloje, Tilžės devynklasėje berniukų mokykloje.
5. Mokytojaudamas Vydūnas dėstė vokiečių, anglų, prancūzų, lietuvių kalbas, geografiją, istoriją, kūno kultūrą.
6. Keletą vasarų praleido Greifsvaldo, Halės, Leipcigo, Berlyno universitetuose, čia studijavo literatūrą, meną, sociologiją, filosofiją, gamtos mokslus, teisę, mokėsi senosios sanskrito kalbos.
7. Jis įkūrė „Tilžės lietuvių giedotojų draugiją“, jai vadovavo.
8. Vydūnas rašė ne vien lietuvių kalba — ir vokiečių, prancūzų, lenkų, rusų kalbomis.
9. Vydūnas mirė Detmolde tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt trečių metų vasario dvidešimtą dieną.
10. Siūlome aplankyti Kintų Vydūno kultūros centrą, susipažinti su Vydūnui skirta ekspozicija.

26.2. Vienarūšių sakinio dalių, sujungtų jungtukais o, bet, tačiau, tik(tai), skyryba

Vienarūšės sakinio dalys, sujungtos jungtukais o, bet, tačiau, tik, tai, yra atskiriamos kableliais.

- Pvz.: Koncertas vyko kieme, o ne salėje.
- Pvz.: Ši naktis buvo giedra, bet nerami.
- Pvz.: Šaukiamas vaikas sustojo, tačiau neatsisuko.
- Pvz.: Girdėjau kalbantįjį, tik negalėjau nieko suprasti dėl trankios muzikos.

UŽDUOTYS

I. Įrašykite trūkstantus skyrybos ženklus. (10 taškų, už taisyklingai įrašytą skyrybos ženklą skiriamas vienas taškas).

1. Lobių ieškotojai ilgai vargo bet tikslą pasiekė. 2. Girdėjau už durų kažką kalbant tik negalėjau suprasti žodžių. 3. Pievose merginos vartė o kai kur jau grėbė šieną. 4. Močiutė nepaleido ratelio bet ilgai sėdėjo rankas ant kelių pasidėjusi. 5. Vyriškis šyptelėjo tačiau nieko neatsakė. 6. Vakaraus susirinkusios kaimynės ne darbus dirbdavo o dainuodavo. 7. Senelio krosnis dar nauja bet jau suskilusi. 8. Mergaitė nekalbėjo tiktai šniurkščiojo ir trynė akis. 9. Dabar pakartosime taisykles o vėliau rašysime diktantą. 10. Jonukas labai stengėsi tačiau vis tiek gavo dvejetą.

II. Pabraukite vienarūšės sakinio dalis ir jas atskiriančius kablelius. (10 taškų, už taisyklingai sakinyje pabrauktas vienarūšės sakinio dalis skiriama 0,5 taško, už pabrauktą tinkamą kablelį – 0,5 taško).

1. Mokytoja, išgirdusi atsakymą, nustebo, bet nieko nesakė. 2. Laužo liepsna negęsta, bet paliesta nudegina rankas. 3. Iš ryto paskambinau mamai, o vakare, grįžęs iš darbo, parašiau laišką. 4. Labai skubėjau, bet į traukinį, važiuosį į Vilnių, pavėlavau. 5. Jonukas, užrakinęs duris ir uždaręs langą, atsigulė, tačiau jau nebeužmigo.

III. Sugalvokite 10 sakinių, kuriuose vienarūšės sakinio dalys būtų sujungtos jungtukais o, bet, tačiau, tik (tai). (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai parašytą sakinį skiriamas vienas taškas).

ISIVERTINIMO LENTELE

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

1. Lobių ieškotojai ilgai vargo, bet tikslą pasiekė. 2. Girdėjau už durų kažką kalbant, tik negalėjau suprasti žodžių. 3. Pievose merginos vartė, o kai kur jau grėbė šieną. 4. Močiutė nepaleido ratelio, bet ilgai sėdėjo rankas ant kelių pasidėjusi. 5. Vyriškis šyptelėjo, tačiau nieko neatsakė. 6. Vakaraus susirinkusios kaimynės ne darbus dirbdavo, o dainuodavo. 7. Senelio krosnis dar nauja, bet jau suskilusi. 8. Mergaitė nekalbėjo, tiktai šniurkščiojo ir trynė akis. 9. Dabar pakartosime taisykles, o vėliau rašysime diktantą. 10. Jonukas labai stengėsi, tačiau vis tiek gavo dvejetą.

II.

1. Mokytoja, išgirdusi atsakymą, nustebo, bet nieko nesakė. 2. Laužo liepsna negęsta, bet paliesta nudegina rankas. 3. Iš ryto paskambinau mamai, o vakare, grįžęs iš darbo, parašiau laišką. 4. Labai skubėjau, bet į traukinį, važiuosį į Vilnių, pavėlavau. 5. Jonukas, užrakinęs duris ir uždaręs langą, atsigulė, tačiau jau nebeužmigo.

26.3. Vienarūšių sakinio dalių, sujungtų pasikartojančiais ir poriniais jungtukais, skyryba

Taisyklės	Pavyzdžiai
<p>1. Vienarūšės sakinio dalys, sujungtos poriniais nors (ir) ... bet, kad ir ... bet, jei(gu) ne ... tai, ne tiek ... kiek, ne tik ... bet ir, kaip ... taip (ir) ir kt. jungtukais ar kitais jungiamaisiais žodžiais, yra atskiriamos kableliais.</p>	<p>1. Raitelių būrys prijėjo nors ir miškingus, bet tankiai gyvenamus plotus. 2. Iš paliegusio bernioko jis pasidarė kad ir laibas, bet tiesus ir aukštas vaikiną. 3. Je ne kunigas, ta daktaras ar inžinierius iš jo išėisias. 4. Tačiau ne tiek man rūpėdavo arkliai, kiek vasaros nakties burtai. 5. Ne tik rytais, bet ir vakarais užbėgdavo Saliutė pas mus. 6. Kaip vakar, taip ir šiandien lijo visą dieną. 7. Šmukštaras buvo ne tik astronomas, bet ir biologas, labai mėgo gamtą.</p>
<p>2. Vienarūšės sakinio dalys, sujungtos kartojamaisiais ir ... ir, nei... nei, ar ... ar, arba ... arba, čia ... čia, tai ... tai, tiek ... tiek ir kt. jungtukais ar kitais jungiamaisiais žodžiais, yra atskiriamos kableliais.</p>	<p>1. Ir laukais, ir šilų bėgo vasara gėlėta. 2. Juk nei veido šviesa, nei plaukų vešlumu, nei ūgiu nė viena man neprilygo. 3. Kitą savaitę dirbsime ar pas jį, ar pas jo broli. 4. Paprastai jie žvejodavo arba ramiose upėse, arba ežeruose. 5. Stebėjimo objektyvas fiksuoja daiktus tai iš apačios, tai iš viršaus. 6. Darbo būdavo daug tiek vienu metų pabaigoje, tiek kitų pradžioje.</p>

Pastebėti!

<p>Nekartojamaisiais sujungiamaisiais jungtukais ir, bei, nei, ar, arba sujungtos vienaarūšės sakinio dalys neatskiriamos.</p>	<p>1. Dieną jis sėdėdavo prie gatvės kampo ir taisydavo kurpes. 2. Uždrausta į šalį įvežti visų rūšių gyvulius ir paukščius bei jų mėsos gaminius. 3. Ypatingos laimės nei didelių turtų jis neturėjo. 4. Stovėdavo it įbestas netikėčiausiose vietose, kol išsprėsdavo klausimą ar apmąstydavo dalyką iki galo. 5. Kontrolės darbų išlaidas sumoka inspektuojama imone arba fiziniai asmenys.</p>
---	--

UŽDUOTYS

I. Suraskite vienaarūšės sakinio dalis ir jas pabraukite. Suraskite vienaarūšių sakinio dalių jungtukus ir juos apibraukite. Padėkite skyrybos ženklus. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai išnagrinėtą sakinį skiriama po 1,5 taško.)

- Vaciuko veide mokytojas pamatė ir gailėstį ir išgąstį.
- Nebuvo matyti nei medžių nei dangaus.
- Svečius į stotį lydės arba Algirdas arba Modestas.
- Senelis išėjęs į kiemą čia šunį paglostys čia arklį delnu patapšnos čia antį pakalbina.
- Senolė tai atstumia vartelius tai vėl juos uždaro.
- Tiek vaikams tiek jaunimui tiek suaugusiesiems pabodo nuotolinis darbas.

Pabaigę nagrinėti sakinius, parašykite taisyklę, kuria rėmėtės. (Už teisingą atsakymą skiriamas 1 taškas).

II. Suraskite vienaarūšės sakinio dalis ir jas pabraukite. Suraskite vienaarūšių sakinio dalių jungtukus ir juos apibraukite. Padėkite skyrybos ženklus. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai išnagrinėtą sakinį skiriama po 1,5 taško.)

1. Krosnis nors dar nauja bet jau suskilusi. 2. Jei ne šiandien tai rytoj paskelbs olimpiados rezultatus. 3. Ne tiek laukdavome vasaros kiek mokslo metų pabaigos. 4. Mes ne tik skaitome kitų parašytus rašinius bet ir rašome patys. 5. Kaip pavasarį taip ir rudenį džiaugiamės saulėtomis dienomis. 6. Mūsų komandos naujasis krepšininkas kad ir mažas bet labai vikrus aikštelėje.

Pabaigę nagrinėti sakinius, parašykite taisyklę, kuria rėmėtės. (Už teisingą atsakymą skiriamas 1 taškas).

III. III. Padėkite praleistus skyrybos ženklus. (10 taškų už taisyklingai padėtus skyrybos ženklus. Atimama 0,5 taško už kiekvieną skyrybos klaidą).

1. Pilies tiltas buvo nei svetingai nuleistas nei nuklotas kilimais nei apkamšytas gėlėmis. 2. Lengvas rūkas sklaidėsi ir jūros pakrantėje ir smėlio kopose ir sename pušyne ir stebino poilsiautojus savo grožiu. 3. Laukinė obelaitė gražiai žydėjo bei maloniai kvepėjo. 4. Jei ne per Kalėdas tai per Naujuosius metus grožėsime fejerverkais. 5. Atostogos nors ir trumpos būna bet visada laukiamos. 6. Tiek pirmoje klasėje tiek dešimtoje klasėje skaitome knygas sprendžiame matematinius uždavinius bei auginame svajones. 7. Pačios geriausios atostogos arba pas senelius arba prie Baltijos jūros arba tinginiaujant šeimos sode. 8. Samanos iki soties prisigėrusios ne tik drėgmės bet ir viršių kvapo. 9. Diena čia niukėsi čia vėl švito. 10. Kaip ir mažiausiems taip ir didžiausiems miško gyventojams žiemą sunku rasti ir maisto ir užuovėją nuo ledinio vėjo.

ATSAKYMAI

I užduotis.

1. Vaciuo veide mokytojas pamatė **ir gailėstį, ir išgastį**. 2. Nebuvo matyti **nei medžių, nei dangaus**. 3. Svečius į stotį lydės **arba Algirdas, arba Modestas**. 4. Senelis išėjęs į kiemą **čia šunį paglostys, čia arklį delnu patapšnos, čia antį pakalbina**. 5. Senolė **tai atstumia** vartelius, **tai** vėl juos **uždaro**. 6. **Tiek vaikams, tiek jaunimui, tiek suaugusiems** pabodo nuotolinis darbas. Taisyklė: **Vienarūšės sakinio dalys, sujungtos kartojamaisiais ir ... ir, nei... nei, ar ... ar, arba ... arba, čia ... čia, tai ... tai, tiek ... tiek** ir kt. jungtukais ar kitais jungiamaisiais žodžiais, yra atskiriamos kableliais.

II užduotis.

1. Krosnis **nors** dar **nauja, bet** jau **suskilusi**. 2. **Jei ne šiandien, tai** rytoj paskelbs olimpiados rezultatus. 3. **Ne tiek** laukdavome **vasaros, kiek** mokslo metų **pabaigos**. 4. Mes **ne tik skaitome** kitų parašytus rašinius, **bet ir rašome** patys. 5. **Kaip pavasarį, taip ir rudenį** džiaugiamės saulėtomis dienomis. 6. Mūsų komandos naujasis krepšininkas **kad ir mažas, bet** labai **vikrus** aikštelėje. Taisyklė: **Vienarūšės sakinio dalys, sujungtos poriniais nors (ir) ... bet, kad ir ... bet, jei(gu) ne ... tai, ne tiek ... kiek, ne tik ... bet ir, kaip ... taip (ir)** ir kt. jungtukais ar kitais jungiamaisiais žodžiais, yra atskiriamos kableliais.

III užduotis.

1. Pilies tiltas buvo nei svetingai nuleistas, nei nuklotas kilimais, nei apkamšytas gėlėmis. 2. Lengvas rūkas sklaidėsi ir jūros pakrantėje, ir smėlio kopose, ir sename pušyne ir stebino poilsiautojus savo grožiu. 3. Laukinė obelaitė gražiai žydėjo bei maloniai kvepėjo. 4. Jei ne per Kalėdas, tai per Naujuosius metus grožėsime fejerverkais. 5. Atostogos nors ir trumpos būna, bet visada laukiamos. 6. Tiek pirmoje klasėje, tiek dešimtoje klasėje skaitome knygas, sprendžiame matematinius uždavinius bei auginame svajones. 7. Pačios geriausios atostogos arba pas senelius, arba prie Baltijos jūros, arba tinginiaujant šeimos sode. 8. Samanos iki soties prisigėrusios ne tik drėgmės, bet ir viršių kvapo. 9. Diena čia niukėsi, čia vėl švito. 10. Kaip ir mažiausiems, taip ir didžiausiems miško gyventojams žiemą sunku rasti ir maisto, ir užuovėją nuo ledinio vėjo.

26.4. Vienarūšių sakinio dalių, einančių po apibendrinamojo žodžio, skyryba

APIBENDRINIMAS

1. Žodis, kuris atsako į tą patį klausimą, bet yra bendresnės reikšmės negu vienaarūšės sakinio dalys, vadinamas **apibendrinamuoju žodžiu**.
2. Apibendrinamieji žodžiai dažniausiai reiškiami:
 - a) **įvardžiais**:
viskas, visi, visa tai, kiekvienas, niekas ir kt.;
 - b) **prieveiksmiais**:
visur, visada, visai, niekur, niekada, niekaip ir kt.;
 - c) **daiktų ar reiškinių klases įvardijančiais daiktavardžiais**:
augalai, profesijos, baldai, maisto prekės, vaismedžiai, metų laikai ir kt.
3. Apibendrinamieji žodžiai gali eiti a) **prieš** vienaarūšės sakinio dalis arba b) **po jų**.
 - a) Vasarą šikšnosparniai įsikuria **įvairiose buveinėse**: medžių drevėse, po žieve, inkiluose. (S. P.)
 - b) Dideli ir maži, seni ir jauni – **visi** išėjo laukan. (V. K.)

SKYRYBA

1. Vienarūšės sakinio dalys, einančios **po apibendrinamojo žodžio, kai jomis baigiasi sakiny**, atskiriamos **dvitaškiu** arba **brūkšniu**.
Pasakyk tą patį **visiems**: mokytojui, kaimynams, mano draugams. (K. S.)
Pasakyk tą patį **visiems** – mokytojui, kaimynams, mano draugams. (K. S.)
2. Vienarūšės sakinio dalys, einančios **po apibendrinamojo žodžio, kai jos sakinio viduryje**, išskiriamos trejopai:
 - a) **dvitaškiu ir kableliu**:
Visur: troboje, kieme, gėlyne, galėjai pastebėti tvarką.
 - b) **dvitaškiu ir brūkšniu**:
Visur: troboje, kieme, gėlyne – galėjai pastebėti tvarką.
 - c) iš abiejų pusių **brūkšniais**:
Visur – troboje, kieme, gėlyne – galėjai pastebėti tvarką.
3. Jeigu po **apibendrinamojo žodžio** prieš vienaarūšės sakinio dalis yra **jungiamieji žodžiai** (**būtent, tai yra, kaip antai** ir kt.), prieš juos rašomas **kablelis**, po jų – **dvitaškis** (rečiau **brūkšnys**), jei norime paryškinti aiškinimą, išvardijimą. Gali nebūti ir jokio skyrybos ženklo, jei aiškinimas, išvardijimas nepabrėžiamas.
Pražydo **įvairių spalvų, būtent**: raudonos, geltonos, violetinės, gėlės.
Pražydo **įvairių spalvų, būtent** – raudonos, geltonos, violetinės, gėlės.
Pražydo **įvairių spalvų, būtent** raudonos, geltonos, violetinės, gėlės.

UŽDUOTYS

- VII. Sugalvokite kiekvienai vienaarūšių sakinio dalių grupei tinkamą apibendrinamąjį žodį. (10 taškų, už kiekvieną tinkamą apibendrinamąjį žodį 2 taškai)**
1. Pavasaris, vasara, rudenio, žiema –
 2. Bulvės, kopūstai, morkos, burokai –
 3. Obelys, vyšnios, slyvos, kriaušės –
 4. Stalas, spinta, kėdės, lova –
 5. Gydytojas, inžinierius, mokytojas, vairuotojas –
- VIII. Padėkite praleistus skyrybos ženklus. Vienarūšių sakinio dalių apibendrinamuosius žodžius pabraukite. (10 taškų, už taisyklingai padėtus skyrybos ženklus ir pabrauktus apibendrinamuosius žodžius 1 taškas)**

1. Viskas sukosi ratu dienos naktys darbai mintys. (r.) 2. Ligi obels Antanui viskas buvo sava ir čirenimas aukštai ir purptelėjusi kurapkų pora. (A. Vč.) 3. Retkarčiais gali praversti įvairūs mūsų buities daiktai seni indai įrankiai. (S. P.) 4. Viskas kiekviena mintis žvilgsnis ir judesys tarnauja didžiajam laukimui. (D. U.) 5. Lietuviai apdainavo daug medžių pavyzdžiui ąžuolą beržą klevą. (r.) 6. Visi laukė Zubrio ir tėvas ir motinėlė ir jaunieji broleliai. (V. K.) 7. Vaistinguosius augalus būtent kmynus čiobrelius ramunėles renkame ir mes. (r.) 8. Rokas gavo daug dovanų šokolado spalvotų knygučių dažų ir pačiūžas. (K. M.) 9. Iš tvirtų medžiagų akmenų plytų lentų pastatykime ežiams namus. (S. P.) 10. Laukus jau dengė būrys įvairiausių paukščių kaip antai kovarnių varnėnų nuo ežero suskridusių kirų. (r.)

IX. Sugalvokite 5 sakinius su skirtingais vienerūšių sakinio dalių po apibendrinamojo žodžio skyrybos atvejais ir sudėkite tinkamus skyrybos ženklus. (10 taškų, už sklandų sakinį ir taisyklingai sudėtus skyrybos ženklus 2 taškai)

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

1. Metų laikai. 2. Daržovės. 3. Vaismedžiai. 4. Baldai. 5. Profesijos.

II.

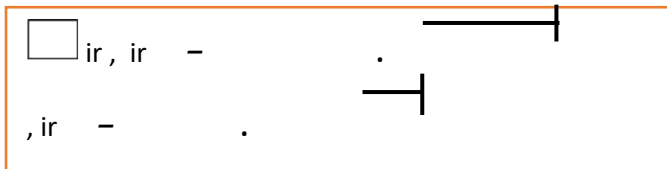
1. Viskas sukosi ratu: (–) dienos, naktys, darbai, mintys. (r.)
 2. Ligi obels Antanui viskas buvo sava: (–) ir čirenimas aukštai, ir purptelėjusi kurapkų pora. (A. Vč.)
 3. Retkarčiais gali praversti įvairūs mūsų buities daiktai: (–) seni indai, įrankiai. (S. P.)
 4. Viskas: (:)(–) kiekviena mintis, žvilgsnis ir judesys, (–)(–) tarnauja didžiajam laukimui. (D. U.)
 5. Lietuviai apdainavo daug medžių, pavyzdžiui (:)(–) ąžuolą, beržą, klevą. (r.)
 6. Visi laukė Zubrio: (–) ir tėvas, ir motinėlė, ir jaunieji broleliai. (V. K.)
 7. Vaistinguosius augalus, būtent (:)(–) kmynus, čiobrelius, ramunėles, renkame ir mes. (r.)
 8. Rokas gavo daug dovanų: (–) šokolado, spalvotų knygučių, dažų ir pačiūžas. (K. M.)
 9. Iš tvirtų medžiagų: (:)(–) akmenų, plytų, lentų, (–)(–) pastatykime ežiams namus. (S. P.)
 10. Laukus jau dengė būrys įvairiausių paukščių, kaip antai (:)(–) kovarnių, varnėnų, nuo ežero suskridusių kirų. (r.)

26.5. Vienarūšių sakinio dalių, einančių prieš apibendrinamąjį žodį, skyryba.

Po vienarūšių sakinio dalių prieš apibendrinamąjį žodį (*viskas, visi, tai, visa tai, kiekvienas, niekas, visur, visada, visaip, niekur, niekada, niekaip* ir pan.) rašomas brūkšnyš, pvz.:

Dideli ir maži, seni ir jauni – visi išbėgo į kiemą.

Kruopščiai, tiksliai ir greitai – tiesiog puikiai atliko visus darbus.

Jeigu prieš apibendrinamąjį žodį po vienarūšių sakinio dalių yra įterpinys, tai brūkšnyš rašomas prieš įterpinį, o po jo dedamas kablelis.

Nei kraigo žirgelių, nei langų aptaisymo, nei durų išgražinimo – žodžiu, nieko meistras nepamiršdavo.

UŽDUOTYS

X. Sudėkite skyrybos ženklus. (10 taškų, už kiekvieną sakinį, kuriame teisingai sudėti skyrybos ženklai, skiriama po 1 tašką)

1. Virtuvėje svetainėje miegamajame visur buvo ideali tvarka. 2. Antys žąsys gandrai gervės gulbės visi šie paukščiai yra migruojantys. 3. Augalams žvėrimis paukščiams žodžiu visiems sunku gyventi žiemą. 4. Nei žiemą nei vasarą niekada jis nebegrižo. 5. Langai durys viskas buvo užkalta lentomis. 6. Savarankiška nepriklausoma išdidi tokia buvo kaimynų duktė. 7. Nei Andrius nei Jonas nei Kęstutis niekas neprisipažino sulaužęs kėdę. 8. Nei užsienyje nei gimtinėje niekur Jonas nerado darbo. 9. Ir raudonųjų ir juodųjų ir geltonųjų visokių serbentų augo dėdės sode. 10. Pašto ženklus mašinelių kolekciją ir aviamodelius visa tai Martynas atidavė mažajam broliui.

XI. Įrašykite į sakinius apibendrinamuosius žodžius ir padėkite reikiamus skyrybos ženklus. (10 taškų, už kiekvieną teisingai įrašytą žodį ir teisingą skyrybą skiriama po 2 taškus)

Apibendrinamieji žodžiai įrašymui: *visa visa, niekuo, štai kas, niekas, viskas.*

1. Kalbos tikslieji ir socialiniai mokslai reikalinga išsilavinusiam žmogui.

2. Nei vėjai nei sniegas nesutrukdys man atvažiuoti pas tave.

3. Fotografija dailė ir kinas buvo įdomu jaunajam moksleiviui.

4. Tėviškės laukai pievos sodai dažnai Marcelei sapnuodavosi.

5. Nei žaislais nei saldumynais nei gražiomis kalbomis negalėjo nuraminti mažojo brolio.

XII. Sugalvokite sakinius pavartodami duotus apibendrinamuosius žodžius ir sudėkite reikiamus skyrybos ženklus. (10 taškų, už kiekvieną sakinį, kuriame tinkamai pavartotas apibendrinamasis žodis ir sudėti reikalingi skyrybos ženklai, skiriama po 2 taškus)

Apibendrinamieji žodžiai: *visur, niekam, štai kur, visi jie, niekada.*

.....
.....
.....
.....
.....

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

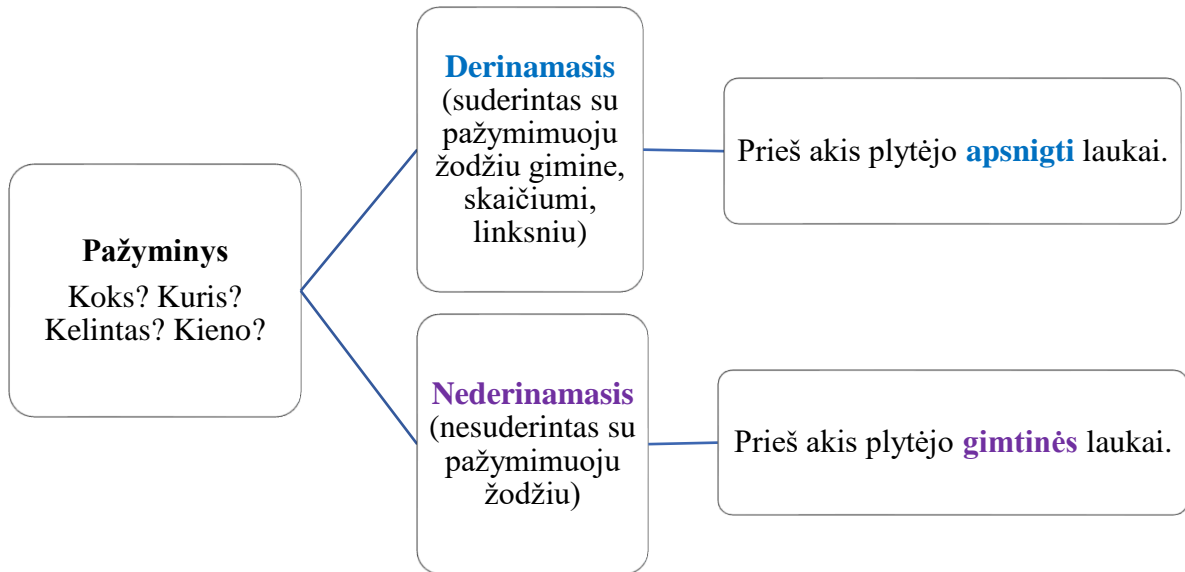
1. Virtuvėje, svetainėje, miegamajame – visur buvo ideali tvarka. 2. Antys, žąsys, gandrai, gervės, gulbės – visi šie paukščiai yra migruojantys. 3. Augalams, žvėrimis, paukščiams – žodžiu, visiems sunku gyventi žiemą. 4. Nei žiemą, nei vasarą – niekada jis nebegrižo. 5. Langai, durys – viskas buvo užkalta lentomis. 6. Savarankiška, nepriklausoma, išdidi – tokia buvo kaimynų duktė. 7. Nei Andrius, nei Jonas, nei Kęstutis – niekas neprisipažino sulaužęs kėdę. 8. Nei užsienyje, nei gimtinėje – niekur Jonas nerado darbo. 9. Ir raudonųjų, ir juodųjų, ir geltonųjų – visokių serbentų augo dėdės sode. 10. Pašto ženklus, mašinėlių kolekciją ir aviamodelius – visa tai Martynas atidavė mažajam broliui.

II.

1. Kalbos, tikslieji ir socialiniai mokslai – viskas reikalinga išsilavinusiam žmogui.
2. Nei vėjai, nei sniegas – niekas nesutrukdys man atvažiuoti pas tave.
3. Fotografija, dailė ir kinas – štai kas buvo įdomu jaunajam moksleiviui.
4. Tėviškės laukai, pievos, sodai – visa visa dažnai Marcelei sapnuodavosi.
5. Nei žaislais, nei saldumynais, nei gražiomis kalbomis – niekuo negalėjo nuraminti mažojo brolio.

27. Pažyminių skyryba. Derinamasis. Nederinamasis. Išplėstinis.

27.1. Derinamųjų pažyminių, einančių prieš ir po pažymimojo žodžio, skyryba.

Pažyminsys gali būti išplėstas kitais žodžiais – **išplėstinis**. Pvz.: Prieš akis plytėjo **storai apsnigti** laukai.

Derinamieji pažyminiai paprastai **išskiriami, kai eina po pažymimojo žodžio**.

Taisyklės	Pavyzdžiai
<p>Po pažymimojo žodžio kableliais, rečiau brūkšniais išskiriami vienuodžiai pažyminiai:</p> <p>a) savarankiška intonacija pasakomi neišplėsti derinamieji;</p> <p>b) neišplėstas derinamasis kartu su išplėstu derinamuoju;</p> <p>c) neišplėstas derinamasis pažyminsys kartu su nederinamuoju;</p> <p>d) nederinamasis pažyminsys kartu su derinamuoju.</p>	<p>a) Išaušo rytas, giedras, ramus, ir pranašavo gražią dieną. Išaušo rytas – giedras, ramus.</p> <p>b) Išaušo rytas, giedras, gaivinantis vėsa, ir pranašavo gražią dieną.</p> <p>c) Išaušo rytas, giedras, be jokio debesėlio, ir pranašavo gerą dieną.</p> <p>d) Išaušo rytas, be mažiausio vėjelio, giedras, ir žadėjo gražią dieną.</p>
<p>Prieš pažymimajį žodį einantis derinamasis pažyminsys neskiriamas.</p>	<p>Blyškiai geltona saulė iš lėto slėpėsi už horizonto linijos.</p>

UŽDUOTYS

I. Pabraukite pažyminius vingiuota linija, o pažymimuosius žodžius – tiesia. Pasiruoškite paaiškinti pažyminių skyrybą. (10 taškų, už sakinyje teisingai atliktas užduotis skiriami 2 taškai.)

1. Šiaurinėje namo pusėje plyti užleistas sodas, jau plikas, belapis. 2. Iš kregždžių lizdų retkarčiais tarytum pasigirsdavo cypsėjimas – nekantrus, skubinantį. 3. Akys įbestos į rusvą takelį, šalia kurio styro pajuodę, vėjyje siūruojantys gėlių stagarai. 4. Mano žvilgsnį prikaustė rausvas, toli pelkynuose šviečias žiburėlis. 5. Nakutis, žemas, kailiniuotas, juodais ūseliais, tvarkys finansinius reikalus, nes daugiau už kitus išmano.

Pagal Broniaus Radzevičiaus „Priešaušrio vieškelius“

II. Padėkite reikiamus skyrybos ženklus. (10 taškų, už sakinyje taisyklingai sudėtus skyrybos ženklus skiriamas 1 taškas).

1. Šauklių kaimas senas didelis ilgas buvo išsidėstęs palei žvyrkelį iš šiaurės į pietus. 2. Buvome prisirinkę nemažai šovinių vokiškų ir rusiškų. 3. Išaušo sekmadienio rytas tykus miglotas. 4. Mano patėvis senas ir ligotas nekasė tos duobės. 5. Ventos pakrantėje augo pušynėlis jaunas bet gana tankus. 6. Tarp pušynėlio ir malūno žaliavo graži virvėmis aptverta pievelė. 7. Upės srovę lėtino malūno užtvanka aukšta ir plati per jos viršų galėjo važiuoti vežimai. 8. Pasirodė tamsiai geltonai lakuotu smuiku nešinas Kestys jau visai senas gal net penkiasdešimties metų. 9. Apibėgau akimis visas palei virvę stovinčias merginas bet niekur nepamačiau savosios jaunos lieknos ir su tokia pat krūtine kaip Zuzanos. 10. Viso Sedos miestelio alyvos baltos ir violetinės tuoj išskleis savo kekes.

Pagal Romualdo Granausko „Trys vienatvės“

III. Vienarūšius pažyminius, esančius prieš pažymimąjį žodį, nukelkite po jo ir padėkite reikiamus skyrybos ženklus. (10 taškų, už tinkamai atliktas užduotis sakinyje skiriami 2 taškai.)

1. Atsisėdau ant plokščio, saulės įkaitinto akmens ir visą laiką žiūrėjau į netoliese pririštą ožką. 2. Patekėjo tokia graži, tokia šviežia saulė, bet man ant širdies buvo dar sunkiau nei vakar. 3. Priešais mane ant narų gulėjo senas, stambus, tvirtas, raudonu veidu Brazys. 4. Vaistinės kiemas buvo užverstas epušiniais ir beržiniais gal metro ilgio rąstigaliais, mes turėjom juos supjaustyti ir suskaldyti. 5. Atsimenu tą tykų ir miglotą lapkričio rytą.

Pagal Romualdo Granausko „Trys vienatvės“

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I. 1. Šiaurinėje namo pusėje plyti užleistas sodas, jau plikas, belapis. 2. Iš kregždžių lizdų retkarčiais tarytum pasigirdavo cypsėjimas – nekantrus, skubinantis. 3. Akys įbestos į rusvą takelį, šalia kurio styro pajuodę, vėjyje siūruojantys gėlių stagarai. 4. Mano žvilgsnį priklausė rausvas, toli pelkynuose šviečias žiburėlis. 5. Nakutis, žemas, kailiniuotas, juodais ūseliais, tvarkys finansinius reikalus, nes daugiau už kitus išmano.

II. 1. Šauklių kaimas, (–) senas, didelis, ilgas, (–) buvo išsidėstęs palei žvyrkelį iš šiaurės į pietus. 2. Buvome prisirinkę nemažai šovinių – (,) vokiškų ir rusiškų. 3. Išaušo sekmadienio rytas – (,) tykus, miglotas. 4. Mano patėvis, (–) senas ir ligotas, (–) nekasė tos duobės. 5. Ventos pakrantėje augo pušynėlis – (,) jaunas, bet gana tankus. 6. Tarp pušynėlio ir malūno žaliavo graži (,) virvėmis aptverta pievelė. 7. Upės srovę lėtino malūno užtvanka, (–) aukšta ir plati, per jos viršų galėjo važiuoti vežimai. 8. Pasirodė tamsiai geltonai lakuotu smuiku nešinas Kestys, (–) jau visai senas, gal net penkiasdešimties metų. 9. Apibėgau akimis visas palei virvę stovinčias merginas, bet niekur nepamačiau savosios – (,) jaunos, lieknos ir su tokia pat krūtine kaip Zuzanos. 10. Viso Sedos miestelio alyvos, (–) baltos ir violetinės, (–) tuoj išskleis savo kekes.

III. 1. Atsisėdau ant akmens, (–) plokščio, saulės įkaitinto, (–) ir visą laiką žiūrėjau į netoliese pririštą ožką. 2. Patekėjo saulė, (–) tokia graži, tokia šviežia, bet man ant širdies buvo dar sunkiau nei vakar. 3. Priešais mane ant narų gulėjo Brazys – (,) senas, stambus, tvirtas, raudonu veidu. 4. Vaistinės kiemas buvo užverstas rąstigaliais, (–) epušiniais ir beržiniais, gal metro ilgio, mes turėjom juos supjaustyti ir suskaldyti. 5. Atsimenu tą lapkričio rytą (,) – tykų ir miglotą.

27.2. Išplėstinių būdvardinių ir dalyvinių pažyminių skyryba prieš ir po pažymimojo žodžio.

SKIRIAME
Bent vienu savarankišku žodžiu išplėsti būdvardiniai ir dalyviniai pažyminiai, einantys po pažymimojo žodžio, skiriami kableliais , pvz.: Sode augo obelis, <u>pilna gražių obuolių</u> . Viename sodžiuje gyveno kalvis, <u>niekada neturėjęs bėdos</u> .
NESKIRIAME
Prieš pažymimąjį žodį einantys išplėsti būdvardiniai ir dalyviniai pažyminiai kableliais neskiriami , pvz.: O aplink jį mirguliavo <u>javais apsėti laukai</u> . <u>Ilgai stotyje stovėjęs</u> traukinys pagaliau pajudėjo. Kas gali turėti <u>tokią piktą širdį</u> , kad išvaikytų bitutes iš tokio seno lizdo.

UŽDUOTYS

IV. Raskite ir pabraukite išplėstinius pažyminius. (10 taškų. Už kiekvieną rastą ir pabrauktą išplėstinį pažyminį skiriamas 1 taškas)

1. Persiritome per kalnagūbrį, panašų į kupranugarį. (M. Š.) 2. Plaukiame prie pat storomis ledų nuolaužomis užversto kranto. 3. Nenorimo per jūras mareles atplasnøjė paukščiai. (J. S.) 4. Girdėti jų balsai, panašūs į mažų šuniukų skalijimą. (T. I.) 5. Mikas mus nuvedė į alksniais apžėlusią aikštelę. (V. P.) 6. Per dieną pūtės vėjas nurimsta. (G. I.) 7. Mane apsvaigino gaivus pavasario oras, dvelkiantis sprogstančių medžių pumpurais. (R. L.) 8. Ramūs laukai, pilni miško kvapų, žalios žolės, pakrūmių paslaptinumų, ėmė ir pasibaigė. (V. Js.) 9. Liūdnas žvejas vaikščiojo sode ir atsisveikino su medžiais, žydinčiais eilėse, bei žirgais, žvengiančiais tvarte. (A. Vč.)

V. Pakeiskite išplėstinių pažyminių vietą ir sudėkite reikiamus skyrybos ženklus. (10 taškų. Už kiekvieną tinkamai pakeistą ir taisyklingai sudėtus skyrybos ženklus skiriama po 2 taškus)

1. Bebras užkrimto šakelių, likusių nuo statybos. (J. A.) 2. Pamiškėje stovėjo iš apvalių rąstų surešta trobelė. 3. Kartą pro šalį važiavo sunkvežimis, prikrautas dėžių su prekėmis. (J. A.) 4. Prie vartų stovįs sargybinis paprašė akimirką palaukti. 5. Pro autobuso langą šmėkšteli nedidelės kalvelės, apžėlusios tankiais krūmais.

VI. Sugalvokite ir užrašykite 5 sakinius su išplėstiniais pažyminiais ir juos tinkamai išskirkite. (10 taškų. Už kiekvieną sakinį skiriami 2 taškai)

ĮSIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI:

I.

1. Persiritome per kalnagūbrį, panašų į kupranugarį. (M. Š.) 2. Plaukiame prie pat storomis ledų nuolaužomis užversto kranto. 3. Nenorimo per jūras mareles atplasnøjė paukščiai. (J. S.) 4. Girdėti jų balsai, panašūs į mažų šuniukų skalijimą. (T. I.) 5. Mikas mus nuvedė į alksniais apžėlusią aikštelę. (V. P.) 6. Per dieną pūtės vėjas nurimsta. (G. I.) 7. Mane apsvaigino gaivus pavasario

oras, dvelkiantis sprostančių medžių pumpurais. (R. L.) 8. Ramūs laukai, pilni miško kvapų, žalios žolės, pakrūmių paslaptinumo, ėmė ir pasibaigė. (V. Js.) 9. Liūdnas žvejas vaikščiojo sode ir atsisveikino su medžiais, žydinčiais eilėse, bei žirgais, žvengiančiais tvarte. (A. Vč.)

II.

1. Bebras užkrimto nuo statybos likusių šakelių. 2. Pamiškėje stovėjo trobelė, suręsta iš apvalių rąstų. 3. Kartą pro šalį važiavo dėžių su prekėmis prikrautas sunkvežimis. 4. Sargybinis, stovįs prie vartų, paprašė akimirką palaukti. 5. Pro autobuso langą šmėkšteli nedidelės, tankiais krūmais apžėlusios kalvelės.

28. Priedėlis

28.1. Priedėlių be jungiamųjų žodžių skyryba. Kableliais ir brūkšniais.

Priedėlis – tai pažyminsys, išreikštas daiktavardžiu ir suderintas su pažymimuoju žodžiu bent linksniu. Jis nusako asmens ar daikto papildomą pavadinimą: pareigas, amatą, profesiją, kilmę, tautybę, rūšį, klasę, savybę, ypatybę ir pan., pvz., *Jonas Biliūnas*, ***garsus rašytojas***, *buvo labai doras žmogus*.

SKIRIAMA	
1. Po pažymimojo žodžio einantis išplėstinis priedėlis išskiriamas kableliais arba brūkšniais.	<i>Valdas Adamkus</i> , <i>Lietuvos Prezidentas</i> , gyveno Amerikoje. <i>Valdas Adamkus</i> – <i>Lietuvos Prezidentas</i> – gyveno Amerikoje.
2. Sakinio pabaigoje išplėstinis priedėlis atskiriamas kableliu arba brūkšniu.	Amerikoje gyveno <i>Valdas Adamkus</i> , <i>Lietuvos Prezidentas</i> . Amerikoje gyveno <i>Valdas Adamkus</i> – <i>Lietuvos Prezidentas</i> .
3. Išplėstinis priedėlis, einantis prieš įvardžiu išreikštą pažymimąjį žodį, atskiriamas kableliu.	<i>Mano mokytojas</i> , <u><i>jis</i></u> visada mane pasitikdavo su šypsena.

NESKIRIAMA	
1. Prieš pažymimąjį žodį einantis išplėstinis priedėlis neskiriamas.	<i>Lietuvos Prezidentas</i> <i>Valdas Adamkus</i> gyveno Amerikoje.

PASIRENKAMA	
1. Po pažymimojo žodžio einantis neišplėstas priedėlis gali būti išskiriamas kableliais, brūkšniais arba neskiriamas.	<i>Mes</i> , <i>mokiniai</i> , niekada nemėgstame klysti. <i>Mes</i> – <i>mokiniai</i> – niekada nemėgstame klysti. <i>Mes</i> <i>mokiniai</i> niekada nemėgstame klysti.
2. Sakinio pabaigoje neišplėstas priedėlis gali būti atskirtas kableliu, brūkšniu arba visai neskiriamas.	Niekada nemėgstame klysti <i>mes</i> , <i>vaikai</i> . Niekada nemėgstame klysti <i>mes</i> – <i>vaikai</i> . Niekada nemėgstame klysti <i>mes</i> <i>vaikai</i> .

UŽDUOTYS

I. Pabraukite priedėlius. (10 taškų, už teisingai pabrauktą priedėlį skiriamas 1 taškas)

1. Jūs, sportininkai, niekada neprarandate vilties laimėti.
2. Mokyklos direktorius Vilius Petrauskas yra gerbiamas visame rajone.
3. Mindaugas – Lietuvos karalius – krikštą priėmė 1251 metais.
4. Apie gamtą daug rašė Antanas Baranauskas, Lietuvos poetas.
5. Kaip džiugu pamatyti jus – vaikus.
6. Mano gydytojas, jis visada atsakingai stebi pacientų sveikatą.
7. Klinikų gydytojas Saulius Petraitis paliko darbo vietą.
8. Jos – šokėjos – puikiai pademonstravo savo profesionalumą.
9. Kęstutis, Lietuvos didysis kunigaikštis, buvo įkalintas Krėvos pilyje.
10. Velso princesė Diana žuvo autoavarijoje.

II. Priedėlius pabraukite, o pažymimuosius žodžius apveskite ar išskirkite kita spalva. (10 taškų, už teisingai pažymėtą priedėlį ir pažymimąjį žodį skiriami 2 taškai)

1. Mes, mokytojai, stengiamės padėti mokiniams.
2. Vincentas van Gogas, žymus dailininkas, tapė išskirtinius paveikslus.
3. Lietuvių rašytojas Kazys Binkis sukūrė pjesę „Generalinė repeticija“.
4. Sauliaus tėvas, jis visada sūnų pasitinka prie stoties.
5. Arvydas Sabonis, žymus krepšininkas, yra žinomas visame pasaulyje.

III. Pabraukite priedėlius ir sudėkite trūkstantus skyrybos ženklus. (10 taškų, už teisingai sudėtus skyrybos ženklus ir pabrauktą priedėlį skiriami 2 taškai).

1. Mes kolegos niekada nesipykstame.
2. Seimo narys Petras Gražulis atsidūrė dėmesio centre.
3. Margarita II Danijos karalienė vyko į Prancūziją.
4. Matematikos mokytojas jis visada išaiškina visas užduotis.
5. Lietuvos karalius Mindaugas pralaimėjo mūšį.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

1. Jūs, **sportininkai**, niekada neprarandate vilties laimėti.
2. **Mokyklos direktorius** Vilius Petrauskas yra gerbiamas visame rajone.
3. Mindaugas – **Lietuvos karalius** – krikštą priėmė 1251 metais.
4. Apie gamtą daug rašė Antanas Baranauskas, **Lietuvos poetas**.
5. Kaip džiugu pamatyti jus – **vaikus**.
6. **Mano gydytojas**, jis visada atsakingai stebi pacientų sveikatą.
7. **Klinikų gydytojas** Saulius Petraitis paliko darbo vietą.
8. Jos – **šokėjos** – puikiai pademonstravo savo profesionalumą.
9. Kęstutis, **Lietuvos didysis kunigaikštis**, buvo įkalintas Krėvos pilyje.
10. **Velso princesė** Diana žuvo autoavarijoje.

II.

1. Mes, mokytojai, stengiamės padėti mokiniams.
2. Vincentas van Gogas, žymus dailininkas, tapė išskirtinius paveikslus.
3. Lietuvių rašytojas Kazys Binkis sukūrė pjesę „Generalinė repeticija“.
4. Sauliaus tėvas, jis visada sūnų pasitinka prie stoties.
5. Arvydas Sabonis, žymus krepšininkas, yra žinomas visame pasaulyje.

III.

1. Mes (, –) kolegos (, –) niekada nesipykstame.
2. Seimo narys Petras Gražulis atsidūrė dėmesio centre.
3. Margarita II, (–) Danijos karalienė, (–) vyko į Prancūziją.
4. Matematikos mokytojas, jis visada išaiškina visas užduotis.
5. Lietuvos karalius Mindaugas pralaimėjo mūšį.

28.2. Priedėlių su jungiamaisiais žodžiais skyryba

Taisyklė	Pavyzdys
Priedėliai su jungiamąją paskirtį turinčiais žodžiais ypač, arba, vadinamasis, labiausiai, daugiausia, dažniausiai, greičiausiai, kaip antai, tai yra, būtent, pavyzdžiui, bent, vardu, pavarde ir kt. išskiriami kableliais.	Atnaujinami švietimo įstaigų, ypač gimnazijų, pastatai.
Jeigu jungiamąją paskirtį turi įterpinys, kablelis dedamas dar ir po įterpinio.	Kai kurie gyvuliai, pavyzdžiui , šuo, yra be galo prieraišūs.

UŽDUOTYS

I. Išrinkite sakinius, kuriuose yra priedėlis su jungiamuoju žodžiu. Priedėlius su jungiamaisiais žodžiais pabraukite. (10 taškų, skiriami 2 taškai už kiekvieną surastą ir teisingai pažymėtą sakinį)

1. A. Begonas, kurio garbei pavadinta gėlė begonija, gyveno daugiau kaip prieš 300 metų.
2. Ašara, arba liūdesio simbolis, nuriudėjo per skruostą.
3. Algis, puikus dažytojas, niekada neliks be darbo.
4. Į visus kreipėsi liūtas, vadinamasis žvėrių karalius.
5. Tai mums papasakojo dėdė Jonas, besidomintis giminės istorija.
6. Gyveno žmogus, pavarde Galinis.
7. Aplink Juozą, kaip įdomiausių pasakorių, susėdo vaikai.
8. Kai kurie paukščiai lieka žiemoti mūsų krašte.
9. Tolumoje matau elnią, bėgantį bekraščiais laukais.
10. Visi giminės, dažniausiai pusbroliai ir pusseserės, suvažiuoja pasimatyti vasarą.

II. Sugražinkite į sakinius praleistus priedėlius su jungiamaisiais žodžiais. (10 taškų, už kiekviename sakinyje teisingai atliktą užduotį skiriamas 1 taškas)

Gražintini priedėliai su jungiamaisiais žodžiais yra šie:

pavyzdžiui, obuoliai	kaip puikų renginių organizatorių
vadinamieji turkiškieji kviečiai	arba garsų mokslą
ypač dešimtakai	pravarde profesorius
Ypač agurkams, pomidorams	ypač Sigutė
dažniausiai jaunimas	būtent vaistingasis augalas

1. Fonetiką mokomės penktoje klasėje.
2. Mūsų gimnazijos mokiniai yra geri sportininkai.
3. Kukurūzai turi gydomųjų savybių.
4. Aplink Martyną būrėsi jaunimas.
5. Visos seserys buvo gražuolės.
6. Namu gyventojai patys tvarkė aplinką.
7. Amalas yra gera priemonė kraujotakai reguliuoti.
8. Visi lietuviški vaisiai žmogui labai naudingi.
9. Daržovėms labai reikia saulės.
10. Šis vyras iš kitų išsiskyrė išmintim.

III. Sukurkite 10 sakinių rišlų tekstą apie savo klasės draugus, pavartokite priedėlių su jungiamaisiais žodžiais, juos taisyklingai išskirkite. (10 taškų, už kiekvieną klaidą atimamas vienas taškas)

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

2. Ašara, arba liūdesio simbolis, nuriėdėjo per skruostą.
4. Į visus kreipėsi liūtas, vadinamasis žvėrių karalius.
6. Gyveno žmogus, pavarde Galinis.
7. Aplink Juožą, kaip įdomiausią pasakorių, susėdo vaikai.
10. Visi giminės, dažniausiai pusbroliai ir pusseserės, suvažiuoja pasimatyti vasarą.

II.

1. Fonetiką, arba garsų mokslą, mokomės penktoje klasėje.
2. Mūsų gimnazijos mokiniai, ypač dešimtokai, yra geri sportininkai.
3. Kukurūzai, vadinamieji turkiškieji kviečiai, turi gydomųjų savybių.
4. Aplink Martyną, kaip puikų renginių organizatorių, būrėsi jaunimas.
5. Visos seserys, ypač Sigutė, buvo gražuolės.
6. Namų gyventojai, dažniausiai jaunimas, patys tvarkė aplinką.
7. Amalas, būtent vaistingasis augalas, yra gera priemonė kraujotakai reguliuoti.
8. Visi lietuviški vaisiai, pavyzdžiui, obuoliai, žmogui labai naudingi.
9. Daržovėms, ypač agurkams, pomidorams, labai reikia saulės.
10. Šis vyras, pravarde profesorius, iš kitų išsiskyrė išmintim.

29. Išplėstinės aplinkybės

29.1. Dalyvinių, padalyvinių ir pusdalyvinių aplinkybių skyryba.

Išplėsta dalyvinė, pusdalyvinė, padalyvinė aplinkybė gali būti išskiriama kableliais, <i>jei norima</i> išryškinti jų prasminį ir intonacinį savarankiškumą.		
Parašę rašini , pasitikrinkite. (Kada pasitikrinkite?) Parašę rašini pasitikrinkite	Sesuo, <u>skubėdama į darbą</u> , pamiršo mobilų telefoną. (Kada pamiršo?) Sesuo <u>skubėdama į darbą</u> pamiršo mobilų telefoną.	<u>Lietui lyjant</u> , skaičiau knygą. (Kada skaičiau?) <u>Lietui lyjant</u> skaičiau knygą.

Aplinkybės, išreikštos vienu dalyviu, pusdalyviu ar padalyviu, neskiriamos		
<u>Parašę</u> pasitikrinkite (Kada pasitikrinkite?)	Sesuo <u>skubėdama</u> paliko mobilų telefoną. (Kada paliko?)	<u>Lyjant</u> skaičiau knygą. (Kada skaičiau?)

UŽDUOTYS

I. Raskite ir pabraukite išplėstines aplinkybes. (10 t. Už kiekvieną teisingą pabraukimą skiriamas vienas taškas)

1. Susidomėjusios pokalbiu, priėjo kelios moterys. 2. Iš dangaus, lėtai sukdamosi, leidosi didelės baltos snaigės. 3. Linutė, graudžiai verkdamą, glaudėsi prie mamos. 4. Štai mano didysis Reksas pamato katiną ir, kraipydamas ausis, vejasi rainį. 5. Į savo kiemą šeima įvažiavo temstant. 6. Visko galima prisigalvoti žiūrint į plaukiojančius debesis. 7. Naktimis, vos patekėjus mėnuliui, laumės išlįsdavo iš ežero ir liūdnei dainuodavo. 8. Mokytojui atidarius duris, vaikai, stumdydami vienas kitą, išdūmė į kiemą. 9. Kieme paaugliai, kuprines nusimetę, smagiai spardė kamuolį. 10. Ilgai klajojęs gatvėmis, svetimšalis atsidūrė miestelio aikštėje. 11. Į penktąją auklėtojos pamoką iškilmingai įžygiavo Rasos teta.

II. Sugražinkite į sakinius praleistas išplėstines aplinkybes. (10 t. Už kiekvieną gerai įrašytą aplinkybę skiriamas taškas).

1. _____ visi keliausime prie ežero.
2. Paulius _____ žvilgtelėjo į mokytojų kambarį.
3. Senasis mokytojas palikdavo mokyklą ir gūžindavo namo, _____.
4. _____ Kazelis prisiartino prie pirkios, čiupinėjo kadaise tvirtus sienojus, dabar jau patrešusius.
5. Senelis, _____, neberado savo artimųjų.
6. Tėvas paskui atsargiai prisislinko ir, _____, su ironija šyptelėjo.
7. _____, Moniką užplūsdavo neapsakomas ilgesys.
8. _____, pasiekėme kalno viršūnę ir, _____, sugiedojome Lietuvos himną.
9. Susimąsčiusiu žvilgsniu lėtai ėjo per kambarį, o jos akys, _____, linksmi juokėsi.

Žiūrėdamos į senelį; žvilgčiodamas į sūnaus rankas; paklaidžiojęs gimnazijos koridoriais; tardamas daugiau nepažvelgsiąs į tą pusę; saulei tekant; nuleidęs galvą; grįžusią pas tėvus; pakiliai nusiteikę; sulaukę pirmosios atostogų dienos; grįžęs iš tremties.

III. III. Su duotomis veiksmažodžio formomis sugalvokite sakinį, kad jos sakinyje eitų išplėstinėmis aplinkybėmis. (10 t. Už rišlių sakinį, parašytą be klaidų, ir gerai suformuluotą išplėstinę aplinkybę skiriami 2 taškai).

Grįžtant, skaitydamas, pakilusi, apibendrinant, pasiekęs.

ISIVERTINIMO LENTELE

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I. 1. Susidomėjusios pokalbiu, priėjo kelios moterys. 2. Iš dangaus, lėtai sukdamosi, leidosi didelės baltos snaigės. 3. Linutė, graudžiai verkdama, glaudėsi prie mamos. 4. Štai mano didysis Reksas pamato katiną ir, kraipydamas ausis, vežasi rainį. 5. Į savo kiemą šeima įvažiavo temstant. 6. Visko galima prisigalvoti žiūrint į plaukiojančius debesis. 7. Naktimis, vos patekėjus mėnuliui, laumės išlįsdavo iš ežero ir liūdnei dainuodavo. 8. Mokytojui atidarius duris, vaikai, stumdydami vienas kitą, išdūmė į kiemą. 9. Kieme paaugliai, kuprines nusimete, smagiai spardė kamuolį. 10. Ilgai klajojęs gatvėmis, svetimšalis atsidūrė miestelio aikštėje. 11. Į penktąją auklėtojos pamoką iškilmingai įžygiavo Rasos teta.

II. 1. Sulaukę pirmosios atostogų dienos, visi keliausime prie ežero. 2. Paulius, paklaidžiojęs gimnazijos koridoriais, žvilgtelėjo į mokytojų kambarį. 3. Senasis mokytojas palikdavo mokyklą ir gūžindavo namo, tardamas daugiau nepažvelgsiąs į tą pusę. 4. Nuleidęs galvą, Kazelis prisitartino prie pirkios, čiupinėjo kadais tvirtus sienojus, dabar jau patrešusius. 5. Senelis, grįžęs iš tremties, neberado savo artimųjų. 6. Tėvas paskui atsargiai prisilinko ir, žvilgčiodamas į sūnaus rankas, su ironija šyptelėjo. 7. Grįžusią pas tėvus, Moniką užplūsdavo neapsakomas ilgesys. 8. Saulei tekant, pasiekėme kalno viršūnę ir, pakiliai nusiteikę, sugiedojome Lietuvos himną. 9. Susimąščiusiu žvilgsiu lėtai ėjo per kambarį, o jos akys, žiūrėdamos į senelį, linksmai juokėsi.

30. Aiškinamosios sakinio dalys

30.1. Aiškinamųjų sakinio dalių su jungiamaisiais žodžiais (tai yra, pavyzdžiui ir kt.) skyryba

Taisyklė	Pavyzdžiai
<p>1. Aiškinamoji sakinio dalis su jungiamaisiais žodžiais būtent, tai yra (t. y.), kaip antai (kaip ta pačia reikšme), arba (tapatumo reikšme), vadinamasis (-oji), iš jų, tarp jų, be, išskyrus, įskaitant (ir), kitaip negu (nei), neišskiriant (ir), ne(i)skaitant, atvirksčiai negu (nei), priešingai negu (nei), skirtingai negu (nei), skirtingai nuo... išskiriama kableliais.</p>	<p><i>Po nelaimės, be kitų žmonių, tėvas priglaudė ir už save vyresnę seserį. Pereiname prie maisto produktų, įskaitant rankų darbo maisto produktus, deklaracijos nuostatų svarstymo. Todėl istorijos filosofas, kitaip nei istorikas, yra ir pranašas. Visi mūsų žaidėjai, neišskiriant nė vieno, žaidė pasiaukojamai. Dukra, atvirksčiai nei sūnus, neišeidavo iš kambario visko iki galo nesutvarkiusi. Biologas atkreipė dėmesį, kad, priešingai nei šelmeninės, langinės kregždės gyvena kolonijomis. Šis romanas, skirtingai negu ankstesnieji, grynai „angliškas“.</i></p>
<p>2. Aiškinamoji sakinio dalis su jungiamaisiais žodžiais bent (jau), ypač, net, (lygiai, panašiai) kaip ir, kartu ir, taip pat ir, daugiausia(i), labiausiai, paprastai, pirmiausia ir pan. arba išskiriama, jeigu suprantama kaip aiškinamoji, arba atskiriama, jeigu suprantama kaip vienuoliktasis.</p>	<p>Nedidelį atlyginimą, bent jau minimumą (,) tikėjosi gauti. Kieme, ypač palei tvorą (,) nuo vėjo šiureno nukritę lapai. Mūsų šalis, kaip ir visa Europa (,) šią direktyvą turės įgyvendinti iki 2025 metų. Ekonomika, kartu ir bankų veikla (,) pažengė į priekį. Europos Sąjunga, taip pat ir Lietuva (,) laikėsi gana griežtos pozicijos. Visame paplūdimio ruože, labiausiai ties Olando Kepure (,) smėlis buvo nuplautas į jūrą. Kūdikystėje arba ankstyvojoje vaikystėje, paprastai iki dvejų metų (,) šie pakitimai dar sunkiai pastebimi.</p>
<p>3. Kablelis rašomas arba nerašomas po jungiamąją paskirtį turinčio įterpinio pavyzdžiui.</p>	<p>Tas pats bruožas, pavyzdžiui (,) užsispyrimas, vienu atveju gali padėti, o kitu atveju trukdyti. Kai kuriose miško vietose, pavyzdžiui (,) eglynuose, buvo pažliugę.</p>

<http://www.vlkk.lt/vlkk-nutarimai/nutarimai/nutarimo-del-lietuviu-kalbos-taisykles>

UŽDUOTYS

I. Pabraukite aiškinamuosius žodžius su jungiamaisiais žodžiais. (10 taškų; už sakinyje gerai pabrauktą aiškinamąjį žodį su jungiamuoju žodžiu 1 taškas).

1. Pramonės šakos, pavyzdžiui, maisto pramonė, kelia daug rūpesčių.
2. Olimpiadoje dalyvaujančios Lietuvos plaukikės, ypač Rūta Meilutytė, teikia daug vilčių.
3. Tokie yra ginčų, taip pat ir tarpvalstybinių, sprendimo būdai.
4. Krepšinis, skirtingai nei imtynės, labai populiarus Lietuvoje.
5. Vakare, ypač prieš saulėlydį, nurimsta visa gamta.
6. Gandras, arba gužas, vaikštinėjo pabaliais.
7. Visi pirmokai, labiausiai Ignas, norėjo vykti į kelionę.
8. Kieme žaidę vaikai, išskyrus Jonuką, išsislapstė.
9. Audros į krantą išmeta įvairių žolių, daugiausiai dumblių.
10. Aš, kaip ir kiti, labai norėjau išmokti plaukti.

II. II. Sakiniuose pabraukite aiškinamąsias sakinio dalis su jungiamaisiais žodžiais, padėkite trūkstantus skyrybos ženklus. (10 taškų; už tinkamą pabraukimą ir taisyklingai įrašytus skyrybos ženklus 2 taškai)

1. *Lietuvių kalbos abėcėlė arba alfabetas turi 32 raides.*
2. Iki poilsiavietės nutarėme plaukti upe būtent Šventąja.
3. Širvintose tai yra gimtinėje Agnė ir Andrius įsikūrė ilgam.
4. Visuomenė ypač jaunimas laukia permainų.
5. Pirmas sniegas kaip ir ledas ilgai neišsilaiko.

III. III. Pabrauktiems žodžiams sugalvokite aiškinamuosius žodžius su jungiamaisiais žodžiais; padėkite trūkstantus skyrybos ženklus. (10 taškų; už sugalvotą tinkamą aiškinamąjį žodį su jungiamuoju žodžiu ir taisyklingai įrašytus skyrybos ženklus 2 taškai)

1. Kada nors vyksime į Vilnių.
2. Rudens..... ne visi laukia .
3. Miškelyje prie namų augo tik vienos rūšies medžiai
4. Atvykusiųjų elgesys buvo nepriekaištingas.
5. Šiomet mokslo metai baigsis birželį.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

1. Pramonės šakos, pavyzdžiui, maisto pramonė, kelia daug rūpesčių. 2. Olimpiadoje dalyvaujančios Lietuvos plaukikės, ypač Rūta Meilutytė, teikia daug vilčių. 3. Tokie yra ginčų, taip pat ir tarpvalstybinių, sprendimo būdai. 4. Krepšinis, skirtingai nei imtynės, labai populiarus Lietuvoje. 5. Vakare, ypač prieš saulėlydį, nurimsta visa gamta. 6. Gandras, arba gužas, vaikštinėjo pabaliais. 7. Visi pirmokai, labiausiai Ignas, norėjo vykti į kelionę. 8. Kieme žaidę vaikai, išskyrus Jonuką, išsislapstė. 9. Audros į krantą išmeta įvairių žolių, daugiausiai dumblių. 10. Aš, kaip ir kiti, labai norėjau išmokti plaukti.

II.

1. *Lietuvių kalbos abėcėlė, arba alfabetas, turi 32 raides.*
2. Iki poilsiavietės nutarėme plaukti upe, būtent Šventąja.
3. Širvintose, tai yra gimtinėje, Agnė ir Andrius įsikūrė ilgam.
4. Visuomenė, ypač jaunimas, laukia permainų.
5. Pirmas sniegas, kaip ir ledas, ilgai neišsilaiko.

III. Galimi kitokie atsakymai.

1. Kada nors, pavyzdžiui (,) po savaitės, vyksime į Vilnių.
2. Rudens, taip pat ir žiemos (,)/kaip ir žiemos (,)/ priešingai nei pavasario/vasaros, ne visi laukia.
3. Miškelyje prie namų augo tik vienos rūšies medžiai, būtent eglės.
4. Atvykusiųjų, priešingai nei vietinių,/ kaip ir vietinių (,) elgesys buvo nepriekaištingas.
5. Šiomet, kaip ir pernai (,) mokslo metai baigsis birželį.

30.2. Aiškinamųjų aplinkybių skyryba (be jungiamųjų žodžių).

Aiškinamosios yra tokios aplinkybės, kurios aiškiau, konkrečiau, tiksliau nusako prieš jas einančias tos pačios rūšies aplinkybes. Pirmoji aplinkybė yra bendra, abstrakti, nekonkreči, todėl tenka ją aiškinti, konkretinti, tikslinti arba kitais žodžiais paaiškinti, nusakyti pirmąją. **Skirtingų rūšių aplinkybės negali būti tikslinamosios.** Tikslinamosios būna **viestos, laiko ir būdo aplinkybės.**

Skyryba	Pavyzdžiai
Kai sakinyje yra dvi viestos, laiko arba būdo aplinkybės, iš kurių antroji tikslina pirmąją ir tariama pabrėžiamai, tai antroji išskiriama kableliais.	Aukštai medyje, pačioje viršūnėje, stukseno genys. Anksti, dar su tamsa, išvykome į ekskursiją. Atsargiai, koja už kojos, sėlinam prie lapiukų.
Aiškinamąją reikšmę turinti pabrėžtinai sakoma viestos aplinkybė atskiriama brūkšniu, kai eina sakinio gale.	Tirpstančio sniego upeliukai bėgo visur – per laukus, per pievas, per gatves, per kiemus.

UŽDUOTYS

I. Patikslinkite veiksmo vietą, padėkite reikiamus skyrybos ženklus. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai patikslintą vietą ir padėtus skyrybos ženklus sakinyje skiriama po 0,5 taško.)

1. Čia, kiemo pakraštyje, kasvakar renkasi vaikai. 2. Netoliese _____ vingiavo smėlėtas takelis. 3. Čia _____ auga į Raudonąją knygą įrašytos gėlės. 4. Kaimo pakraštyje _____ teka sraunus upelis. 5. Ten _____ mes pirmąkart susitikome. 6. Kieme _____ mėtėsi vaikų palikti žaislai. 7. Tą rytą miestelyje _____ pasirodė keli nepažįstami vyrai. 8. Kampe _____ guli pluoštas žurnalų. 9. Anapus kelio _____ mėgsta pasiganyti elniai. 10. Kadaise ten _____ augo kadagių krūmai. 11. Ant sienos _____ tikėjo dar senelio pirktas sieninis laikrodis.

II. Patikslinkite veiksmo laiką, padėkite reikiamus skyrybos ženklus. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai patikslintą laiką ir padėtus skyrybos ženklus sakinyje skiriama po 0,5 taško.)

1. Mes turėjome tuojau, dar šiandien, atlikti šią užduotį. 2. Vidurdienį _____ bėgome prie ežero maudytis. 3. Vasarą _____ važiavome atostogauti į Palangą. 4. Vakare _____ į gimtadienio šventę susirinks draugai. 5. Rytoj _____ įvyks krepšinio rungtynės. 6. Po pirmosios pamokos _____ į klasę atėjo direktorius. 7. Seniai _____ norėjome persikelti gyventi į miestą. 8. Kiekvieną vasarą _____ ji aplankydavo savo močiutę. 9. Poryt _____ aktų salėje įvyks tėvų susirinkimas. 10. Šią vasarą _____ keliausime į kalnus. 11. Jis atvažiavo vakar _____ ir iškart nuėjo miegoti.

III. Padėkite praleistus skyrybos ženklus. (10 taškų už taisyklingai padėtus skyrybos ženklus.)

1. Vasarą liepos mėnesį netikėtai parvyko dėdės sūnus. 2. Ten žemai plyti laukai ir žvilganti asfalto juosta. 3. kažkas viduje ties langu kūkčiojo. 4. Daugelyje vietų ypač kalnų tarpekluose užtikdavome figų medžių. 5. Tolumoje prie ežero sušvito žiburėlis. 6. Prie marių Paketurių kaime gyvena mano draugai. 7. Miškelyje pakraštyje saulėtoje pusėje pražydo žibutės. 8. Ten anapus miškelyje girdėjosi vaikų balsai. 9. Savaitgalį po pusryčių jie eina į parką pabėgioti. 10. Kikilio lizdas kabojo medyje pačioje jo viršūnėje.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

III užduotis.

1. Vasarą, liepos mėnesį, netikėtai parvyko dėdės sūnus. 2. Ten, žemai, plyti laukai ir žvilganti asfalto juosta. 3. Kažkas viduje, ties langu, kūkčiojo. 4. Daugelyje vietų, ypač kalnų tarpekliuose, užtikdavome figų medžių. 5. Tolumoje, prie ežero, sušvito žiburėlis. 6. Prie marių, Paketurių kaime, gyvena mano draugai. 7. Miškelio pakraštyje, saulėtoje pusėje, pražydo žibutės. 8. Ten, anapus miškelio, girdėjosi vaikų balsai. 9. Savaitgalį, po pusryčių, jie eina į parką pabėgioti. 10. Kikilio lizdas kaboją medyje, pačioje jo viršūnėje.

31. Lyginamieji posakiai

31.1. Lyginamųjų posakių skyryba

Lyginamųjų posakių požymis – lyginamieji jungtukai kaip, lyg, tartum, tarytum, tarsi, it, negu, nei.	
Skiriami kableliais	Neskiriami kableliais
<p>Skiriami kableliais lyginamieji posakiai, turintys tarinį (sudėtinio sakinio dėmuo).</p> <p>Pvz., Staiga pajuto, tarsi būtų tris paras nieko nevalgęs. (Ką pajuto? – tarsi būtų tris paras nieko nevalgęs. <i>Sudėtinio prijungiamojo sakinio šalutinis dėmuo</i>).</p> <p>Pvz., Ir linksmiau suplakė širdis, akyse prašvito, lyg saulė skaisčiau <u>sušvito</u> danguje.</p>	<p>1. Sakinio dalimi einantys lyginamieji posakiai kableliais neskiriami.</p> <p>Pvz., Pasisveikino lyg brolis su seseria. Miegas saldus kaip medus.</p> <p>2. Palyginimai prie aukštesniojo laipsnio būdvardžių bei prieveiksmių kiekiui reikšti neskiriami.</p> <p>Pvz., Šuolininkė bandys nušokti toliau kaip du metrus. Balsuoti gali ne jaunesni kaip 18 metų Lietuvos piliečiai. Ligos simptomai kartais nepasireiškia ilgiau nei 10 dienų.</p> <p>PASTABA: Palyginimų skyryba gana „laisva“. Palyginimai <u>gali būti skiriami arba neskiriami.</u></p> <p>Pvz., Jis užaugo toks pat aukštas (,) kaip ir kiti broliai. Martynas nuo pat pirmos klasės buvo kitoks (,) negu visi kiti vaikai. Renginys bus gerokai ilgesnis (,) nei ankstesniais metais(,) ir tęsis iki kitos savaitės vidurio. Nuolat pabrėžiamos tokios vertybės (,) kaip atsakomybė, darbštumas. Tokia komisija būtų efektyvesnė (,) negu prieš tai buvusios (,) ir suspėtų atlikti numatytus darbus.</p>

UŽDUOTYS

I. Nuspręskite, kurie paryškintieji žodžiai yra šalutiniai būdo aplinkybės sakiniai ir kurie lyginamieji posakiai. Šalutinius sakinius išskirkite kableliais. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai išnagrinėtą sakinį skiriamas 1 taškas.)

1. Nuo eglės **tartum** ašara pliumptelėjo į vandenį kankorėžis.
2. Kalbėkite **kaip išmanote.**
3. Uogienojai **kaip rūtos** kelmiais želia.
4. **Kaip kas išmano** taip save gano.
5. Motina dainuodavo taip **lyg jos siela būtų pati tas dainas sukūrusi.**
6. Sausi kadagiai spirgėdami degė **kaip parakas.**
7. **Kaip vienas griežia** taip antras šoka.
8. Laiko žmogų **kaip žvaigždę** žemė ant savo delno.
9. Atsimuša **kaip žirniai** į sieną.
10. Dejuoja **kaip apuokas ant stogo.**

II. Išnagrinėkite sakinius ir nuspręskite, kuriuose yra šalutinis būdo aplinkybės dėmuo, o kuriuose palyginimas. Šalutinius sakinius išskirkite kableliais. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai išnagrinėtą sakinį skiriamas 1 taškas.)

1. Tu čia būk kaip namie. 2. Susitikimas su svečiais truko ilgiau negu valandą. 3. Rokas nedrąsiai nuspaudė durų rankeną tarsi eitų į svetimus namus. 4. Kaip pasiklosi taip išsimiegosi. 5. Katrė verkė kaip lietus lijo. 6. Kazimieras stovėjo baltas kaip drobė. 7. Nusijuokė dar velniukas lyg medžiai seni sugirgždėjo ir vėl pasislėpė už akmens. 8. Pasielgiau kaip protas reikalavo. 9. Varžybose turi dalyvauti ne mažiau kaip du trečdaliai klasės mokinių. 10. Nuo balandžio 1 dienos greitkeliais galima važiuoti ne greičiau kaip 130 km/val.

III. Naudodamiesi internetine svetaine <https://ekalba.lt/palyginimu-zodynas> suraskite ir užrašykite palyginimų šiems žodžiams: *gandras, aitvaras, lapė, sapnas, vabalas, malūnas, ragana, dangus, kamuolys, žaibas*. (10 taškų, už kiekvienam žodžiui surastą ir taisyklingai užrašytą palyginimą skiriamas 1 taškas.)

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai / Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I. Šalutiniai būdo aplinkybės sakiniai: 2, 4, 5, 7. Lyginamieji posakiai: 1, 3, 6, 8, 9, 10.

1. Nuo eglės tartum ašara pliumptelėjo į vandenį kankorėžis. 2. Kalbėkite, kaip išmanote. 3. Uogienojai kaip rūtos kelmais želia. 4. Kaip kas išmano, taip save gano. 5. Motina dainuodavo taip, lyg jos siela būtų pati tas dainas sukūrusi. 6. Sausi kadagiai spirgėdami degė kaip parakas. 7. Kaip vienas griežia, taip antras šoka. 8. Laiko žmogų kaip žvaigždę žemė ant savo delno. 9. Atsimuša kaip žirniai į sieną. 10. Dejuoja kaip apuokas ant stogo.

II. Šalutiniai būdo aplinkybės sakiniai: 3, 4, 5, 7, 8. Lyginamieji posakiai: 1, 2, 6, 9, 10.

1. Tu čia būk kaip namie. 2. Susitikimas su svečiais truko ilgiau negu valandą. 3. Rokas nedrąsiai nuspaudė durų rankeną, tarsi eitų į svetimus namus. 4. Kaip pasiklosi, taip išsimiegosi. 5. Katrė verkė, kaip lietus lijo. 6. Kazimieras stovėjo baltas kaip drobė. 7. Nusijuokė dar velniukas, lyg medžiai seni sugirgždėjo, ir vėl pasislėpė už akmens. 8. Pasielgiau, kaip protas reikalavo. 9. Varžybose turi dalyvauti ne mažiau kaip du trečdaliai klasės mokinių. 10. Nuo balandžio 1 dienos greitkeliais galima važiuoti ne greičiau kaip 130 km/val.

III. Palyginimų pavyzdžiai:

Gandras. Vaikščioja lyg gandras apie balą. Spokso kaip gandras į varlę.

Aitvaras. Neša kaip aitvaras pinigus. Praūžė it aitvaras.

Lapė. Gyrėsi kaip lapė varną apgavusi. Giriasi kaip lapė savo uodega.

Sapnas. Dingo kaip vakarykštis sapnas. Gražūs kaip jaunystės sapnai.

Vabalas. Juda kaip vabalas. Skrido kaip sakalas, nutūpė kaip vabalas.

Malūnas. Mala liežuvium kaip malūnas sparnais. Visi plėšos (labai stengiasi) kaip vėjiniai malūnai.

Ragana. Ir dumia kaip ragana į Šatrijos kalną. Ko tokia susivėlus kaip Šatrijos ragana.

Dangus. Apsiniaukė kaip dangus prieš audrą. Jie abudu skiriasi kaip dangus nuo žemės.

Kamuolys. Greitas kaip vėjo kamuolys. Bulvės didelės kaip kamuoliai.

Žaibas. Žinia kaip žaibas bematant apskriejo Lietuvą. Jis greitas kaip žaibas.

32. Įterpiniai ir įspraudai

32.1. Įterpinių ir įspraudų skyryba kableliais, brūkšniais ir skliaustais

ĮTERPINIAI

1. **Įterpiniai** – tai į sakinį įterpti žodžiai, žodžių junginiai, posakiai, kuriais reiškiamas autoriaus požiūris į sakomą dalyką arba pateikiama su sakinio turiniu papildomų pastabų, pvz.: Tai, **žinoma**, buvo tiesa. **Jo laimei**, saulė šypsote šypsojosi. **Mano nuomone**, vaikais reikia labiau pasitikėti.
2. **Įterpinių reikšmės:**
 - ❖ **Įsitikinimas:** mano nuomone, atvirkščiai, priešingai...
 - ❖ **Emocijų raiška:** deja, laimei, nelaimė, mano džiaugsmui...
 - ❖ **Minties šaltinis:** pasak jo, anot kitų, kaip žmonės sako...
 - ❖ **Teiginių eilė:** pirma, antra, trečia...
 - ❖ **Savas požiūris:** aišku, be abejo, suprantama, teisybė, žinoma...
 - ❖ **Spėjimas, abejonė:** atrodo, matyt, ko gero, rodos...
3. **Dažniausiai vartojami įterpiniai:** be abejo, žinoma, rodos, matyt, žodžiu, mano galva, mūsų nuomone, anot tėvo, pasak radijo, laimei, mūsų džiaugsmui, deja, beje, pavyzdžiui, vadinasi, atvirai kalbant, kaip žinote, kaip minėta ir kt.: **Tiesa**, jis savo Uršulės per pusvalandį pasiilgdavo (V.) Aš, **rodos**, pakalnėj, ant suolo, užmiršau savo skarą. (V. M. P.)
4. **PASTABA. Įterpiniai su kitais sakinio žodžiais gramatiškai nesusiję, neatsako į jokių sakinio klausimų.** Tas pats žodis vienu atveju gali būti įterpinys, kitu – eiti kuria nors sakinio dalimi: Mama, **atrodo**, jau pavalgė (įterpinys) ir Mama **atrodo** pavargusi (sudurtinio tarinio jungtis).
5. **Įspraudas** – nuo sakinio turinio nutolusi mintis, pasakyta kaip tam tikras papildymas. **PASTABA. Jis turi sakinio sandarą.** Pvz.: Šiandien, **atsiprašome žiūrovų**, koncerto netransliuosime. Didelę paukščių dalį čia sudaro kirai (**juos taip vadina Palangoje**). (T. I.)

ĮTERPINIŲ IR ĮSPRAUDŲ SKYRYBA (privalomosios taisyklės):

1. **Įterpinys** išskiriamas **kableliais**, rečiau - **brūkšniais**. Pvz.: Gražiau, **deja**, nemoku. Čia – **mūsų manymu** – turėjo būti durys. (V. D.) Pasveikino visus, **išskyrus Petrą**. Pasveikino visus - **išskyrus Petrą**.
2. Tekste **įspraudas** išskiriamas **skliaustais**, **brūkšniais** arba **kableliais**. Pvz.: Vaivorykštė visą valandą (**kiti sako net dvi**) švietė virš upės. Prieš penkis šimtus metų – **tikėkit, netikėkit** – čia tyvuliavo pelkės. Gražiausia liepa, **nėra ko sakyti**, būdavo vasarą.
3. **PASTABA.** Kai įterpinys ar įspraudas yra šaukiamosios ar klausiamosios intonacijos, po jo dedamas **šauktukas** ar **klaustukas**. Prisiminiau ir mane - **kelintą jau kartą!** – nupurtė šiurpas. (I. S.) O dabar (**ar ne bėda?**) varo važiuoti į malūną. (Ž.)

UŽDUOTYS

- I. **Raskite sakiniuose įterpinius ir juos pabraukite. (10 taškų; už rastą ir pabrauktą įterpinį skiriami 2 taškai)**
 1. Rodos, kažkokia šventa tyła sudrumstė kaimą. (K. M.)
 2. Tik staiga takelyje pasirodė Kazys, raudonas ir suprakaitavęs. (B. V.)
 3. Dėkui, kunigaikšti, už aukas. (A. P.)
 4. Žinoma, ji kažką slepia. (R. L.)
 5. Ne, ji iš tiesų nežinojo, kad nuo minčių galima pavargti.
 6. Marius, pavyzdžiui, nenori ilgiau čia pasilikti.
 7. Toli sutrimitavo ragas, vadinasi, medžioklė prasideda. (V. Js.)
 8. Netoli tos stotelės, kurioje įlipu į traukinį, už pušyno, yra didelis vandens malūnas.

9. Čia, prie pat mokyklos, yra mūsų krepšinio aikštelė.
10. Tai kas gi, tavo nuomone, tikroji žmogaus laimė? (A. V.)

II. Įrašykite tinkamus įterpinius ir juos išskirkite. (10 taškų; už kiekvieną įrašytą tinkamą ir teisingai išskirtą įterpinį skiriamas 1 taškas)

1. Vėjas greit nenurims. 2. Marius nenori ilgiau čia pasilikti. 3. tu gali elgtis kaip nori. 4. Antanas labai panašus į savo dėdę. 5. kadaise į šį kraštą įsiveržė mongolai. 6. Uždavinio atsakymas kitoks. aš apsirikau. 7. Laikrodžio rodyklės sustingo vietoje. 8. dėdės Petro namai buvo netoli. 9. dar taip neseniai čia buvo plynas laukas. 10. Šiandien niekur neisiu. dar neparuošiau pamokų, turiu padėti namiškiams.

III. Įterpinius ir išspraudus išskirkite visais įmanomais būdais. (10 taškų; už taisyklingai sudėtus sakinyje skyrybos ženklus skiriamas 1 taškas)

1. Gražiau deja nemoku.
Gražiau deja nemoku.
2. Aš aišku juo niekada netikėjau.
Aš aišku juo niekada netikėjau.
3. Į smuklę užėjęs elgeta iš tiesų tai buvo persirengęs grafas atsisėdo tamsiame kampe ir įdėmiai klausėsi vyrų šnekų.
Į smuklę užėjęs elgeta iš tiesų tai buvo persirengęs grafas atsisėdo tamsiame kampe ir įdėmiai klausėsi vyrų šnekų.
Į smuklę užėjęs elgeta iš tiesų tai buvo persirengęs grafas atsisėdo tamsiame kampe ir įdėmiai klausėsi vyrų šnekų.
4. Salomėja toks merginos vardas nepanaši į jos klasės drauges.
Salomėja toks merginos vardas nepanaši į jos klasės drauges.
Salomėja toks merginos vardas nepanaši į jos klasės drauges.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

1. Rodos, kažkokia šventa tylą sudrumstė kaimą. (K. M.)
4. Žinoma, ji kažką slepia. (R. L.)
6. Marius, pavyzdžiui, nenori ilgiau čia pasilikti.
7. Toli sutrimitavo ragas, vadinasi, medžioklė prasideda. (V. Js.)
10. Tai kas gi, tavo nuomone, tikroji žmogaus laimė? (A. V.)

III.

1. Gražiau, *deja*, nemoku.

Gražiau – *deja* – nemoku.

2. Aš, *aišku*, juo niekada netikėjau.

Aš – *aišku* – juo niekada netikėjau.

3. Į smuklę užėjęs elgeta, *iš tiesų tai buvo persirengęs grafas*, atsisėdo tamsiame kampe ir įdėmiai klausėsi vyrų šnekų.

Į smuklę užėjęs elgeta – *iš tiesų tai buvo persirengęs grafas* – atsisėdo tamsiame kampe ir įdėmiai klausėsi vyrų šnekų.

Į smuklę užėjęs elgeta (*iš tiesų tai buvo persirengęs grafas*) atsisėdo tamsiame kampe ir įdėmiai klausėsi vyrų šnekų.

4. Salomėja, *toks merginos vardas*, nepanaši į jos klasės drauges.

Salomėja – *toks merginos vardas* – nepanaši į jos klasės drauges.

Salomėja (*toks merginos vardas*) nepanaši į jos klasės drauges.

33. Kreipiniai.

33.1. Kreipinių skyryba.

Kreipiniu vadinamas žodis (arba žodžių grupė), kuriuo kreipiamasi į asmenį, gyvūną, reiškinių ar daiktą.

Kaip skiriame kreipinius?

Taisyklės	Pavyzdžiai
Kreipinys iš abiejų pusių skiriamas kableliais.	Turiu su tavim, dukrele , pasikalbėti.
Kartais kreipinys gali būti atskirtas šauktuku. Tokiu atveju po šauktuko pradedama rašyti didžiąja raide.	Mielieji! Lauksime jūsų atvykstant į šventę.
Jei kreipinys turi priklausomų pažyminių, skiriama visa šių žodžių grupė.	Norėčiau, mano brangioji mama , tave matyti linksmą.
Kai kreipiniai išskaičiuojami, tarp jų rašomi kableliai.	Dukrele mano, jaunoji mano , ar atsikelsi ankstų rytelį?
Kreipinys gali būti išskiriamas kartu su antrojo asmens įvardžiu tu, jūs, galinčiu eiti sakinio veiksmu, jei abu jie pasakomi vientisa intonacija, ir gali būti atskirtas nuo jo.	Jūs gerbiamieji , leidimus gausite vėliau. arba Jūs, gerbiamieji , leidimus gausite vėliau.
Jaustukai, einantys greta kreipinio, gali būti skiriami kartu su juo arba atskiriami nuo kreipinio.	Oi sūneli , kaip nujosi Vilniaus miestan? arba Oi, sūneli , kaip nujosi Vilniaus miestan?

UŽDUOTYS

I. Pabraukite kreipinius ir sudėkite skyrybos ženklus. (10 taškų, už kiekvieną pabrauktą ir išskirtą kreipinį skiriama po 1 tašką)

1. Dėkok Dievui vaike ar tam velniui, kuris ratus sulaužė. 2. Oi tu piršly melagi kaip tau negėda šitaip meluoti? 3. Tėveli Su tavim aš visada būsiu laiminga. 4. Dukrele mano našlaitėle mano tai aš kaltas. 5. Tai gal dabar mergele eisim paklydusio janikio ieškoti? 6. Nurimk dukrele nuo savo nelaimės niekur nepabėgsi. 7. Darykit geri žmonės ką norit, bet aš nekaltas. 8. Ak tėveli kokia aš miegalė pasidariau! 9. Ak tu mano varguolėle gražuolėle. 10. Jurgele mano kur tu?

K. Boruta „Baltaragio malūnas“

II. Suskliaustuosius žodžius paverskite kreipiniais, padėkite reikiamus skyrybos ženklus. (10 taškų, už kiekvieną teisingai įrašytą kreipinį ir teisingą skyrybą skiriama po 1 tašką)

1. Ar galėsite atvykti į susitikimą.....? (gerbiamas profesorius)
2. Tau ačiūuž kalbą. (tėvynė)
3. Gal jau sunokai.....? (raudonasis obuolys)
4. kodėl verki? (sesytė)
5. Ko tyli? (šaltasis akmuo)
6. Tik tu nesibark..... (Vilius)
7. Tylėk..... nesidžiauk giriamas. (Vacys)
8. Čia, žinoma, tu..... kalčiausia. (Auksė)
9. Kitamet..... bus pradėta statyti nauja mokykla. (mielas direktorius)
10. Skrisk..... nematomų vėjų taku. (popierinis aitvaras)

III. Duotus sakinius pakeiskite taip, kad juose atsirastų kreipinys. Kreipinius išskirkite skyrybos ženklais. (10 taškų, už kiekvieną sakinį, kuriame tinkamai pavartotas kreipinys ir sudėti reikalingi skyrybos ženklai, skiriama po 2 taškus)

1. Jovita atnešė kraitę obuolių.

2. Už ką lietuviai kraują liejo?

3. Nuėjo Martynas prie upės ir atnešė iš jos vandens.

4. Mielieji svečiai padėjo sukrauti laužą.

5. Gerbiamą direktorių sveikinome pasirašius bendradarbiavimo sutartį.

ĮSIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

1. Dėkok Dievui, vaike, ar tam velniui, kuris ratus sulaužė. 2. Oi tu, piršly melagi, kaip tau negėda šitaip meluoti? Oi, tu piršly melagi, kaip tau negėda šitaip meluoti? 3. Tėveli! Su tavim aš visada būsiu laiminga. 4. Dukrele mano, našlaitėle mano, tai aš kaltas. 5. Tai gal dabar, mergele, eisim paklydusio janikio ieškoti? 6. Nurimk, dukrele, nuo savo nelaimės niekur nepabėgsi. 7. Darykit, geri žmonės, ką norit, bet aš nekaltas. 8. Ak, tėveli, kokia aš miegalė pasidariau! Ak tėveli, kokia aš miegalė pasidariau! 9. Ak tu mano varguolėle, gražuolėle. Ak, tu mano varguolėle, gražuolėle. 10. Jurgele mano, kur tu?

II.

1. Ar galėsite atvykti į susitikimą, gerbiamas profesoriau? 2. Tau ačiū, tėvyne, už kalbą. 3. Gal jau sunokai, raudonasis obuoly? 4. Sesyte, kodėl verki? 5. Ko tyli, šaltasis akmenie? 6. Tik tu nesibark, Viliau. 7. Tylėk, Vacy, nesidžiauk giriamas. 8. Čia, žinoma, tu, Aukse, kalčiausia. 9. Kitamet, mielas direktoriau, bus pradėta statyti nauja mokykla. 10. Skrisk, popierini aitvare, nematomų vėjų taku.

III.

1. Jovita, atnešk kraitę obuolių. 2. Už ką, lietuviai, kraują liejote? 3. Nueik, Martynai, prie upės ir atnešk iš jos vandens. 4. Mielieji svečiai, padėkite sukrauti laužą. 5. Gerbiamas direktoriau, sveikiname pasirašius bendradarbiavimo sutartį.

34. Jaustukai, teiginiai, neiginiai

34.1. Jaustukų, teiginių, neiginių skyryba

Taisyklė	Pavyzdžiai
Pirminiai <u>jaustukai</u> ak, ei, oi ir pan. gali būti išskiriami kableliais, jei norima jiems suteikti įterptinį pobūdį.	Ak (,) įgriso man nuolat aiškintis tau!.. Ei (,) kaimyne, kur ienas suki? Oi (,) neverk, matušėle, kad jaunas sūnus eis ginti brangiosios tėvynės. Oje (,) koks tirštas rūkas – per žingsnį nieko nematyti.
<u>Jaustukai</u> , einantys su teigimo ar neigimo žodeliais <i>taip, ne</i> , yra ne tokie savarankiški ir dažniau nuo jų neatskiriami.	Ak taip , jau žinau, kur smeigs savo ietį oponentai. Na taip , matė avariją priekyje. Na ne , nepanaikino to įstatymo. Oi ne , esu emocingas, kai kada net per daug.
<u>Jaustukų</u> samplaikos na va, na jau skiriamos arba neskiriamos kartu.	Na va (,) prisižadė mūsų auksinis berniukas.
<u>Jaustukas</u> deja priklauso sakomo dalyko vertinimo ar apgailestavimo reikšmės įterptinių grupei ir skiriamas privalomai .	Deja , neturiu laiko.
<u>Sudėtinio bejungtukio sakinio dėmens atitikmeniu</u> einantys teigimo, neigimo, sutikimo ir kitų panašių reikšmių žodžiai (<i>taip, ne, gerai, nieko, kaip, ką</i> ir pan.) atskiriami kableliu.	Ne , aš neateisiu. Taip , aš sutinku. Gerai , sutinku su tavo pasiūlymu. Nieko , paverks ir apsipras. Ką , negi tu nežinotai?!

Albinas Drukteinis. *Lietuvių kalbos skyryba. Taisyklės, komentarai, patarimai. Vilnius, Mokslo ir enciklopedijų leidyklos centras, 2020.*

UŽDUOTYS

I. Nurodykite, kas skiriama skaitmenimis pažymėtais kableliais. (10 taškų, už teisingą atsakymą skiriamas 1 taškas.)

1. Ak,¹ koks svaiginantis, nesulaikomas šitas gyvenimo šokis! (Alf. M.) 2. Na taip,² gal šiek tiek ir apsimetu nežinąs. 3. Na,³ būk vyras, Adomėl, būk draugas (J.G.) 4. Na ne,⁴ neskolinsiu aš tau pinigų. 5. Taip,⁵ už tai ir myliu. (J.G.) 6. O,⁶ šitą nesunku apskaičiuoti. (J. G.) 7. „Na jau,⁷ nesigirkit..“ – atsiliepė viena moteriškė. (J. G.) 8. Ne,⁸ jis visai nenorėjo apsigyventi pas savo dėdę. 9. Vaikas,⁹ deja,⁹ neišgirdo mamos žodžių. 10. Ai,¹⁰ koks gražus buvo tada pavasaris!

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....
- 6.....
- 7.....
- 8.....
- 9.....
- 10.....

II. Padėkite trūkstamus skyrybos ženklus. Pasirenkamuosius kablelius apskliauskite. (10 taškų, už taisyklingą vieno sakinio skyrybą skiriamas 1 taškas.)

1. Ne jis kažkaip kitaip galvoja. 2 Jaunuolio lūkesčiai deja neišsipildė bet jis nenuleido rankų. 3. Na nebandyk mano kantrybės. 4. Et dabar aruoduose ir žiurkės nudvėstų. (J. G.) 5. Tiesa jis perkaitė laišką dar šį tą sužinojo. 6. Ak iškelk mane į saulę ar nutrenki į gelmes! (S. N.) 7. Bėgam rankom susikibę... / Oi paliko ji mane! (S. N.) 8. Ne niekas neatkreipė į jį dėmesio tik varnėnas švilpavo. 9. Ak Teofili visos tavo šnekos būtų beprasmiškos ir tuščios, jeigu nebūtų čia manęs. (J. A.) 10. Na va dabar galėsime ilgiau pasikalbėti.

III. Sukurkite dešimties sakinių dialogą ir jame pavartokite bei taisyklingai išskirkite šiuos jaustukus bei teigimo, neigimo žodžius: gerai, ne, taip, nieko, deja, ak, ei, oho. (10 taškų. Už kiekvieną logišką ir taisyklingos skyrybos dialogo sakinį skiriamas 1 taškas.)

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

1. Jaustukas. 2. Jaustukas su teigimo žodžiu. 3. Jaustukas. 4. Jaustukas su neigimo žodžiu. 5. Teigimo žodis. 6. Jaustukas. 7. Jaustukų samplaika. 8. Neigimo žodis. 9. Įterpinys. 10. Jaustukas.

II.

1. Ne, jis kažkaip kitaip galvoja. 2 Jaunuolio lūkesčiai, deja, neišsipildė, bet jis nenuleido rankų. 3. Na (,) nebandyk mano kantrybės. 4. Et (,) dabar aruoduose ir žiurkės nudvėstų. (J. G.) 5. Tiesa, jis perkaitė laišką, dar šį tą sužinojo. 6. Ak (,) iškelk mane į saulę ar nutrenki į gelmes! (S. N.) 7. Bėgam rankom susikibę... / Oi (,) paliko ji mane! (S. N.) 8. Ne, niekas neatkreipė į jį dėmesio, tik varnėnas švilpavo. 9. Ak (,) Teofili, visos tavo šnekos būtų beprasmiškos ir tuščios, jeigu nebūtų čia manęs. (J. A.) 10. Na va (,) dabar galėsime ilgiau pasikalbėti.

35. Sujungiamieji sakiniai

35.1. Privalomosios sujungiamųjų sakinių skyrybos taisyklės.

1. Sujungiamųjų sakinių dėmenys, susieti priešinamaisiais ir paremiamaisiais jungtukais ar jų paskirtį turinčiais žodžiais **o, bet, tačiau, tik(tai), vis dėlto, (per) tai, užtai, užtat(ai), tad, todėl** ir kt. bei jungtukų ir jungiamųjų žodžių samplaikomis **o vis dėlto, bet vis dėlto, bet užtat** ir kt., yra atskiriami kableliu (rečiau kabliataškiu), pvz.:

Sietynas jau aukštai iškilo, o Aušrinės vis dar nematyti. Antanukas dar nesiliauja prašyti, bet senelė medaus vis duoti nenori. Visa apylinkė tarsi susmukusi žemyn, susigūžusi, tik Aušrakalnis toks pat ramus, rimtas ir net išdidus savo pakilimu lygiuose kelių kaimų laukuose. Visi žvėrys išėjo darbo dirbti, tiktai kormis atsiliko. Pūdyti nesupūdys, vis dėlto šienas gyvuliams bus nebe toks. Gerų žmonių ne daugiausia, tai vieną kur aptikęs negali juo atsidžiaugti. Stakta išsiviepusi įkypai, per tai durys vis praviros stovėjo. Sabaliūnas mažus vaikus mylėjo ne mažiau kaip bites, užtatai per bičkopį jisai ne tik bitėmis, bet ir vaikais būdavo aplipęs.

2. Sujungiamųjų sakinių dėmenys, sujungti kartojamais jungtukais ir jų paskirtį turinčiais žodžiais **arba ... arba, ar ... ar, ir ... ir, nei ... nei, čia ... čia** ir kt., pvz.:

Arba kiemą tegu pasausina, arba batus gerus duokite. Ar yra oficialus raštas iš Vyriausybės, ar šiaip kažkas spaudžia Seimo narius. Ir eina kupinos darbų dienos, ir slenka naktys, pilnos ilgesio ir svajonių. Nei upė pakilusi jo nenuplovė, nei žemė neprasivėrė ir jo nepasiėmė. Čia iš lauko pareina darbininkai, čia vakaras tuoj, čia bulvių dar neprikasta, čia žolė kiaulėms dar nesukapota. Šįryt ir saulė šviesesnė, ir paukšteliai kitaip čiulba. Tavo ir galva sukta, ir širdis kieta.

<http://www.vlkk.lt/vlkk-nutarimai/suvestines-nutarimu-redakcijos/lietuviu-kalbos-skyrybos-taisykles-suvestine-redakcija>

UŽDUOTYS

I. Įrašykite sujungiamuosiuose sakiniuose vis kitokį tinkamą jungtuką ar jungiamąjį žodį. Kur reikia, sudėkite privalomosios sujungiamųjų sakinių skyrybos ženklus. (10 taškų. Už tinkamą jungtuką ar jungiamąjį žodį skiriamas 1 taškas, už taisyklingą sakinio skyrybą – 1 taškas.)

1. Ruduo praėjo laukai liko nearti nesėti. 2. Žvėris dar miške jie jau iešmą galanda.
3. Pasibaigia miškas atsiveria platūs žaliuojantys laukai. 4. Mokytojas pakėlė akis nuo žurnalo jo žvilgsnis nukrypo į mane. 5. Staiga kažkas kumštelėjo man į petį aš instinktyviai atsigrežiau.

II. Įrašykite tinkamą sujungiamojo sakinio dėmenį bei padėkite reikiamus skyrybos ženklus. (10 taškų. Už taisyklingą sakinį skiriami 2 taškai: 1 taškas už tinkamą dėmenį, 1 taškas už taisyklingą skyrybą.)

1. Ir ir į stogą ėmė barbenti reti lietaus lašai.

2. bet aš nieko nepastebėjau.

3. todėl buvo truputį neramu.

4. tad buvo šiek tiek neramu.

5. Tiek tiek ir senimas neliūdėjo.

III. Remdamiesi abiem taisyklėmis, sugalvokite penkis sujungiamuosius sakinius, kur skyrybos ženklai būtų privalomi. (10 taškų. Už taisyklingą ir be klaidų parašytą sakinį skiriami 2 taškai.)

1.
2.
3.
4.
5.

ĮSIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

Galimi įvairūs pasirinkimai.

35.2. Pasirenkamosios sujungiamųjų sakinių skyrybos taisyklės

TAISYKLĖS	PAVYZDŽIAI
1. Kai sujungiamojo sakinio dėmenys yra sujungti nepasikartojamais jungtukais <i>ir, ar, arba, nei</i> , tai juos galima atskirti kableliu.	Saulė nusileido ir visas dangus patamsėjo. Saulė nusileido, ir visas dangus patamsėjo. Eik valgyti arba neliks. Eik valgyti, arba neliks.
2. Išvadinius sakinio dėmenis <i>ir viskas, ir tiek, ir baigta, ir gana</i> ir pan. galima atskirti kableliu.	Nieko daugiau nesakysiu ir viskas . Nieko daugiau nesakysiu, ir viskas .

UŽDUOTYS

I. Iš dviejų vientisinių sakinių sudarykite vieną sudėtinį sujungiamąjį sakinį (su jungtukais *ir, ar, arba, nei*) ir sudėkite skyrybos ženklus (jei reikia). (10 taškų, už teisingai sudarytą sakinį ir teisingai sudėtus skyrybos ženklus skiriami 2 taškai)

1. Vėjas pučia. Medžių šakos lūžta.
2. Padainuok dainą. Aš užmigsiu.
3. Nebenoriu tavęs matyti. Viskas baigta.
4. Pakelk rankas. Šausiu.
5. Daugiau pinigų iš manęs negausi. Viskas.

II. Ištaisykite skyrybos klaidas. (10 taškų, už teisingai ištaisytą sakinį skiriamas 1 taškas)

1. Eik miegoti ir, aš ateisiu.
2. Simas, nebelankys, tavęs ir taškas.
3. Prisipažink mokytojai, arba aš pasakysiu.
4. Žvaigždės spindi ir taip gera man čia būti.
5. Priimk draugo pagalbą arba niekas tau nebeпадės.
6. Šiandien, man prasta nuotaika, ir tiek.
7. Vilkas pagriebė kiškį ir, visi žvėrys puolė ginti.
8. Mergele, duok man savo ranką, ir aš, tau atiduosiu širdį.
9. Adomas ir Ieva paragavo uždrausto vaisiaus ir Dievas juos nubaudė.
10. Geriau paskubėk arba, aš tavęs nebelauksiu.

III. Sukurkite 5 sudėtinius sujungiamuosius sakinius panaudodami šiuos žodžius: *laikas, pavasaris, lietus, apginti, ir galas* (galūnes galima keisti). (10 taškų, už taisyklingai parašytą sudėtinį sujungiamąjį sakinį ir pavartotą žodį skiriami 2 taškai)

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

1. Vėjas pučia (,) ir medžių šakos lūžta.
2. Padainuok dainą (,) arba (ir) aš užmigsiu.
3. Nebenoriu tavęs matyti (,) ir viskas baigta.
4. Pakelk rankas (,) arba šausiu.
5. Daugiau pinigų iš manęs negausi (,) ir viskas.

II.

1. Eik miegoti (,) ir aš ateisiu.
2. Simas nebelankys tavęs (,) ir taškas.
3. Prisipažink mokytojui (,) arba aš pasakysiu.
4. Žvaigždės spindi (,) ir taip gera man čia būti.
5. Priimk draugo pagalbą (,) arba niekas tau nebepadės.
6. Šiandien man prasta nuotaika (,) ir tiek.
7. Vilkas pagriebė kiškį (,) ir visi žvėrys puolė ginti.
8. Mergele, duok man savo ranką (,) ir aš tau atiduosiu širdį.
9. Adomas ir Ieva paragavo uždrausto vaisiaus (,) ir Dievas juos nubaudė.
10. Geriau paskubėk (,) arba aš tavęs nebelauksiu.

36. prijungiamieji sakiniai

36.1. Privalomosios prijungiamųjų sakinių skyrybos taisyklės.

Sudėtinį prijungiamąjį sakinį paprastai sudaro pagrindinis dėmuo ir šalutinis dėmuo.

Šalutiniai dėmenys paprastai pradedami jungtukais ar jungiamaisiais žodžiais:

1. prijungiamaisiais jungtukais **ar, jei, jeigu, jog, kad, kadangi, nes, nors ir kt.**
2. jungiamaisiais žodžiais:
 - a) santykiniais įvardžiais **kas, koks, kuris, iš kurio, į kurį, nuo ko ir kt.,**
 - b) prieveiksmiais **kada, kai, kaip, kiek, kodėl, kol, kur, iš kur, nuo kada ir kt.,**
 - c) dalelytėmis **lyg, tartum, tarytum, vos ir kt.**

Privalomoji sudėtinųjų prijungiamųjų sakinių skyryba

Eil. Nr.	Taisyklė	Pavyzdys
1.	Šalutinis prijungiamojo sakinio dėmuo išskiriamas arba atskiriamas kableliais.	Jis suprato, <u>kad blogai pasielgė</u> . Brolis, <u>jei tik galėdavo</u> , visada grįždavo į gimtinę.
2.	Iš vieno prijungiamojo žodžio sudarytas šalutinis dėmuo skiriamas kableliu (arba brūkšniu), jei eina sakinio ar jo dėmens pradžioje.	<u>Kada</u> , mes ir patys nežinome.
3.	Šalutinis dėmuo išskiriamas kartu su pabrėžiamaisiais ar aiškinamaisiais jungiamaisiais žodžiais arba žodžių junginiais bei samplaikomis būtent, ypač, juoba, juolab, juo labiau, tuo labiau, nebent, bent jau, tai yra, vis tiek ir pan.	Stengiamės būti labai paslaugūs, <u>ypač kai bendraujame su vyresnio amžiaus žmonėmis</u> .

UŽDUOTYS

I. Pabraukite sudėtinius prijungiamuosius sakinius. (10 taškų, po 2 taškus už kiekvieną teisingai pabrauktą sakinį)

2002-aisiais metais Norvegijos Nobelio institutas paskelbė geriausio visų laikų pasaulio grožinės literatūros kūrinio rinkimus. Šimtas garsiausių rašytojų nutarė, kad toks kūrinys yra Migelio de Servanteso „Don Kichotas“. Įdomu paanalizuoti, kodėl šiuolaikiniai rašytojai taip nusprendė?

Amžininkus sužavėjo pasakojimas apie keistuolį bajorą Kichaną, nusprendusį pagerinti pasaulį ir tapti riteriu. Riteriniai romanai buvo labai populiarūs XVI amžiaus Ispanijoje. M. de Servantesas sukūrė žaismingą, linksmą tokių romanų parodiją. Pagrindinis kūrinio veikėjas – nuo gyvenimo atitrūkęs idealistas, kuris bando keisti pasaulį. Šiandien „Don Kichotas“ – paminklas, pastatytas kiekvienai laisvai sielai. Į jį žvelgiame kaip į prototipą, kuris yra tikėjimo riteris, šventasis, revoliucionierius, atsiskyrėlis, išminčius ar fanatikas. Šiam keistuoliui nesvarbus pripažinimas. Jis gyvena tam, kad nežūtų jo idealai.

II. Pabraukite šalutinį sakinio dėmenį. (10 taškų, po 1 tašką už kiekvieną teisingai pabrauktą šalutinį dėmenį)

1. Tas, kuris gerai pasirengė mūšiui, jau pusiau laimėjo.
2. Meilės objekto akivaizdoje nustoja žado visų drąsiausios lūpos ir lieka nepasakyta kaip tik tai, ką norėtum pasakyti.

3. Meilė apdovanota tokiais akiniais, pro kuriuos varis atrodo auksu, vargas – turtu, o ugnies lašai – perlais.
4. Kur kuriam spaudžia batas, kiekvienas žino pats.
5. Pasitaiko žmonių, kuriems lotynų kalbos mokėjimas netrukdo būti asilais.
6. Tetyli tas, kuris davė, tekalba tas, kuris gavo.
7. Tiesa kartais linksta, bet nelūžta ir išplaukia virš melo kaip riebalai virš vandens.
8. Žmogus, kuris gerdamas praranda saiką, nesaugo paslapčių ir nevykdo pažadų.
9. Kiekvienas iš mūsų – savo darbo vaisius.
10. Dorybė, kuri iškyla labai aukštai, visada yra persekiojama.

III. Sudėkite skyrybos ženklus sakiniuose. (10 taškų, po 1 tašką už kiekvieną teisingai išskirtą sakinį)

Keli faktai apie Migelį de Servantesą Savadrą:

1. Rašytojas Migelis de Servantesas Savadra buvo kilęs iš neturtingos bajorų šeimos kuri gyveno Ispanijoje.
2. Tikriausiai būsimasis rašytojas galėjo studijuoti teologiją Ispanijos universitetuose juolab kad kūryba rodo jį buvus puikiai išsilavinusį žmogų.
3. Kai sulaukė dvidešimties metų Migelis de Servantesas Savadra jau gyveno Italijoje.
4. Yra žinoma kad rašytojas buvo įstojęs į kariuomenę ir 1571-aisiais metais dalyvavo garsiajame Lepanto jūrų mūšyje.
5. Kai po karo rašytojas grįžo į Ispaniją jis pateko į musulmonų vergiją penkeriems metams.
6. 1580-aisiais metais Servantesą iš vergijos išpirko trinitorių ordino vienuoliai kurie buvo susibūrę krikščionims iš musulmonų vergijos gelbėti.
7. Tėvynėje Servantesas dar kartą pakliuvo į kalėjimą kur pradėjo rašyti romano „Don Kichotas“ pirmąją dalį.
8. Kai kūrėjas sulaukė neįtikėtinai šlovės parašė ir antrąją romano dalį.
9. Yra žinoma kad M. de Servantesas mirė 1616 metų balandžio 22 dieną.
10. Kai kitą dieną gimtajame Stratforde mirė Viljamas Šekspyras Europa neteko dviejų didžiųjų rašytojų.

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai / Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

2002-aisiais metais Norvegijos Nobelio institutas paskelbė geriausio visų laikų pasaulio grožinės literatūros kūrinio rinkimus. Šimtas garsiausių rašytojų nutarė, kad toks kūrinys yra Migelio de Servanteso „Don Kichotas“. Idomu paanalizuoti, kodėl šiuolaikiniai rašytojai taip nusprendė? Amžininkus sužavėjo pasakojimas apie keistuolį bajorą Kichoną, nusprendusį pagerinti pasaulį ir tapti riteriu. Riteriniai romanai buvo labai populiarūs XVI amžiaus Ispanijoje. M. de Servantesas sukūrė žaismingą, linksmą tokių romanų parodiją. Pagrindinis kūrinio veikėjas- nuo gyvenimo atitrūkęs idealistas, kuris bando keisti pasaulį. Šiandien „Don Kichotas“ – paminklas, pastatytas kiekvienai laisvai sielai. I jį žvelgiame kaip į prototipą, kuris yra tikėjimo riteris, šventasis, revoliucionierius, atsiskyrėlis, išminčius ar fanatikas. Šiam keistuoliui nesvarbus pripažinimas. Jis gyvena tam, kad nežūtų jo idealai.

II.

1. Tas, kuris gerai pasirengė mūšiui, jau pusiau laimėjo.
2. Meilės objekto akivaizdoje nustoja žado visų drąsiausios lūpos ir lieka nepasakyta kaip tik tai, ką norėtum pasakyti.
3. Meilė apdovanota tokiais akiniais, pro kuriuos varis atrodo auksu, vargas – turtu, o ugnies lašai – perlais.
4. Kur kuriam spaudžia batas, kiekvienas žino pats.
5. Pasitaiko žmonių, kuriems lotynų kalbos mokėjimas netrukdo būti asilais.
6. Tetyli tas, kuris davė, tekalba tas, kuris gavo.
7. Tiesa kartais linksta, bet nelūžta ir išplaukia virš melo kaip riebalai virš vandens.
8. Žmogus, kuris gerdamas praranda saiką, nesaugo paslapčių ir nevykdo pažadų.
9. Kiekvienas iš mūsų – savo darbo vaisius.
10. Dorybė, kuri išskyla labai aukštai, visada yra persekiojama.

III.

Keli faktai apie Migelį de Servantesą Savadrą:

1. Rašytojas Migelis de Servantesas Savadra buvo kilęs iš neturtingos bajorų šeimos, kuri gyveno Ispanijoje.
2. Tikriausiai būsimasis rašytojas galėjo studijuoti teologiją Ispanijos universitetuose, juolab kad kūryba rodo jį buvus puikiai išsilavinusį žmogų.
3. Kai sulaukė dvidešimties metų, Migelis de Servantesas Savadra jau gyveno Italijoje.
4. Yra žinoma, kad rašytojas buvo įstojęs į kariuomenę ir 1571-aisiais metais dalyvavo garsiajame Lepanto jūrų mūšyje.
5. Kai po karo rašytojas grįžo į Ispaniją, jis pateko į musulmonų vergiją penkeriems metams.
6. 1580-aisiais metais Servantesą iš vergijos išpirko trinitorių ordino vienuoliai, kurie buvo susibūrę krikščionims iš musulmonų vergijos gelbėti.
7. Tėvynėje Servantesas dar kartą pakliuvo į kalėjimą, kur pradėjo rašyti romano „Don Kichotas“ pirmąją dalį.
8. Kai kūrėjas sulaukė neįtikėtinos šlovės, parašė ir antrąją romano dalį.
9. Yra žinoma, kad M. de Servantesas mirė 1616 metų balandžio 22 dieną.
10. Kai kitą dieną gimtajame Stratforde mirė Viljamas Šekspyras, Europa neteko dviejų didžiųjų rašytojų.

36.2. Prijungiamųjų sakinių su keliais šalutiniais dėmenimis skyryba.

<p>SKIRIAMI GRETA EINANTYS ŠALUTINIAI SAKINIAI, KAI TARP JŲ NĖRA SUJUNGIAMOJO JUNGTKO.</p>	<p>NESKIRIAMI ŠALUTINIAI SAKINIAI, SUJUNGTI NEKARTOJAMAISIAIS ir, ar, arba, nei JUNGTKAIS</p>
<p>1. Kai grįžome namo, pamačiau, kad gatvėje kažkas atsitiko.</p>	<p>Kai ligonis atgavo sąmonę ir kai atmerkė akis, prieš save vis tiek nieko nematė.</p>
<p>2. Tamsoje supratau, kad gatvėje kažkas sustojo, nes kambarį nušvietė ryški automobilių šviesa.</p>	<p>Komisija nustatys, kam panaudotos lėšos arba kur jos dingo.</p>
<p>3. Pamačiau, kaip gatvėje, kurioje būriavosi daug žmonių, sustojo keistas automobilis</p>	<p>Niekam nerūpėjo, kur jis išvažiavo nei kada grįš.</p>
<p>SKIRIAMI vienaarūšiai šalutiniai dėmenys, sujungti kartojamaisiais jungtukais ir...ir, ar...ar, arba...arba, nei...nei. Kabelį dedame prieš antrąjį ir kitus kartojamuosius jungtukus.</p> <p>1. Tiesiog gera, kad sėdi prie laužo ir kad kvepia žuviene, ir kad gali pamatyti mešką kitame upės krante.</p> <p>Tokiose šeimose niekas nesirūpina, ka vaikai valgys nei kuo apsirengs, nei kaip mokyklą lankys, nei kaip vėliau gyvens.</p>	

J. Juzėnienė. Lietuvių kalbos ir skyrybos kartojimo užduotys 11-12 klasei. J. Džežulskienė. Lietuvių kalba 9 klasei.

UŽDUOTYS

I. Sudėkite skyrybos ženklus. (10 taškų, už kiekvieną gerai padėtą skyrybos ženklą skiriamas 0,5 t.)

1. Jei turėtume laiko gražiai susėstume pakalbėtume kaip sekasi ką pakeisti kad viskas būtų kitaip. 2. Griebėme viską kas buvo po ranka nes pro durų apačią jau raitėsi juodi dėmai. 3. Mažasis Jokūbas net pasistiebė kad geriau pamatytų kaip brolis atsidūrė didžiosios kriaušės viršūnėje ir kaip ranka pasiekė pačią gražiausią kriaušę. 4. Mes nežinojome nei kas toks buvo tas kunigaikštis Kęstutis nei kuo ypatingas Kernavės piliakalnis. 5. Tiesiog gera kad sėdi prie laužo ir kad kvepia žuviene ir kad gali pamatyti stirną kitame upės krante. 6. Klausiausi ar lietaus barbenimas nutilo ar nustojo užauti vėjas. 7. Nežinau kas kartais nulemia kad kampelis kuriame esi pabuvojęs visam gyvenimui pasilieka širdyje. 8. Mykolas girdėjo kaip jie tarėsi kaip ginčijosi kaip derėjosi ir kaip susitarė.

II. Vientisinį sakinį pakeiskite sudėtinu prijungiamuoju sakiniu su keliais šalutiniais sakiniais. Galima pridėti ir kitų žodžių. (10 taškų; už rišlų, be klaidų pakeistą šalutinį sakinį skiriami 2 taškai)

	Vientisinis sakiny	Sudėtinis prijungiamasis sakiny
	Pažiūrėjus iš arčiau, pamačiau tėvelį, pjaunantį sieną.	Kai pažiūrėjau iš arčiau, pamačiau, kaip tėvelis pjauna sieną.
1.	Tau kalbant ir į mane mamai žiūrint, aš visada ramus.	

2.	Džiaugiuosi gražia diena ir artėjančiomis šventėmis.	
3.	Tylėjau, nerasdamas žodžių susižavėjimui pasakyti.	
4.	Jonas susigriebė kalbantis lietuviškai ir sunerimo – čia jos niekas nesupranta.	
5.	Vėlavusiems privalau pakartoti anksčiau pasakytą informaciją	

III. Parašykite po analogiškos sandaros sakinį. (10 taškų; Už kiekvieną gerai parašytą sakinį skiriami 2 taškai – 1 taškas už rišlų sakinį + 1 taškas už be klaidų parašytą sakinį)

Sakinys	Sugalvojau
Nemanykit, kad sugniužau ir kad noriu apsigrėžęs bėgti atgal.	Negalvokit, kad sutrikau ir kad noriu sprukti atgal.
1. Pasakiau tau, ką pasakyti turėjau, kad nusiramintų tavo siela.	
2. Nežinau, ar kaimynai suprato, kodėl aš taip pasielgiau.	
3. Mes niekaip nekalėjome suprasti, kas atsitiko ir kad jie taip greitai sugrižo.	
4. Džiaugiuosi, ir kad vaikai liko sveiki, ir kad viskas gerai pasisekė.	
5. Kadangi buvau seniūnas, turėjau nuspręsti, kaip pasikalbėti su auklėtoja	

ĮSIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

1. Jei turėtume laiko, gražiai susėstume, pakalbėtume, kaip sekasi, ką pakeisti, kad viskas būtų kitaip. 2. Griebėme viską, kas buvo po ranka, nes pro durų apačią jau raitėsi juodi dūmai. 3. Mažasis Jokūbas net pasistiebė, kad geriau pamatytų, kaip brolis atsidūrė didžiosos kriaušės viršūnėje ir kaip ranka pasiekė pačią gražiausią kriaušę. 4. Mes nežinojome, nei kas toks buvo tas kunigaikštis Kęstutis, nei kuo ypatingas Kernavės piliakalnis. 5. Tiesiog gera, kad sėdi prie laužo ir kad kvepia žuviene, ir kad gali pamatyti stirną kitame upės krante. 6. Klausiausi, ar lietaus barbenimas nutilo, ar nustojo užauti vėjas. 7. Nežinau, kas kartais nulemia, kad kampelis, kuriame esi pabuvojęs, visam gyvenimui pasilieka širdyje. 8. Mykolas girdėjo, kaip jie tarėsi, kaip ginčijosi, kaip derėjosi ir kaip susitarė.

II. Galimi variantai.

	Vientisinis sakiny	Sudėtinis prijungiamasis sakiny
1.	Tau kalbant ir į mane mamai žiūrint, aš visada ramus.	Kai tu kalbi, kai į mane mama žiūri, aš visada ramus. Aš visada ramus, kai tu kalbi, kai mama į mane žiūri.
2.	Džiaugiuosi gražia diena ir artėjančiomis šventėmis.	Džiaugiuosi, kad graži diena, kad šventės artėja. Džiaugiuosi, kad šiandien graži diena, kad šventės artėja.
3.	Tylėjau, neradamas žodžių susižavėjimui apsaityti.	Tylėjau, nes neradau žodžių, kaip apsaityti susižavėjimą.
4.	Jonas susigriebė kalbantis lietuviškai ir sunerimo – čia jos niekas nesupranta.	Jonas susigriebė, kad kalba lietuviškai, ir sunerimo, kad čia jo niekas nesupranta. Jonas susigriebė ir sunerimo, kad kalba lietuviškai, kad jo niekas nesupranta. Jonas susigriebė, sunerimo, kad kalba lietuviškai ir kad jo niekas nesupranta.
5.	Vėlavusiems privalau pakartoti anksčiau pasakytą informaciją	Kadangi yra pavėlavusių, privalau pakartoti tą informaciją, kurią pasakiau anksčiau.

36.3. Pasirenkamosios prijungiamųjų sakinių skyrybos taisyklės.

	Pasirenkamoji skyryba (gali būti skiriama)	Pavyzdžiai
1.	Šalutinis dėmuo iš vieno prijungiamojo žodžio po tarinio gali būti išskiriamas kableliais (retai – brūkšniais).	Garsą skleidė kažkas girdėtas, bet niekaip nesupratom (,) kas . Atsakyk kaip žmogus (-) kada ?
2.	Po žodžių vargu, kažin prieš dalelytę ar , įvardį kas bei įvardiniusrieveiksmius kur, kada ir kt.	Vargu (,) ar jis pats žino. Kažin (,) ar reikia pasisveikinti?
3.	Veiksmažodžiai nėra, yra, neturi, turi ir po jų einančio įvardžio kas linksnių formos,rieveiksmiai kur, kada ir pan. su bendratimi ar su apstabarėjusia asmenuojamąja forma.	Matyt, nėra (,) kas pasako jam visą tiesą. Visada yra (,) kas paaiškina.
4.	Jei prieš sakinio pradžioje einantį šalutinį dėmenį pavartotą dalelytę pagal sakinio prasmę galima sieti ir su šalutiniu, ir su pagrindiniu dėmeniu.	Juk (,) kai nusiperki naują automobilį, nesinori juo važinėti išmaltais miško keliukais. Gal (,) kad giminių dirbo pavaldžioje įmonėse, galėtų kilti nesklandumų.
5.	Kai prieš šalutinį dėmenį eina dalelytė, panaikinanti šalutinio dėmens intonacinį savarankiškumą.	Neišmaniau (,) net ką jam patarti (,) ir sutrikusi tylėjau. O šis nebelaukė (,) nė ką tas pasakys.
6.	Tarp šalutinio dėmens jungtuko (ar kito jungiamojo žodžio) ir prieš jį einančio sujungiamojo ar prijungiamojo jungtuko (ar kito jungiamojo žodžio).	Rytoj pranešė gerą orą, todėl (,) jei neims niukstytis, eisime į pajūrį. Labiau patiko Henrikas, kuris (,) kai supyksta, nutyla.
7.	Kai šalutinis dėmuo su jungtuku ar pratęsiamas kita jungtuką ar ir pagrindinių sakinio dalių turinčia (ar galinčia turėti) sakinio atkarpa.	Negalėjo apsispręsti, ar jam plaukti pirmyn (,) ar atgal.
8.	Kai poriniais jungtukais nors (ir) ... bet, kad (ir) ... bet yra jungiama antrininkė sakinio dalis ir tarinys.	Komandos aukštaūgiai (,) kad ir su keturiomis pražangomis, bet visą paskutinį ketvirtį žaidė itin rezultatyviai. Žmonių pasitenkinimo rodiklis (,) nors ir nesparčiai, bet vis dėlto kilo.

<http://www.vlkk.lt/vlkk-nutarimai/nutarimai/nutarimo-del-lietuviu-kalbos-taisykles>

UŽDUOTYS

I. Parašykite, kuri taisyklė tinka šių sakinių šalutinių dėmenų pasirenkamajai skyrybai. (10 taškų.)

- Gal (,) kad kankorėžius būtų lengviau rašyti, pušys nugenimos.
- Naktis (,) nors ir žvaigždėta, bet tamsi.
- Kažin (,) ar jis suprato tavo žodžius.
- Nesupratome, ar Živilė nežino (,) ar nenori žinoti.
- Mieguistas Darius iš pradžių nesuprato (,) net ko aš klausiu.
- Aš būčiau ėjęs, bet (,) kai sužinojau smulkmenas, atsisakiau šios minties.
- Dabar turi (,) k u r pasėdėti, paplepėti, kavos išgerti.

8. Reikia pasakyti, kad (,) kai tik įėjau į salę, triukšmas nutilo.
9. Pats žinai (,) kas.
10. Reikia mokėti (,) ir kaip pasakyti nelaimės ištiktam žmogui.

II. Į lentelę surašykite numerius sakinių, kurių šalutinių dėmenų skyryba pasirenkamoji, o kurių privalomoji. (10 taškų.)

1. Jankaitis, kad ir išgirdo šauksmą, bet neatsiliepė.
2. Pripažinti, kad esi kaltas, reikia didelės drąsos.
3. Aš kalbu, net kai nesiklausai.
4. Lukošius, nors ir buvo nekalbus, bet geras žmogus.
5. Toji vieta, kur buvo statomas bokštas, liko praminta Babeliu.
6. Įpykusi grasino, kad, jei Giedrė išvažiuos į Vilnių, ir ji išeisianti.
7. Net jei kuris į miestą išvyks, darbo visada gaus.
8. Netikiu, kad nebūtų, kam nors retkarčiais pas ją užėiti.
9. Grėtė neturėjo, kur pasislėpti nuo lietaus.
10. Kai ateis pavasaris, ji galės išeiti į sodą.

Pasirenkamoji skyryba	Privalomoji skyryba

III. Sugalvokite sakinius su duotais žodžiais, padėkite skyrybos ženklus. (10 taškų. Už sugalvotą sakinį ir taisyklingą jo skyrybą 2 taškai.)

- kažin ar (sakinio vidury);
 nors ir ... bet (sakinio vidury);
 neturi kada (sakinio vidury);
 gal kai (sakinio pradžioje);
 kuri jei (sakinio vidury).

ĮSIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

Sakinio numeris	Taisyklės numeris
1.	4
2.	8
3.	2
4.	7
5.	5
6.	6
7.	3
8.	6
9.	1
10.	5

II.

Pasirenkamoji skyryba	Privalomoji skyryba
1, 3, 4, 6, 7, 8, 9	2, 5, 10

1. Jankaitis (,) kad ir išgirdo šauksmą, bet neatsiliepė.
2. Pripažinti, kad esi kaltas, reikia didelės drąsos.
3. Aš kalbu (,) net kai nesiklausai.
4. Lukošius (,) nors ir buvo nekalbus, bet geras žmogus.
5. Toji vieta, kur buvo statomas bokštas, liko praminta Babeliu.
6. Įpykusi grasino, kad (,) jei Giedrė išvažiuos į Vilnių, ir ji išeisianti.
7. Net (,) jei kuris į miestą išvyks, darbo visada gaus.
8. Netikiu, kad nebūtų (,) kam nors retkarčiais pas ją užėiti.
9. Grėtė neturėjo (,) kur pasislėpti nuo lietaus.
10. Kai ateis pavasaris, ji galės išeiti į sodą.

37. Bejungtukiai sakiniai

37.1. Bejungtukių sakinių skyryba kabliataškiu, kableliu.

Taisyklė	Pavyzdys
1. Bejungtukių sakinių dėmenys, kuriais reiškiamas išvardijimas, gretinimas ar priešprieša, paprastai atskiriami kableliu ar kabliataškiu. Kabliataškiu atskiriami bejungtukio sakinio dėmenys, kai jie turi kableliais skiriamų <u>sakinio dalių</u> arba kai jais pasakomos viena nuo kitos nutolusios mintys.	Krykavo miško paukščiai, jauni žolynai vis drąsiau kišo savo lapelius iš drėgnos žemės. Pavasario saulė prašvito meiliai ir juokiasi, širdį vilioja; iškilo į dangų aukštai vieversiai, čirena, sparneliais plasnoja.
2. Sudėtinio bejungtukio sakinio dėmens atitikmeniu einantys teigimo, neigimo, sutikimo ir kitų panašių reikšmių žodžiai atskiriami kableliu	Taip, taisykles dar turėtų pakartoti. Ačiū, aš tik noriu priminti. Nieko, paskaudės ir praeis.

UŽDUOTYS

I. Pabraukite sudėtinius bejungtukius sakinius. (10 taškų. Už kiekvieną taisyklingai pabrauktą bejungtukį sakinį skiriama po 1 tašką.)

1. *Nieko, paverks ir apsipras.* 2. *Staugė prie būdų pririšti šunys, tvartuose klaikiai maurojo galvijai; virš trobų ir parko medžių skraidė gaisro apšviestos varnos, blaškėsi karveliai.* 3. Kol susikrovėm daiktus, visai sutemo ir siauras keliukas, apsuptas medžių, pasidarė sunkiai įžvelgiamas. 4. Nuvytusios rožės nepražydės, neišdainuotos dainos taip ir liks neišdainuotos. 5. Atsidėjęs aiškino broliui, kaip pagal medžių šakas nustatyti kryptį ir kaip pagal jų rieves metus skaičiuoti. 6. Žemai krosnyse pleškėjo ugnis, kunkuliavo puodai sriubos, čirškė kepsniai; prie siuvamosios mašinos pasilenkęs sėdėjo žmogus ir siuvo batą. 7. Kai po pietų pasiuto lyti, tai lijo mažne be pertrūkio kelias dienas. 8. Gudrus ir po žeme mato, kvailas ir po kojomis nepastebi. 9. Jei paseksi negirdėtą pasaką, duosiu ugnies. 10. Moterys nuščiūva, įsivyrauja tylą. 11. Arkliai suks nugaras pavėjui, šalna rugieną balins. 12. Ledas slidus, žmogaus gyvenimas dar slidesnis. 13. Švietė mėnulis, sidabru švytėjo senamiesčio stogai. 14. Už miško leidosi saulė, aplink darėsi tylu ir ramu.

II. Kur reikia, padėkite skyrybos ženklus. (10 taškų. Už taisyklingą kiekvieno sakinio skyrybą skiriama po 1 tašką.)

1. Vaikystė baigiasi prasideda tikras gyvenimas išgaruoja romantika lieka tik pareigos. 2. Aklas viską girdi kurčias viską mato. 3. Bilietas galioja tik vienam reisui keleivis privalo saugoti jį iki kelionės pabaigos. 4. Metai bėga laiko dulkės užneša daug įvykių. 5. Pamažu sutemo pūstelėjo lengvas vėjelis sužibo žvaigždės. 6. Malūno užtvankoje vienodai šniokščia vanduo už miestelio pukši traktorius prie savo namelio medyje tarška varnėnas. 7. Lauke stūgavo vėjas smulkus lietus protarpiais plakė langus. 8. Gal jis visai ką kita norėjo pasakyti gal mes ne taip išsiaiškiname suprantame jaučiame jo kūrinio prasmę vaizdus? 9. Ylos maiše nepaslėpsi žmonėms lūpų neužčiaupsi. 10. Daiktų pavadinimai keliauja iš kalbos į kalbą kartu su daiktais tuo būdu dar prieš Lietuvos valstybės susikūrimą į lietuvių kalbą yra atėjusios slavybės šilkas stiklas katilas ir kt.

III. Sugalvokite 5 sudėtinius bejungtukius sakinius, kurių dėmenis reikėtų skirti kableliu, ir 5 sudėtinius bejungtukius sakinius, kurių dėmenis reikėtų skirti

kabliataškiu. (10 taškų. Už kiekvieną sugalvotą ir taisyklingai išskirtą bejungtukį sakinį skiriamas vienas taškas).

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I. Pabraukti reikėjo 1, 2, 4, 6, 8, 10, 11, 12, 13 14 sakinius.

II. Kur reikia, padėkite skyrybos ženklus. (10 taškų. Už taisyklingą kiekvieno sakinio skyrybą skiriama po 1 tašką.)

1. Vaikystė baigiasi, prasideda tikras gyvenimas, išgaruoja romantika, lieka tik pareigos. 2. Aklas viską girdi, kurčias viską mato. 3. Bilietas galioja tik vienam reisui, keleivis privalo saugoti jį iki kelionės pabaigos. 4. Metai bėga, laiko dulkės užneša daug įvykių. 5. Pamažu sutemo, pūstelėjo lengvas vėjelis, sužibo žvaigždės. 6. Malūno užtvankoje vienodai šniokščia vanduo, už miestelio pukši traktoriai, prie savo namelio medyje tarška varnėnas. 7. Lauke stūgavo vėjas, smulkus lietus protarpiais plakė langus. 8. Gal jis visai ką kita norėjo pasakyti; gal mes ne taip išsiaiškiname, suprantame, jaučiame jo kūrinio prasmę, vaizdus? 9. Ylos maiše nepaslėpsi, žmonėms lūpų neužčiaupsi. 10. Daiktų pavadinimai keliauja iš kalbos į kalbą kartu su daiktais; tuo būdu dar prieš Lietuvos valstybės susikūrimą į lietuvių kalbą yra atėjusios slavybės šilkas, stiklas, katilas ir kt.

37.2. Sudėtinių bejungtukų sakinių skyryba dvitaškiu ir brūkšniu.

Kada dėsime dvitaškį ?	Kada dėsime brūkšnį ?
<p>1. Tada, kai sakinio <u>antroji dalis</u> (antrasis gramatinis dėmuo) paaiškina, sukonkretina pirmosios sakinio dalies (pirmojo gramatinio dėmens) turinį. Antroji sakinio dalis dažniausiai būna sudaryta iš dviejų ar daugiau dėmenų.</p> <p>Pvz. <u>Sąlygos bitininkystei buvo ypač geros: sode žydėjo obelys, sodybos pakrašty ruošėsi žydėti liepos, kažkur laukuose žiedelius skleidė dobiliukai.</u></p>	<p>1. Tada, kai pabrėžiamai <u>supriešinamas</u> dėmenų turinys.</p> <p>Pvz. Aš šaukiu – niekas neatsako. Lengva pasakyti – sunku padaryti.</p>
	<p>2. Tada, kai vieno dėmens turinys pabrėžiamai <u>sąlygoja kito turinį</u>.</p> <p>Pvz. Norite pažiūrėti – imkite mano akinius. Greit susiūsi – greit iširs.</p>
	<p>3. Tada, kai <u>antruoju dėmeniu</u> pasakoma pasekmė, arba išvada.</p> <p>Pvz. Per laukelį jojau – laukeliai dundėjo.</p>
	<p>4. Tada, kai antruoju dėmeniu pabrėžiamai <u>papildomas ir aiškinamas</u> pirmojo turinys.</p> <p>Pvz. Saulė kepino – net asfaltas tirpo. Žiūriu – ant žiedo tupi vapsva, kaitinasi saulutėje.</p>

UŽDUOTYS

I. Kurie iš šių sakinių yra sudėtiniai bejungtukiai? (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai išnagrinėtą sakinį skiriama po 1 tašką.)

1. Mokytoja dar kartą perskaito tas pavardes – niekas neatsiliepia. 2. Nei šaltis, nei karštis – niekas drąsuolių nesulaikys. 3. Dabar žinau – Augustė manęs labai laukia. 4. Aš visada galvoju, kad žmogus – nuostabus Dievo kūrinys. 5. Naktis buvo šviesi: didelis geltonas mėnulis žiūrėjo į žemę. 6. Tą dieną miške radome visokių uogų: mėlynių, aviečių, žemuogių. 7. Laivo kapitonui labai nesisekė: vos išplaukus į jūrą kilo audra, sugedo laivo variklis. 8. Praslinko vasaris – šaltas, vėjuotas. 9. Išėini į lauką – šaltas vėjas graibsto už ausų, degina skruostus. 10. Vėlyvą rudenį Žuvinte pasirodė jūriniai ereliai – šalčių pranašai.

II. Sugrąžinkite į vietą bejungtukų sakinių dėmenis. (10 taškų, už kiekvieną taisyklingai sudarytą sakinį skiriamas 1 taškas.)

1. Pakeliu akis aukštyn – 2. Apsidairau aplink – 3. Mažas krūmas – 4. Baigėsi kovas – 5. Praėjusią žiemą nė karto neslidinėjau – 6. Laimonas buvo nepamainomas gidas: 7. Pamažu Kastytis ima tyliai niršti (piktintis) – 8. Medžiai ruošiasi žiemai: 9. Eiti buvo sunku: 10. Rytojaus dieną pilies kieme užvirė didelis darbas:

Gražintini dėmenys: Didelės šaknys. Viską jis žinojo, viskuo domėjosi. Kiekvienas mažmožis jį erzina. Pilies gyventojai mūrijo naują gynybos bokštą. Saulės spinduliai kriste krinta. Kojos klimpo į patįžusį sniegą, permirkusiuose batuose klerksėjo vanduo. Oras mirgėte mirga. Pavasario nėra nė ženklo. Vieni jau nudažė lapelius, kiti numetė dar visai žalius. Nebuvo sniego.

III. Padėkite skyrybos ženklus. (10 taškų, už kiekvieną skyrybos klaidą atimama 0,5 taško.)

1. Ir štai kartą atsitiko nelauktas dalykas senelės darže užaugo nepaprastai dryžuotas moliūgas.
2. Žiūriu į veidrodį ir nebenoriu savęs pažinti veidas išbalęs paakiuose didelės dėmės akys

pavargusios. 3. Eglė žiūri jos marškinių rankovėje žaltys įsirangęs. 4. Atsigręžėm į kitą pusę iš ten pasigirdo skardus ir linksmas juokas. 5. Jau visa stovykla buvo ant kojų vadovai kažką šūkavo vaikai bėgiojo ir trukdė vieni kitiems. 6. Šviesos nereikėtų degti šviesu nuo pirmojo sniego. 7. Pakylame apsidairome nieko nematyti. 8. Rudenį Kupa atrodė nusekusi praėjusi vasara buvo sausa. 9. Rudens grožiu pasitiko mus Žemaitija kvepėjo soduose vystantys lapai šnarėjo senų parkų alėjose liepos miegūsti buvo senų dvarų tvenkiniai. 10. Ilgai miegoję stovyklautojai žiūri rytuose jau seniai šviečia saulė.

ĮSIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

Sudėtiniai bejungtukiai sakiniai: 1, 3, 5, 7, 9.

II.

1. Pakeliu akis aukštyn – saulės spinduliai kriste krinta. 2. Apsidairau aplink – oras mirgėte mirga. 3. Mažas krūmas – didelės šaknys. 4. Baigėsi kovas – pavasario nėra nė ženklo. 5. Praėjusią žiemą nė karto neslidinėjau – nebuvo sniego. 6. Laimonas buvo nepamainomas gidas: viską jis žinojo, viskuo domėjosi. 7. Pamažu Kastytis ima tyliai niršti (piktintis) – kiekvienas mažmožis jį erzina. 8. Medžiai ruošiasi žiemai: vieni jau nudažė savo lapelius, kiti numetė dar visai žalius. 9. Eiti buvo sunku: kojos klimpo į patįsų sniegą, permirkusiuose batuose klerksėjo vanduo. 10. Rytojaus dieną pilies kieme užvirė didelis darbas: pilies gyventojai mūrijo naują gynybos bokštą.

III.

1. Ir štai kartą atsitiko nelauktas dalykas – (:) senelės darže užaugo nepaprastai dryžuotas moliūgas. 2. Žiūriu į veidrodį ir nebenoriu savęs pažinti: veidas išbalęs, paakiuose didelės dėmės, akys pavargusios. 3. Eglė žiūri – jos marškinių rankovėje žaltys įsirangęs. 4. Atsigręžėm į kitą pusę – iš ten pasigirdo skardus ir linksmas juokas. 5. Jau visa stovykla buvo ant kojų: vadovai kažką šūkavo, vaikai bėgiojo ir trukdė vieni kitiems. 6. Šviesos nereikėtų degti – šviesu nuo pirmojo sniego. 7. Pakylame, apsidairome – nieko nematyti. 8. Rudenį Kupa atrodė nusekusi – praėjusi vasara buvo sausa. 9. Rudens grožiu pasitiko mus Žemaitija: kvepėjo soduose vystantys lapai, šnarėjo senų parkų alėjose liepos, miegūsti buvo senų dvarų tvenkiniai. 10. Ilgai miegoję stovyklautojai žiūri – rytuose jau seniai šviečia saulė.

38. Mišrieji sudėtiniai sakiniai

38.1. Mišriųjų sudėtinių sakinių skyryba

Taisyklė	Pavyzdžiai
<p>* Mišrųjų sudėtinį sakinį sudaro ne mažiau kaip trys dėmenys, kurie jungiami <i>skirtingais jungimo būdais</i>: sujungiamuoju, prijungiamuoju ir bejungtukiu.</p>	<p>1. Tai balsas prigeso, suvirpo, ir aš supratau, kad man nereikia klausinėti. (V. B.) 1 dėmuo – Tai balsas prigeso, suvirpo 2 dėmuo – ir aš supratau 3 dėmuo – kad man nereikia klausinėti</p> <p>1 dėmuo + 2 dėmuo = <i>sujungimas</i> 2 dėmuo + 3 dėmuo = <i>prijungimas</i></p> <p>2. Durys garsiai užsitrenkė, motoras smarkiai suūžė, sudrebėjo, ir sunkvežimis pajudėjo pirmyn. (R. L.) 1 dėmuo – Durys garsiai užsitrenkė 2 dėmuo – motoras smarkiai suūžė, sudrebėjo 3 dėmuo – ir sunkvežimis pajudėjo pirmyn.</p> <p>1 dėmuo + 2 dėmuo = <i>bejungtukis</i> 2 dėmuo + 3 dėmuo = <i>sujungimas</i></p>
<p>* Mišriųjų sudėtinių sakinių skyryba priklauso nuo to, kokie dėmenys sudaro sakinį. Galimi <i>visi skyrybos ženklai</i>: kablelis, dvitaškis, brūkšnys, kabliataškis.</p> <p>(I) Tarp dėmenų, kuriuos sieja sujungiamasis ar prijungiamasis ryšys, dedame kablelį.</p> <p>(II) Kai dėmenų ryšys yra bejungtukis, skyrybos ženklą (dvitaškį, brūkšnį, kabliataškį) tarp jų parenkame atsižvelgdami į prasminius ryšius.</p>	<p>(I) Iš tiesų brolio pirmieji bandymai buvo nekokie, tačiau greit suprato, kur klydo.</p> <p>(II) Tad kyla klausimas – nori sužinoti, koku būdu šias knygas gavome?</p>

UŽDUOTYS

I. Raskite mišriuosius sudėtinius sakinius ir juos pabraukite. (10 taškų; už rastą ir pabrauktą mišrųjų sudėtinį sakinį skiriami 2 taškai)

- Saulės jau nebematyti, tačiau miške, kur nė vėjelis neužklysta, buvo tvanku. (J. S.)
- Jeigu pasaulis būtų tik atsitiktinumų suma, jame būtų neįmanoma gyventi. (Just. M.)
- Pasuku galvą į šoną – langai užtraukti užuolaidom, bet kambary taip šviesu kaip dieną. (J. Jn.)
- Dabar žinosi, kad geri draugai ne tik palengvina gyvenimą, bet ir džiaugsmo suteikia. (Vyt. T.)
- Žmonės darbuojasi, skuba, nes iš vakarų kyla juodas debesis. (L. P.)
- Ramu, tyku, šventiška; baltieji dobiliukai kvepia, savo mažas galvas kraipo, bet medžiai neošia, net nešlama. (J. Mk.)
- Savo gyviesiems padarams Gamta dovanojo patį švenčiausią jausmą – motinos meilę. (J. Tg.)
- Šaukė ji ilgai, tačiau niekas neatsiliepė. (P. C.)

9. Paukštis gali agituoti kurmį, kad ir tas skraidytų, bet ar jis panorės – jo dalykas. (K. S.) Šiandien mes ir nepagalvojam, ką mums duoda švarus upės, ežero, marių vanduo. (R. Šim.)
10. Oras buvo pilnas medaus kvapo, ir Kudulis sapnavo, kad jis maudosi medaus upėje. (J. Jn.)

II. Sugražinkite praleistus mišriųjų sudėtinių sakinių dėmenis. (10 taškų; už įrašytą tinkamą dėmenį skiriami 2 taškai)

1. Sušvinta prieš akis namai mielieji, ir visa, , užmirštu. (Ant. M.)
2. Bėgo metai, ir senąjį Kauną, kuriame gimiau, , nes palikau dar jį pirmaklasis pradinukas. (r.)
3. Užėjęs į krautuvę, , Neimantas suabejojo, ar jis tikrai nori valgyti: (R. L.)
4. Aurimas pajuto, jog senasis kalvis susijaudino – (D. M.)
5. Jautis žino: , ten ir vanduo. (P. C.)

Grąžintini dėmenys (vienas yra nereikalingas): kur varlė; kas buvo; kurioje buvo galima išgerti kavos ir užkasti; žingsnis jo pasidarė platesnis, greitesnis; alkis lyg ir dingo; aš prisimindavau kaip per sapną; kad ir tas skraidytų.

III. Padėkite praleistus skyrybos ženklus. (10 taškų; už teisingai sakinyje sudėtus skyrybos ženklus 1 taškas)

1. Plykstelėjo žaibas ir taip trenkė perkūnas jog net girios pritūpė. (K. S.)
2. Keliai dulkėjo ir vietomis per kelis žingsnius nebuvo matyti kas važiuoja pirma tavęs. (A. Vc.)
3. Vienas tvirtino kad žuvys niekad nemiega kitas manė kad jos snūduriuoja kaip kiškiai atmerktomis akimis. (G. I.)
4. Laivelis plaukė vis tolyn į ežerą lengvas vėjelis šiureno mūsų plaukus o ranka nuleista giliai į permatomą vandenį jautė malonią vėšą. (A. Vc.)
5. Berniukas pakėlė akis žalias vėsus tunelis buvo pasibaigęs jie išvažiavo iš kaimo į saulės nutviektus laukus. (J. A.)
6. Saulė šildė ir vargšas nepajuto kaip užmigo. (M. S.)
7. Matau ir suprantu kad tu jau vyras atsakomybę pajutai. (Just. M.)
8. Malonu klausyti kai Stasys atsakinėja viskas tada aišku ir paprasta. (J. Mk.)
9. Vėjas dar stiprus tačiau jūra kuri kelias dienas atgrasiai bangavo jau rimsta. (P. D.)
10. Ir manęs čia niekas nepažįsta ir nėra žmonių kurių nenorėčiau susitikti. (R. K.)

ĮSIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

Mišrieji sudėtiniai sakiniai: 1, 3, 6, 9 ir 10.

II.

1. Sušvinta prieš akis namai mielieji, ir visa, kas buvo, užmirštu. (Ant. M.)
2. Bėgo metai, ir senąjį Kauną, kuriame gimiau, aš prisimindavau kaip per sapną, nes palikau dar jį pirmaklasis pradinukas. (r.)
3. Užėjęs į krautuvę, kurioje buvo galima išgerti kavos ir užkasti, Neimantas suabejojo, ar jis tikrai nori valgyti: alkis lyg ir dingo. (R. L.)

4. Aurimas pajuto, jog senasis kalvis susijaudino – žingsnis jo pasidarė platesnis, greitesnis. (D. M.)
5. Jautis žino: kur varlė, ten ir vanduo. (P. C.)

III.

1. Plykstelėjo žaibas, ir taip trenkė perkūnas, jog net girios pritūpė. (K. S.)
2. Keliai dulkėjo, ir vietomis per kelis žingsnius nebuvo matyti, kas važiuoja pirma tavęs. (A. Vc.)
3. Vienas tvirtino, kad žuvys niekad nemiega, kitas manė, kad jos snūduriuoja kaip kiškiai atmerktomis akimis. (G. I.)
4. Laivelis plaukė vis tolyn į ežerą, lengvas vėjelis šiureno mūsų plaukus, o ranka, nuleista giliai į permatomą vandenį, jautė malonią vėšą. (A. Vc.)
5. Berniukas pakėlė akis: žalias vėsus tunelis buvo pasibaigęs – jie išvažiavo iš kaimo į saulės nutviektus laukus. (J. A.)
6. Saulė šildė, ir vargšas nepajuto, kaip užmigo. (M. S.)
7. Matau ir suprantu, kad tu jau vyras: atsakomybę pajutai. (Just. M.)
8. Malonu klausyti, kai Stasys atsakinėja: viskas tada aišku ir paprasta. (J. Mk.)
9. Vėjas dar stiprus, tačiau jūra, kuri kelias dienas atgrasiai bangavo, jau rimsta. (P. D.)
10. Ir manęs čia niekas nepažįsta, ir nėra žmonių, kurių nenorėčiau susitikti. (R. K.)

39. Tiesioginės kalbos skyryba.

39.1. Tiesioginės kalbos skyryba po autoriaus žodžių.

Tiesiogine kalba vadinama pažodžiui pakartota kokių nors asmenų (ar literatūros kūrinių veikėjų) kalba. Dažniausiai ji yra pristatoma arba palydima autoriaus žodžiais. Tais žodžiais įvardijamas kalbėtojas, nurodomas jo kalbos pobūdis. Tiesioginė kalba po autoriaus žodžių.

TIESIOGINĖ KALBA PO AUTORIAUS ŽODŽIŲ	
Kai tiesioginė kalba eina po autoriaus žodžių, po jų rašomas dvitaškis.	Tėvas atsivertė albumą ir parodė į nuotrauką: – Štai senelio sodyba.
Tiesioginė kalba rašoma naujoje eilutėje, pradedama brūkšniu ir didžiąja raide.	Pakeleivis pažiūri į darbininkus: – Labas vakaras, gerieji žmonės.
Tiesioginė kalba baigiama tašku, šauktuku ar daugtaškiu.	Vaikai šūkavo: – Nulipdėm sniego senį! Mokytoja nustebė: – Kas nulipdė tokį didelį sniego senį?
TIESIOGINĖS KALBOS SKYRIMAS KABUTĖMIS	
Kabutėmis skiriama tiesioginė kalba nauja eilute nepradedama. Po autoriaus žodžių dedamas dvitaškis, o tiesioginė kalba pradedama kabutėmis ir didžiąja raide. Tiesioginės kalbos sakinio gale, prieš kabutes, dedamas toks skyrybos ženklas (klaustukas, šauktukas, daugtaškis), kokio reikalauja sakinio turinys ir jo intonacija.	Tėvas paklausė: „Kas su manim važiuos į naktigonę?“ Pagalvojo Ramūnas: „Geriau būčiau nesugrįžęs...“ Pagalvojo Ramūnas: „Geriau būčiau nesugrįžęs.“

UŽDUOTYS

I. Sudėkite reikiamus skyrybos ženklus. (10 taškų, už kiekviename sakinyje padėtus reikiamus skyrybos ženklus skiriama po 2 taškus)

1. Bet Lydija griežtai ir išdidžiai pasakė

Ar aš, Šimonytė, tik nusigyvenusio edelmono beverta

2. Jis nueina pas tėvą, atkelia jį

Tėveli, tai Dievo ranka

3. Dabar tikrai supyko Šimonis

Kiekvienas svetimųjų teperžengs mano namų slenkstį kaip svečias, bet niekada kaip šeimininkas

4. Pasirodžius Anskiuui namie, Jokūbas tuojau įspraudžia kastuvą ar šakę jam į rankas

Še, broleli, einam dabar į laukus

5. Jokūbą visada labai aštriai subara jo žmona

Kaip tu gali jam, savo broliui, tokius žodžius į akis drėbti

I. Simonaitytė. Aukštųjų Šimonių likimas

II. Tiesioginę kalbą išskirkite kabutėmis. (10 taškų, už kiekvieną teisingai išskirtą tiesioginę kalbą skiriama po 2 taškus)

1. Pagaliau atgavęs žadą, tariau jam:

- Na... ką tu čia veiki?

.....
.....

2. Ir nustebau, išgirdęs, kaip berniūkštis man sako:

- Ne! Ne! Nenoriu aš dramblio smauglyje.

.....
.....
3. Tada mažasis princas oriai tarė:
- Mano šalyje taip mažai vietos!

.....
.....
4. Bet, truputį patylėjęs, jis atšovė lyg su pagieža:
- Netikiu aš tavim!

.....
.....
5. Mažasis princas neiškentė neparodęs, kad ja gėrisi:
- Kokia jūs graži!

.....
.....
A. de Sent – Egziuperi. Mažasis princas

III. Sugalvokite ir užrašykite 5 tiesioginės kalbos sakinius, kuriuose būtų pavartoti autoriaus žodžiai prieš tiesioginę kalbą. (10 taškų, už kiekvieną sakinį, kuriame taisyklingai išskirta tiesioginė kalba, skiriama po 2 taškus)

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs(-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

1. Bet Lydija griežtai ir išdidžiai pasakė:
– Ar aš, Šimonytė, tik nusigyvenusio edelmono beverta?
2. Jis nueina pas tėvą, atkelia jį:
– Tėveli, tai Dievo ranka!(.)
3. Dabar tikrai supyko Šimonis:
– Kiekvienas svetimųjų teperžengs mano namų slenkstį kaip svečias, bet niekada kaip šeimininkas.
4. Pasirodžius Anskiuui namie, Jokūbas tuojau įspraudžia kastuvą ar šakę jam į rankas:
– Še, broleli, einam dabar į laukus.
5. Jokūbą visada labai aštriai subara jo žmona:
– Kaip tu gali jam, savo broliui, tokius žodžius į akis drėbti!

II.

1. Pagaliau atgavęs žadą, tariu jam: „Na... ką tu čia veiki?“
2. Ir nustebau, išgirdęs, kaip berniūkštis man sako: „Ne! Ne! Nenoriu aš dramblio smauglyje.“
3. Tada mažasis princas oriai tarė: „Mano šalyje taip mažai vietos!“
4. Bet, truputį patylėjęs, jis atšovė lyg su pagieža: „Netikiu aš tavim!“
5. Mažasis princas neiškentė neparodęs, kad ja gėrisi: „Kokia jūs graži!“

39.2. Tiesioginės kalbos skyryba prieš autoriaus žodžius.

1. Po tiesioginės kalbos esantys autoriaus žodžiai pradedami mažąja raide (jei tiesioginė kalba nesibaigia tašku). Tiesioginė kalba nuo jų skiriama **brūkšniu, kuris rašomas po kitų sakiniui reikalingų ženklų: po kablelio, šauktuko, klaustuko, daugtaškio (retai – po taško) – prieš autoriaus žodžius.**

– *Na, tik sakyk greičiau, – ragino Antanas.*

– *Martynai, kinkykite! – pasigirsta Viliaus balsas iš kambario.*

– *Kaipgi aš tau akis dūmiau? – nesuprato Baltaragis.*

– *Mykoliuk, aš išteku... – pagaliau tarė Severija.*

Pastaba. Jei autoriaus žodžiai nepratęsia prieš juos einančios tiesioginės kalbos, yra savarankiški ar labiau susiję su tolesne to paties veikėjo kalba, po tiesioginės kalbos **gali būti rašomas taškas** (arba kiti sakinio galo ženklai) ir **autoriaus žodžiai pradedami didžiąja raide**, pvz.:

– *Oi, kaip gražu... Aš irgi noriu, kad pas mane ateitų Gimtadienis. – Kiukiui iš susižavėjimo net sublizgo akytės...*

– *Na, ir kokia ta mano padėtis? – Staiga aš įniršau pasijutusi spąstuose, į kuriuos tokiomis akimirkomis įkliūva moterys.*

2. Kai tiesioginė kalba eina prieš autoriaus žodžius ir yra skiriama kabutėmis, jos galo ženklai rašomi prieš uždaromąsias kabutes, o kablelis – po kabučių, pvz.:

„*Kur jis galėjo išeiti? Tokią naktį!*“ – *lyg ir stebisi motina, bet širdies gilumoje ji žino.*

„*Ar neims lyti?*“ – *pagalvojo Zenonas.*

„*Ką aš jai dabar sakysiu?..*“ – *kvaršino Vasarį įkyri mintis.*

„*Kaip ir mano uošvienė,*“ – *pagalvojo Grėtė, bet ji saugojosi tai pasakyti.*

<http://www.vlkk.lt/vlkk-nutarimai/nutarimai/nutarimo-del-lietuviu-kalbos-taisykles>

UŽDUOTYS

I. Padėkite trūkstantus skyrybos ženklus. Tiesioginė kalba skiriama brūkšniais, yra ir kitokių, ne tik tiesioginės kalbos, skyrybos ženklų. (10 taškų, už vieną klaidą atimama 0,5 taško.)

Parbėgo Uršulė uždususi ir tiesiai pas kleboną.

Klebonėli Baltaragio malūnas sukasi įpuolusi sako.

Tai kas kad sukasi nesuprato klebonas.

Betgi be vėjo klebonėli paaiškino Uršulė.

Kaip tai be vėjo nustebo klebonas.

Nagi taip, be vėjo ir sukasi norėjo parodyti Uršulė kaip malūnas sukasi bet tikrai dulkes sijonu sukėlė.

Pagal Kazio Borutos „Baltaragio malūną“

II. Padėkite trūkstantus skyrybos ženklus. Tiesioginė kalba skiriama kabutėmis, yra ir kitokių, ne tik tiesioginės kalbos, skyrybos ženklų. (10 taškų, už vieną klaidą atimama 0,5 taško.)

Aš noriu kad tu būtum žmogus pasakė Daukinčių Kristupui Bernardas sutikęs jį su duonos kepalėliu grįžtantį iš miestelio. Žmogus aš ir esu Stengiuosi atšovė nė keik neįsižeidęs Kristupas. Tai Bernardą gerokai nustebino. Stengiesi? Ne tu daraisi apgailėtinas. Net savo vaikui gailėstį tu keli. Kuo jis taps užaugęs nepagalvoji tie žodžiai Kristupą sukrėtė. Nebeskaudink manęs pats žinau pratarė Kristupas.

Bronius Radzevičius. „Priešaušrio vieškeliai“

III. Perrašykite sakinius taip, kad tiesioginė kalba būtų prieš autoriaus žodžius. (10 taškų, už taisyklingai parašytą sakinį skiriami 2 taškai.)

1. Mažasis princas ir vėl pertraukė mano mintis:

- Tai tu iš tikrųjų manai, kad gėlės...
2. Jis, kaip ir tu, visą dieną kartoja: „Aš rimtas žmogus! Aš rimtas žmogus!“
3. Gėlė pridūrė:
– Nestoviniuok čia, tai nervina. Jei nusprendei iškeliuoti, keliauk.
4. Aš staiga paklausiau:
– Tai tu čia atkeliavai iš kitos planetos?
5. Jis žiūri į žvaigždes ir sako: „Kažkurioje jų gyvena mano gėlė...“

Pagal A. de Sent Egziuperi „Mažąjį princą“

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

Parbėgo Uršulė uždususi ir tiesiai pas kleboną.

- Klebonėli, Baltaragio malūnas sukasi, – įpuolusi sako.
- Tai kas, kad sukasi?(,) – nesuprato klebonas.
- Betgi be vėjo, klebonėli, – paaiškino Uršulė.
- Kaip tai be vėjo? (,) – nustebino klebonas.
- Nagi taip, be vėjo ir sukasi, – norėjo parodyti Uršulė, kaip malūnas sukasi, bet tiktai dulkes sijonu sukėlė.

II.

„Aš noriu, kad tu būtum žmogus“, – pasakė Daukinčių Kristupui Bernardas(,) sutikęs jį su duonos kepalėliu grįžtantį iš miestelio. „Žmogus aš ir esu. Stengiuosi“, – atšovė nė keik neįsižeidęs Kristupas. Tai Bernardą gerokai nustebino. „Stengiesi? Ne, tu daraisi apgailėtinas. Net savo vaikui gailėstį tu keli. Kuo jis taps užaugęs, nepagalvoji?“ – tie žodžiai Kristupą sukrėtė. „Nebeskaudink manęs, pats žinau“, – pratarė Kristupas.

III.

1. – Tai tu iš tikrųjų manai, kad gėlės... – vėl pertraukė mano mintis mažasis princas.
2. „Aš rimtas žmogus! Aš rimtas žmogus!“ – kartoja jis, kaip ir tu, visą dieną.
3. – Nestoviniuok čia, tai nervina. Jei nusprendei iškeliuoti, keliauk, – pridūrė gėlė.
4. – Tai tu čia atkeliavai iš kitos planetos? – staiga paklausiau aš.
5. „Kažkurioje jų gyvena mano gėlė...“ – sako jis ir žiūri į žvaigždes.

39.3. Tiesioginės kalbos skyryba, kai autoriaus žodžiai įsiterpę į tiesioginę kalbą

Taisyklės	Pavyzdžiai
Skyryba brūkšniais	
<p>Jeigu autoriaus žodžiai įsiterpę į tiesioginę kalbą, jie iš abiejų pusių skiriami brūkšniais, a) po tiesioginės kalbos prieš autoriaus žodžius gali būti rašomas kablelis ir brūkšnys arba šauktukas ir brūkšnys, arba daugtaškis ir brūkšnys.</p> <p>b) po autoriaus žodžių prieš tiesioginę kalbą rašomas kablelis ir brūkšnys arba taškas ir brūkšnys, arba dvitaškis ir brūkšnys.</p> <p>Pastaba: Tiesioginė kalba po autoriaus žodžių pradeda rašyti mažąja raide tik tada, kai pratęsimas prieš autoriaus žodžius pradėtas sakinyse.</p>	<p>– <i>Bus audra, – pasakė tėvas. – Uždaryk langus.</i></p> <p>– <i>Bus audra, – pasakė tėvas ir pridūrė: – Uždaryk langus.</i></p> <p>– <i>Apsiauk! – paliepė. – Ir kad nedrebėtum, nervini.</i></p> <p>– <i>Kas čia darosi?! – puolė mane. – Ką jam pasakei?</i></p> <p>– <i>Bus audra, – pasakė tėvas, – uždaryk langus.</i></p>
Skyryba kabutėmis	
<p><i>Persakomo dialogo tiesioginė kalba skiriama kabutėmis.</i></p> <p>Kai autoriaus kalba įsiterpia į tiesioginę kalbą, persakomoje tiesioginėje kalboje taikomi tokie patys ženklų rašymo būdai, kaip ir brūkšniais skiriamoje tiesioginėje kalboje, išskyrus kabutes.</p> <p>Sakinio galo ženklai rašomi prieš kabutes.</p>	<p>„<i>Ryt vėl žvejosim, – pasakė Giedrius ir pridūrė: – Susitiksime krantinėje.</i>“</p> <p>„<i>Ryt vėl žvejosim, – pasakė Giedrius, – susitiksime krantinėje.</i>“</p> <p>„<i>Ryt vėl žvejosim? – paklausė Giedrius. – Gal susitiksime krantinėje?</i>“</p> <p>„<i>Nepramik! – šūktelėjau. – Vėl susitiksime krantinėje!</i>“</p> <p>„<i>Prisiminiau aną istoriją... – susimąščiau. – Apie žvejybą jūroje...</i>“</p>

Albinas Drukteinis. *Lietuvių kalbos skyryba. Taisyklės, komentarai, patarimai. Vilnius, Mokslo ir enciklopedijų leidyklos centras, 2020.*

UŽDUOTYS

I. Raskite ir įsiterpusius į tiesioginę kalbą autoriaus žodžius bei juos tinkamai išskirkite. (10 taškų; už teisingai pabrauktus ir be klaidų išskirtus autoriaus žodžius skiriami 2 taškai)

1. — *Tai šitaip... puse burnos tarstelėjo senis. O aš maniau, kad tu šiaip sau pasisvečiuoti. (V. M.-P.)*
2. — *Taigi! atsakė Petrienė ir pašaukė atsigrėžusi savo vaikus: Eikite trobon, vaikeliai, nors valgyti jums duosiu, o tai badu padvėsite... (V. K.)*
3. — *Nėra baimės, kad lytų, tęsė ponelis: mūsų rugeliai suvežti, šienas suvalytas. (Ž.)*
4. „*Prasnaustu iki ryto, galvojau, o kai praaus — surasiu viską...*“ (J. Blt.)
5. „*Kuris galas atnešė tą bobą jau taip anksti? pamanė jis susierzinęs. Ar ne gana ji prišnekėjo Katrei ausis?! Visada, kai susitinka Tūmaitienę, Katrė pasirodo tokia keista, lyg jai kas sviestą nuo duonos būtų nulaižęs.*“ (I. S.)

II. Padėkite trūkstantus skyrybos ženklus. (10 taškų; už taisyklingą vieno sakinio skyrybą skiriami 2 taškai)

Žiūrėk sakau Baltrui ar tik ne žvaigždė žiba

Ar tu sapnuoji atsiliėpė Baltrus ir pakėlė galvą
 Bet tu tik pažiūrėk atsakiau jam Argi nieko nematai pakrašty ant debesėlio kur šit už tos pušies
 niūkso
 Iš tiesų sušuko Baltrus lyg tartum kas žiba
 Sustojome mudu žiūriva į tą žvaigždę ir galvojava kas ten tat galėtų būti kad dieną žvaigždė
 pasirodė

J. Biliūnas

III. Sugalvokite sakinius pagal duotas schemas ir juos parašykite be klaidų. (10 taškų. Už kiekvieną logišką ir be klaidų parašytą sakinį skiriami 2 taškai)

1. –Tk, – aų, – tk.
2. –Tk? – aų: –Tk.
3. –Tk! – aų. – Tk?
4. „Tk! – aų. – Tk!“
5. „Tk, – aų, – tk!“

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

1. — *Tai šitaip... — puse burnos tarstelėjo senis. — O aų maniau, kad tu šiaip sau pasisvečiuoti. (V. M.-P.)*
2. — *Taigi! — atsakė Petrienė ir pašaukė atsigręžusi savo vaikus: — Eikite trobon, vaikeliai, nors valgyti jums duosiu, o tai badu padvėsite... (V. K.)*
3. — *Nėra baimės, kad lytų, — tęsė ponelis: — mūsų rugeliai suveųti, šienas suvalytas. (Ž.)*
4. „*Prasnaustu iki ryto, — galvojau, — o kai praeų — surasiu viską...*” (J. Blt.)
5. „*Kuris galas atnešė tą bobą jau taip anksti? — pamanė jis susierzinęs. — Ar ne gana ji prišnekėjo Katrei ausis?! Visada, kai susitinka Tūmaitienę, Katrė pasirodo tokia keista, lyg jai kas sviestą nuo duonos būtų nulaiųęs*”. (I. S.)

II.

- Žiūrėk, – sakau Baltrui, – ar tik ne žvaigždė žiba?
- Ar tu sapnuoji? – atsiliėpė Baltrus ir pakėlė galvą.
- Bet tu tik pažiūrėk, – atsakiau jam. – Argi nieko nematai pakrašty (,) ant debesėlio, kur šit už tos pušies niūkso?
- Iš tiesų, – sušuko Baltrus, – lyg tartum kas žiba!
- Sustojome mudu, žiūriva į tą žvaigždę ir galvojava, kas ten tat galėtų būti, kad dieną žvaigždė pasirodė.

J. Biliūnas

40. Citatų skyryba

40.1. Sakinio citavimas

Taisyklės	Pavyzdžiai
1. Citatos išskiriamos kabutėmis. Rašant kompiuteriu galima išskirti kitokiu šriftu.	Ezopas teigė: „ Įkvėpimas – tai svečias, nemėgstantis lankyti tinginių. “ Ezopas teigė: <i>Įkvėpimas – tai svečias, nemėgstantis lankyti tinginių.</i>
2. Po įvadinių žodžių rašomas dvitaškis, o citata rašoma toje pačioje eilutėje iš didžiosios raidės.	G. J. Cezaris yra pasakęs: „ Nebūtina būti angelu, kad taptum šventuoju. “
3. Jei autoriaus žodžiai yra gale, tai po citatos dedamas kablelis ir brūkšnys, o autoriaus žodžiai pradedami rašyti mažąja raide.	„ Pirmas žingsnis į gėrį – tai nedaryti blogio “, – taip yra sakęs T. Edisonas.
4. Jei autoriaus žodžiai yra įsiterpę į citatą, tai juos iš abiejų pusių išskiriame kableliais ir brūkšniais.	„ To, kuris visko bijo , – kaip teigė V. Čerčilis, – niekuo nepaągądinsi. “

UŽDUOTYS

I. Citatas pabraukite tiesia linija, o autoriaus žodžius pavingiuokite. (10 taškų; už teisingai pabrauktą citatą ir autoriaus žodžius skiriami 2 taškai)

1. Princesė Diana yra pasakiusi: „Didžiausia šio laikmečio liga ta, kad žmonės jaučiasi nemylimi.“
2. „Patikėkite, kad galite, ir jūs jau pusiaukelėje“, – taip yra teigęs Teodoras Ruzveltas.
3. „Mažiausiai mirties bijo tie žmonės, – kaip sakė vokiečių filosofas Imanuelis Kantas, – kurių gyvenimas turi didžiausią vertę.“
4. Romėnų filosofas Markas Tulijus Ciceronas daugiau nei prieš du tūkstančius metų yra pasakęs: *Mes esame tikrai laisvi, kai išsaugojame sugebėjimą svarstyti savarankiškai, kai būtinybė nepriverčia mūsų ginti svetimų nuomonių.*
5. „Kelionės yra priešnuodžiai prietarams, aklam prisirišimui ir siauram mąstymui“, – taip apie kelionių svarbą yra sakęs rašytojas Markas Tvenas.

II. Padėkite trūkstamus skyrybos ženklus. (10 taškų; už sakinyje taisyklingai sudėtus skyrybos ženklus skiriami 2 taškai)

1. Vydūnas apie žmogų yra sakęs Žmogus – tai siela, turinti kūną.
2. Būk teisingas ir būsi laimingas taip manė filosofas Žanas Žakas Ruso.
3. Kieno charakteris tvarkingas kaip teigė graikų filosofas Demokritas tai ir gyvenimas gerai sutvarkytas.
4. Žmogus bent sykį privalo parodyti liežuvį savo baimei taip rašė lietuvių poetas Justinas Marcinkevičius.
5. Onorė de Balzakas teigė Dėkingumas įrodomas darbais.

III. Remdamiesi 2-4 taisyklėmis parašykite 10 sakinių įterpdami žymių žmonių mintis. (10 taškų; už taisyklingai parašytą sakinį skiriamas 1 taškas)

1. Geras pavyzdys ir sunkų darbą daro lengvą (Johanas Volfgangas Gėtė).

.....

2. Įkvėpimas ne silkė, kurios galima prisūdyti daugeliui metų (Johanas Volfgangas Gėtė).

-
-
3. Žodis žeidžia greičiau negu gydo (Johanas Volfgangas Gėtė).
-
4. Svarbiau yra apgalvotai veikti negu protingai mąstyti (Ciceronas).
-
5. Turėti išminties nepakanka, dar reikia mokėti ja naudotis (Ciceronas).
-
6. Darbai yra svarbiau už žodžius (Ciceronas).
-
7. Demokratija – tai vienu žmonių prievarta kitiems visos žmonijos labui (Oskaras Vaildas).
-
8. Nė vienas žmogus nėra tiek turtingas, kad įstengtų nusipirkti savo praeitį (Oskaras Vaildas).
-
9. Kvailys, nebūdamas nei gražus, nei tobulas, nei protingas, esti visada savimi patenkintas (Platonas).
-
10. Pati didžiausia pergalė – nugalėti save (Platonas).
-
-

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

1. Princesė Diana yra pasakiusi: „Didžiausia šio laikmečio liga ta, kad žmonės jaučiasi nemylimi.“
2. „Patikėkite, kad galite, ir jūs jau pusiaukelėje“, – taip yra teigęs Teodoras Ruzveltas.
3. „Mažiausiai mirties bijo tie žmonės, – kaip sakė vokiečių filosofas Imanuelis Kantas, – kurių gyvenimas turi didžiausią vertę.“
4. Romėnų filosofas Markas Tulijus Ciceronas daugiau nei prieš du tūkstančius metų yra pasakęs: *Mes esame tikrai laisvi, kai išsaugojame sugebėjimą svarstyti savarankiškai, kai būtinybė nepriverčia mūsų ginti svetimų nuomonių.*
5. „Kelionės yra priešnuodžiai prietarams, aklam prisirišimui ir siauram mąstymui“, – taip apie kelionių svarbą yra sakęs rašytojas Markas Tvenas.

II.

1. *Vydūnas apie žmogų yra sakęs: „Žmogus – tai siela, turinti kūną.“*
2. *„Būk teisingas ir būsi laimingas“, – taip manė filosofas Žanas Žakas Ruso.*
3. *„Kieno charakteris tvarkingas, – kaip teigė graikų filosofas Demokritas, – tai ir gyvenimas gerai sutvarkytas.“*
4. *„Žmogus bent sykį privalo parodyti liežuvį savo baimei“, – taip rašė lietuvių poetas Justinas Marcinkevičius.*
5. *Onorè de Balzakas teigė: „Dėkingumas įrodomas darbais.“*

40.2. Žodžių junginio citavimas.

Citata – tiksli vieno teksto ištrauka kitame tekste. Ji vartojama samprotavimui ar įrodymui pagrįsti. Citata gali neturėti savarankiško sakinio sandaros, galima cituoti žodžių junginį.

Eil. Nr.	Taisyklė	Pavyzdys
1.	Citata, sudaranti autoriaus sakinio dalį ir neturinti savarankiško sakinio sandaros, rašoma toje pačioje eilutėje ir pradama mažąja raide.	10 klasės literatūros vadovėlio įžangoje rašoma, kad „šiais mokslo metais skaitysime tekstus, kūrusius Europą ir mūsų europietišką tapatybę“.
2.	Citata, sudaranti autoriaus sakinio dalį ir turinti savarankiško sakinio sandarą, gali būti pradama didžiąja raide ir užbaigiama emociniu ženklu.	Klausimas „Ar man tai daryti būtina?“ kartais būna tiesiog nemandagus.
3.	Kai sakinio gale kabutėmis išskirtas simbolinis pavadinimas ar trumputė citata (ne citatos sakiny!), taškas rašomas po kabučių.	Pamąstykite, koks modernaus rašytojo santykis su „Odiseja“.
4.	Kai sakinio gale atsiduria kabutėmis išskirtas pavadinimas ar citata, kurių pabaigoje yra klaustukas, šauktukas ar daugtaškis, jeigu jie sutampa su sakinio pabaigos ženklu, jis toks rašomas vienas, papildomo ženklo gale nebereikia.	Ar skaitėte Bitės Vilimaitės apsakymą „Kada piešime perlinę vištelę?“
5.	Jei sakinio ir pavadinimo ar citatos ženklas nesutampa, sakinio pabaigoje ženklas po kabučių reikalingas.	Perskaitykite Bitės Vilimaitės apsakymą „Kada piešime perlinę vištelę?“.

UŽDUOTYS

I. Pabraukite sakiniuose citatas. (10 taškų, po 2 taškus už kiekvieną teisingai pabrauktą citatą)

1. Justinas Marcinkevičius sakė, kad jo kartai svarbiausia buvo išsaugoti tai, kas „dar buvo likę nesušaudyta, nesudeginta, neišvežta, nesunaikinta“.
2. Poetas teigia, kad jo mokytojas Vilniaus universitete buvo Vincas Mykolaitis-Putinas, kuris „okupacijos sąlygomis stengėsi išsaugoti lietuvių kultūros tęstinumą ir auginti savarankiškai mąstančius jaunos žmones“.
3. Dramoje „Daukantas“ pagrindinis veikėjas sako, kad „be pasirinkimo nėra žmogaus“.
4. Dramoje „Mindaugas“ prasmingi Juodojo metraštininko žodžiai „Prakeiktas amatas – tikrovę liudyti!“.
5. Aleksandras Štromas teigia, kad Justinas Marcinkevičius dramoje „Mindaugas“ išreiškia mintį, kad „dėl tos Lietuvos“ galima viską paaukoti.

II. Sugalvokite 5 sakinius, juose panaudokite duotas citatas ir jas taisyklingai išskirkite. (10 taškų, po 2 taškus už kiekvieną teisingai išskirtą sakinį)

Atmintis – mūsų siela. Praradę atmintį, prarandame ir sielą. (Italų rašytojas Umberto Eco)

.....

Jaunystės požiūriu gyvenimas yra begalinė ateitis; senatvės – labai trumpa praeitis. (Vokiečių filosofas Artūras Šopenhaueris)

.....
.....
Nėra prasmės prisiminti praeities, jei ji neturi įtakos dabarčiai. (Anglų rašytojas Charlzas Dikensas)

.....
.....
Istorikai – tai į praeitį atsigręžę pranašai. (Vokiečių istorikas Heinrichas Augustas Vinkleris)

.....
.....
Praeitis ir dabartis – mūsų priemonės, tik ateitis – mūsų tikslas. (Prancūzų mokslininkas ir filosofas Blezas Paskalis)

.....
.....
III. Sukurkite samprotavimo rašinio „Ką mums reiškia istorija?“ pastraipą. Rašydami panaudokite citatų ir tinkamai jas išskirkite.

ISIVERTINIMO LENTELE

Vienos užduoties taškai / Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I.

1. Justinas Marcinkevičius sakė, kad jo kartai svarbiausia buvo išsaugoti tai, kas „dar buvo likę nesušaudyta, nesudeginta, neišvežta, nesunaikinta“.
2. Poetas teigia, kad jo mokytojas Vilniaus universitete buvo Vincas Mykolaitis-Putinas, kuris „okupacijos sąlygomis stengėsi išsaugoti lietuvių kultūros tęstinumą ir auginti savarankiškai mąstančius jaunos žmones“.
3. Dramoje „Daukantas“ pagrindinis veikėjas Daukantas sako, kad „be pasirinkimo nėra žmogaus“.
4. Dramoje „Mindaugas“ prasmingi Juodojo metraštininko žodžiai „Prakeiktas amatas – tikrovę liudyt!“.
5. Aleksandras Štromas teigia, kad Justinas Marcinkevičius dramoje „Mindaugas“ išreiškia mintį, kad „dėl tos Lietuvos“ galima viską paaukoti.

II. Galima įvairi skyryba.

III. Tinkamai išskirtos citatos.

40.3 Eiliuoto teksto citavimas.

Tiksli **pažodinė kurio nors teksto ištrauka vadinama citata**. Joje negalima pakeisti nė vienos raidės.

Eiliuoto teksto citavimo taisyklės		Pavyzdžiai
1.	Cituojant eiliuotą tekstą, išsaugoma posmo struktūra (net ir dvi eilutės) Posmas pardedamas naujoje eilutėje ir rašomas be kabučių. Po autoriaus žodžių rašome dvitaški.	Jis (H. Radauskas – aut.) kuria eilėraštį kaip tapytojas akvarelę: Rytas juokias akim perlamutro, Naiviais akvarelės dažais. (J. Gr.)
1.1	Cituojamas eiliuotas tekstas rašomas su kabutėmis toje pačioje eilutėje . Eilučių ir posmų pabaiga žymima pasviraisiais brūkšniais.	Jis (H. Radauskas – aut.) kuria eilėraštį kaip tapytojas akvarelę: „Rytas juokias akim perlamutro, / Naiviais akvarelės dažais.“ (J. Gr.)
2.	Kai posmas tampa autoriaus sakinio dalimi, galimi du citavimo būdai.	
2.1	Po autoriaus žodžių nerašomas dvitaškis, cituojant išlaikoma posmo struktūra.	Poetui skirtas „stebuklingas palikimas“ ir „nepaprastas likimas“. Jam <...> mūzos neša dovanų – Neišsipildžiusių sapnų, Neišsibaigiančių troškimų, Ir vandenyno balsą kimų, Ir laimę, – ji dar neatėjo, – Ir laivo burę, pilną vėjo. (H. Radauskas „Dovanos“)
2.2	Po autoriaus žodžių gali būti kitokių skyrybos ženklų (pvz., kablelis), jeigu to reikalauja gramatinė sakinio sandara.	Pasakoje iškeliami ne tik taurieji žmogaus siekimai – joje atsiskleidžia ir tamsiosios jėgos, kada, pasak poeto, <...> Eglės broliai dalgiais sukapoja Jos vyrą Žaltį jūros pakrašty.
3.	Cituojamas eiliuotos kalbos posmas rašomas toje pačioje eilutėje. Eilučių ir posmų pabaiga žymima pasviraisiais brūkšniais, o citata – kabutėmis.	Pasakoje iškeliami ne tik taurieji žmogaus siekimai – joje atsiskleidžia ir tamsiosios žmogaus prigimties jėgos, kada, pasak poeto, „<...> Eglės broliai dalgiais sukapoja / Jos vyrą Žaltį jūros pakrašty“.
4.	Jei cituojant tekstą praleidžiama viena ar kelios eilutės, tai žymima punktyrine linija.	Žmogaus noras realizuoti savo troškimus – pasiekti laimę – yra voro pastangos pakilti trupiniu į dangų <...>, donkichotiška svajonė: Voras su trupiniu į dangų kelias. ----- Ir ieško laimės, ant aklos kumelės Per visą žemę jodamas, kvailys. H. Radauskas (J. Gr.)

*A. Asmantienė, Norintiems rašyti be klaidų, Vilnius: Gimtasis žodis, 2010.
Kūrybos ir interpretacijos: Henrikas Radauskas, Vilnius: Baltos lankos 2001.*

UŽDUOTYS

I. Pabraukite citatas ir apibūdinkite jų skyrybą. Parašykite taisyklės numerį. (10 taškų. Randame citatas ir parašome taisyklės numerį)

1. H. Radauskui poezija yra pašaukimas ir pareiga, mūzų dovana:

Man mūzos neša dovanų-

Neišsipildančių troškimų<...>. („Dovanos“)

2. J. Degutytė eilėraštyje „Usnis“ aprašo vienišą gėlelę, pasak poetės, „Kai vasara suko ratelį puošnias išdidžias gėles, galulauky ji stovėjo/nuleidus akis tylias.“

3. Žinome, kad pasaka viską keičia, padaro įmanomus tokius dalykus, kurie negalimi kasdienybėje. Pasak poeto,

Klausaus, ką Pasaka man gieda kaip lakštingala,

Pasauliu netikiu, o Pasaka tikiu. (eil. „Pasaka“)

4. Tad iš ko gimsta eilėraštis? H. Radauskas atsako:

O eilėraštis gimsta kaip vėjas – iš nieko

Ir skambėdamas bėga pusnim neramus,

Ir sugrįžta – kaip vėjas – į savo namus.

5. H. Radauskas eilėrašį kuria kaip tapytojas akvarelę: „Rytas juokias akim perlamutro, / Naiviais akvarelės dažais“ („Kūdros rytas“)

II. Sudėkite skyrybos ženklus, pabraukite citatas. (10 taškų, už vieną netikslumą atimamas taškas)

1. Maironio Pavasario balsai pradedami programiniu eilėraščiu, kuriame poetas savo jausmą išsako betarpiškai, su dar negirdėtu mūsų poezijoje atvirumu ir nuoširdumu

Jau niekas tavęs taip giliai nemylės,

Kaip tavo nuliūdęs poetas.

2. Eilėraštyje „Dainos gimimas“ nuostabiai gražia forma išreiškiama H. Radausko, kaip poeto, pasaulėžiūra ir misija Aš nestatau namų, aš nevedu tautos Aš sėdžiu po šakom akacijos baltos <...>.

3. H. Radausko žmogus ir pasaulis yra atkurti dvasioje, kuri kaip

Strėlė klajoja tarp šaltų žvaigždynų,

Nedrįsdama sugrįžt.

4. H. Radauskas deklamuodavo mėgstamų poetų eilėraščius, kurių mokėjo begales.

Deklamuodavo ir Brazdžionį Mes neturime namų pas juodą girią, Mes neturime baltų avių bandos.

III. Parašykite pastraipą, tema *Moki žodį – žinai kelią*. Pacituokite J. Degutytės eilėraščio posmą. (Už rišlų tekstą, parašytą be klaidų – 10 taškų. Už vieną rašybos, skyrybos netikslumą -1 taškas)

Iš kopų šnabždesio su debesim ir prošvaistėm,

Iš marių virpulio ir ežerų nendrėtų,

Iš duonos kvapo ir miškų giesmės

Kalba gimtoji lūposna įdėta. (*Janina Degutytė*)

ISIVERTINIMO LENTELĖ

Vienos užduoties taškai/Trijų užduočių taškai	0-3/0-8	4-5/9-16	6-8/17-25	9-10/26-30
Patarimai	Kreiptis pagalbos!	Dar pasimokyti!	Pirmyn – pasistengęs (-usi) galiu dar geriau!	Galiu konsultuoti kitus!

ATSAKYMAI

I. Pabraukite citatas ir apibūdinkite jų skyrybą. Parašykite taisyklės numerį. (10 taškų. Randame citatas ir parašome taisyklės numerį)

1. H. Radauskui poezija yra pašaukimas ir pareiga, mūzų dovana:

Man mūzos neša dovanų –

Neišsipildančių troškimų <...>“. („Dovanos“) 1 taisyklė

2. J. Degutytė eilėraštyje „Ušnis“ aprašo vienišą gėlelę, pasak poetės, „Kai vasara suko ratelį puošnias išdidžias gėles, galulauky ji stovėjo / nuleidus akis tylas.“ **3 taisyklė**

3. Žinome, kad pasaka viską keičia, padaro įmanomus tokius dalykus, kurie negalimi kasdienybėje. Pasak poeto,

Klausaus, ką Pasaka man gieda kaip lakštingala,

Pasaui netikiu, o Pasaka tikiu. (eil. „Pasaka“) 2.2 taisyklė

4. Tad iš ko gimsta eilėraštis? H. Radauskas atsako:

O eilėraštis gimsta kaip vėjas – iš nieko

Ir skambėdamas bėga pusnim neramus,

Ir sugrįžta – kaip vėjas- į savo namus. 4 taisyklė

5. H. Radauskas eilėrašį kuria kaip tapytojas akvarele: „Rytas juokias akim perlamutro, / Naiviais akvarelės dažais“ („Kūdros rytas“). **1.1 taisyklė**

II. Sudėkite skyrybos ženklus, pabraukite citatas. (10 taškų, už vieną netikslumą atimamas taškas)

1. Maironio „Pavasario balsai“ pradedami programiniu eilėraščiu, kuriame poetas savo jausmą išsako betarpiškai, su dar negirdėtu mūsų poezijoje atvirumu ir nuoširdumu:

Jau niekas tavęs taip giliai nemylės,

Kaip tavo nuliūdęs poetas.

2. Eilėraštyje „Dainos gimimas“ nuostabiai gražia forma išreiškiama H. Radausko, kaip poeto, pasaulėžiūra ir misija: „Aš nestatau namų, aš nevedu tautos, / Aš sėdžiu po šakom akacijos baltos <...>“.

3. H. Radausko žmogus ir pasaulis yra atkurti dvasioje, kuri kaip

Strėlė klajoja tarp šaltų žvaigždynų,

Nedriisdama sugrįžt.

4. H. Radauskas deklamuodavo mėgstamų poetų eilėraščius, kurių mokėjo begales. Deklamuodavo ir Brazdžionį: „Mes neturime namų pas juodą girią, / Mes neturime baltų avių bandos.